

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

*Преварне радње у служби у корелацији са организованим
криминалитетом*

-докторска дисертација-

Ментор:

Проф. др Јелена Матијашевић-Обрадовић

Кандидат:

Мср. Стефан Бабовић

Нови Сад, 2019. година

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ

У НОВОМ САДУ

КЉУЧНИ ПОДАЦИ О ЗАВРШНОМ РАДУ

Врста рада:	Докторска дисертација
Име и презиме аутора:	Стефан Бабовић
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција)	проф. др Јелена Матијашевић-Обрадовић, ванредни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Наслов рада:	Преварне радње у служби у корелацији са организованим криминалитетом
Језик публикације (писмо):	Српски, ћирилица
Физички опис рада:	Унети број: Страница: 368 Поглавља: 6 Референци: 206 Табела: 30 Слика: 0 Графикона: 0 Прилога: 0
Научна област:	Кривичноправна ужа научна област

<p>Предметна одредница, кључне речи:</p>	<p>Службена дужност, кривична дела против службене дужности, организовани криминалитет, злоупотреба службеног положаја, корупција</p>
<p>Извод (апстракт или резиме) на језику завршног рада:</p>	<p>Докторска дисертација се бави питањем односа организованог криминалитета и кривичних дел против службене дужности. Другим речима, у докторској дисертацији се настоји сгледати повезаност и присутност организованог криминалитета код кривичних дела против службене дужности, односно која су то кривична дела којима се штити службена дужност, а представају често и кривична дела оргнизованог криминалитета. Криминалне делатности оргнизованих криминалних група, односно кривична дела која врше криминалне организације су различита и тешко их је таксативно набројати, јер по правилу оно може бити било које кривично дело које је извршено од стране криминалне организације. Међутим, сагледавајући делатности организованог криминалитета и анализирајући кривична дела која се најчешће врше од стране организованих криминалних група, можемо издвојити следеће: Кривична дела којима се стиче одређени профит за криминалну организацију, кривична дела која представљају одређени вид губитка финансијске добити организоване криминалне групе, или одређени вид улагања које се састоји у обезбеђењу бољих и лакших услова за функционисање криминалне организације. На тај начин обезбеђује се њен опстанак кроз различите коруптивне радње, ширење тржишта и елеминисање конкуренције. Најзад, криминалне организације врше и кривична дела која су усмерена на легализацију капитала а састоје се најчешће у кривичним делима прања новца и</p>

утаје пореза.

Област која се односи на вршење службених овлашћења, односно носиоци јавних овлашћења одувек су били посебно интересантни организованим криминалним групама. Главни разлог за то је што организоване криминалне групе на тај начин остварују спрегу са органима власти и носиоцима јавних овлашћења, те услед различитог коруптивног деловања успевају да обезбеде лакше функционисање криминалне организације, лакше вршење криминалне делатности и често не покретање кривичног поступка против самих припадника криминалне организације. Још давно је познато да спрега са органима власти представља једну од основних карактеристика организованог криминалитета и један од нужних услова за опстанак и развој криминалне организације. Успостављење криминалне везе организованих криминалних група и носиоца јавних овлашћења се састоји у омогућавању криминалној организацији да лакше делује и шири простор свог деловања, како територијално, тако и са аспекта феноменолошке димензије, било да је реч о илегалним или паралегалним делатностима. Како све области и врсте службене дужности нису једнако угрожене деловањем организованог криминалитета, делатности организованих криминалних група у овој сфери најчешће се манифестује кроз коруптивна кривична дела из групе кривичних дела против службене дужности. Најзад, корупција је посебно значајна делатност организованог криминалитета посматрано кроз очување, јачање и лакше функционисање криминалне организације.

На нашим просторима присутни су различити

	<p>облици организованог криминалитета, односно форме испољавања организованог криминалитета су различите. Иако у први мах изгледа да организовани криминалитет своје поље деловања углавном усмерава на она кривична дела којима се стиче профит, криминалне организације путем коруптивног деловања настоје да направе спрегу са носиоцима јавних овлашћења, односно органима власти. Однос организованог криминалитета и службених кривичних дела са становишта утицаја и облика деловања организованог криминалитета није довољно истражен. Управо из тог разлога сматрамо да постоји нарочита потреба за истраживањем ове теме како би се сагледало која то кривична дела против службене дужности представљају сферу интересовања за деловање организованих криминалних група и кроз која кривична дела из групе против службене дужности, долази до корелације са организованим криминалитетом. Односно, да се сагледа у којој мери и кроз које видове испољавања је организовани криминалитет присутан код службених кривичних дела. Према томе, предмет истраживања представља анализа односа између кривичних дела против службене дужности и организованог криминалитета.</p>
<p>Датум одбране: (Попуњава накнадно одговарајућа служба)</p>	
<p>Чланови комисије: (титула, име,</p>	<p>1. Проф. др Дарко Маринковић, редовни професор Криминалистичко-полицијског Универзитета у Београду <i>- председник Комисије</i></p>

презиме, звање, институција)	2. проф. др Јелена Матијасевић-Обрадовић , ванредни професор Правни факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитета Привредна академија у Новом Саду – <i>ментор</i> 3. доц. др Јоко Драгојловић , доцент, Правни факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитета Привредна академија у Новом Саду, – <i>члан Комисије</i>
Напомена:	

UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD
FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY
IN NOVI SAD

KEY WORD DOCUMENTATION

Document type:	Doctoral dissertation
Author:	Stefan Babović
Menthor (title, first name, last name, position, institution)	Phd. Jelena Matijašević-Obradović, associate professor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad
Title:	Fraudulent actions in service in correlation with organized crime
Language of text (script):	Serbian language
Physical description:	Number of: Pages: 368 Chapters: 6 References: 206 Tables: 30 Illustrations: 0 Graphs: 0 Appendices: 0
Scientific field:	Law (Specific field of science: <i>Criminal Law</i>)
Subject, Key words:	official duty, criminal offenses against official duty, organized crime, abuse of authority, corruption

<p>Abstract (or resume) in the language of the text:</p>	<p>The doctoral dissertation deals with the issue of organized crime and criminal offenses against official duties. In other words, in this doctoral dissertation we will seek to see the connection and the presence of organized crime in criminal offenses against official duties, that is, criminal offenses that protect official duty, and often constitute criminal offenses of organized crime. Criminal activities of organized criminal groups, that is criminal offenses committed by criminal organizations, are different and it is difficult to list them exhaustively, because as a rule it can be any criminal act committed by a criminal organization. However, by looking at the activities of organized crime and analyzing the criminal acts that are most often carried out by organized criminal groups, we can highlight the following: Criminal offenses that acquire a certain profit for a criminal organization, crimes that represent a certain type of loss of financial profit of an organized criminal group, or certain a form of investment that consists in providing better and easier conditions for the functioning of a criminal organization. This ensures her survival through various corrupt actions, market expansion and the elimination of competition. Finally, criminal organizations carry out criminal acts aimed at legalizing capital, and consist mainly of criminal offenses of money laundering and tax evasion.</p> <p>The area related to the exercise of official powers, or holders of public authority, has always been particularly interesting to organized criminal groups. The main reason for this is that organized criminal groups in this way make connections with the authorities and holders of public powers, and due to different corruptive activities, they succeed in securing easier functioning of criminal organization, easier</p>
--	---

conduct of criminal activity and often not the initiation of criminal proceedings against members of the criminal organization. It has long been known that the interaction with the authorities is one of the basic characteristics of organized crime and one of the necessary conditions for the survival and development of a criminal organization. The establishment of a criminal link between organized criminal groups and the holder of public authority is to enable the criminal organization to act more easily and expand its area of operation, both territorially and in terms of the phenomenological dimension, whether it is illegal or paralegal activities. Since all areas and types of official duties are not equally threatened by organized crime, the activities of organized criminal groups in this sphere are most commonly manifested through corrupt criminal offenses from a group of criminal offenses against official duty. Finally, corruption is a particularly important activity of organized crime, viewed through the preservation, strengthening and easier functioning of a criminal organization.

Different forms of organized crime are present in our area, and the forms of organized crime are different. Although, at first, it seems that organized crime mainly focuses its field of action on those criminal offenses that make profit, criminal organizations, through corruptive actions, seek to make connections with holders of public authorities or authorities. The ratio of organized crime and official offenses from the point of view of the influence and forms of organized crime is not sufficiently explored. For this very reason, we consider that there is a particular need to investigate this topic in order to see what these offenses against official duties represent the sphere of interest in the operation of organized criminal groups and through which criminal offenses against the group against

	<p>official duty, there is a correlation with organized crime. In other words, to see to what extent and through what types of manifestations organized crime is present in official offenses. Therefore, the subject of research is an analysis of the relationship between criminal offenses against official duty and organized crime.</p>
<p>Defended: (The faculty service fills later.)</p>	
<p>Thesis Defend Board: (title, first name, last name, position, institution)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Phd. Darko Marinković, full professor of the Criminalistic and Police University in Belgrade - President of the Commission 2. Phd. Jelena Matijašević-Obradović, associate professor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad – menthor 3. Phd. Joko Dragojlović, assistant professor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad – member of the Commission
<p>Note:</p>	

САДРЖАЈ

УВОД	14
1. Предмет и циљ истраживања	17
2. Методе истраживања	18
3. Хипотезе истраживања	19
1. Појам, историјски развој и карактеристике организованог криминалитета	20
1.1. Појам организованог криминалитета	23
1.1.1. Појам организованог криминалитета у страној литератури	35
1.1.2. Појам организованог криминалитета у домаћој литератури	37
1.1.3. Појам организованог криминалитета у домаћем законодавству	39
1.1.4. Појам организованог криминалитета у европском законодавству	45
1.2. Историјски развој организованог криминалитета	46
1.3. Карактеристике организованог криминалитета	49
1.3.1. Криминална организација	53
1.3.2. Хијерахија и субординација	55
1.3.3. Мрежна структура	56
1.3.4. Флексибилност у раду	57
1.3.5. Инфилтрирање у државне и привредне структуре	58
1.3.6. Веза са органима власти и другим институцијама	59
1.3.7. Насиље као метод рада	60
1.3.8. Профит	61
1.3.9. Професионализам	61
1.4. Узроци организованог криминалитета	62
II Појам и опште карактеристике кривичних дела против службене дужности	66
2.1. Одлике кривичноправног третмана кривичних дела против службене дужности	66
2.2. Релевантна појмовна одређења, историјски развој и етиологија кривичних дела против службене дужности	73
2.3. Опште карактеристике службених кривичних дела	91
2.4. Легислативни третман и карактеристике појединачних кривичних дела против службене дужности	102
2.4.1. Злоупотреба службеног положаја	106
2.4.2. Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика	111
2.4.3. Несавестан рад у служби	113
2.4.4. Противзаконита наплата и исплата	115
2.4.5. Ненаменско коришћење буџетских средстава	116
2.4.6. Превара у служби	117
2.4.7. Проневера	119
2.4.8. Послуга	121
2.4.9. Трговина утицајем	122
2.4.10. Примање мита	127
2.4.11. Давање мита	134
2.4.12. Одавање службене тајне	137

III Општи осврт на однос организованог криминалитета са привредним криминалитетом и корупцијским кривичним делима	141
3.1. Организовани криминалитет – кривична дела криминалних организација, мотиви криминалних организација и савремене појавне форме	141
3.2. Однос организованог и привредног криминалитета	154
3.3. Општи осврт на однос организованог криминалитета и корупцијских кривичних дела (кривичних дела са елементима корупције)	168
IV Материјални кривичноправни аспект организованог криминалитета и карактеристичне преварне радње у служби које се врше деловањем и у вези са организованим криминалитетом уз осврт на упоредноправни аспект.....	186
4.1. Осврт на материјални кривичноправни аспект организованог криминалитета	186
4.1.1. Кривично дело у актуелном кривичном материјалном законодавству Србије којим се санкционше поступање у оквиру организоване криминалне групе	187
4.1.2. Кривична дела у актуелном кривичном материјалном законодавству Србије код којих се постојање организоване криминалне групе прописује као квалификаторна околност	190
4.2. Карактеристичне преварне радње у служби у кривичном законодавству Србије које се врше деловањем и у вези са организованим криминалитетом....	199
4.3. Карактеристичне преварне радње у служби које се врше деловањем и у вези са организованим криминалитетом – упоредни нормативни аспект	218
4.3.1. Службена кривична дела у корелацији са организованим криминалитетом у кривичном законодавству Македоније.....	219
4.3.2. Службена кривична дела у корелацији са организованим криминалитетом у кривичном законодавству Словеније	225
4.3.3. Службена кривична дела у корелацији са организованим криминалитетом у кривичном законодавству Хрватске	230
4.3.4. Службена кривична дела у корелацији са организованим криминалитетом у кривичном законодавству Црне Горе.....	235
4.3.5. Службена кривична дела у корелацији са организованим криминалитетом у кривичном законодавству Босне и Херцеговине	240
V Анализа заступљености кривичних дела против службене дужности која се врше у спрези са организованим криминалитетом у пракси правосудних органа у Србији	246
5.1. Анализа статистичких података о заступљености кривичних дела против службене дужности која се врше у спрези са организованим криминалитетом у пракси правосудних органа у Србији	247
5.1.1. Кривичне пријаве пунолетних лица у области кривичних дела против службене дужности, за период од 2014-2016. година	249
5.1.2. Оптужења, пресуде и изречене мере безбедности пунолетним лицима у области кривичних дела против службене дужности, за период од 2014-2016. година.....	259
5.2. Резултати са пројекта ЕУ и Савета Европе о ставовима судија и јавних тужилаца о раширености коруптивних кривичних дела и ефектима њиховог спречавања радом правосудних органа	269

5.3. Случајеви из праксе апелационих судова у Србији	272
VI. Мере за борбу и сузбијање организованог криминалитета	280
6.1. Општи осврт на методе и мере за сузбијање организованог криминалитета	280
6.1.1. Национални извори.....	285
6.1.2. Институционални оквир у Републици Србији.....	309
6.2. Међународна сарадња и извори за сузбијање организованог криминалитета	321
6.2.1. Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала	325
6.2.2. Допунски протоколи уз Конвенцију против транснационалног организованог криминала.....	329
6.2.3. Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци.....	333
6.2.4. Конвенција Уједињених нација о сузбијању и финансирања тероризма	335
6.2.5. Конвенција Уједињених нација против корупције.....	336
6.2.6. Конвенција Савета Европе о прању новца, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом	337
6.2.7. Кривичноправна конвенција о корупцији.....	338
6.2.8. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма	338
6.2.9. Конвенција Савета Европа о борби против трговине људима и заштита жртава.....	339
Закључак	342
Литература.....	349

Увод

Организовани криминалитет је феномен која погађа готово све државе света без обзира на ниво њиховог развоја. Реч је о појави која представља можда један од највећих безбедносних проблема данашњице и највећи изазов који се поставља пред данашње кривично право. Имајући у виду да организовани криминалитет константно настоји да своју делатност прошири на све области друштвеног живота и да своје делатности оствари и на глобалном нивоу, а притом не бирајући средства и начине да реализује своје циљеве, може се закључити да је реч о виду криминалитета који се веома тешко сузбија и против којег се тешко борити. Наиме, у свим тим настојањима да реализује своје циљеве, који су пре свега усмерени на стицање профита, организоване криминалне групе се користе различитим методама застрашивања, уцене, изнуде, примене насиља, корупције.

Поред криминалних радњи, организоване криминалне групе обављају и лагалне односно паралегалне делатности, тачније, најчешће комбинују и легалне и илегалне делатности. Често одређене легалне или паралегалне делатности представљају само параван за реализацију илегалних делатности. Нису све нелегалне активности криминалне организације, односно њених чланова истовремено и криминалног карактера, али је са становишта опасности по друштво и правни систем државе, као и по последицама које производе, свакако најзначајнији аспект деловања криминалних организација садржан је баш у вршењу кривичних дела.¹ Криминалне делатности оргнизованих криминалних група, односно кривична дела која врше криминалне организације су различита и тешко их је таксативно набројати, јер по правилу оно може бити било које кривично дело које је извршено од стране криминалне организације. Међутим, сагледавајући делатности организованог криминалитета и анализирајући кривична дела која се најчешће врше од стране организованих криминалних група, можемо издвојити следеће: Кривична дела којима се стиче одређени профит за криминалну организацију, кривична дела која представљају одређени вид губитка финансијске

---

¹ Шкулић, М., (2015). Организовани криминалитет, Београд, ЈП Службени гласик, стр. 252.

добити организоване криминалне групе, или одређени вид улагања које се састоји у обезбеђењу бољих и лакших услова за функционисање криминалне организације. На тај начин обезбеђује се њен опстанак кроз различите коруптивне радње, ширење тржишта и елеминисање конкуренције. Најзад, криминалне организације врше и кривична дела која су усмерена на легализацију капитала а састоје се најчешће у кривичним делима прања новца и утаје пореза.²

Област која се односи на вршење службених овлашћења, односно носиоци јавних овлашћења одувек су били посебно интересантни организованим криминалним групама. Главни разлог за то је што организоване криминалне групе на тај начин остварују спрегу са органима власти и носиоцима јавних овлашћења, те услед различитог коруптивног деловања успевају да обезбеде лакше функционисање криминалне организације, лакше вршење криминалне делатности и често не покретање кривичног поступка против самих припадника криминалне организације. Наиме, још давно је познато да спрега са органима власти представља једну од основних карактеристика организованог криминалитета и један од нужних услова за опстанак и развој криминалне организације. Успостављење криминалне везе организованих криминалних група и носиоца јавних овлашћења се састоји у омогућавању криминалној организацији да лакше делује и шири простор свог деловања, како територијално, тако и са аспекта феноменолошке димензије, било да је реч о илегалним или паралегалним делатностима. Како све области и врсте службене дужности нису једнако угрожене деловањем организованог криминалитета, делатности организованих криминалних група у овој сфери најчешће се манифестује кроз коруптивна кривична дела из групе кривичних дела против службене дужности. Најзад, корупција је посебно значајна делатност организованог криминалитета посматрано кроз очување, јачање и лакше функционисање криминалне организације.

Као што смо и напоменули, познато је да спрега са органима власти представља једну од основних карактеристика организованог криминалитета и један од нужних услова за опстанак и развој криминалне организације. Управо из

---

² Шкулић, М., *op. cit.* стр. 253.

тога разлога често дела која су сврстана у групу кривичних дела против службене дужности се врше у спрези са организованим криминалитетом. Према томе у овој докторској дисертацији ћемо покушати да сагледамо однос између организованог криминалитета и органа власти посматрано са аспекта кривичних дела против службене дужности, као групе кривичних дела којом се штити службена дужност, односно правилан, законит, благовремен и целисходан рад државних органа која врше јавна овлашћења. Поред кривичних дела давања и примања мита, од осталих делатности организованог криминалитета у овој области посебно је карактеристично на који начин и у којој улози се организоване криминалне групе могу појавити код осталих коруптивних кривичних дела, као што су, пре свега кривично дело злоупотребе службеног положаја, као и кривично дело трговине утицајем.

Наиме, организовани криминалитет представља феномен који, због својих великих социјалних, правних, медијских и разноврсних других импликација, практично никога не оставља равнодушним. О кривичним делима који су продукт организованог криминалитета се много пише, а јасно је да су она многобројна и веома распрострањена. У том смислу, веома тешко направити неку стриктну поделу на дела која врше организоване криминалне организације, али да су ту пре свега кривична дела против живота и тела, привреде, службене дужности, кривична дела против слобода и права човека и грађанина.³ Такође, професор Бјелајац даље истиче да организовани криминалитет има тенденцију да своје разноврсне делатности успостави, одржи и прошири на све друштвене области, у којима може остварити одговарајућу корист. При том, не бира средства и начине примењујући: застрашивање, насиље, уцењивање, изнуђивање, корупцију, убијање и сл., а све то, пре свега ради остваривања нелегалног профита и позиционирања на тржишту криминала.⁴ Професор Грубач сматра да је организовани криминал данас постао нека врста мултинационалне индустрије која пружа огромну могућност зараде. Он не познаје и не признаје националне границе и државну сувереност. У настојању да

---

³ Шкулић, М., *op. cit.* стр. 253.

⁴ Бјелајац, Ж., (2013). Организовани криминалитет-империја зла, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, стр. 27.

легализује резултате своје незаконите делатности, он рачуна на сеобу капитала са једног банкарског рачуна на други и то све остварује путем корупције, присиле, преваре, претње.⁵ Професор Срето Ного сматра да се организовани криминал врло вешто, брзо и успешно трансформише и прилагођава променама које се догађају у друштву, на тржишту, па и у законодавству. Није редак случај да се организовани криминал веома лако и успешно повезује и са државно-политичким структурама у једној држави, што му омогућава да врло дуго и успешно одолева свим акцијама које су уперене против њега. По својој разуђености и способности да се брзо прилагоди насталим условима и да захвати готово све облике човековог живота и рада, чини један од највиталнијих деструктивних фактора који све више угрожава демократски развој целе међународне заједнице.⁶ Дакле, као што можемо видети, сви аутори истичу комплексност и опасност која прети од организованог криминалитета. Такође, аутори посебно истичу и чињеницу да се организовани криминалитет веома брзо и лако адаптира и интегрише у све друштвене услове и ситуације. Најзад, сви аутори истичу и да је организовани криминалитет присутан у свим сферама друштва, да су његове делатности разноврсне, а да се по правилу подразумева однос са органима власти. Другим речима, један од основних циљева организованих криминалних група је спрега и сарадња са носиоцима јавних овлашћења, шта самим тим имплицира и одређену повезаност између организованог криминалитета и кривичних дела против службене дужности.

1. Предмет и циљ истраживања

На нашим просторима присутни су различити облици организованог криминалитета, односно форме испољавања организованог криминалитета су различите. Иако у први мах изгледа да организовани криминалитет своје поље деловања углавном усмерава на она кривична дела којима се стиче профит, криминалне организације путем коруптивног деловања настоје да направе спрегу

---

⁵ Грубач, М., (2008). Организовани криминал у Србији као појава новијег времена, у: Борба против организованог криминала у Србији: од постојећег законодавства до свеобухватног предлога реформе, Београд, Институт за упоредно право у Београду, стр. 35.

⁶ Ного, С., (2007). Глобализам и организовани криминал, у Примена међународног кривичног права-организовани криминал, Тара, Удружење за међународно кривично право, стр. 70.

са носиоцима јавних овлашћења, односно органима власти. Однос организованог криминалитета и службених кривичних дела са становишта утицаја и облика деловања организованог криминалитета није довољно истражен. Управо из тог разлога сматрамо да постоји нарочита потреба за истраживањем ове теме како би се сагледало која то кривична дела против службене дужности представљају сферу интересовања за деловање организованих криминалних група и кроз која кривична дела из групе против службене дужности, долази до корелације са организованим криминалитетом. Односно, да се сагледа у којој мери и кроз које видове испољавања је организовани криминалитет присутан код службених кривичних дела. Према томе, предмет истраживања представља анализа односа између кривичних дела против службене дужности и организованог криминалитета.

Циљ овог истраживања се састоји у сагледавању односа између организованог криминалитета и кривичних дела које имају карактеристике преварних радњи у служби. Наиме, организоване криминалне групе имају велики спектар свог деловања и врше различита кривична дела, па тако организовани криминалитет кроз различите коруптивне радње можемо пронаћи и код кривичних дела против службене дужности. Наиме, иако кривична дела против службене дужности не спадају у кривична дела која се на први мах повезују са активностима организованог криминала, ипак сматрамо да се то у потпуности не може тврдити јер путем ових кривичних дела долази до коруптивног деловања криминалних организација.

2. Методе истраживања

Имајући у обзир предмет и циљ истраживања за потребе писања ове докторске дисертације биће коришћене следеће методе:

- нормативни метод на основу којег ћемо анализирати релевантне законске прописе који се односе на саму тему, пре свих Кривичних законик⁷ и Закон о

---

⁷ Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16

организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције⁸.

- историјски метод на основу којег ћемо сагледати настанак, генезу и развој организованог криминалитета као и кривичних дела против службене дужности.

- компаративни метод на основу којег ћемо сагледати искуства у упоредном законодавству а која се односе на предмет истраживања и упоредити их са домаћим

- индуктивни и дедуктивни метод. Индуктивни метод подразумева да ће се анализом појединачних чињеница доћи до закључака о општем суду, тј. да ће се од запажања конкретних појединачних случајева доћи до општих закључака, док ће се дедуктивним методом из општих судова извести посебни и појединачни закључци.

3. Хипотезе истраживања

- Основна хипотеза овог рада јесте да и кривична дела против службене дужности представљају кривична дела организованог криминалитета
- Прва помоћна хипотеза подразумева да се најчешће из групе кривичних дела против службене дужности а у спрези са организованим криминалитетом врше кривична дела злоупотребе службеног положаја и давања и примања мита
- Друга помоћна хипотеза подразумева да организованог криминалитета нема без спреге са органима власти

---

⁸ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, Сл. гласник РС, бр. 94/16 и 87/2018 – др. закон

1. Појам, историјски развој и карактеристике организованог криминалитета

Криминалитет представља друштвени проблем који, као пратилац људског друштва настаје, развија се, прилагођава и опстаје у зависности од постојећих друштвених услова. Криминалитет као масовна, друштвено-негативна појава, познат је још од настанка људског друштва. Кроз друштвени развој и време општег напретка, демократизације, компјутеризације и савременог технолошког развоја, форма криминалитета се мењала, па се на тај начин, са својим појавним облицима криминалитет прилагодио условима савременог друштва. Тако су се развојем криминалитета издвојили и посебни облици професионалног криминалитета који се разликују по својој тежини и сложености. У савременим условима људског друштва, криминалитет ја на сасвим новом нивоу друштвене опасности, са новим и веома опасним облицима испољавања.

Један од најтежих облика професионалног криминалитета, који угрожава темеље демократске власти и који има најтеже последице по интересе целокупне друштвене заједнице, и који истовремено представља један од најопаснијих облика испољавања криминалитета, је организовани криминалитет. У суштини, организовани криминалитет је, с једне стране, историјска појава, а са друге стране, савремени друштвени феномен, који је веома озбиљан али недовољно видљив и истражен, који се, по многим својим карактеристикама, разликује од класичних облика криминалитета и традиционалних видова злочиначког удруживања, и који по својој суштини представља специфичан облик савременог професионалног криминалитета. Последњих деценија прошлог века, научно-технолошки развоје је донео револуционарне промене које су, с једне стране, унапредиле све аспекте живота и рада савременог човека, а с друге стране, створиле бројне и разноврсне услове који погодују развоју организованог криминалитета.

У остварењу свог циља који је усмерен ка успостављању противвласти као супротности демократској правној држави, организовани криминалитет представља опасност за општу сигурност, правну државу и националну безбедност, а његовим деловањем угрожавају се и људска безбедност и владавина права. Управо у томе се

огледа штетност и погубно деловање организованог криминалитета на најважнија друштвена добра и вредности која проузрокује бројне политичке и економске проблеме на међународном нивоу, што истовремено организовани криминалитет чини једном од најопаснијих претњи по савремену цивилизацију.

Комплексна појава, као што је и организовани криминалитет, одређивање његовог појма и свих карактеристика, је предмет изучавања бројних наука и стручњака из области криминологије, кривичног права и криминалистике. Па тако, криминологија проучава организовани криминалитет кроз етиологију и феноменологију, кривичноправне науке са становишта кривичних инкриминација одређених понашања, делатности које чине организовани криминалитет и процесних механизима за његово сузбијање, а криминалистика кроз примењивање постојећих и проналажење нових метода и средстава супротстављања организованом криминалитету. Такође, организованим криминалитетом баве се и друге науке, као што су социологија, политичке науке, безбедносне науке. Поред тога, приликом проучавања организованог криминалитета користе се и психолошки, социолошки, филозофски али и економски аспекти. Према томе, организовани криминал као друштвени феномен, предмет је проучавања стручњака различитог образовног профила. Сваки са свог аспекта и угла посматрања покушавају да утврде његов настанак и развој, одреде појам, основне карактеристике и богатство форми у којима се манифестује.⁹

Са сигурношћу се може рећи да не постоји појам из домена кривичних наука који изазива толику пажњу, али и недоумице у научној и стручној јавности, као што је организовани криминалитет. Неусаглашеност ставова стручне јавности у вези са садржајем појма организованог криминалитета доводи до великог броја његових дефиниција, установљених од стране домаћих и страних аутора. Због тога се у научној литератури често среће мишљење да постоји онолико дефиниција организованог криминалитета колико и аутора који се тим феноменом баве. Из тога произилази чињница да се научна али и стручна јавност не могу сложити ни око чега што се на појам организованог криминалитета односи, полазећи од тога када је

---

⁹ Локсић, И., Божовић, В., (2012). Организовани криминалитет као глобална претња у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 35.

израз организовани криминалитет први пут употребљен, преко самог значења и садржаја појма организованог криминалитета, битних обележја, појавних облика, његовог односа са другим врстама криминалне активности, његовог утицаја на глобализацију, односа са носиоцима политичке власти, па све до критичких ставова о његовом утицају на целокупно друштво. Обзиром на то, постоје и различита схватања када су у питању појавни облици организованог криминалитета.

Иако не постоји јединствено схватања појма организованог криминала, сви његови познаваоци и аутори који се том проблематиком баве, сагласни су да се не ради само о посебној врсти кривичних дела, већ о својеврсном и комплексном облику деликвентног понашања које угрожава темеље савремене државе и основна начела демократског уређења, и који је као такав изузетно опасан, пре свега из разлога што својим методама настоји да стигне до највиших органа власти и других значајних субјеката.

Организовани криминалитет је проблем са којим се суочавају готово све земље света, независно од степена економског и друштвеног развоја и напретка, и представља одраз постојећих друштвених односа, услова и узрока за одговарајуће видове криминалне делатности. Без обзира на то што је борба против организованог криминалитета међу приоритетним задацима свих савремених држава, он је у сталној експанзији и развоју и тежи ка томе да се вешто прилагоди актуелним друштвеним условима, те је као такав, од великог утицаја на друштвени и јавни живот у свим сферама. Не постоји континет, па ни држава на свету, која се не суочава са овим проблемом.

Да би се штетна појава као што је организовани криминалитет могла искоренити, или бар у знатној мери смањити, важно је пре свега прецизно одредити појам, а потом упознати све њене етиолошке и феноменолошке аспекте. Такође, веома је важно утврдити и проучити све државне и правне механизме чија употреба доприноси борби против њене експанзије и даљег развоја. То је полазна основа за проучавање организованог криминалитета као друштвено-опасне појаве, јер се једино на основу утврђених сазнања може допринети успостављању квалитетног система мера за превентивну и репресивну борбу против организованог криминалитета, а све у циљу сузбијање истог.

1.1. Појам организованог криминалитета

Одређивање појма организованог криминалитета на један опште прихваћен, свеобухватан и прецизан начин, као и упознавање са свим етиолошким и феноменолошким аспектима истог, је полазна основа за успешну борбу против организованог криминалитета, али и за утврђивање, а потом и проучавање свих институционалних и правних механизма који доприносе борби против експанзије и даљег развоја организованог криминалитета.

Анализа садржаја науке кривичног права и криминологије доводи до закључка да ставови међу ауторима у погледу појам организованог криминалитета нису усаглашени, иако већина аутора појам организованог криминалитета везује за његову повезаност са државним властима. При том, многи аутори који се баве овом проблематиком не дају дефиницију, већ организовани криминалитет описују кроз његове основне карактеристике и облике испољавања, те тако покушавају да појам организованог криминалитета опишу на један свеобухватан начин.

Појмовно одређење и дефинисање организованог криминалитета изазива бројне тешкоће и проблеме. То се огледа у чињеници да ни једна од бројних дефиниција у кривичноправној, криминолошкој али и у политиколошкој литератури, без обзира на њихове сличности и разлике, не дефинише појам организованог криминалитета на један свеобухватан и опште прихваћен начин. Без одређивања, односно прихватљиве дефиниције организованог криминалитета, немогуће је системски и методолошки правилно истраживати и правно санкциониста, а у криминалој политици адекватно се према њему одредити.¹⁰ Такође, проблеми у дефинисању организованог криминалитета постоје и због различитих схватања у односу на то да ли сви облици организованог криминала истовремено предствљају и организовани криминалитет, односно који су услови неопходни за постојање организованог криминалитета, и уопште да ли организовани криминалитет може постојати без везе криминалне организације са представницима власти и других одговарајућих друштвених структура.

---

¹⁰ Бошковић, М., Скакавац, З., (2009)., Организовани криминалитет – карактеристике и појавни облици, Унија факултета Југоисточне Европе, Нови Сад, Факултет за правне и пословне студије, стр. 14.

До компликација и проблема приликом дефинисања појма организованог криминалитета долази пре свега због потешкоћа приликом одређивања садржаја појма „организовани“, јер од прецизног утврђивања садржаја овог појма зависи прецизност теоријског дефинисања појма организованог криминалитета. Сам термин „организовани“ може имати више различитих значења а од схватања аутора зависи на који начин ће тај термин употребити и самим тим, формулисати дефиницију организованог криминалитета. У том смисли, често се под исти појам сврстава и организована криминална група, организовано криминално удружење или организација, па све до типа класичне мафије.¹¹ Да би се уочиле разлике, на овом месту ће бити дефинисани наведени појмови: Организована криминална група је група извршилаца кривичних дела коју чине најмање три особе, које у циљу трајног или учесталог вршења кривичних дела заједнички делују. Организовано криминално удружење или организација се састоји од више криминалних група, чији чланови делују координисаном активношћу ради остварења заједничког циља који се огледа у вршењу кривичних дела. Мафија представља облик криминалне организације на највишем степену, која је заснована на хијерархијској структури, принуди и дисциплини, а чији је основни циљ, поред вршења кривичних дела, и успостављање веза са представницима власти ради олакшаног вршења истих.

Поред утврђивања садржине појма „организовани“, од велике је важности и утврђивање садржине појма „криминалитет“. Криминалитет је веома стара друштвена појава која се манифестује кроз испољавање понашања за које је предвиђена кривична санкција. Према општим дефиницијама, криминалитет је друштвена појава која обухвата вршење кривичних дела од стране појединаца, чиме се он тумачи као појединачни акт и друштвени феномен.¹² Опште прихваћена дефиниција криминала односи се на „све оне активности (и пропуштања) које угрожавају у одређеном временском размаку поједина лица или пак добра – у материјалном и моралном смислу, која припадају тим појединцима, разним

---

¹¹ Парезановић, М., Политички преврат и тероризам у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., et. al. (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 20.

¹² Јовић, В., (2013). Организовани криминалитет и његово сузбијање, Београд, Институт за упоредно право, стр. 7.

друштвеним организацијама и друштву узев у целини, а које су инкриминисане у важећим казнено-правним нормама једне земље, сматрају се и правно третирају као њен криминалитет за то време. Њихови извршиоци се узимају на одређену кривичноправну одговорност и подлежу одговарајућим санкцијама и мерама за њихово извршење.¹³

На овом месту, важно је навести и елементе који појам организованог криминалитета разликују од опште криминалне делатности. То су нарочито: организациона структура; трајност организоване криминалне групе; тајност настајања и деловања; лојалност вође и респект међу члановима; специфичност филозофије и методологије пријема нових чланова; склоност, тежња или вештина стварања корумптивних веза власти и појединаца; инфилтрација у државне органе уз могуће креирање политичке сцене; утицај на јавни живот; криминално територијалне претензије; специјализација за бављење одрђеним „бизнисом“ на нивоу организоване криминалне групе; флексибилност и креативност у остваривању криминалних делатности; заснованост криминалне делатности на корупцији политичких, привредних и економских структура; идентитет групе и њених чланова кроз препознатљив облик деловања; прекограничне операције као транснационални облик деловања; неписана правила понашања; спремност на употребу насиља и друге видове екстремног понашања; професионализам у планирању и остваривању криминалне делатности; хијерархијски систем функционисања са прецизним обавезама и привилегијама; неидеолошки и аполитички карактер; тенденција ка стварању монопола; инокосне одлуке вође; висок степен консолидације у случају хапшења вође или појединих чланова; методе и облици деловања; конспиративност деловања; савремена техничка средства.¹⁴ Наведени елементи карактеристични су за организовано криминално деловање али не и за опште криминално деловање.

Поред појма „организовани“ и појма „криминалитет“, у дефинисању термина организовани криминалите проблеми постоје и због поистовећивања организованог криминалитета са појавама као што су транснационални,

---

¹³ Бејлајац, Ж., *op. cit.*, стр. 29.

¹⁴ Јовић, В., *op. cit.*, стр. 39.

међународни, професионални криминалитет и криминалитет белог оковратника, као и неразликовања њиховог садржаја. Наведене појаве су блиске организованом криминалитету али је њихова суштина различита, па је важно на овом месту, наведене појмове објаснити, те на тај начин указати на сличности и разлике наведених појмова кроз објашњења које је Мило Бошковић дао у свом Криминолошком лексикону.

Организовани криминалитет, врста деликвенције и типологија криминалних понашања везаних за активност криминалних организација. Делатност профитног типа коју врше криминална удружења, професионалне и организоване групе, са строго утврђеном хијерархијом, дисциплином и нормама понашања.¹⁵

Транснационални организовани криминалитет, посебна форма организованог криминалитета; Њиме је означен посебан облик „криминалних активности, који превазилази међународне границе и угрожава правни систем више земаља“.¹⁶

Међународни криминалитет, организована криминална делатност са елементима иностраности; тежи облици деликвенције који прелазе границе две или више држава и деликти за чије је сузбијање заинтересована међународна заједница.¹⁷

Професионални криминалитет, врста деликвенције и типологија криминалних деликата којима се баве професионални извршиоци кривичних дела. Подразумевају дела у поврату чије извршење захтева одређену специјалност, стручност и коришћење посебних метода и техничких средстава.¹⁸

Криминалитет белог оковратника, врста професионалног криминалитета виших друштвених слојева, тзв. криминалне елите или криминалне аристократије, како је дефинисао Садерланд. Деликтне радње особа на позицији друштвене хијерархије где се доносе значајне привредне или политичке одлуке.¹⁹

---

¹⁵ Бошковић М. (2015)., Криминолошки лексикон – 2. измењено и допуњено изд., Матица српска, Нови Сад, стр. 348.

¹⁶ Ibid., стр. 537.

¹⁷ Ibid., стр. 278.

¹⁸ Ibid., стр. 428.

¹⁹ Ibid., стр. 237.

Општи појам организованог криминалитета није заснован искључиво на нормама позитивног законодавства, већ се он односи на дефинисање укупности овог облика криминалитета и њиме се у основи, објашњавају они најтипичнији али и најозбиљнији облици организованог криминалног деловања, што значи да у њега не спадају сва кривична дела која се изврше од стране организоване криминалне групе дефинисане нашим позитивним кривичним законодавством, као ни од стране припадника те групе.²⁰

Резултати теоријских истраживања указују на основни проблем који се испољава у дефинисању појма организованог криминалитета, с обзиром на то да неки аутори, с правом, сматрају да сви облици организованог групног криминалног деловања не представљају и организовани криминалитет. Поборници овог мишљења истичу да је за постојање организованог криминалитета, поред елемената који карактеришу организовано криминално деловање, нужно још неколико елемената – посебност структуре криминалне организације, њене везе са органима власти, посебност циља, метода и облика деловања.²¹

Организовани криминалитет, као савремени израз посебне врсте професионалне деликвенције, чини проблематичним поимање самог садржаја и суштине појма из два битна разлога: с једне стране, митска представа у јавности о феномену сицилијанске мафије, и, с друге, недовољна истраживања овог проблема, углавном због његове природе, односно прикривене делатности криминалне елите.²²

Приликом дефинисања организованог криминалитета може се истаћи неколико приступа од којих сваки своју полазну основу заснива на претпоставци о постојању криминалне организације одговарајућих карактеристика. Међутим, разлике у садржају дефиниција постоје и у томе што једни сматрају као битну основу дефиниције да таква организација може бити у одређеној вези са представницима власти, други да је довољно да таква организација има само циљ остваривања политичког утицаја, док трећи сматрају да је остваривање

---

²⁰ Шкулић М., *op. cit.*, стр. 56.

²¹ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 22.

²² *Ibid.*, стр. 142.

криминалног профита већих размера најважнија особеност такве организације да би се њихова активност сматрала обликом организованог криминалитета.²³

Имајући у виду велики број дефиниција, дефинисање организованог криминалитета може се сврстати у четири групе приступа:

- као посебног облика савременог професионалног криминалитета,
- као скупа различитих видова криминалитета,
- према карактеристикама криминалних организација,
- према кривичноправној природи, и
- према мешовитом критеријуму.

Дефинисање организованог криминалитета као посебног облика професионалног криминалитета полази од схватања да организовани криминалитет представља делатност организованих криминалних група и организација ради остварења одређеног циља. При том, овакво дефинисање нарочито истиче: повезаност с влашћу, што представља прву групу дефиниција које нарочито истичу повезаност организованих криминалних група са представницима локалних или државних власти; остваривање криминалног профита односно остварење профитног циља, што представља другу групу дефиниција које, с једне стране, не искључују повезаност организованих криминалних група са представницима државне власти, али с друге стране, полазе од становишта да се под појмом организованог криминалитета подразумевају и злочиначка удружења која нису повезана са државом а која имају чврсту криминалну структуру и профитни циљ; и политички утицај што представља трећу групу дефиниција, као компромис између претходна два схватања, а према којима организовани криминалитет, односно организоване криминалне групе кроз своје делатности теже ка обезбеђењу одређеног утицаја на политиче и економске друштвене структуре.

Дефинисање организованог криминалитета као скупа различитих видова криминалитета полази од схватања да је организовани криминалитет скуп специфичних делатности и појава различитих врста, које не чине посебне већ заједничке карактеристике организованог криминалитета.

---

²³ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 15.

Дефинисање организованог криминалитета према карактеристикама криминалних организација представља схватање које истиче да је целисходно организовани криминалитет дефинисати кроз опште и посебне карактеристике криминалних организација као носиоца криминалне делатности.

Дефинисање организованог криминалитета са кривичноправног аспекта суштину организованог криминалитета објашњава кроз поједине криминалне делатности и кривичноправне елементе кроз које се те делатности испољавају. Дефинисање организованог криминалитета према мешовитом критеријуму представља комбинацију елемената појма, облика, карактера, метода рада и појавних облика организованог криминалитета.

Израз организовани криминалитет први пут се помиње у Енглеској, почетком XVIII века, када је делатност једне банде крадљиваца названа управо тим именом.²⁴ Прва дефиниција организованог криминала почела се помињати у САД-у двадесетих година прошлог века, а тек деведесетих година појам организованог криминала се успешно преселио и у Европу.²⁵

Дефиниција организованог криминалитета се кроз историју мењала, али је њена суштина, заправо, остала иста, да је то активност криминалних група или организација чији је циљ нелегално обављање послова, односно вршење кривичних дела због стицања профита или превласти у одређеним областима друштвеног живота.²⁶

Презицијне, организовани криминалитет би се могао дефинисати као врста професионалног криминалитета који карактерише постојање чврсте и флексибилне, хијерархијски успостављене криминалне организације, са прецизном поделом рада и уређеним унутрашњим односима, опредељеном за вршење и најтежих криминалних дела, уз примену метода подмићивања, насиља и сличних метода при остваривању екстрмне профитабилности и политичке моћи и утицаја.²⁷

Веома важну дефиницију организованог криминала поставила је и Европска Унија доношењем Европске Стратегије безбедности под називом Безбедна Европа

---

²⁴ Бјелајац Ж., *op. cit.*, стр. 34

²⁵ *Ibid.*, стр. 35.

²⁶ *Ibid.*, стр. 34.

²⁷ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 15.

у бољем свету, коју је Европски Савет усвојио у децембру 2003. године, и којом је организовани криминалитет одређен као једна од главних претњи по безбедност ЕУ. Тако је постављена дефиниција која предвиђа да је дело организованог криминала оно кривично дело које испуњава четири обавезна критеријума и најмање два са листе од седам опционих карактеристика.

Обавезни критеријуми према ЕУ:²⁸

- Кривично дело је резултат активности више од два починиоца.
- Криминална активност о којој је реч се одвија у дужем временском периоду, што сугерише стабилност криминалне групе.
- Реч је о „тешким кривичним делима“, при чему се под тешким кривичним делом подразумева свако кривично дело за које је у националном законодавству државе на чијој територији је почињено предвиђена максимална затворска казна од четири године или више.
- Основни мотив дела је незаконито стицање добити или преузимање политичке власти.

Опционе карактеристике укључују:²⁹

- Постојање специјалистичке поделе рада и задатака између учесника у криминалној активности.
- Постојање приметних механизма дисциплиновања и контроле у оквиру криминалне групе.
- Употреба или претња употребом насиља при чињењу кривичних дела.
- Употреба структура комерцијалног или пословног типа при чињењу кривичних дела.
- Активности у операцијама прања новца.
- Прекогранична или међународна димензија криминалних активности.

---

²⁸ Бјелајац Ж., *op. cit.*, стр. 43.

²⁹ *Ibid.*, 44.

- Настојање да се врши утицај легитимне државне институције од стране криминалне групе.

Успостављању наведене дефиниције организованог криминалитета претходило је усвајање бројних међународних докумената на нивоу Европске Уније, који су на непосредан начин дефинисали појам и утврдили основне облике организованог криминалитета. Савет Европске уније усвојио је 1997. године Акциони план за борбу против организованог криминала као последицу постојања потребе да се на ефикаснији начин успостави и организује борба против организованог криминала, а који је имао за циљ наглашавање значаја и важности превентивног деловања у борби против организованог криминала и који је препоручио унапређење борбе против свих облика у којима постоје елементи и облици организованог криминала. 1999. године одржан је састанак Савета Европе који је за последицу имао унапређење и дефинисање нових принципа у борби против организованог криминала. У мају 2000. године, ЕУ је поставила циљеве развоја интегрисане стратегије превенције и контроле транснационалног организованог криминала објављивањем Стратегије превенције и контроле организованог криминала. Након тога, у децембру 2003. године, као што је већ речено, донета је Европске Стратегије безбедности под називом Безбедна Европа у бољем свету, којом је успостављена напред наведена дефиниција организованог криминалитета.

Дефиницију организованог криминалитета дале су и Уједињене нације, а иста је настала услед настојања међународне заједнице да у сарадњи са владама најразвијених светских земаља постави циљ који је усмерен ка борби против свих облика организованог криминалитета. Заједничка жеља међународне заједнице и влада најразвијенијих земаља довела је до одржавања међународне конференције на највишем нивоу, која је одржана под покровитељством Уједињених нација, у Палерму у Италији, од 12. до 15. децембра 2000. године. Одржана међународна конференција у Палерму резултирала је доношењем Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала са два допунска протокола: Протоколом за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом и Протоколом против кријумчарења миграната

копном, морем и ваздухом, а накнадно је усвојен и Протокол против недозвољене производње и трговине ватреним оружјем, њиховим деловима, компонентама и муницијом.

Дефиниција је дата у чл. 2 Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и састоји се из следећих елемената:³⁰

- „Организована криминална група“ је структурисана група од три или више лица која постоји током одређеног периода и делује ради извршења једног или више кривичних дела утврђених овом конвенцијом;
- „Тешко кривично дело“ је оно кривично дело за које је предвиђена максимална затворска казна од најмање четири године или више;
- „Структурисана група“ је група која није насумице формирана ради чињења једног кривичног дела, већ има стабилније циљеве, али да би се нека група сматрала структурисаном групом није неопходно да у њој постоје формално дефинисане улоге за поједине чланове, континуитет чланства или развијена унутрашња структура.

Без обзира на то што Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета не даје потпуну дефиницију већ само описује битне елементе организованог криминалитета, њеним утврђењем организовани криминалитет је најконкретније и најдоследније уређен, обзиром да иста садржи одредбе које се односе на спречавања вршења тешких кривичних дела од стране организоване криминалне групе, коју чине три или више лица, у циљу стицања финансијске или друге материјалне користи континуираним и споразумним криминалним деловањем, као и одредбе које се односе на откривање, гоњење, истраживање и суђење поводом кривичних дела организованог криминалитета, и предвиђа обавезу за државе потписнице да усвоје мере предвиђене Конвенцијом. Поред тога, Конвенција нарочито истиче међународно-правну сарадњу држава потписница Конвенције.

---

³⁰ Зиројевић, М., Ђукановић, Д., Гајић, Д., (2012)., Традиционална схватања о криминалу, организованом криминалу и транснационалном организованом криминалу у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 21.

Комитет за организовани криминалите Међународног удружења шефова полиције (*International Association of Chiefs of Police – IACP*) одредио је четири битне одлике организованог криминалитета: структурна организација; постојање формално организоване и дисциплиноване групе чији је лидер лично укључен у вршење кривичних дела, што обезбеђује сталност организације у случају затварања, убиства или других облика елиминације било ког од чланова банде; континуирано прибављање профита; иако припадници таквих криминалних група могу узгредно да врше и другачија дела (као што су киднаповање или пљачка банака), њихов примарни извор прихода је обезбеђење илегалних добара или услуга као што су дрога, коцкање, лихварење, проституција или друге активности које опстају захваљујући људским пороцима.³¹

Имајући у виду елементе појединачних међународноправних аката, можемо закључити да се критеријуми дефинисаности организованог криминалитета свODE на следеће битне елементе:³²

- Сарадња више од два човека;
- Подела посла и задатака;
- Сарадња у дужем временском периоду или на неодређено време;
- Постојање унутрашње дисциплине или контроле чланства и пословања;
- Сумња на извршење серије криминалних активности;
- Оперисање на међународном нивоу;
- Употреба насиља или других средстава застрашивања;
- Коришћење коруптивних метода рада;
- Употреба комерцијалних или (псеудо) пословних структура;
- Учешће у прању новца;

---

³¹ Бјелајац Ж., *op. cit.*, стр. 44.

³² Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 186.

- Вршење утицаја на политику, медије, јавну управу, судски ситем или економију, усмерено на стицање профита или моћи.

И поред великог броја одређења овог феномена, могу се уочити два приступа. Први приступ, који је уједно и обухватнији, изједначава организовани криминал са било којим обликом организовања у извршењу кривичних дела ради прибављања противправне имовинске користи. Други приступ знатно уже одређује овај појам, јер његови заговорници, поред организацијског елемента, сматрају да организовани криминал мора да обухвата карактеристике криминалне организације, његову структуру и начин функционисања. Такав приступ много је ужи, јер појам организованог криминала, поред организацијског елемента, мора да обухвата и неке друге квалификаторне околности.³³

Имајући у виду све наведено, може се закључити да није изненађујуће што постоје бројне разнолике дефиниције организованог криминалитета утврђене од стране домаћих и страних аутора. Важно је истаћи да све наведене дефиниције имају одређена заједничка обележја и да велики број наведених дефиниција наглашава повезаност организоване криминалне групе са органима власти и повезаност деловања у оквиру јавних институција. Према томе, може се утврдити да хијерахијску структуру, поделу рада, корупцију и контакт организоване криминалне групе са државним и јавним службама у циљу вршења кривичних дела ради стицања профита и друштвене и политичке моћи, већина дефиниција повезује са организованим криминалитетом и свака дефиниција садржи бар два или више наведених елемената.

Такође, важно је напоменути да се о појму организованог криминалитета много више расправља у научној и стручној јавности него што се тај појам дефинише законским прописима. Неке земље имају и посебне законе о организованом криминалитету, у којима није уопште или бар не потпуно, одређен његов појам, као и предузимање низа мера на националном и међународном плану ради његовог сузбијања. Све више се намеће потреба да се тај појам законски

---

³³ Милосављевић Б., Благојевић В., (2016). Индикатори постојања и деловања организованог криминала, *Војно дело* 68 (5), стр.155.

дефинише и прецизира.³⁴ Због тога ће у даљем тексту бити речи прво о појму организованог криминалитета у иностраној и домаћој литератури, а потом и о појму организованог криминалитета у домаћим али и страним законским прописима.

1.1.1. Појам организованог криминалитета у иностраној литератури

Дефинисање и одређивање појма организованог криминалитета је веома заступљено у иностраној литератури и представља проблем којим се, у свом научно-истраживачком раду, бави велики број страних аутора. У даљем тексту биће дат приказ дефиниција организованог криминалитета страних аутора а велики број тих дефиниција наглашава повезаност деловања у оквиру јавних институција и повезаност организоване криминалне групе са органима власти.

Maltz је дао дефиницију која је постала основа за све касније дефиниције а према којој криминалне и друге незаконите активности великих, трајних, мултиекономских организација које су основане пре свега у криминалне сврхе, уз решеност да користе корупцију и насиље у својим активностима.³⁵ Као битне елементе који карактеришу организовану криминалну групу *Maltz* наводи корупцију, насиље, софистицираност, континуитет структуре, дисциплину, идеологију, вишеструку предузимачку активност, умешаност у легитимне послове и ритуал пријема.

Према схватању *J. F. Galliher-a* различите дефиниције организованог криминала своде се на испољавање следећих елемената:³⁶

- Организована група укључена у извршење кривичних дела.
- Активности које се уобичајено повезују са делатношћу „Коза ностре“³⁷, али представљају корупцију државних службеника (носилаца јавних функција).

---

³⁴ Бошкових М., (2004). Организовани криминалитет и корупција, Бања Лука, Висока школа унутрашњих послова, стр. 21.

³⁵ Maltz M., (1990). Measuring the Effectiveness of Organized Crime Control Efforts, The Office of International Criminal Justice, Chicago, IL, p. 24, цитирано према: Бјелајац Ж., *op. cit.*, стр. 35.

³⁶ Galliher J. F., (1989). Criminology, Human Rights, Criminal Law and Crime Prentice Hall, New Jersey, стр. 89, у Шкулић М., *op. cit.*, стр. 40.

- Криминалне активности чије извршење спада у велику и софистицирану скалу, као што је организовање коцке.
- Континуирани образац криминалних активности од стране исте групе или особа које имају монополистички утицај на индустрију или одређену област.

Kaiser наводи да организовани криминалитет карактерише удруживање више лица у профитно орјентисану заједницу, поступање по плану, организациона структура, повезивање илегалних и легалних активности, флексибилна технологија деловања, коришћење техничке инфраструктуре, вршење утицаја на политику, медије, јавну управу, правосуђе, привреду.³⁸

По *Reckless*-у организовани криминалитет је чврста и структурисана форма криминалног понашања са сасвим одређеном пословном организацијом чија се структура изражава у синдикатима и осталим хијерархијски организованим облицима криминалног света.³⁹

Eliot сматра да организовани криминалитет у свом садржају, поред организованости, планирања, поделе задатака, дисциплине и одговорности унутар криминалне организације чији је циљ остваривање добити и профита, обухвата и одређену везу са државом и појединим њеним органима, у виду сарадње органа који примењују закон са онима који га не поштују и желе да га изиграју.⁴⁰

Према *Cressey*-у за одређење организованог криминала важнија је позиција учиниоца у криминалној организацији и везе које међу њима постоје, него врста криминалних активности које се предузимају.⁴¹

Међу америчким ауторима запажа се мишљење по коме се организовани криминалитет дефинише као делатност без идеолошких примеса у склопу које је укључен већи број лица која су међусобно повезана и хијерархијски организована

---

³⁷ Cosa Nostra, у преводу „наша ствар“ представља једну од најпознатијих мафијашких организација пореклом са Сицилије, која је као злочиначка организација у могућности да велике количине хероина и кокаина пребаци на континента на континент, а њени припадници су на значајним стратегијским положајима у свим значајним државама и кључним градовима на свим континентима.

³⁸ Kaiser G., (1990). *Kriminologie, ein Lehrbuch*, Heidelberg, Skopje, г. 18 у: Јовић В., оп. cit., стр. 17.

³⁹ Бошковић М., (1999). *Криминолошки лексикон*, Матица Српска, Нови Сад, стр. 233.

⁴⁰ Eliot M., (1962). *Криминал у модерном друштву*, Сарајево, Свејтлост, стр. 114.

⁴¹ Мрвић-Петровић Н., (2004). Тешкоће одређивања појма организованог криминалитета, *Темид*, 7 (1), стр. 4.

са циљем богаћења и стицања моћи, тако што се укључују у нелегалне, али и законите радње које искључују већи ризик, а доносе значајан профит. Овако организоване криминалне организације не трпе конкуренцију и разним мерама је елиминишу у циљу задржавања монопола у појединим сферама криминалног деловања, при чему користе насиље и подмићивање.⁴² Поред тога, у америчкој теорији постоје уже и шире схватање организованог криминалитета. Уже схватање подразумева да организовани криминалитет обухвата облике деловања на основу којих се успостављају везе између државних органа и представника државне власти и шефова криминалних организација. Шире схватање обухвата облике организованог криминалног деловања које карактерише постојање криминалне организације, организованост у припремању и извршењу криминалних делатности, а у циљу прибављања противправне финансијске или друге користи.

1.1.2. Појам организованог криминалитета у домаћој литератури

Дефинисање организованог криминалитета је проблематика којом се баве и домаћи аутори, који у својим схватањима, као и страни аутори, полазе са становишта да је веза са државом и њеним органима нужна за манифестовање организованог криминалитета, а да је остваривање одређеног утицаја у политичким и привредним сферама основни циљ организованих криминалних група. Схватања домаћих аутора о појму организованог криминалитета су подељена. С једне стране, Владан Васиљевић и Зоран Стојановић у својим дефиницијама не истичу непосредну везу државе са организованим криминалитетом, док са друге стране Мило Бошковић, Ђорђе Игњатовић, Мићо Бошковић, Добривоје Радовановић, Владимир Водинелић, Зорица Мршевић чврсто стоје на становишту да појам организованог криминалитета у директној вези са државом.

Владан Васиљевић у одређивању садржаја појма организованог криминалитета полази од заједничких елемената оне групе кажњивих радњи које указују на њихову организованост као битно обележје и које се сусрећу код свих облика организованог криминалитета, а ти елементи су: трајније удруживање већег

---

⁴²Abadinsky H., (1981). Organized crime, Boston, str. 4.

броја лица; циљ удруживања те врсте је слојевитост организације (руковођење, планирање, обезбеђење послова, извршење планиране делатности); подмиривање потребе грађана или ширих и ужих група, укључујући ту и државу, супротно важећим прописима (однос легализованих и противзаконитих делатности); средства и поступци у вршењу забрањене делатности.⁴³

Зоран Станојевић организовани криминал дефинише као структуру која обухвата друге форме криминалитета или искоришћава различите секторе и сфере илегалне економије, инфилтрирајући се у привреду, па и у политичко-административни свет.⁴⁴

Мило Бошковић, под појмом организованог криминалитета подразумева врсту деликвенције и типологију криминалних појава везану за активност професионалних организација. То је делатност „привредног типа“ коју врше криминална удружења са строго утврђеном хијерархијом, дисциплином и нормама понашања. Појава се испољава у виду деловања организованих или полуорганизованих група и других облика удруживања, колективног вршења кривичних дела, у спреси са представницима локалне или виших степена државне власти, односно њених органа и институција.⁴⁵

Ђорђе Игњатовић организовани криминалитет дефинише као врсту имовинског криминалитета, који карактерише постојање криминалне организације која обавља континуирану привредну делатност користећи при том насиље и корупцију носилаца власти. Овај аутор заступа мишљење да постоји шира и ужа дефиниција организованог криминалитета. О организованом криминалитету у ширем смислу може се говорити увек када одређене криминалне активности обавља група људи. У ужем смислу, организовани криминалитет поред постојања групе криминалаца, подразумева још неке услове и то: постојање (чвршће или еластичније) криминалне организације са јасном поделом рада између чланова, организовање континуиране привредне (легалне и нелегалне) делатности усмерене на стицање профита, употреба (или претња) насиља као средства за постизање

---

⁴³ Владан В., (1990). Превенција и репресија организованог криминала, *Безбедност и друштвена самозащита*, Београд, 8 (12), стр. 30-35.

⁴⁴ Станојевић З., (1990). Организоване форме криминалитета, *Безбедност и друштвена самозащита*, 8 (5), стр. 62.

⁴⁵ Бошковић М., Социјална патологија, Нови Сад, Правни факултет, стр. 129.

циљева, контакте са полицијом, правосуђем и извршном влашћу засноване на њиховом корумпирању, ради обезбеђења политичког имунитета од кривичног гоњења.⁴⁶

Мићо Бошковић закључује да садржај појма организованог криминалитета обухвата организовано криминално деловање са циљем прибављања противправне имовинске користи и остваривања профита, али исто тако под овим појмом подразумева и оне облике криминалног деловања где је криминална организација успела да успостави одређене везе са државом и њеним органима. Управо успостављена криминална веза са државом и њеним органима даје посебно квалитетан садржај таквој криминалној организацији, јер таква веза организованом криминалитету омогућава бољу заштиту илегалне и вршење легалне делатности, одређене концесије, остваривање значајног профита, што ствара услове да поједини његови шефови испоље интересовање и настоје да уђу у неке структуре политичке власти.⁴⁷

1.1.3. Појам организованог криминалитета у домаћем законодавству

У кривичном законодавству Републике Србије организовани криминалитет, као феноменолошка појава, постоји много дуже него што је званично законски регулисан. Почетна законска решења дефинишу појам организованог криминалитета, као и критеријуме за диференцирање криминалитета, који не спада у област организованог. Почетно појављивање организованог криминалитета у домаћој правној теорији и законодавству, новијег је датума, што у знатној мери отежава његову ширу анализу, а нарочито отежавајућа околност јесу и веома честе измене и допуне законских одредби, чиме се стиче утисак непостојања промишљеног конзистентног приступа овом феномену, већ се реагује „ad hoc“, од случаја до случаја, који се експонирају у пракси, што у одређеној мери доприноси неефикасности правних норми и државних органа.⁴⁸

---

⁴⁶ Игњатовић Ђ., (1988). Организовани криминалитет – други део, Београд, Полицијска академија, стр. 25.

⁴⁷ Бошковић М., (1998). Организовани криминалитет, Београд, Полицијска академија, стр. 7.

⁴⁸ Јовић В., op. cit., стр. 28.

Кривично законодавство у Србији после октобра 2000. године доживљава врло честе допуне и измене које доводе до тога да се кривично-правни прописи доносе на брзину, без дубље анализе и очигледно ради задовољења одређених политичких потреба, чак и појединаца који се налазе на значајним политичким функцијама, у циљу процесуирања осумњичених учесника у појединим догађајима за које постоји интерес тих субјеката.⁴⁹ Еволутивни пут одређивања појма организованог криминалитета у коме је законодавац мењао норме које регулишу ту област, довео је до различитих законских решења која су била актуелна у различитим периодима, о чему ће бити речи у даљем тексту.

Као чланица савезне државе али и као чланица Државне заједнице са Црном Гором, Србија је пролазила кроз тежак период који је допринео порасту криминогеног понашања на њеној територији. Тај пораст али и друштвене промене које су се догодиле после 5. октобра 2000. године, довели су до измена правног система које су својим револуционарним карактером проузроковале потребу да се организованом криминалитету посвети посебна пажња, односно до се исти унапреди у циљу борбе против извршилаца кривичних дела организованог криминала.

До доношења Законика о кривичном поступку из 2001. године домаће кривично законодавство није се бавило феноменом организованог криминалитета. Делатност државних органа у правцу припреме неопходних закона за борбу против организованог криминала активно је започета непосредно пре атентата на тадашњег премијера др Зорана Ђинђића и сматра се поводом за тај атентат. Од друге половине 2002. године, када је тај рад започео до данас, на нормативном плану забележени су крупни резултати: донето је ново кривично материјално законодавство које је предвидело поједине инкриминације организованог криминала; у ЗКП из 2001. године накнадно (2002. године) је укључена посебна глава (XXIX/а) посвећена процесним инструментима за борбу против организованог криминала; донет је посебан закон о организацији државних органа

---

⁴⁹ Вујин М. (2007). Организовани криминал – појам и одредивост у закону, са освртом на правила за спровођење поступка у светлу важећих и будућих прописа и утврђивања истине, стр. 95, у: Ного С. et. al (уредник), Тематски међународни научни скуп Примена међународног кривичног права – организовани криминал, Београд, Удружење за међународно кривично право, стр. 95.

(јавног тужилаштва, полиције и суда) за борбу против организованог криминала и њиховим надлежностима (19. јула 2002. године). У кратком времену ратификовано је више међународних конвенција, од Конвенције против итернационалног организованог криминала ОУН до Европске конвенције о спречавању прања новца, као и све релевантне конвенције о међународној правној помоћи, екстрадицији, уступању кривичних предмета итд.⁵⁰ Донет је и читав низ других закона који су додатно доприносили унапређењу законских решења у овој проблематици.

Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала⁵¹ из 2002. године, представљао је закон којим је први пут појам организованог криминалитета утврђен на непосредан начин и којим се уређивало образовање, организација, надлежност и овлашћења посебних организационих јединица државних органа надлежних за откривање и кривично гоњење учиниоца кривичних дела са елементима организованог криминала, као и случајеви у којима се закон може применити. Према одредбама овог закона елементи организованог криминалитета подразумевали су постојање неког од елемената следећих кривичних дела: удруживања ради вршења кривичног дела која су предвиђала: „ко се са другим договори да изврши кривично дело предвиђено савезним законом за које се може изрећи пет година затвора или тежа казна...“, и договор за извршење кривичног дела прописаног савезним законом односно „ко организује групу лица која има за циљ вршење кривичних дела одређених савезним законом за која се може изрећи пет година затвора или тежа казна...“, која су била прописана важећим КЗ СРЈ⁵², или кривична дела злочиначко удруживање која су предвиђала: „ко организује групу или банду која има за циљ вршење кривичних дела предвиђених републичким законом за која се може изрећи пет година затвора или

---

⁵⁰ Грубач М., (2008). Организовани криминал у Србији као појава новијег времена у: Борба против организованог криминала у Србији: од постојећег законодавства до свеобухватног предлога реформе, Турин : UNICRI; Фиренца: Универзитет, Одсек за упоредно и кривично право, Београд: Институт за упоредно право, стр. 45.

⁵¹ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 42/02 од 19. јула 2002. године.

⁵² Кривични закон Савезне Републике Југославије, *Службени лист СФРЈ*, бр. 44/76, 36/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90, 54/90 и „Службени лист СРЈ“, бр. 35/92, 37/93, 24/94 и 6/01.

тежа казна...“, а које су била одређена важећим КЗ РС.⁵³ Поред тога, према одредбама овог закона организовани криминалитет се доводио у везу са вршењем кривичних дела као што су кривична дела против уставног уређења или безбедности, кривична дела против човечности, затим трговина људима, изнуда и отмица, недозвољена трговина оружјем, муницијом и експлозивним материјама, прање новца, недозвољена производња и стављање у промет опојних дрога, као и друга кривична дела за које је била предвиђена казна затвора у трајању од најмање пет година а у ситуацији када су били присутни неки од наведених елемената организованог криминалитета. Доношење овог закона означило је почетак борбе против организованог криминала, која се није показала ни мало лако с обзиром на то да до тад организовани криминалитет није био предмет интересовања ни државе ни стручне јавности.

Закон о изменама и допунама Законика о кривичном поступку СРЈ⁵⁴ из 2002. године, који је донет непосредно после доношња Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала из 2002. године, предвидео је одредбе о поступку за кривична дела организованог криминала, посебна правила за кривично гоњење учинилаца кривичних дела са елементима организованог криминала, те је предвидео и основна обележја организованог криминалног деловања а самим тим и дао основу за дефинисање овог појма. У том смислу, да би се неко дело сматрало делом организованог криминала и водило по одредбама поступка за организовани криминал, било је неопходно да се испуне четири кумулативна услова, и то су: постојање основане сумње да је извршено кривично дело, да је дело настало као резултат заједничког деловања више од два лица, да је група организована у циљу вршења кривичних дела и да су се иста вршила у циљу стицања профита и моћи. Поред наведених, закон је предвиђао и остале услове који су дати на основу дефиниције коју је понудила Радна група за наркотику и организовани криминал, која је постојала у оквиру Европске уније, а од којих је морало бити испуњено још три од укупно

---

⁵³ Кривични закон Републике Србије, *Службени гласник СРС*, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20-79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89, 31/90, „Службени гласник РС“, бр. 16/90, 26/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02-исп., 80/2002, 39/03 и 67/03.

⁵⁴ Закон о изменама и допунама Законика о кривичном поступку, *Службени лист СРЈ*, бр. 68/2002.

једанаест понуђених услова, да би се неко дело сматрало делом организованог криминала. У том смислу, било је потребно да сваки члан криминалне организације има задатак који је унапред одређен, да делатност криминалне организације буде планирана на дужи временски период, да се организација и њена делатност заснивају на одређеним правилима и дисциплини, да се планирање делатности организације врши на међународном нивоу, да се примењује насиље и застрашивање у вршењу делатности организације, да се користе привредне и пословне структуре и везе, прање новца, незаконито стечена добит, те да постоји утицај организације на друштвену и економску структуру, политичку, извршну и судску власт и медије. Одредбе овог закона допринеле су томе да се дефинисању организованог криминалитета приступа на један опширнији начин.

Закон о изменама и допунама Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала⁵⁵ из 2003. године је са собом донео нову дефиницију организованог криминалитета према којој се неко дело могло сматрати делом организованог криминалитета уколико су била успуњена два кумулативна услова, и то: да је дело учинила организована криминална група или организована група која није криминална и да је за то дело била прописана казна затвора од четири или више година. При том, у смислу овог закона, организована криминална група је била група који постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за које је била прописана казна затвора од четири или више година а коју чине три или више лица, док се под организованом групом која није криминална подразумевала група која није имала развијену организациону структуру, континуитет чланства и која није образована ради непосредног вршења кривичних дела али је у функцији организованог криминалитета. Тако је овим законом направљена разлика између организоване криминалне групе и друге организоване групе и утврђена су решења која су задовољавала међународне стандарде и омогућавала шире тумачење организованог криминалитета на националном нивоу.

---

⁵⁵ Закон о изменама и допунама Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 42/02, 27/03, 39/03 и 67/2003.

Закон о изменама и допунама Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала⁵⁶ из 2009. године, пре свега је променио име закона у Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела али је унео и битне измене у вези са проширењем кривичноправног оквира овог закона, док су дефиниције организованог криминала и организоване криминалне групе остале су непромењене у односу на претходни закон.

Законик о кривичном поступку⁵⁷ из 2011. године на исти начин као и Закон о изменама и допунама Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала из 2003. године, предвиђа и организовани криминал и организовану криминалну групу.

Законик о кривичном поступку⁵⁸ који је данас на снази, организовани криминалитет и организовану криминалну групу дефинише на идентичан начин као и Законик о кривичном поступку из 2009. године, односно 2011. године. У том смислу, организовани криминал представља вршење кривичних дела од стране организоване криминалне групе или њених припадника, док организована криминална група представља групу од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.

Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције⁵⁹ који је тренутно на снази, ступио је на снагу у децембру 2016. године а примењује се од 1. марта 2018. године. Одредбе закона односе се, између осталог, на откривање, кривично гоњење и суђење за кривична дела организованог криминала на начин како је то прописано важећим Закоником о кривичном поступку.

---

⁵⁶ Закон о изменама и допунама Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 42/02, 27/03, 39/03, 67/2003, 29/04, 58/04, 45/05, 61/05 и 72/09.

⁵⁷ Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/11.

⁵⁸ Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14.

⁵⁹ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Службени гласник РС*, бр. 94/16 87/18.

Данас је организовани криминалитет дефинисан бројним конвенцијама и међународним документима Уједињених нација, Савета Европе и Европске уније, који су, након што их је наша држава ратификовала и тиме омогућила њихову непосредну примену, постали од изузетног значаја за кривично законодавство Републике Србије. Усвајањем међународних норми, стандарда и захтева које међународна заједница поставља у погледу третирања проблема организованог криминала, наша земља донела је читав низ домаћих закона значајних за спречавање и борбу против овог облика криминалитета, од који се посебно истичу: Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела и Закон о спречавању прања новца и финансирању тероризма. На тај начин, законска решења наше земље у вези са овим проблемом хармонизована су решењима из међународних прописа.⁶⁰

1.1.4. Појам организованог криминалитета у европском законодавству

У европском законодавству заступљени су бројни покушаји дефинисања организованог криминалитета, али су дефиниције углавном усмерене на делатност криминалних организација и суштину њиховог карактера. Законске дефиниције организованог криминала су у европским земљама доста разнолике.⁶¹

Већ на Првом међународном симпозијуму о организованом криминалитету који је Интерпол организовао у француском месту St. Klod (мај 1988. године), овај тип криминалитета везује се за „било коју делатност или групу лица ангажованих у континуираној нелегалној активности која за свој првенствени циљ има стварање профита, независно од националних граница“, односно да организовани криминалитет чини било која група са корпоративном структуром чији је примарни

---

⁶⁰ Ђукућ С., (2016). Савремени организовани криминалитет као облик угрожавања националне безбедности, *Економски изазови*, 5 (9), стр. 131

⁶¹ Више у: Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 193 – 195.

циљ стицање новца кроз незаконите активности, често опстајући ширењем страха и корупцијом.⁶²

Савет Европе је орагнизовани криминал у својим документима дефинисао као илегалне активности изведене од стране структуриране групе три или више особа које делују у дужем временском периоду у циљу заједничког вршења тешких кривичних дела, те стицања финансијке или друге материјалне користи. Конвенција Уједињених нација је обавезала државе потписнице на међусобну сарадњу и правну помоћ у вези са кривичним делима организованог криминала у свим фазама поступка. У вези са тим, донета је Конвенција о узајамној помоћи у кривичним стварима између држава чланица Европске уније којом су дефинисани сви облици узајмне помоћи, 2000. године, уз коју је усвојен и протокол који предвиђа мере пружања узајмне помоћи у борби против организованог криминалитета.

1.2. Историјски развој организованог криминалитета

Сам појам организовани криминалитет први пут се јавља почетком 18. века у Енглеској, када је делатност једне банде крадљиваца управо тако названа. Неспорно је да су криминалне банде постојале и раније, али је ова банда била специфична по томе што су припадници банде прво крали ствари да би их потом вођа банде враћао власницима уз велику надокнаду, у супротном је украдене ствари продавао у земљама у којима је имао развијену мрежу. Оно што је такође било карактеристично за ову банду је да је њен вођа, Jonathan Wild, имао заштиту тадашњег краља Џорџа I, а тек када је краљ умро, вођа банде је одговарао. Тако је делатност банде која је криминалну делатност претворила у бизнис са елементима међународног карактера добила назив организовани криминалитет.

На тлу Европе, организовани криминалитет је први пут уочен крајем 19. века у Италији, у организационим облицима мафије. Када се говори о историји организоване криминалне делатности уопште, онда је несумњиво реч о мафији,

---

⁶² Nesbitt P., (1993). Head of Organized Crime Group, str. 319, у: Бошковић М., Скакавац З., op. cit., стр. 189.

која чини термилошки синоним за све видове криминалног организовања.⁶³ Корени мафије потичи још из 11. века и леже у миленијумском хаосу и безвлашћу које је владало на Сицилији⁶⁴ а мафија коју данас познајемо датира из 19. века. Неке од данашњих обележја организованог криминалитета, мафија у Италији је попримила крајем 19. века, а почетком 20. века, када се хиљаде Италијана илегално преселило у Америку, где их је дочекала глад, беда и сиромаштво, мафија је и тамо проширила своју делатност. Егзистирала је као тајна криминална организација, формирана међу Италијанским имигрантима а настала је на темељима прохибиције – забране точења алкохола на територији САД-а, а како је алкохол свима био потребан, мафија је на америчком тлу започела свој први посао са илегалном производњом и трговином алкохола, који је касније проширила и на илегалну трговину наркотицима, организовање коцке и проституцију.

Историјски гледано, о настанку и развоју организованог криминалитета у САД постоје два схватања. Према првом схватању, он се веже за период прохибиције, а према другом корени ове појаве постојали су много пре него што је Конгрес 1919. године усвојио познати XVIII амандман, који даје правни основ да за годину дана од доношења противзаконитим буде проглашена продаја и дистрибуција алкохола. Чини се да већина истраживача прихвата ово друго схватање.⁶⁵ Према мишљењу стручњака, САД је и данас класична земља организованог криминалитета, који се и данас везује за мафију.

Организовани криминалитет са кроз историју развио, поред Италије, и у другим земљама западне Европе као што су Велика Британија, Француска, Холандија, Немачка, Шпанија, Швајцарска, Шведска, затим у земљама централе Европе као што су Чешка, Словачка, Мађарска и Пољска, али и на просторима бивших југословенских република као што су Словенија, Хрватска, Босна и Херцеговина и Република Српска, Македонија, Црна Гора али и Србија.

---

⁶³ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 22.

⁶⁴ Када су Нормани у 11. веку освојили Сицилију, земљопоседници су бежали у врда како би избегли вазалство. Тако су они постали људи ван закона, а када су Шпанци у 15. веку заузели острво, они су били једини отпор новој власти и тако су стекли симпатије локалног становништва. Стање безвлашћа и општег хаоса представа почетак развоја мафије.

⁶⁵ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 26.

У даљем тексту, биће више речи о историјском развоју организованог криминалитета у Србији.

Мишљења о настанку организованог криминалитета у Србији нису усаглашена. С једне стране, постоји мишљење да је организовани криминалитет у Србији појава новијег датума која у време тзв. Титове Југославије, и до деведесетих година прошлог века, у суштини није ни постојала, док с друге стране постоји мишљење да је организовани криминалитет у Србији зачет осамдесетих година прошлог века, што говори о томе да су криминалне организације биле добро организоване и пре ратних догађаја.

Многи аутори су мишљења да су узроци као што су ратови вођени на простору бивше Југославије, инфлација и хиперинфлација, економске санкције међународне заједнице, приватизације државне својине, сива економија и многи други, довели до тога да је организовани криминалитет од деведесетих година прошлог века добио нове саджаје, облике и савремене форме.

Ратови вођени на подручју бивше Југославије проузроковали су експанзију илегалне трговине оружјем која је доносила профит енормних размера, дошло је до кријумчарења нафте и цигарета, крађе на ратиштима на подручју Хрватске и Босне у које су криминалци одлазили викендом и које су увећавале њихово богатство, а ратни профит су легализовали након повратка у Србију кроз висока државна признања за „заслуге“ остварене на ратним подручјима. Такође, развила се мрежа за праће новца, трговину дрогом, трговину женама и децом, долазило је до необјашњивих и честих нестанка људи и великог броја мртворођене деце која су сахрањена у породициштима на непрописан начин, а што указује на озбиљне индиције да се развила и трговина људским органима.

У том периоду није било ни једне осуде за организовани криминал. Није био донет ни један пропис унутрашњег права, нити ратификован ни један међународни уговор о сузбијању те врсте кривичног дела. Појам организованог криминала био је непознат и стручној јавности. О томе се уопште није размишљало ни расправљало. Тај се израз није користио ни у правном, ни у политичком говору, чак ни у предизборним кампањама.⁶⁶ Држава је организовани криминал прећутно

---

⁶⁶ Грубач М., Организовани криминал у Србији као појава новијег времена *op. cit.*, стр. 42

прихватила као извор средстава неопходних за функционисање државног апарата и вршење државних функција, за обезбеђење минимума егзистенције становништва (исплату пензија и зарада државним службеницима и војницима) и за куповину прескупог наоружања и муниције за локалне ратове. Криминал је прихваћен као део „тактике привредног и државног преживљавања“.⁶⁷ Тек 2007. године започето је прво озбиљније истраживање организованог криминалитета у Србији.

Кроз време и свој развој, организовани криминалитет у Србији је све више попримао форме и обележја карактеристичне за организовано криминално деловање у западним земљама, а за кратко време Србија је добила бројна криминална удружења и све врсте организованог криминала.

1.3. Карактеристике организованог криминалитета

Разлози због којих је важно идентификовати карактеристике организованог криминалитета су бројни. Прво, неопходно је одређене облике друштвено негативног понашања означити као организовани криминалитет, при чему специфичности организованог криминалитета делују одређујуће у том правцу. Друго, у зависности од тога да ли се ради о организованом криминалитету или другом облику криминалитета, зависи и конципирање стратегије истраге. Треће, организовани криминалитет изазива доста дилема, па је нужно његово правилно схватање. На крају, карактеристике организованог криминалитета значајне су приликом дефинисања организованог криминалитета.⁶⁸

О основним карактеристикама организованог криминалитета јединствено мишљење не дају ни кривичноправна ни криминолошка литература. У погледу испољавања и манифестовања организованог криминалитета, његове карактеристике га чине специфичним у односу на остале облике криминалног деловања. Изражена динамика феноменологије организованог криминалитета која стално уноси нове облике организованог криминалитета а самим тим и нове

---

⁶⁷ Грубач М., (2009). Организовани криминал у Србији, *Зборник радова правног факултета у Сплиту*, 46 (4), стр. 702.

⁶⁸ Бјелајац Ж., *op. cit.*, стр. 53.

карактеристике, чини готово немогућим навођење свих карактеристика организованог криминалитета.

Доношењем стратешког плана за супротстављање организованом криминалитету, Европска унија је 1994. године тим планом, између осталог дала листу од 11 карактеристика организованог криминалитета и организованих криминалних група. Реч је о следећим карактеристикама:⁶⁹

- Учествовање више од двоје људи у вршењу кривичних дела.
- Свако има своју одређену улогу у вршењу кривичних дела.
- Криминално деловање у дужем или неодређеном временском периоду.
- Коришћење неких облика дисциплине или контроле у оквиру криминалног удружења.
- Припадници групе су осумњичени за тежа кривична дела.
- Деловање на међународном нивоу.
- Коришћење насиља и других средстава застрашивања.
- Коришћење трговинских структура или структура сличних пословним.
- Умешаност у прање новца.
- Утицање на политику, медије, јавну управу, правосудне органе или привреду.
- Тежња за профитом или моћи.

И у Националној стратегији Републике Србије за борбу против организованог криминала помињу се значајне карактеристике организованог криминала:⁷⁰

- Сваки члан криминалне организације има унапред одређени, односно очигледно одредиви задатак или улогу;
- Делатност криминалне организације планирана је на дуже време или за неограничени временски период;
- Делатност организације заснива се на примени одређених правила унутрашње контроле и дисциплине чланова;

---

⁶⁹ Бјелајац Ж., *op. cit.*, стр. 55.

⁷⁰ Мијалковић С., (2012). Карактеристике и доминантна обележја савременог организованог криминалитета у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), *Организовани криминалитет изазов XXI века*, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 57.

- Делатност организације планира се и врши у међународним размерама;
- У вршењу делатности примењују се насиље, застрашивање или постоји спремност за њихову примену;
- У вршењу делатности користе се привредне или пословне структуре, праће новца и незаконито стечена добит;
- Постоји утицај организације или њеног дела на политичку власт, средства јавног информисања, законодавну, извршну или судску власт или на друге важне друштвене или економске чиниоце.

Могуће је идентификовати и доминантне – генералне карактеристике савременог организованог криминалитета: постојање криминалне групе или организације, структура, хијерархија и субординација, организованост деловања, неидеолошки карактер групе, специфична поткултура, дисциплина, лојалност криминалном удружењу, одговорност, тајност поступања и деловања, широк дијапазон противправних активности, територија, покретљивост и интернационалност, деловање у неограниченом или дужем периоду, прилагодљивост, спрега са државом и државним органима, ограниченост чланства, монопол над простром и видом деловања, специјализација, професионализам, финансијска моћ, специфичност активности илегалног и легалног деловања и назив криминалног удружења.⁷¹

Уз то, организовани криминалитет све више одликују: висок степен организованости, интернационализација деловања и вршења утицаја, планско вршење злочина, радикализација метода деловања и све већа насилност и бруталност, прибегавање прању новца и корупцији јавних службеника и носилаца власти, тежња ка инфилтрирању у структуре власти и стицање политичког утицаја, тежња ка контролисању националних економија и међународне економске размене, велика финансијска моћ, злоупотреба високе технологије у криминалне сврхе, подривање демократије, политичког и економског поретка, угрожавање људских слобода и права, слабљење поверења грађана у државне институције, продубљивање економске кризе и друго.⁷²

⁷¹ Мијалковић С., *op. cit.*, стр. 75.

⁷² *Ibid.*, стр. 55.

Због постојања могућности да услед бројности не буду наведене све карактеристике организованог криминалитета, на основу анализа кривичних дела организованог криминалитета могу се идентификовати четири основне карактеристике организованог криминалитета: прва, организованост у формалном смислу која подразумева постојање криминалне организације, која као независан и динамичан носилац организованог криминалитета представља одређен вид друштвене структуре који има свој језик, законе, обичаје и традицију, технике и методе; друга, организованост у садржајном смислу која подразумева деловање криминалне организације коју карактерише планско и системско деловање у циљу вршења кривичних дела која имају обележја организованог криминалитета; трећа, стицање и увећање профита, монопола и моћи обзиром да се организовани криминалитет и врши ради стицања нелегалних профита путем силе, претње, контроле монопола и корумпирања државних службеника; и четврта, остваривање утицаја на државне органе, појединце и друге субјекте социјалне контроле што омогућава остваривање постављених циљева криминалног карактера и деловање на националном и међународном нивоу.⁷³

Због бројних наведених карактеристика, постављених на различите начине, у криминолошкој, криминалистичкој и безбедносној литератури постоји проблем у идентификовању а самим тим и истраживању, превенцији и сузбијању организованог криминалитета. Ипак, може се рећи да су неке карактеристике доминантније и израженије од осталих од наведених карактеристика организованог криминалитета. У том смислу, даљем тексту биће више речи о најдоминантнијим карактеристикама организованог криминалитета, а то су криминална организација, хијерархија и субординација, мрежна структура, флексибилност у раду, инфилтрирање у државне и привредне структуре, веза са органима власти и другим интитуцијама, насиље као метод, профит и професионализам.

---

⁷³ Више у: Бјелајац Ж., *op. cit.*, стр. 60-78.

1.3.1. Криминална организација

Постојање одређене криминалне организације или групе је први и основни услов за постојање организованог криминалитета. Као што то произилази из његовог назива, реч је о криминалитету, чија је основна особеност његова организованост, што подразумева удруживање одређеног броја његових актера, јер по логици ствари, не може постојати одређена организација, без одговарајућег удруживања.⁷⁴

Криминална организација представља криминално удружење које чини три или више лице, које је засновано на различитим критеријумима удруживања као што су порекло, природа и врста криминалне активности, средства која се користе приликом вршења кривичних дела и слично, и чија је основна мотивација али и разлог постојања стицање профита на илегалне али и легалне начине. То су веће и постојаније криминалне скупине са сложенијом структуром и израженијом хијерархијом од криминалних група.

Да би одређена организација имала статус криминалне организације неопходно је да је организовање извршено на типу криминалних синдиката, да је структура организације веома чврста, да је у организацију укључен већи број лица, да је структура чланства разнолика и да је карактеришу породични тип односа и етнички карактер састава.

Структура криминалних организација, која је развијена као функционална и прилагодљива да би се остварили њихови циљеви, састоји се од три нивоа. Први ниво чини руководећи ниво који представља врх криминалне организације и који је састављен од мањег броја људи, чак врло често у питању може бити и само један човек. Други ниво чине извршиоци који непосредно извршавају наређења и чине кривична дела. Трећи ниво састављен од чланова криминалне организације који су задужени за логистику и пружају подршку криминалном деловању. Као пример може се навести структура *Cosa Nostre*, једне од најпознатијих мафијашких организација. Наиме, основна структурна јединица *Cosa Nostre* је породица која делује на одређеној територији и на чијем је челу шеф коме помажу саветник и

---

⁷⁴ Шкулић М., *op. cit.*, стр. 61.

подвођа, а испод којих се налази неколико десетника од којих сваку управља групом од десет војника.

Поред наведених, веома важно обележје криминалне организације је њен тајни карактер, обзиром да су њени циљеви и њене активност криминалне природе. Наиме, што је правни систем одређене државе у чијим оквирима делује организовани криминалитет уређенији и стабилнији, а надлежни државни органи делују ефикасније, те су мање склони корупцији, конкретна криминална организација делује тајније и обрнуто, што је правни систем слабији и несређенији, надлежни органи неефикаснији те више корумпирани, то су припадници организованог криминалитета мање дискретни, односно они се тада понашају слободније и мање су склони да крију своје постојање и деловање.⁷⁵

Према степену организованости и тајности постоје групе привременог карактера које трају до окончање планиране криминалне делатности, групе повременог карактера које се оснивају ради повременог обављања планираних илегалних послова и групе трајног карактера које настају спајањем у једну нову и већу организацију. Такође, може се говорити и о традиционалним облицима организовања криминалних група које се услед развоја технологија, транспорта, комуникација и уопште глобалног друштвеног напретка, претварају у савремене криминалне организације.

Основни циљ криминалне организације је вршење кривичних дела ради стицање имовинске користи али и моћи, и утицаја, у одређеним областима друштвеног живота. Криминална организација у остварењу наведеног циља делује поштујући правила обавезујућег карактера која се односе на услове деловања криминалне организације и права дужности њених чланова.

---

⁷⁵ Шкулић М., *op. cit.*, стр. 62.

1.3.2. Хијерахија и субординација

Битно обележје организованог криминалитета јесте строга хијерахијска организациона структура из које проистичу многе његове карактеристике.⁷⁶ Хијерархија и субординација у организованим криминалним групама подразумевају, пре свега, потчињеност припадника нижег ранга припадницима вишег ранга и разлике у њиховим правима и дужностима. Хијерархијска утемељеност криминалне организације подразумева прецизно дефинисану унутрашњу структуру са одређеним надлежностима, правилима, обавезама и поделом рада, као и изузетно чврсту дисциплину њених припадника и беспоговорно извршавање наређених задатака. Приликом издавања наређења, непосредни извршилац добија наређење од свог непосредно претпостављеног, који је опет, наређење добио од свог вишег старешине итд. све до самог лидера организације, који издаје наређења која имају особиту важност.⁷⁷ Дакле, од тога на ком је степену припадник организоване криминалне групе на хијерархијској лествици зависе његова права и дужности, а позиције у хијерархији се додељују на основу пријатељства или способности.

Обзиром да криминалну организацију не чини група организованих појединаца, него је она заснована на чврстој структури и принципима хијерархије, у свим њенима активностима веома је важно проналажење механизма заштите криминалаца и њихове криминалне активности. На врху криминалне организације је вођа или колективно тело са виским степеном ауторитета, чланови су подређени вођи и они су по правилу извршиоци кривичних дела при чему сваки члан има јасно одређену улогу у планирању и вршењу кривичних дела.

Чланови криминалне организације морају се придржавати правила понашања установљених од стране руководства организације а која се позната под називом „кодекс о лојалности и ћутању“ или завет ћутања – „омерта“. Прихватањем омерте, члан организације прихвата обавезу да не сме рећи ништа о организација било коме изван организације а посебно истражним органима, без обзира на услове у којима се нађе, а непоштовање омерте доводи до санкционисања

⁷⁶ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 212.

⁷⁷ Шкулић М., *op. cit.*, стр. 70.

од стране руководства организације. На тај начин се успоставља одређена дисциплина која карактерише поштовање правила понашања али и свесно и беспоговорно вршење обавеза и наређења.

1.3.3. Мрежна структура

Мрежна структура организованог криминалитета подразумева две области: мрежу послова и тржиште, те мрежу организационе природе.⁷⁸ Уобичајено је да се свака криминална организација састоји од више различитих структурних нивоа. Важан сегмент у деловању криминалне групе је њена организација, јер од организације зависи и успешност деловања исте. Уз организовано деловање, подела рада је једна од најважнијих карактеристика мрежне структуре криминалне организације. То подразумева: планирање злочина, стицање позиција у структурама државних органа и институција, прирему за извршење злочина (прибављање и израду средстава, стицање знања и вештина за извршење кривичног дела), координирано и групно извршење кривичног дела, организовано наступање после извршеног кривичног дела (уклањање трагова, подела плена, избегавање правде и др.).⁷⁹

Приликом објашњавања организације организованих криминалних група мора се поћи од деликвента који је, након што је прошао криминалну каријеру, постао рецидивиста, који заједно са другим сличним лицима формира спонтане групе које се, у оређеном временском периоду, могу развити у банду. У формираној групи или организацији успостављају се одређена правила понашања и етичке норме као и модели понашања који постају карактеристични за једну, одређену групу.

Слика савременог организованог криминалитета данас се састоји од измрежености банди, група и појединих деликвената, који су у контакту и међусобно се помажу. Пошто врше кривична дела према начелима поделе рада и специјализације, а да при томе не стварају гигантске организације него задржавају

---

⁷⁸ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 216.

⁷⁹ Бјелајац Ж., *op. cit.*, стр. 57.

своју појединачну, групну или самосталност банде, органима унутрашњих послова је веома отежано њихово откривање.⁸⁰ Управо из тога разлога мрежна структура је веома важна карактеристика организованог криминалитета.

1.3.4. Флексибилност у раду

Флексибилност у раду криминалних организација подразумева прилагођавање друштвеним условима. Наиме, многи теоретичари су мишљења да су криминалне организација задржале своје традиционалне облике организовања. Чињеница је да такве организације постоје, али се мора истаћи и да све више криминалних организација порпима савремене видове легалних корпорација, које свој метода рада и организовања прилагођавају савременим потребама. Оне то чине по принципима:⁸¹

- Брзе промене облика рада и криминалне делатности;
- Веома лаког прилагођавања савременим токовима и усвајањем нових савремених појавних облика деловања;
- Коришћења савремених научних и техничких достигнућа у раду;
- Прилагодљивости тржишту;
- Ширења криминалне делатности као циљ.

Флексибилност у раду криминалних организација испољава се и на пољу хијерархије и субординације из чега произилази да је врло тешко, понекад и готово немогуће, да се у поступку доказивања непосредни извршиоци кривичних дела повежу са руководиоцима криминалних организација.

Да би се могли искористити постојећи услови као што су разноликост и прилагодљивост привреде али и финансијски канали погодни за прикривање криминалне делатности, структуре криминалних организација постају све флексибилније што омогућава прилагођавање постојећим политичким и економским условима. На основу тога се може закључити да деловања савремених облика организованог криминалитета одређују постојећи услови што је управо разлог за

---

⁸⁰ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 219.

⁸¹ *Ibid.*, стр. 220.

много флексибилније али и мање хијерархијско деловање организоване криминалне групе.

1.3.5. Инфилтрирање у државне и привредне структуре

Тежња организованих криминалних група за њиховим инфилтрирањем у државне и привредне структуре није идеолошког карактера, већ за основни циљ има заштиту криминалног деловања од политичке власти, а инфилтрираност у државне и привредне структуре је веома присутна и онемогућава заштиту основних вредности државе. Улога државе у организованом криминалитету се не може занемарити а са становишта успостављања криминалних веза са појединим државним органима и са становишта значаја државе и њене спремности да се супротстави организованом криминалу, она је веома изражена.

Организовани криминалитет има веома развијену могућност да користи постојеће услове који су повољни за његово инфилтрирање у легалне друштвене структуре, те да се прилагођава конкретној економској и политичкој ситуацији, како на нивоу једне државе тако и на међународном нивоу.

Једна од карактеристика организованог криминалитета која је уско везана за постигнути друштвени утицај и углед, јесте онемогућавање уочавања незаконитости у одређеним пословним односима, мада није ретка појава да је тешко разликовати неке легалне организације од појединих облика организованог криминалитета.⁸² То омогућава управо инфилтрирање у државне и привредне структуре. Постојање било какве наклоности (активне или пасивне) државних органа и утицајних друштвених субјеката према појединим криминалним организацијама представља основ статусне моћи у датом друштву.⁸³

Преношење делатности из нелегалног пословања у сектор легалног ствара везу између подземља и „горњег света“, што даје важну подршку криминалним предузећима која су умешана у разне нелегалне активности. На тај начин

---

⁸² Мршевић З., (1993). Организовани криминал, Београд, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, стр. 90.

⁸³ Петровић Д., (1996). Организовање злочиначког удружења, Београд, Српско удружење за кривично право, стр. 50.

организовани криминалитет проширује своју мрежу, укључујући професионалце правног, финансијског и банкарског типа, који им помажу и да сакрију висину своје добити и да ту добит инвестирају у нове послове.⁸⁴

1.3.6. Веза са органима власти и другим институцијама

Веза организованог криминалитета са државом и њеним органима је доминантна карактеристика која организовани криминалитет разликује од других криминалних делатности и која омогућава легализацију криминалних послова и профита. На основу такве везе са државом, многе криминалне организације се појављују као легална предузећа, те се инфилтрирају у државне и привредне структуре пребацујући своје активности из нелегалних у легалне токове а вође криминалних организација, као и њихови чланови, стичу имунитет који им омогућава несметано криминално деловање.

Наиме, криминална организација настоји да корумпира одређене државне органе и по правилу, постоји одређена коруптивна веза између ње и појединих експонената државне власти, односно неких јавних служби, или појединих политичара, па чак и читавих партија.⁸⁵ Поред корумпирања, такве везе се остварују и подмићивањем, уценом, притиском, изнудом и сличним поступањима, као и комбинацијом неких од наведених поступања.

Спрега организованог криминалитета са државом и њеним органима усмерена је ка парламенту, скупштинским телима, влади, министарствима, полицији, судовима, тужилаштвима, царини, инспекцијским органима, носиоцима локалних органа власти, али не према њима као целинама већ према појединцима који су носиоци одговарајућих овлашћења и који пристају на сарадњу са носиоцима и појединцима из организованог криминалитета.⁸⁶ Такву везу не остварују сви чланови криминалне организације него углавном само вође или шефови, који остављају утисак поштених грађана чиме прикривају своју

---

⁸⁴ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.* стр. 223.

⁸⁵ Шкулић М., *op. cit.*, стр. 100.

⁸⁶ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 226.

криминалну делатност. Тако се остварују обострани интереси, организовани криминалитет проширује опсег свог деловања а државни функционери и политичари остварују своје циљеве.

Према томе, са сигурношћу се може рећи да је успостављање и одржавање везе са органима власти и државним институцијама, било да је та веза директна или индиректа, кључна карактеристика организованог криминалитета која омогућава обезбеђење утицаја, моћи и заштите криминалних организација и њених чланова.

1.3.7. Насиље као метод рада

Насиље као један од битних форми и обележја организованог криминалитета има вишеструки смисао као метод застрашивања противника, као начин одржавања дисциплине унутар организације, те као начин извршења криминалних радњи.⁸⁷ С једне стране насиље код организованог криминалног деловања има примарни карактер, док с друге стране, организовано криминално деловање може бити и такво да насиље има секундарни карактер, а све то у зависности од начина деловања и облика организованог криминалитета.

У суштини, насиље је потпора моћи криминалних организација, које се, поред тога што се користи за остваривање постављених криминалних циљева, користи се и за обезбеђивање послушности потчињених чланова криминалних организација. Такође, употребљава се и као средство претње помоћу ког се елиминише свако ко угрожава пословне активности организоване криминалне групе.

Иако је коришћење силе и насиља у супротности са савременим трендовима флексибилности и прилагођавања, облици деловања организоване криминалне групе без употребе насиља на било који начин су ретки, па је управо због тога насиље важно обележје организованог криминалитета.

---

⁸⁷ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 230.

1.3.8. Профит

Основни циљ организованих криминалних група је остварење профита и свака њихова криминална активност усмерена је управо ка остварењу тог циља. Сечени криминални профит је извор моћи организованог криминала који се користи за остваривање даљих криминалних циљева али и корупцију у финансирање политичких странака, или других државних и привредних субјеката. Да је профит основни циљ, говори и податак да је организовани криминалитет најзаступљенији у земљама где је и капитал концентрисан.⁸⁸ Такође, бројни подаци указују и на то да је капитал неких међународних криминалних организација већи од националних бруто доходака и буџета многих земаља.

1.3.9. Професионализам

Организовани криминалитет се означава као један од облика професионалног криминалитета из разлога што га одликује висок степен професионализације у вршењу кривичних дела. Због тога је висок ниво професионалности у извршењу кривичних дела једна од доминантних карактеристика организованог криминалитета.

Чак и онда када се припадници криминалне организације баве другим легалним или нелегалним делатностима, њима су активности које обављају у својству члана криминалне организације и на темељу своје улоге у хијерархиски заснованом криминалном удружењу, те на основу одговарајућег (пара) формалног основа – наредбе или налога претпостављеног припадника организације, основни извор прихода, па се они стога и сматрају професионалним криминалцима.⁸⁹

Карактеристике појма организованог криминалитета, када се узме у обзир професионализам у раду су: изузетно добар организованост; брижљиво и педантно планирање криминалних делатности; стручно извршење кривичних дела; конспиративност, посебно у начину извршења кривичних дела; прикривање

---

⁸⁸ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 230.

⁸⁹ Шкулић Милан, *op. cit.*, стр. 73.

извршилаца кривичних дела (прикривање идентитета, промена имена, коришћење лажних имена и надимака, прерушавање, коришћење шифрованих порука у комуникацији и др.); вешто прикривање криминалне делатности и појединаца који су откривни и њихово организовано пребацивање ван граница одређене земље; материјално-техничка опремљеност на највишем нивоу (возни парк, компјутерска и видео техника, камере, радио-веза и слично).⁹⁰

Све наведено омогућава да су планирана, а касније и извршена криминална деловања добро организована и прикривена, што доводи до тога да мали број људи који не припадају криминалној организацији, уопште и зна да су дела учињена. Према томе, професионални криминалци кроз своју криминалну каријеру достижу врхунац професионализма у свом раду, те тако веома лако и успешно обављају криминалне акције.

1.4. Узроци организованог криминалитета

Етиолошки фактори који узрокују развој организованог криминалитета су бројни а њихово истраживање је могуће само на основу истраживања стања у одређеном друштву и времену. Узроци организованог криминалитете леже пре свега у друштвеним, политичким, економским, социјалним али и моралним променама на глобалном нивоу.

У криминолошкој литератури, узроци организованог криминалитета нису много изучавани јер је много више пажње посвећивано феноменологији, односно појавним облицима организованог криминалитета. Ипак, они се делом наслућују из међународних докумената о потреби борбе против те врсте криминалитета. Тако би се из „Нацрта резолуције Напуљске политичке декларације и глобалног плана деловања против организованог криминалитета“, која је разматрана на Светској министраскј конференцији о организованом транснационалном криминалитету, одржаној у Напуљу, у децембру 1994. године, могло закључити да би се као узроци могли идентификовати следећи проблеми:⁹¹

---

⁹⁰ Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 234.

⁹¹ *Ibid.*, стр. 237.

- Недостатак у националном законодавству делотворних закона који би омогућавали примену посебних правила средстава за његово сузбијање;
- Недовољна унификација националних правних стандарда у земљама где је појава организованог криминалитета евидентна, те недовољна удруженост снага и активности на том плану;
- Неадекватне правне и економске мере одузимања материјалних средстава, новчаних и других вредности стечених криминалном активношћу;
- Препуштање земаља у транзицији сопственом сналажењу у сузбијању појаве, без довољне правне, економске, техничке и правне помоћи регионалних и међународних тела;
- Недовољна полицијска, судска и други облици билатералне, мултилатералне и међудржавне сарадње на сузбијању појаве;
- Неодовољно пружање правне помоћи, размене информација, едукације кадрова и размене искустава на стручним саветовањима;
- Непостојање или неадекватне специјализоване снаге и државна тела за сузбијање ове врсте криминалитета;
- Неадекватна казнена политика и одговорност правних особа које користе криминалне организације и организоване криминалне групе;
- Недовољно познавање обима, метода и садржаја рада криминалних организација, како од стране стручних органа, тако и незаинтересованост државних структура за истраживање науке у тој области.

Што се тиче тумачења узрока организованог криминалитета у литератури, веома је заступљена њихова подела на субјективне и објективне. Објективни узроци организованог криминалитета подразумевају објективне проблеме који леже у дубокум друштвеним променама које је проузроковала глобализација, док субјективни узроци организованог криминалитета произилазе из објективних узрока или настају због њих. Како објективни узроци проузрокују срозавање ауторитета државе, губи се поверење у политички и друштвени систем, па у таквом систему организовање криминалних група ради организованог вршења кривичних дела представља најпримамљивији али и најлакши начин за стицање профита и економске моћи.

Организовани криминалите може настати и под утицајем друштвених, економских и политичких стања у одређеном друштву. Прем томе, сви узроци организованог криминалитета могу се поделити на економске, социјалне и политичке.⁹²

Економски узроци организованог криминалитета могу се посматрати у контексту економског развоја, односно економског назадовања једне земље, који доводе до настанка и развоја организованог криминалитета, али и као економски узроци који доводе до транснационалног организованог криминалитета. У том контексту до изражаја долазе научна гледишта да се проблеми економског развоја једне земље консеквентно доводе у везу са новим облицима организованог криминалитета.⁹³

Економски фактори доводе до организованог криминалитета не само у друштвеним системима капитализма, већ и у земљама транзиције и социјалистичким земљама, али и до појаве транснационалног организованог криминалитета који превазилази оквире једне земље. Оснивање распрострањених финансијских тржишта, глобализација у области економије и успостављање заједничких тржишта су основни економски фактори који доприносе организованом криминалитету, с обзиром на то да слободно кретања добара и услуга, новца и људи омогућава нове димензије организованог криминалитета, али и актуелизацију већ постојећих облика као што су прекогранична кријумчарења, различите врсте организованих превара, итд.⁹⁴

Поред тога што је присутан у економски развијеним земљама, организовани криминалитет је веома изражен и у земљама које су у транзицији и које нису тако економски развијене. Такође, са становишта економских узрока, развоју организованог криминалитета много је допринела и актуелна финансијка и економска криза која је изазвала бројне последице, и тако допринела јачању узрока организованог криминалитета.

---

⁹² Видети: Бјелејац Ж., *op. cit.*, стр. 80.

⁹³ Бошковић М., *op. cit.*, стр. 55.

⁹⁴ Шикман М., (2012). Узроци који погодују развоју организованог криминалитета (економски, политички и социјални), у: Бјелејац Ж., Зиројевић М., (уредници), *Организовани криминалитет изазов XXI века*, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 86.

Социјални узроци организованог криминалитета огледају се, пре свега, у социјалним противречностима које владају у друштву, и које доводе до појачаног интензитета и раста свих облика насиља који угрожавају стабилност и сигурност друштвеног поретка. На тај начин, организовани криминалитет постаје једна од најопаснијих претњи за економску и социјалну стабилност друштва које је у сталном процесу урбанизације. Обзиром да урбанизација са собом носи појачано кретање људи па самим тим и виши степен анонимности, то може бити лако искоришћено за организовано криминално деловање. Такође, веома важни социјални узроци организованог криминалитета су и сиромаштво, социјална нестабилност, недовољно образовање, незапосленост, и друге нестабилности социјалног карактера које узрокују пад друштвеног стандарда.

Политички узроци организованог криминалитета огледају се у политичким променама које су услед покушаја успостављања јединственог политичког система довеле до честих друштвених промена у друштвеном животу на глобалном нивоу. Поред тога, глобализација али и нефункционисање државних институција, недемократско уставно уређење, економске и социјалне разлике, унутрашње кризе, такође су значајни политички узроци организованог криминалитета. Такви услови у друштву у знатној мери доприносе настајању, развоју и ширењу организованог криминалитета, односно омогућавају његов настанак и развој, али и представљају претњу државама, обзиром на могућност да се организовани криминалитет инфилтрира у основне политичке, привредне и друштвене структуре.

Важно је напоменути да су за адекватну и успешну борбу против организованог криминалитета политички фактори веома важни јер способност друштва да се одупре најтежим облицима криминалитета зависи од политичког напретка друштва.

Основна претпоставка за успешну борбу против свих облика криминала је предузимање свеобухватних политичких, институционалних, и друштвених реформи, које ће непосредно утицати не само на последице организованог криминала, већ и на бројне узроке на самом изворишту његовог настајања.⁹⁵

---

⁹⁵ Бјелајац Ж., *op. cit.*, стр. 98.

II Појам и опште карактеристике кривичних дела против службене дужности

2.1. Одлике кривичноправног третмана кривичних дела против службене дужности

Поред осталих друштвених чинилаца у науци се често поставља питање како се неки облици друштвене свести одражавају на појаве криминалитета. Друштвена свест је свест развијена у друштву, у виду заједничких садржаја разних облика моралне, религијске, правне и идеолошке свести који неку заједницу људи чине кохезионим фактором и компактном целином. Друштвена средина, образовање, наука и култура су основна подручја и услови формирања друштвене свести, којима се изграђује систем вредносних судова (ставова) личности.⁹⁶

Како поједини аутори истичу, „иако је друштвена кохезија у свим сегментима историјски императив, постоје елементи који су веома добар повод низу друштвених неслагања и размирица. Један од кључних елемената бројних друштвених превирања, и/или одређених, често недозвољених понашања је свакако друштвена неједнакост утемељена на два сопствена конститутивна елемента:

- на својини, као нормативно уређеном власничком односу човека над одређеном покретном и/или непокретном ствари, што је у основи и кључно опредељење за формирање и самог односа међу људима, а поводом поменутог власништва;

- на моћи, као конкретној или потенцијалној могућности за изражавањем те практичним остварењем/наметањем воље“.⁹⁷

Према Марјановићу и Марковој, „у реалном друштвеном животу видљиво је да се друштвена правила и норме не поштују увек. Већина људи крши нека правила, нарочито она која регулишу мање важне друштвене процесе, или када

⁹⁶ Бошковић, М., Марковић, М., (2015). Криминологија са елементима виктимологије, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 145-146.

⁹⁷ Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., (2017). Привредни криминалитет, Нови Сад, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, стр. 16.

мисле да неће бити ухваћени у преступу. Тиме се отвара једно од важних питања конформизма, а то су санкције. У свим друштвима друштвене норме праћене су санкцијама које представљају облик заштите од неконформизма, односно непоштовања друштвеног система регулације⁹⁸.

У савременој правној теорији често се истиче да „одређени тешки облици криминалитета данас стављају на пробу и искушење читаво кривичног правосуђе, па и друштво у целини“.⁹⁹ У ову групу свакако се сврставају тероризам, организовани криминалитет и корупција.

Током последњих двадесет година Србија је пролазила кроз веома турбулентан период у коме су рат, санкције и различити режими утицали на економски, социјални и културни развој. Овакве радикалне промене које се и данас дешавају у транзиционој Србији утичу и на свакодневни живот људи, мењајући њихова очекивања, потребе и понашање. Овакво стање друштва које је преживело и преживљава етнички рат, деградацију социјалних и културних активности и институција, као и колапс економског система, проузрокује појаву кризе идентитета, деструкцију вредности, незапосленост и психички стрес код људи.¹⁰⁰ Све ово последично, доводи и до веће стопе криминалитета - ескалације постојећих облика, као и појаве нових облика.

Криминал је израз који представља типичан пример друштвене девијације и одражава скупни назив за кршење позитивно-правних друштвених норми и понашања која прате санкције. Формални аспект кривичног дела чини људска активност, а материјални аспект кривичног дела, односно садржај, подразумева угрожавање друштвених вредности.¹⁰¹

У начелу, сваки облик људског деловања је мање или више изложен штетним утицајима и тамо где има људи и њихових активности могу да се јаве

---

⁹⁸ Марјановић, М., Марков, С., (2008). Основи социологије, Нови Сад, Природно-математички факултет Универзитета у Новом Саду, стр. 180.

⁹⁹ Стојановић, З., Коларић, Д., (2010). Кривичноправно реаговање на тешке облике криминалитета, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 9.

¹⁰⁰ Миливојевић, Љ., (2011). Деца и култура у Србији. *Kultura*, 130, 183-198, стр. 187; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 20.

¹⁰¹ Бјелајац, Ж., *op. cit.*, стр. 29.

мање или више ризичне последице по окружење.¹⁰² Овлашћења која службена лица имају, њихов положај и дужност коју врше, врло често су мета различитих злоупотреба које залазе у сферу кривичних дела (искоришћавање или прекорачење службеног положаја или овлашћења, невршење службене дужности,...), и као таква су заштитни објект инкриминација предвиђених у посебном поглављу посвећеном службеним кривичним делима у актуелном кривичном законодавству.

Према владајућим ставовима у правној теорији, „кривична дела против службене дужности су проблем који је надживео све друштвене системе и који у већој и малој мери постоји готово у свакој држави. Државни службеници у циљу задовољавања својих потреба злоупотребљавају своја овлашћења и користе их у друге сврхе, а не за које су им дата. Ова појава раздире виталне функције друштва и због тога је сврставамо у ред најопаснијих друштвених појава. Све државе предузимају мере на превенцији и сузбијању различитих облика злоупотреба у јавним службама. Кривична дела против службене дужности манифестују се кроз различите облике злоупотреба службеног положаја и овлашћења од стране службених лица чиме се угрожава сама служба“.¹⁰³

Кривична дела против службене дужности систематизована су у поглављу тридесет трећем (XXXIII) Кривичног законика¹⁰⁴, *lex generali* законског текста у области кривичноправне заштите. Према, Радовановићу и Ђорђевићу, „кривична дела против службене дужности представљају различите облике и врсте злоупотребе службеног положаја и јавних овлашћења у вршењу службене дужности које су управо учињене од стране службених лица као носилаца тих овлашћења“.¹⁰⁵ Према Јовашевићу, „најчешће се овде ради о поступањима службених лица у вршењу службене дужности, не у интересу и за потребе службе коју врше, већ у неком другом интересу – у намери да на овај начин прибаве себи

---

¹⁰² Бекић, М., (2016). Привредни криминал и начини спровођења финансијске безбедности. *Техника – квалитет ИМС, стандардизација и метрологија*, 16 (5), 782-786, стр. 783.

¹⁰³ Ђорђевић, А., (2016). Откривање и доказивање кривичних дела против службене дужности учињених од стране полицијских службеника у вршењу службе, мастер рад, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 1.

¹⁰⁴ Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016.

¹⁰⁵ Радовановић, М., Ђорђевић, М., (1975). Кривично право, Посебни део, Београд, Савремена администрација, стр. 369-371.

или другом физичком или правном лицу какву корист, односно да другоме нанесу какву штету или да теже повреде права других“.¹⁰⁶ Како Нинчић истиче, „противзаконите радње које предузимају одређена лица користећи свој положај, овлашћења, моћ и права која произилазе из њиховог статуса, подводе се под појам корупција или злоупотреба. Лице на тај начин прибавља себи одређену корист, која му по важећим прописима не припада, а на штету другог лица или тиме нарушава одређена права која су утврђена уставом и законом“.¹⁰⁷ Исти аутор даље наводи да „постоје облици криминалног деловања које је посебно тешко мерити а који, са аспекта штетности последица које изазивају, заслужују посебну пажњу и посебан начин деловања друштва“.¹⁰⁸ Поред организованог криминалитета, аутор у ову групу криминалног деловања сврстава и корупцију, коју већина земаља сматра основним проблемом.

Стога, према Јовашевићу, „интерес је (па и императив) сваке државе да сузбије оваква недопуштена понашања појединаца и група и да их принуди да своја овлашћења и надлежности у поступању врше у границама законом прописаним или предвиђеним у другим подзаконским општим актима. Свако прекорачење и злоупотребу ових овлашћења држава проглашава забрањеним, противправним и кажњивим. Најопасније облике оваквих понашања закон инкриминише као кривична дела прописујући за њихове учиниоце казне (затвор) и друге кривично правне мере (мере безбедности и сл). Мање опасна понашања у сфери злоупотреба службених овлашћења законодавац је прописао као привредне преступе, прекршаје, али и као дисциплинске преступе“.¹⁰⁹

Без обзира на различите приступе у одређењу тзв. службених кривичних дела, неспорно је да постоји знатан број појавних облика из ове сфере, све сложенијих по структури, са све већим обимом заступљености и све тежим последицама. Наиме, облици криминалитета у овој области познати су по способности да се могу прилагођавати конкретним друштвено-економским и

---

¹⁰⁶ Јовашевић, Д., (2011). Лексикон кривичног права, Београд, Службени гласник, стр. 462.

¹⁰⁷ Нинчић, Ж., (2009). Кривична дела против службене дужности као облици злоупотребе службеног положаја и јавних овлашћења. *Правни живот* 58 (11), 451-463, стр. 455.

¹⁰⁸ Нинчић, Ж., (2011). Корупција и реаговање државе. *Безбедност*, 53 (3), 125-147, стр. 125.

¹⁰⁹ Јовашевић, Д., (2012). Злоупотреба службеног положаја. *Зборник Института за криминологику и социологику истраживања* 31 (2), 53-68, стр. 54.

политичким условима, а у савременом друштву се јављају и нови, организовани облици криминалних активности у овој области.

Према неким ставовима у теорији, „та злоупотреба, корумпираност и самовлашће органа са јавним овлашћењима и њихових службених лица представљају велико друштвено зло које истовремено доводи и до нарушавања угледа појединих служби и органа, па и ауторитета целе власти“.¹¹⁰

Према Теофиловићу и Јелачићу, „слаба, похлепна, неодговорна и подмитљива службена и одговорна лица компромитују поредак, стварају неповреће према власти и систему као целини, а изазивају гнев и револт најширих маса. Те појаве нису само појаве прошлости, оне су карактеристичне за наше време, па и за наше друштво. Напад на законитост, непоштовање закона од стране службених и одговорних лица, њихов благонаклон однос или саучесништво у деликвентним понашањима других, који теже ка незаконитим појавама и користима, услов је за озбиљно разједињавање и појаву безакоња“.¹¹¹

Анализирајући одлике кривичноправног третмана кривичних дела против службене дужности, може се поставити питање, да ли актуелна кривичноправна регулатива уподобљена савременим стандардима, може деловати превентивно на потенцијално вршење нових кривичних дела против службене дужности.

Последице свих појединачних кривичних дела могу веома снажно утицати на одређене аспекте живота и рада савременог човека. Свако кривично дело има свој специфични објект радње, док је пасивни субјект у случају вршења било ког појединачног кривичног дела држава и сви њени грађани.

Претходна констатација наводи на прелиминарни закључак да се актуелном и ажурно новелираном кривичном регулативом, чини веома много на пољу економске, политичке, као и социјалне стабилности, али и укупне безбедности на одређеном простору.

---

¹¹⁰ Jelenski, M., (1991). Prevencija privrednog kriminaliteta, Priručnik za stručno obrazovanje radnika unutarnjih poslova, Zagreb, MUP Republike Hrvatske, 1, str. 50-59.; цит. према: Јовашевић, Д. Злоупотреба службеног положаја, стр. 55.

¹¹¹ Теофиловић, Н., Јелачић, М., (2006). Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупције и прања новца, Београд, Полицијска академија, стр. 150.

Оно што на овом месту свакако треба поменути, јесте и питање постојања и заступљености „тамне бројке“ криминалитета¹¹² у сфери чињења службених кривичних дела.

„Тамна бројка“ криминалних активности у области кривичних дела против службене дужности нарочито је изражена код организованог вршења појединих службених кривичних дела.

Поред тога што се могу вршити на организован начин, поједина кривична дела против службене дужности спадају и у сферу привредног криминалитета. Без обзира у ком се облику криминалног деловања испољавају (класични криминалитет, организовани криминалитет, привредни криминалитет, организовани привредни криминалитет), службена кривична дела свакако карактеришу обележја, која су карактеристична за све претходно наведене форме криминалног деловања. То су, према Матијевићу и Марковићу, следећа обележја: „прикривеност, динамичност (променљивост појавних облика), специјализација и професионализација извршилаца, специфичност доказивања и доказних средстава и специјализација у сузбијању“¹¹³.

Имајући у виду да ће се карактеристике службених кривичних дела детаљније анализирати у оквиру посебног поднаслова овог поглавља, на овом месту ће само бити учињена напомена да поједина обележја ове групе кривичних дела (која су, како је већ речено, суштински саставни део привредног

---

¹¹² Како Вилићева у овом контексту истиче, „Како би се сагледале размере извршених кривичних дела, то јест стање криминалитета у једном друштву, установљена је стопа криминалитета (укупан број кривичних дела извршених на одређеној територији подељен са 100.000 становника). У редовним објавама званичних статистичких података регистрованих (пријављених полицији) кривичних дела налазимо податке у вези с њиховим нивоом и најчешћим облицима. Међутим, ова „статистичка“ слика често није права слика стања криминалитета у једном друштву, јер одређени број извршених криминалних дела у званичним евиденцијама не постоји. Ово су приметили први творци криминалних статистика и назвали су ту појаву „тамна бројка криминалитета“, а која представља, како се показало у разумевању криминалитета, једну од кључних категорија“. Вилић, Д., (2017). Криминал – социјални ризик у савременом друштву. Политеиа 7 (13), 84-113, стр. 92. Надовезујући на претходно, упутно је навести и мишљење Игњатовића, који указује да „постојање „тамне бројке криминалитета“ опомиње да наше тврдње о структури и динамици, факторима који га изазивају, те о ефикасности средстава за његову контролу имају само условну вредност јер се односе само на познати (апаратни) криминалитет.“ Игњатовић, Ђ., (2007). Тамна бројка криминалитета у: Аљоша Мимица и Марија Богдановић (уредници) Социолошки речник, Београд, Завод за уџбенике, стр. 611.

¹¹³ Матијевић, М., Марковић, М., (2013). Криминалистика, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 392.

кеиминалитета, а веома често се врше и на организован начин), директно или индиректно доприносе веома израженој „тамној бројци“. То су пре свега разноликост и распрострањеност појавних облика, специјализација и професионализација извршилаца, прилагодљивост новим условима, а нарочито динамичност.

Према Ђукићу, разноликост појавних облика привредног криминалитета уопште, а у складу са тим и службених кривичних дела, зависе од области у којој се испољавају, погодности које доприносе њиховом вршењу, услова у којима се одвијају и личних карактеристика учинилаца, док распрострањеност означава да се она одвија у готово свим областима друштвеног и економског живота и на свим нивоима. Исти аутор даље наводи да специјализација и професионализација извршилаца ових дела произилази из чињенице да су условљена факторима који константно постоје и проузрокују понављање истих појавних облика од стране више извршилаца, при чему се то врши у серијама. Серијске нападе истог облика врше различита лица која раде на истоврсном радном месту.¹¹⁴

Прилагодљивост новим условима као обележје, између осталих, и службених кривичних дела, указује да се појавни облици веома брзо прилагођавају датим друштвеним (политичким и економским) условима, док динамичност, тј. променљивост појавних облика у којима се испољава значи да промене оних фактора и околности који омогућавају и олакшавају вршење кривичних дела и који утиче на сам начин извршења појединих дела, доводе и до промена појавних облика, тј. до настајања нових, модификације постојећих и нестајања превазиђених појавних облика.¹¹⁵

На основу изнетог, може се увидети да сложеност, феноменолошка разноврсност, као и бројна обележја која чине „тамну бројку“ овог вида криминалитета израженом, захтевају адекватну, са европским стандардима усаглашену кривичноправну регулативу у овом домену, али и ефикасан рад, правилну координацију и правовремену реакцију полицијског апарата, тужилаштва и суда.

---

¹¹⁴ Ђукић, С., (2016). Анализа кривичних дела привредног криминалитета у Србији и деликти корупције у привреди. *Војно дело* 68 (5), 169-191, стр. 175-176.

¹¹⁵ *Ibid.*, 175.

Како Царић и Матијашевић-Обрадовић истичу, „држава која негује и усавршава кривичну регулативу и добар правосудни апарат јесте држава која најопаснија кривична дела држи ефикасно под контролом, што директно утиче на њену стабилност и просперитет, као и просперитет и економско-социјалну, али и сваку другу сигурност свих њених грађана“.¹¹⁶

2.2. Релевантна појмовна одређења, историјски развој и етиологија кривичних дела против службене дужности

Како поједини аутори истичу, „кривична дела против службене дужности одраз су слабости и несавршености државе, односно њеног функционалног сегмента израженог кроз службена лица. Њихови учиниоци, инкриминишућим деловањем, остварују властите добити и проузрокују низ других последица, унутар и изван домена кривичног права. Поред тога, као њихови саучесници у обављању тих активности, појављују се и друга лица (нпр. даваоци мита), која, заједно с њима, суделују у настанку и опстанку корупције, и других појавних облика кривичних дела против службене дужности“.¹¹⁷

Са правом се може рећи да су кривична дела против службене дужности појава која је стара колико и сама држава. Обележја ових кривичних дела настала су кроз један динамичан процес који траје веома дуго, јер су она присутна у свим историјским етапама развоја људског друштва.¹¹⁸

У првим српским државама било је развијено право као и државни апарат, па се може закључити да је у тако развијеном државном апарату било злоупотреба службеног положаја од стране државних службеника. Али, тек настанком државе Немањића у XII веку може се пратити појава и развој ових кривичних дела на простору Србије, јер је у овом периоду држава достигла снажан развој.¹¹⁹

---

¹¹⁶ Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 253.

¹¹⁷ Tulić, A., (2015). Krivična djela protiv službene dužnosti, Zagreb, Centar za pravna istraživanja, analizu i dokumentaciju Intellectio Iuris, 1-18, str. 1.

¹¹⁸ Кулић, М., (1996). Кривично дело злоупотребе службеног положаја у: Радмила Ковачевић Куштримовић (уредник) Међународна конференција злоупотреба права, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу и Институт за правна и друштвена истраживања, стр. 256.

¹¹⁹ Кулић, М., op. cit. стр. 256.

Како поједини аутори наводе, „Душанов законик као најзначајнији писани правни споменик средњег века (период раног феудализма) из 1349. и 1354. године познаје између осталих и два кривична дела корупције. У члану 24 овај Законик предвиђа кривично дело примања мита од стране верког старешине. За ово дело прописана је смртна казна распињањем. Друго кривично дело предвиђено је у члану 110 у коме се одређује да судије који суде широм краљевства за обављање судијског посла не смеју силом тражити или примати поклоне“.¹²⁰

Како Теофиловић и Јелачић наводе, а према Ђорђевићу, „Карађорђевићев законик одражава стање и прилике у тадашњој Србији иако је спорно да ли је и колико био у примени, као и што је спорно време његовог доношења. Карађорђевићев криминални законик (нађен 1903. године) садржао је 38 чланова. У њему су и одредбе о злоупотреби службеног положаја и примању мита. Истина, те одредбе нису систематизоване, издвојене од осталих, нити садрже правнотехничка решења савремених кривичних законика, али су недвосмислено њима инкриминисана наведена кривична дела. У првим годинама владавине кнеза Милоша, нарочито у периоду до 1830. године, злоупотребе службеног положаја од стране многих званичних народних старешина, биле су веома изражене. Оне су се највише испољавале кроз узурпацију земљишта, масовно коришћење кулука, разних глоба које су фактички успостављане као право старешина, зависно од ранга старешине и слично. Но, као су се тешке злоупотребе ипак морале обуздавати, кнез Милош 3. марта 1829. године доноси упутство које је, у ствари, уредба о политичкој власти у Србији и даје податке о врстама злоупотреба које су се чиниле и чине и шта би у вези са тим требало предузимати“.¹²¹

Кривични законик Краљевине Југославије из 1929. године, како Ђорђевић даље наводи, „као једини систематизовани кодекс кривичноправних норми прве Југославије, у глави двадесет осам, под називом „Кривична дела против службене

---

¹²⁰ Ђорђевић, А., Откривање и доказивање кривичних дела против службене дужности учињених од стране полицијских службеника у вршењу службе, стр. 3; Ђурић, Ж., Јовашевић, Д., Ракић, М., (2007). Корупција – изазов демократији, Београд, Институт за политичке студије, стр. 298.

¹²¹ Теофиловић, Н., Јелачић, М., Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупције и прања новца, стр. 59; цит. према Ђорђевић, А., Откривање и доказивање кривичних дела против службене дужности учињених од стране полицијских службеника у вршењу службе, стр. 3-4.

дужности“ предвиђа кривична дела корупције“.¹²² Утемељење кривичног законодавства после Другог светског рата започиње 1944. године када је донета Уредба о војним судовима¹²³. Из овог периода потребно је поменути законе који су предвиђали бића појединих дела која би данас, у складу са одредбама актуелног кривичног законодавства, могла представљати поједина кривична дела против службене дужности. Циљ доношења ових закона био је спречавање злоупотреба државне, односно народне имовине, односно спречавање расипања и неодговорног поступања са истом. То су следећи закони: Закон о кривичним делима против народа и државе¹²⁴ из 1945. године, Закон о заштити народних добара и њиховом управљању¹²⁵ из 1945. године (са изменама из 1946. године), Закон о сузбијању недопуштене спекулације и привредне саботаже¹²⁶ из 1945. године (са изменама из 1946. године), Кривични законик – општи део¹²⁷ из 1947. Године.

По завршетку Другог светског рата, посебно значајан закон за уређење кривичних дела против службене дужности био је „Закон о кривичним делима против службене дужности“¹²⁸, донет 1948. године, специфичан по томе што је поред свог основног домена, регулисао и многа кривична дела против привреде“.^{129,130}

---

¹²² Ђурић, Ж., Јовашевић, Д., Ракић, М., Корупција – изазов демократији, стр. 304; цит. према Ђорђевић, А., Откривање и доказивање кривичних дела против службене дужности учињених од стране полицијских службеника у вршењу службе, стр. 4.

¹²³ Уредба о војним судовима Народноослободилачке војске, Врховни штаб НОВ и ПОЈ, мај 1944. године.

¹²⁴ Закон о кривичним делима против народа и државе, „Службени лист ДФРЈ“, бр. 66/45.

¹²⁵ Закон о заштити народних добара и њиховом управљању, „Службени лист ДФРЈ“, бр. 36/45.

¹²⁶ Закон о сузбијању недопуштене спекулације и привредне саботаже, „Службени лист ДФРЈ“, бр. 26/45.

¹²⁷ Кривични законик ФНРЈ, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 106/47.

¹²⁸ Закон о кривичним делима против службене дужности, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 88/48.

¹²⁹ Митровић, Г., (1997). Кривично право посебни део, Београд, Виша школа унутрашњих послова, стр. 385; Ђорђевић, А., Откривање и доказивање кривичних дела против службене дужности учињених од стране полицијских службеника у вршењу службе, стр. 4

¹³⁰ Упоредо са истицањем нспорне важности овог законског текста, потребно је поменути и то да је према Кулићу, Станковићу и Абидовићу, „у Југославији након Другог светског рата, управо у периоду доношења овог Закона, постојало становиште да се из саме садржине кривичних дела против службене дужности може утврдити да је службена дужност заиста групни заштитни објект службених кривичних дела, јер свако од њих стоји у вези с вршењем службене дужности појединих службених лица, па се отуда у основи појављује као повреда ове дужности“. Кулић, М., Станковић, Н., Абидовић, А., (2014). Злоупотреба положаја или овлашћења као вид корупције у кривичном праву Босне и Херцеговине у: Мирко Кулић (уредник) Право и изазови 21. вијека – корупција, Брчко, Европски универзитет Брчко дистрикта, 1-17, стр. 4.

Из овог периода потребно је поменути и Закон о кривичним делима против општенародне имовине и имовине задружних и других друштвених организација¹³¹ из 1948. године, мада су релевантне инкриминације из домена кривичних дела против службене дужности обухваћене претходно поменутиим Законом о кривичним делима против службене дужности.

Кривични законик ФНРЈ из 1951. године¹³², који је поред општег садржавао и посебни део унео је значајну новину у ову материју, регулишући одвојено, тј. у посебним главама, кривична дела против службене дужности и кривична дела против привреде. У поглављу двадесет четвртог, законодавац је овим законом прописао чак двадесет пет кривичних дела против службене дужности.

Кривични закона Социјалистичке Републике Србије¹³³ из 1977. године у глави двадесет један уређује групу кривичних дела против службене дужности, прописујући четрнаест кривичних дела из групе кривичних дела против службене дужности.

Нако распада СФРЈ, Законом о изменама и допунама Кривичног закона Савезне Републике Југославије¹³⁴ из 1993. године, прописана службена кривична дела била су обухваћена поглављем под називом - Група кривичних дела против службене дужности службених лица у савезним органима или савезним организацијама. Законски текст је више пута мењан у периоду већ 1994. године до 2001. године. Из овог периода потребно је поменути и Кривични закон Републике Србије¹³⁵, који је више пута новелиран, без суштинских промена у односу на изворни законски текст (између осталог, са последњим изменама из 1998. године и даље је било предвиђено четрнаест кривичних дела из групе кривичних дела против службене дужности), потом Закон о изменама и допунама Кривичног закона СРЈ из 2003. године¹³⁶, који је већ у првом члану предвиђао промену назива

---

¹³¹ Закон о кривичним делима против општенародне имовине и имовине задружних и других друштвених организација, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 87/48.

¹³² Кривични законик, ФНРЈ, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 18/51.

¹³³ Кривични закон Социјалистичке Републике Србије, „Службени гласник СРС“, бр. 26/77.

¹³⁴ Закон о изменама и допунама кривичног закона СРЈ, „Службени лист СРЈ“, бр. 37/93.

¹³⁵ Кривични закон Републике Србије, „Службени гласник СРС“, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90. и „Службени гласник РС“, бр. 16/90, 49/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95 и 44/98.

¹³⁶ Закон о изменама и допунама Кривичног закона СРЈ, „Службени лист СРЈ“, бр. 39/03.

у Основни кривични закон, а садржавао незнатне промене у домену службених кривичних дела, и коначно, Кривични закон Србије¹³⁷ донет исте године (2003.) кад и Основни кривични закон СЦГ, који је прописивао петнаест кривичних дела из групе кривичних дела против службене дужности, а који такође није садржавао значајне промене законских обележја кривичних дела у односу на Кривични закон из 1998. године.

Према актуелном кривичном законодавству, а како је у претходном поднаслову већ речено, кривична дела против службене дужности систематизована су у поглављу тридесет трећем (XXXIII) Кривичног законика, и обухватају следећа кривична дела:

- Злоупотреба службеног положаја (члан 359),
- Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (члан 360),
- Несавестан рад у служби (члан 361),
- Противзаконита наплата и исплата (члан 362),
- Ненаменско коришћење буџетских средстава (члан 362а),
- Превара у служби (члан 363),
- Проневера (члан 364),
- Послуга (члан 365),
- Трговина утицајем (члан 366),
- Примање мита (члан 367),
- Давање мита (члан 368),
- Одавање службене тајне (члан 369).

Према мишљењу савремених правних теоретичара, „кривична дела против службене дужности представљају групу кривичних дела која има посебно место у кривичном законодавству. Према општеприхваћеном мишљењу, под кривичним делима против службене дужности подразумевају се повреде службене дужности

---

¹³⁷ Кривични закон Републике Србије, „Службени гласник СРС“, бр. 26/77, 28/77. – испр., 43/77. – испр., 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89. и 21/90. и „Службени гласник РС“, бр. 16/90, 26/91. – одлука УСЈ бр. 197/87, 75/91. – одлука УСРС бр. 58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02. – испр., 80/02. – др. закон и 39/03.

од стране службених лица, у вршењу службене дужности које у себи имају обележја кривичних дела у закону одређених“.¹³⁸

Према једној дефиницији коју је дао Јовашевић, „кривична дела против службене дужности (службена, службеничка или чиновничка кривична дела) представљају у суштини разне врсте злоупотреба службеног положаја и јавних овлашћења у вршењу службене дужности од стране службених лица као носилаца тих овлашћења“.¹³⁹ Према Стојановићу, „потребно је да то буде јавна служба, односно службена дужност у државној управи у ширем смислу“.¹⁴⁰ Овом инкриминацијама се настоји да се обезбеди исправност, целисходност, ефикасност и законитост у раду државних органа који врше јавна овлашћења и тако очува поверење грађана у правни поредак и правну државу.¹⁴¹

Наиме, имајући у виду да државни апарат има тежњу да стално јача, што временом доводи до повећања броја служби и лица која раде у њим, али и до тога да поједине службе и органи врше јавна овлашћења, не само у интересу целе државе (и целог друштва), него и у свом сопственом интересу¹⁴², интерес сваке правне државе мора бити и то да у име владавине права и заштите корпуса основних људских права и слобода, сузбије, спречи и предупреди оваква недопуштена, противправна понашања појединаца и група и да их принуди да своја овлашћења врше у границама законом прописаним или предвиђеним у другим подзаконским актима.¹⁴³ Свако прекорачење и злоупотребу ових овлашћења држава проглашава опасним и противправним понашањем и у закону прописаном санкцијом кажњава његове учиниоце.¹⁴⁴

---

¹³⁸ Таховић, Ј., (1961). Кривично право, Посебни део, Београд, Савремена администрација, стр. 454; Радовановић, М., Ђорђевић, М., (1975). Кривично право, Посебни део, Београд, Савремена администрација, стр. 311.

¹³⁹ Јовашевић, Д., (2005). Појам и карактеристике службених кривичних дела, Београд, Судска пракса, б, стр. 55-62.

¹⁴⁰ Стојановић, З., (2012). Коментар кривичног законика, Београд, Службени гласник, стр. 940.

¹⁴¹ Јовановић, Љ., Ђурђић, В., Јовашевић, Д., (2004). Кривично право посебни део, Београд, Службени гласник, стр. 365.

¹⁴² Kregar, J., (2004). Korporacijski kriminal i nove mjere suzbijanja korupcije. *Revizija* 3, str. 5-18.

¹⁴³ Јовашевић, Д., (2012). Службена кривична дела – одговорност и кажњивост. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 63, 39-62, стр. 41.

¹⁴⁴ Mišić, G., (2006). Kaznena djela protiv službene dužnosti – posebna osvrt na neke slučajeve iz sudske prakse. *Hrvatska pravna revija* 6, str. 68-100; цит. према: Јовашевић, Д., *op. cit.*, стр. 41.

Према Ђорђевић, М. и Ђорђевић, Ђ., „у вези са појмовним одређивањем службеног криминалитета (службених кривичних дела или кривичних дела извршених од стране службених лица у вршењу службене дужности) потребно је указати и на чињеницу да се под овим појмом у ширем смислу у кривичноправној литератури сматрају и друга кажњива, недозвољена, противправна, деликтна понашања службених лица у вршењу службе. Тако се наиме у оквиру службеног криминалитета или службене деликвенције подразумевају поред кривичних дела и следеће врсте деликата као што су: 1) привредни преступи, 2) прекршаји и 3) дисциплински преступи службених лица“.¹⁴⁵

Према Чејовићу и Кулићу, кривична дела против службене дужности „на првом месту, значе повреду службене дужности. То је дужност посебне врсте која произилази из посебног односа. Кривична дела против службене дужности представљају повреду ове дужности и уперена су против одговарајућих служби и њиховог правилног функционисања. Као извршиоци кривичних дела против службене дужности јављају се службена лица, мада нека кривична дела против службене дужности могу извршити и одговорна лица (уз изузетак код кривичног дела давања мита, где је извршилац лице које нема својство ни службеног нити одговорног лица, а оправдање за овај изузетак је потреба заштите службене дужности којој је овде дато првенство). Кривично дело против службене дужности треба да је извршено у вршењу службене дужности (што значи да је неопходно да је службено лице извршило кривично дело док је вршило службену дужност)“.¹⁴⁶

Кривични законик у члану 112 дефинише поједине изразе, релевантне за поглавље XXXIII.

Наиме, службеним лицем, у смислу става 3, члана 112 Кривичног законика сматра се:

- 1) лице које у државном органу врши службене дужности;

---

¹⁴⁵ Ђорђевић, М., Ђорђевић, Ђ., (2010). Кривично право, Београд, Пројурис, стр. 214-215; цит. према: Јовашевић, Д., Службена кривична дела – одговорност и кажњивост, стр. 42. О овој теми, види више и у: Голубовић, Б., (2017). Службена кривична дела - критички осврт на механизам кривичноправне заштите од корупције. *Право – теорија и пракса* 34 (4-6), 29-41, стр. 31.

¹⁴⁶ Чејовић, Б., Кулић, М., (2014). Кривично право, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија, стр. 550.

2) изабрано, именовано или постављено лице у државном органу, органу локалне самоуправе или лице које стално или повремено врши службене дужности или службене функције у тим органима;

3) јавни бележник, јавни извршитељ и арбитар, као и лице у установи, предузећу или другом субјекту, којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу;

4) службеним лицем сматра се и лице којем је фактички поверено вршење појединих службених дужности или послова;

5) војно лице.

Страним службеним лицем, у смислу става 4, члана 112 Кривичног законика, сматра се лице које је члан, функционер или службеник законодавног или извршног органа стране државе, лице које је судија, поротник, члан, функционер или службеник суда стране државе или међународног суда, лице које је члан, функционер или службеник међународне организације и њених органа, као и лице које је арбитар у страној или међународној арбитражи.

Одговорним лицем у правном лицу, у смислу става 5, члана 112 Кривичног законика, сматра се лице које на основу закона, прописа или овлашћења врши одређене послове управљања, надзора или друге послове из делатности правног лица, као и лице коме је фактички поверено обављање тих послова. Одговорним лицем сматра се и службено лице кад су у питању кривична дела код којих је као извршилац означено одговорно лице, а у Кривичном законнику нису предвиђена у глави о кривичним делима против службене дужности, односно као кривична дела службеног лица.

Војним лицем, у смислу става 6, члана 112 Кривичног законика, сматра се професионални војник (професионални официр, професионални подофицир, официр по уговору, подофицир по уговору и војник по уговору), војник на одслужењу војног рока, студент војне академије, ученик војне школе, лице из резервног састава док се као војни обвезник налази на војној дужности и цивилно лице које врши одређену војну дужност.

Надовезујући се на претходно речено, потребно је још једном нагласити да кривична дела против службене дужности представљају различите облике, али и различите начине злоупотребе службеног положаја и јавних овлашћења приликом вршења службене дужности. Овакво вршење дужности може доћи једино од стране службених лица или одговорних лица као носилаца тих овлашћења. Кривична дела могу да проистекну из њихових понашања само онда када се од стране поменутих лица учине теже повреде службе, односно ако су предузете радње од стране ових службених лица или лица којима је делегирана надлежност Кривичним закоником предвиђене као кривична дела.¹⁴⁷

Једна од веома заступљених подела кривичних дела против службене дужности у савременом кривичном праву има за критеријум природу кривичних дела против службене дужности, која могу бити:

- 1.) општа службена кривична дела и
- 2.) посебна службена кривична дела.

Општа службена кривична дела су она службена кривична дела која могу да се изврше у вршењу сваке (било које) службе. Посебна кривична дела против службене дужности су она која могу да се изврше само у одређеним службама.¹⁴⁸

Ова подела чини се најприхватљивијом, због тога што се, претежније од других, заснива на заштитном објекту као критеријуму систематике, који је иначе општеусвојен у савременом кривичном праву. Међутим, оваква подела нема много оправдања у нашем кривичном законодавству, јер је у Кривичном закоником предвиђено само једно кривично дело које би се могло сврстати у посебна службена кривична дела. То је кривично дело кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика.¹⁴⁹

Оно што се свакако не сме занемарити приликом одређења појединих релевантних појмова и обележја кривичних дела против службене дужности, јесу последице, и то како оне материјалне, тако и нематеријалне, имајући у виду да се деликтима из ове сфере угрожавају различите вредности једног друштва.

---

¹⁴⁷ Пашић, Д., (2018). Кривична дела против службене дужности с посебним освртом на злоупотребу службеног положаја, докторат, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, стр. 119.

¹⁴⁸ Чејовић, Б., Кулић, М., Кривично право, стр. 551.

¹⁴⁹ Ibid.

Према Бачићу и сарадницима, „поједини аутори посебно указују на разорне последице злоупотребе службене дужности и конкретних функција, у смислу радних обавеза, јер се извршењем ових кривичних дела дестабилизује администрација, а додатно се ствара лоша атмосфера која је праћена великим неповерењем грађана у државне органе који су задужени за питања од значаја за грађане и државу као целину“.¹⁵⁰

Како Бабић и Марковићева наводе, „поред до сада указаних негативних ефеката који произлазе из извршења ових кривичних дела, поједини аутори додатно наводе да службена лица, поред извршења конкретног дела, изазивају још једну додатну опасност. Ради се о покушају прикривања дела поновном злоупотребом положаја. Може се сматрати да овде постоји и додатна отежавајућа околност, а могућа је умешаност више лица. У практичном смислу то значи да је државним органима, почев од тужилаштва, изузетно тешко да открију ове злоупотребе јер се ради о веома кохезионим целинама. Аутори који су указали на ову негативну појаву додају да се овде појављује и апсурд, који се огледа у томе да службена лица која би требало да буду лица реализације функционалности уставних и законских прописа, кроз свој правилан рад и организованост постају лица која треба кривично гонити услед извршења кривичних дела из групе против службене дужности“.¹⁵¹

Посебно питање које свакако ваља детаљније сагледати јесте питање узрока појаве и опстанка службених кривичних дела.

Још од античког времена људи су покушавали да одгонетну разлоге вршења злочина. Питање етиологије криминалитета није занимало само правнике већ и филозофе, психологе, психијатре, биологе, антропологе, економисте, социологе, итд.¹⁵²

На основу анализе ставова водећих теоретичара, долази се до закључка да је криминалитет изузетно сложена, комплексна друштвена појава, вишеструко

---

¹⁵⁰ Бачић, Б., et al., (1978). Коментар Кривичног закона Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Београд, Савремена администрација, стр. 250; цит. према: Пашић, Д., Кривична дела против службене дужности с посебним освртом на злоупотребу службеног положаја, стр. 118.

¹⁵¹ Бабић, М., Марковић, И., (2007). Кривично право – посебни дио, Бања Лука, Правни факултет, стр. 245; цит. према: Пашић, Д., Кривична дела против службене дужности с посебним освртом на злоупотребу службеног положаја, стр. 118.

¹⁵² Лукић, Н., (2010). Теорије у криминологији. *Социолошки преглед*, 44 (4), стр. 657.

етиолошки одређена и феноменолошки дата, па сходно томе захтева и комплексан приступ у објашњењу свих релевантних питања.

Према Игњатовићу, свако криминално понашање изазвано је спојем две групе чинилаца – личним цртама појединца и спољним (пре свега социјалним) чиниоцима. Њихово дејство нема исту снагу код свих облика преступничког понашања. Код неких је претежан утицај индивидуалних, код других спољашњих фактора, док код трећих и једни и други делују са приближно истим интензитетом. У заступању ове тезе он износи више ставова: „прво, треба раздвојити узрочност појединачног криминалног понашања од каузалности криминалитета као укупности свих таквих понашања. Друго, потпуно је јасно да се једним чиниоцем (ма колико он уопштено био одређен) не може објаснити нити свако поједино дело нити њихов тоталитет“. Ни органска структура човека, ни његова личност, ни друштвена дезорганизација, ни криза нормативног система, још мање сиромаштво или богатство, деловање средстава масовне комуникације, аномија или алијенација, класна борба или сукоб култура - ниједан од наведених или неспоменутих чинилаца (на које указују многобројне криминолошке теорије) не може, сам за себе, објаснити ни појединачно дело које означавамо као злочин - утолико мање може објаснити читав њихов микрокосмос који означавамо као криминалитет. То, наравно, не значи да се на тај начин негира да ови чиниоци, или бар њихов највећи део не утичу на неки начин, да до извршења дела дође.¹⁵³

Како се на основу до сада изнетог може закључити, кривична дела против службене дужности испољавала су се у различитим облицима, у свим фазама развоја друштва, а све у зависности од присутних узрока и услова који су погодовали њиховом извршењу.

Општим факторима узрочности читавог сегмента привредног криминалитета, чији је иманентни део свакако корпус кривичних дела против службене дужности, према Бошковићу и Марковићу, „сматрају се чиниоци актуелних економских, социјалних и ширих друштвених услова глобалних

---

¹⁵³ Игњатовић, Ђ., (2011). Криминологија, Београд, Досије студио; цит. према: Мердовић, Б., (2017). Улога и значај ванкривичних субјеката у политици сузбијања криминалитета, докторска дисертација, Правни факултет за привреду и правосудје у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, стр. 60.

кретања. Уз то они имају посебности континенталних, регионалних, али и специфичности националних простора. Економске и социјалне прилике у нашој земљи одраз су већине чинилаца који су утицали на друштвене промене у земљама Југоисточне Европе, тзв. земљама транзиције. Они се односе пре свега на разарање базичних институција друштва, суспензију права као темеља друштвене регулације и замену правних регулација *ad hoc* односима моћи. Криминализација која је у разним формама у распону од деликата нужде (криминалитет оскудице) до организованог криминалитета, која је у једном периоду захватила већину земаља у постсоцијалистичкој транзицији, довела је до енормне концентрације и утицаја „прљавог новца“, медија и политичке властољубивости на једном месту, с погубним последицама за стабилност друштва не само у економској, него и у социјалној, безбедносној и политичкој сфери“.¹⁵⁴ У овом контексту Радуловић је истакла да су „болесне друштвене прилике један од основних узрока криминалитета у друштву“.¹⁵⁵

Дакле, у области анализе базичне етиологије криминалитета од изузетног значаја су управо економски услови који су заступљени у друштву, развој привреде и њена стабилност, материјални статус појединца и породице, класне и социјалне разлике (незапосленост, богатство, сиромаштво и сл.). Према Мердовићу, „економски узроци имају подједнаке импликације како на поједине облике криминалног понашања тако и на организовани криминалитет са свим својим појавним облицима. Читаве области криминалитета представљају својеврсни сектор криминалне економије (област привредног криминалитета, организованог криминалитета, илегалне трговине, фалсификовање новца, кријумчарења)“.¹⁵⁶

Економске кризе друштва чине велики привредни поремећаји у економији, што се неминовно одражава на друштвено стање и односе у једној земљи, а пратеће последице обично су незапосленост, смањена платежна способност и стандард

---

¹⁵⁴ Бошковић, М., Марковић, М., Криминологија са елементима виктимологије, стр. 211-212.

¹⁵⁵ Радуловић, Љ., (1999). Политика сузбијања криминалитета (Криминална политика), Београд, Савет пројекта конституисање Србије као правне државе и Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Београду, стр. 60.

¹⁵⁶ Мердовић, Б., Улога и значај ванкривичних субјеката у политици сузбијања криминалитета, стр. 61.

грађана и ограничене могућности инвестирања. Такво стање доводи до економске несигурности појединаца и друштвених група. У време економских криза криминалитет се веома брзо развија и испољава у свим својим облицима.¹⁵⁷

Према Бошковићу, „корени и узроци привредног криминалитета уопште, а сходно томе и службених кривичних дела у основи су садржани у друштвено-материјалним условима и постојећим привредним односима у једном друштву, односно у противуречностима друштвено-економских односа, који утичу на појавне облике овог криминалитета, у зависности од политичких, економских, географских, правних, моралних, културних и других момената“.¹⁵⁸ Уколико је економски систем једне земље ефикасан и постављен на солидним основама, уз потпуно поштовање закона тржишне привреде, такав је систем мање изложен разним облицима криминалних напада, јер управо економске законитости у његовом склопу делују као самозаштитни механизам.¹⁵⁹ Према неким ставовима, поред економских и друштвено-политичких прилика, као један од значајних узрока постојања кривичних дела против службене дужности „истиче се ниво друштвене свести и морал припадника одређене друштвене заједнице. Наиме, свест носилаца ове врсте криминалитета је усмерена и ослања се искључиво на сопствено богаћење на штету државе.“¹⁶⁰ Ту се управо долази и до социјалних фактора, под којима се подразумевају сви они чиниоци који утичу на појединца и друштво у целини, а који проузрокују неједнакости политичких, етичких, културних права и

---

¹⁵⁷ Ibid.

¹⁵⁸ Бошковић, М., (2009). Привредни криминалитет, Бар, Факултет за пословни менаџмент, стр. 23-24.

¹⁵⁹ У складу са реченим, исти аутор наводи да су се у претходном периоду, на простору Србије „десиле многе појаве које су за то време биле карактеристичне као етиолошки фактори криминалитета уопште, па и појавних облика привредног криминалитета, чије се последице и данас осећају, и од којих многе још и данас делују као погодни услови за настанак и развој појединих форми ове врсте криминалитета“ међу којима се свакако истичу кривична дела против службене дужности и кривична дела против привреде. „Међу њима су најзначајније: вођени ратови на тим просторима; прекид економских и политичких односа између република бивше Југославије; економске санкције међународне заједнице; висока инфлација; неконвертибилност домаће валуте; цене у динарима, маркама и чековима; неефикасност контроле преласка државне границе; смањење производње и понуде производа; несташица појединих роба на домаћем тржишту; ниска примања и пад стандарда; незапосленост и сиромаштво; монополистички положај појединих привредних субјеката, дуго трајање судских поступака за кривична дела привредног криминалитета; неадекватна казнена политика против учинилаца кривичних дела привредног криминалитета“. Бошковић, М., Привредни криминалитет, стр. 28.

¹⁶⁰ Ницевић, М., Ивановић, А., (2012). Организовани привредни криминалитет као фактор угрожавања економске безбедности. *Економски хоризонти*, 1 (1), 87-100, стр. 93.

могућности, а нарочито материјалних могућности. Дакле, поред економских фактора, на узроке појаве, вршења, као и све сложенијих феноменолошких перформанси службених кривичних дела, утичу свакако и социјални фактори.

Према неким ауторима постоји чак неколико криза које карактеришу транзиције у друштву и доприносе развоју друштвених девијација, самим тим и криминалитета са свим својим појавним облицима. То су: кризе запослења; кризе материјалног сиромаштва и друштвених неједнакости; страх од „друштвеног пада и страх од других; кризе националне државе; кризе друштвене „искључености“ и „укључености“; кризе у „култури“; кризе мушкости и „родног поретка“ и кризе породице и родитељства.¹⁶¹

Поред економских и социјалних, неопходно је поменути и политичке узроке криминалитета, који се не могу издвојити и посматрати одвојено од социјалних и економских јер се они прожимају и преплићу и чине једну целину. Стога је потребно нагласити да нестабилан политички систем у једном друштву доприноси јављању корупције у највишим државним органима. Дестабилизација друштва и неефикасан политички систем слаби и државне институције и органе, које не обављају своју функцију на задовољавајућем нивоу.¹⁶²

У контексту претходно изнетог, Бошковић нарочито истиче узроке, који су кључни и за опстанак и континурани развој и прогресивну феноменолошку разноврсност, између осталих, и службених кривичних дела. Ти узроци представљени су у табели која следи.

Табела 1. Узроци који су кључни за вршење кривичних дела против службене дужности

	Узрок	Опис узрока
1	Пропусти у унутрашњем организовању	Најчешћи пропусти овог типа су: неадекватна унутрашња организација обима и начина пословања; честе законске измене које нису праћене одговарајућим општим актима; непотпуне, непостојеће или погрешне евиденције,

¹⁶¹ Мердовић, Б., Улога и значај ванкривичних субјеката у политици сузбијања криминалитета, стр. 69.

¹⁶² Ibid., стр. 75.

		и др.
2	Недостатак контроле организовања и функционисања	Недостатак интерне и екстерне контроле, или њено слабо организовање и функционисање управо и омогућује лошу унутрашњу организацију и евиденције у органима и организацијама.
3	Процес транзиције ¹⁶³ / приватизације друштвене својине и државног капитала у приватну својину	Чешћи избори, промена политичких странака на власти, мењање улоге позиције и опозиције у сваком конкретном политичком систему, доношење нових политичких аката, кадровске промене на одговорним и другим битним радним местима, промене у унутрашњој и спољној политици, само су неки од присутних фактора који узрочно делују на одржавање постојећих и појаву нових облика службених кривичних дела. У овом контексту, посебно је карактеристичан процес трансформације друштвене својине и државног капитала у приватну својину као доминантан облик својине у новонасталом привредном систему.
4	Либерализација економског тржишта	Либерализација економског тржишта на глобалном плану такође је допринела настајању

¹⁶³ О процесу транзиције као узроку који погодује експанзивном развоју најзаступљенијих службених кривичних дела, нарочито коруптивних активности, Митровић истиче следеће: „Са урушавањем социјалистичких система стварају се погодни услови за тзв. транзицијски криминал. Кампањска трансформација државног (друштвеног) власништва у приватно, представља епохалну прилику за непојмљиво брзо и огромно богаћење оних који имају политички монопол у бившим социјалистичким друштвима. Велики новац и неефикасно правосуђе, са своје стране, погодују не само бујању корупције, него и отвореном пљачкању јавних (природних и друштвених) добара. Политичка плурализација легализује раније латентне партијске фракције које се трансформишу у међусобно сукобљене и криминогене интересне кланове чија се моћ мери количином опљачканог новца и степеном утицаја на државне органе. То непосредно доводи до распада и фрагментације репресивног система, што у условима масовне незапослености и осиромашења, идеолошке пометености и растућег социјалног незнања широм отвара врата за све конвенционалне видове криминала. Глобална последица овакве транзицијске аномије јесте и општа социјална несигурност због које се код најширих социјалних слојева у транзицијским друштвима јавља нека врста „носталгије“ за „добрим старим временима“ у којима је за њих постојала каква-таква животна извесност, а за неке и сасвим прихватљива перспектива. У Србији као и у другим бившим социјалистичким земљама или републикама бивше Југославије, на природу и обим криминалитета утицали су сви наведени системски и многи транзицијски чиниоци, али су ратне околности непосредно проузроковале аномијски друштвени амбијент. Дубока и широка криминализација друштвеног живота у Србији само је један карактеристичан феномен који је наступио и након последњег рата. Митровић, М., (2006). Друштвени корени криминалитета у Србији. *Зборник Матице српске за друштвене науке*, 56 (120), 113-128, стр. 116-117.

		појединих облика привредног криминалитета, па и службених кривичних дела, јер је дошло до слободније размене добара између разних држава у зависности од њиховог интереса, а одређени државни органи нису спремно дочекали такву либерализацију (нпр. непостојање правних и заштитних механизма за усмеравање контроле и спречавање настанка таквих криминалних појава).
5	Остали услови	<p>Постоје и други услови који погодују извршењу службених кривичних дела, као што су:</p> <ul style="list-style-type: none"> - неодговарајућа кадровска политика која се манифестује у разним пријатељским, родбинским и другим везама и довођењу нестручних лица на поједина одговорна радња места; - непоштовање законитости; - концентрација више функција у једном извршиоцу; - недовољна информисаност; - непотпуна правна регулатива и честа измена прописа; - разни утицаји ванправног карактера из одређених економских и политичких центара, итд.

Извор: Бошковић, М., (2009). Привредни криминалитет, Бар, Факултет за пословни менаџмент, стр. 23-28.

Слично Бошковићу, и други аутори наводи узроке који погодују вршењу службених кривичних дела. Много је узрока који погодују или доприносе вршењу кривичних дела против службене дужности, а према Павловићу и сарадницима „треба посебно истаћи: недовољно изграђен привредни систем, неусклађен са економским законитостима, политичким, правним и другим условима; бирократске злоупотребе дискреционих овлашћења од стране пословодних и управљачких структура; низак ниво свести и стручних знања руководиоца и радника на кључним местима; лоша организација процеса пословања; недостатак личне

одговорности; непостојање или лоша организација контроле; затвореност према јавности и нетранспарентност доношења и спровођења одлука; кумулација више неспојивих функција у једној личности и друго“.¹⁶⁴

Свакако да је и светска економска криза имала значајне (мада по мишљењу неких аутора индиректне, али свакако значајне) ефекте у области јачања и ширења појединих службених кривичних дела¹⁶⁵, нарочито у земљама у транзицији.¹⁶⁶

Говорећи о узроцима превасходно корупције, Приручник за сузбијање привредног криминалитета и корупције, у домену узрочности, истиче следеће: „Успешна борба против корупције захтева различите активности државе. Први и најважнији захтев је економски развој друштва. Економска криза и социјална нестабилност у друштву највише утичу на појаву и распрострањеност корупције. Успостављање увида јавности у процес доношења најважнијих одлука органа власти тј. транспарентност одлучивања са пуном слободом информација и мерама за контролу и надзор над радом државних органа, посебно управе, представља важан сегмент борбе против корупције. Те мере могу бити успешне само у условима функционисања правне државе која подразумева пуно остваривање начела законитости у смислу да закон обавезује не само појединце него и државу, а то опет подразумева и правну сигурност и ограничење и контролу државне принуде законом“.¹⁶⁷

У контексту разматрања узрока постојања и прогресије службених кривичних дела уопште, потребно је ближе анализирати узроке њиховог постојања, опстанка и развоја у Србији.

---

¹⁶⁴ Павловић, З., Ђукић, С., Ђорђевић, Д., (2015). Емпиријска анализа феномена корупције у Србији и корупција у привреди. *Војно дело* 4, 274-292, стр. 278-279.

¹⁶⁵ Види више у: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 100.

¹⁶⁶ Поједина службена кривична дела, а посебно коруптивни деликти, као изразито заступљен облик криминалитета у свим државама, друштвима и епохама, „сасвим сигурно, представљају глобални феномен и један су од највећих проблема са којим се суочава савремено друштво. Они нападају све земље света, без обзира на њихово економско, друштвено или политичко уређење, тако да постоје и у најразвијенијим државама. Ипак, најчешће се јављају у земљама са нестабилним политичким режимима, односно земљама са приметним одсуством правно уређене државе“. Ђукић, С., (2015). Емпиријска анализа феномена корупције у Србији и корупција у привреди. *Војно дело*, 67 (4), 274-285, стр. 275.

¹⁶⁷ Стојановић, З. et al., (2017). Приручник за сузбијање привредног криминалитета и корупције, Београд, Министарство правде САД - Канцеларија за међународну помоћ, усавршавање, и професионалну обуку у правосуђу и Мисија ОЕБС-а у Србији, стр. 10.

Чинећи дискурс о системском концепту који погодује развоју, па чак и експанзији бројних криминалних активности на простору Србије, Митровић истиче да је „криминалитет у Србији са једне стране системски, са друге аномијски, а са треће транзицијски“.¹⁶⁸ Аутор даље наводи да се „кумулятивно дејство различитих чинилаца изразите криминализације актуелног српског друштва огледа, са једне стране у сложеном спектру криминалитета, а са друге, у дубоким коренима неких видова криминала у Србији. Системска девијација није персонални него структурни друштвени феномен и стратешко-развојни друштвени проблем. То значи да она није пролазна појава повезана са личним својствима појединаца, већ извире из „конструкцијске грешке“ у примени темељних правила неке друштвене организације“.¹⁶⁹

Ако се ближе размотре системски узроци кривичних дела против службене дужности на простору наше државе, долази се неспорно до закључка да „типичне системске девијације извиру из несагласности основних циљева и главних начина и средства њиховог остваривања у оквиру неке формално организоване и институционализоване структуре деловања и понашања. Типични примери су они када се нелегални приватни интереси остварују помоћу јавних институција, али и када се јавно прокламовани и друштвено верификовани циљеви остварују неформалним аранжманима јавних институција са проблематичним приватним лицима“.¹⁷⁰

У том смислу, корупција је типична системска девијација, а према постојећем законском решењу, под кривичним делима са елементима корупције првенствено се подразумевају следећа кривична дела против службене дужности: Примање мита, Давање мита, Злоупотреба службеног положаја, Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика и Трговина утицајем.¹⁷¹

---

¹⁶⁸ Митровић, М., Друштвени корени криминалитета у Србији, стр. 115.

¹⁶⁹ Ibid., стр. 115-116.

¹⁷⁰ Ibid., стр. 116.

¹⁷¹ Имајући у виду да се може направити разлика између кривичних дела која у свом бићу садрже елементе корупције, и кривичних дела која могу бити извршена у вези са корупцијом, у кривична дела која могу бити извршена у вези са корупцијом, а наводе се у поглављу Кривичног законика под називом Кривична дела против службене дужности, спадају: несавестан рад у служби, противзаконита наплата и исплата, ненаменско коришћење буџетских средстава, превара у служби, проневера, послуга, одавање службене тајне. Грујић, Н. et al., (2013). За ефикасније правосуђе против корупције, Београд, Комитет правника за људска права – YUCOM, стр. 14.

Према Бошковићу и Марковићу, „суштинске промене последњих година у нашој земљи, многобројни друштвени проблеми, економске кризе и кретања у тој области, допринели су различитим облицима и обиму криминалитета“¹⁷², између осталих и службених кривичних дела. Поред општих услова, ту су и они специфични „који су довели у повољан статус одређене политичке, привредне, страначке структуре и делове државног апарата да, користећи привилегије промена и нерегулисаних односа, те одсуства државне и друштвене контроле, омогуће разне облике незаконитог богаћења, како појединачног тако и оних видова који се могу с правом сматрати облицима организованог криминалитета“.¹⁷³

2.3. Опште карактеристике службених кривичних дела

Група кривичних дела против службене дужности представља логичну целину, односно групу која је сходно одговарајућем нивоу заједничких обележја, или њиховом правилном распореду и корелацији, адекватно систематизована у позитивноправном законодавном решењу Републике Србије.¹⁷⁴

Према Ђурђићу и Јовашевићу, „службена кривична дела представљају различите облике и видове злоупотребе службеног положаја и јавних овлашћења у вршењу службене дужности од стране службених или одговорних лица као носилаца тих овлашћења којима се наносе теже последице за службу односно долази до тежег угрожавања службе“.¹⁷⁵¹⁷⁶ Општа карактеристика службених

---

¹⁷² Бошковић, М., Марковић, М., Криминологија са елементима виктимологије, стр. 212.

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Таховић, Ј., Кривично право, Посебни део, стр. 454.

¹⁷⁵ Ђурђић, В., Јовашевић, Д., (2010). Кривично право - посебни део, Београд, Номос, стр. 243.

¹⁷⁶ На овом месту је потребно учинити једну напомену, управо поводом карактеристике кривичних дела против службене дужности да се могу извршити у оквиру вршења службене дужности. Како поједини аутори наводе, код ове карактеристике кривичних дела против службене дужности постоји изузетак. Наиме, у актуелном законодавству прописано је и кривично дело одавања службене тајне. У оквиру ове инкриминације, може се видети да одавање службене тајне може извршити и лице коме је престало својство службеног лица (чланом 369, став 6 Кривичног законика одређено је да ће се одредбе законика из поменутог члана применити и према лицу које је одало службену тајну пошто му је престало својство службеног лица). Из наведеног јасно произлази да се ово кривично дело може извршити и изван вршења службене дужности, односно заштитни објекат је актуелан и по престанку својства извршиоца. Види више: Пашић, Д., Кривична дела против службене дужности с посебним освртом на злоупотребу службеног положаја, стр. 125-126.

кривичних дела јесте да се она могу извршити искључиво с умишљајем, док се једино кривично дело одавање службене тајне може извршити нехатном радњом.¹⁷⁷

Како Јовашевић даље наводи, „овим се инкриминацијама, заправо, настоји да се обезбеди исправност, целисходност, благовременост, ефикасност и законитост у раду државних органа који врше јавна овлашћења и тако очува поверење грађана у правни поредак и правну државу“.¹⁷⁸

Новоселец у овом контексту наводи да „објект заштите ових кривичних дела јесте службена дужност државних и других органа који врше јавна овлашћења односно дужност одговорних лица у предузећу, установи или другом субјекту. Али није циљ учинилаца ових кривичних дела да повреде или угрозе службену дужност коју врше, већ да на та начин нанесу штету другом лицу (имовинског или неимовинског карактера) или да теже повреде право неког другог физичког или правног лица“.¹⁷⁹ Исти аутор истиче и то да је „једна од значајнијих општих карактеристика кривичних дела против службене дужности та да субјекти извршења ових дела немају за циљ да повреде или угрозе службену дужност коју врше и да на тај начин само нанесу штету неком другом лицу или да повреде право тог неког другог физичког или правног лица. Њихов основни циљ је постизање личног имовинског или неимовинског карактера“.¹⁸⁰

Према Јованчевићу, „ова кривична дела спадају у тзв. специјална кривична дела – *delicta propria*, јер их не може извршити свако лице. Ова кривична дела могу да изврше само службена лица и ова чињеница представља конститутивни елемент ових кривичних дела, односно посебно својство које их издваја“.¹⁸¹ Поред наведеног, поједина кривична дела из ове групе не спадају у специјална кривична дела већ у општа кривична дела – *delicta communia*, односно може их извршити

---

¹⁷⁷ Чланом 369, у ставовима 1 и 3 Кривичног законика, одређено је следеће: (1) Службено лице које неовлашћено другом саопшти, преда или на други начин учини доступним податке који представљају службену тајну или које прибавља такве податке у намери да их преда непозваном лицу, казниће се затвором од шест месеци до пет година. (3) Ако је дело из става 1. овог члана учињено из нехата, учинилац ће се казнити затвором до три године.

¹⁷⁸ Јовашевић, Д., Службена кривична дела – одговорност и кажњивост, стр. 42.

¹⁷⁹ Novoselec, P., (2002). Zloporaba položaja i ovlasti kao gospodarsko kazneno djelo. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 9, str. 1-17, цит. према: Јовашевић, Д., Службена кривична дела – одговорност и кажњивост, стр. 42.

¹⁸⁰ Novoselec, P., Zloporaba položaja i ovlasti kao gospodarsko kazneno djelo, str. 10.

¹⁸¹ Јованчевић, Н., (2011). Извршилаштво и саучесништво кроз нечињење. *Анали Правног факултета у Београду* 59 (1), 345-366, стр. 354.

свако – њихово биће, дакле, није условљено тиме да их једино могу извршити службена лица. С обзиром на то да ипак највећи број кривичних дела из ове групе карактеришу управо службена лица, јасно је због чега је акценат управо на њима, као једној од најзначајнијих карактеристика.¹⁸²

Како Јовашевић и Хашимбеговић истичу, „овим кривичним делима се повређује службена дужност у смислу њеног правилног, целисходног, благовременог, ефикасног и законитог функционисања. Нису међутим, све овакве повреде кривична дела, већ само теже повреде, док бројне лакше повреде службене дужности представљају дисциплинске преступе. О томе када ће постојати кривично дело, а када дисциплински преступ постоје два схватања. Тако се:

1) према квантитативном разликовању, кривична дела сматрају као теже врсте деликата, а дисциплински преступи слабије, мање повреде службене дужности. Разлика између њих није у елементима самих деликата, већ у интензитету и обиму проузроковане последице; и

2) према квалитативном схватању разлика између кривичних дела и дисциплинских преступа се налази у њиховој природи, односно у карактеру и значају ових дела. То су две категорије деликата, а разликују се по садржини свога бића“.¹⁸³

Према неким ставовима, „често се дешава да у „слабим државама“ сама држава буде генератор злоупотребе службених дужности“.¹⁸⁴

Децентрализована злоупотреба службене дужности представља рефлексију бављења државних службеника искључиво за лични интерес, а не постоји наклоњеност држави и вредностима које она штити, док се с друге стране ово питање може размотрити и с гледишта свих обележја централизоване злоупотребе

---

¹⁸² Aladžić, M., (2017). Корупција у свjetлу транзицијских и демократских процеса у Bosni i Hercegovini, *Primus – informatika, pravo, ekonomija, bankarstvo* 2, стр. 124; цит. према: Пашић, Д., Кривична дела против службене дужности с посебним освртом на злоупотребу службеног положаја, стр. 123.

¹⁸³ Јовашевић, Д., Хашимбеговић, Т., (2002). Злоупотреба службеног положаја, Београд, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, стр. 56-69.

¹⁸⁴ Пашић, Д., Кривична дела против службене дужности с посебним освртом на злоупотребу службеног положаја, стр. 117.

службене дужности, али тада се може сматрати да државни политички врх представља онај поменути генератор ове негативне друштвене појаве.¹⁸⁵

Скоро потпуна немогућност превенције и репресије настаје када су извршиоци кривичних дела из групе против службене дужности лица која чине управо државни врх, односно када су то носиоци највиших политичких функција, крупни бизнисмени, политичка елита и власници крупног капитала.¹⁸⁶

У табели која следи представљен је преглед најзначајнијих карактеристика службених кривичних дела.

Табела 2. Најзначајније карактеристике кривичних дела против службене дужности

Карактеристика кривичних дела против службене дужности	Ближи опис
Посебно поглавље у Кривичном законуку	Кривична дела против службене дужности систематизована су у поглављу XXXIII Кривичног законика, и обухватају укупно 12 инкриминација (од члана 359, до члана 369), по следећем редоследу: Злоупотреба службеног положаја (члан 359), Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (члан 360), Несавестан рад у служби (члан 361), Противзаконита наплата и исплата (члан 362), Ненаменско коришћење буџетских средстава (члан 362а), Превара у служби (члан 363), Проневера (члан 364), Послуга (члан 365), Трговина утицајем (члан 366), Примање мита (члан 367), Давање мита (члан 368), Одавање службене тајне (члан 369).
Учиниоцац	Домаће или страно службено или одговорно лице. Службеним лицем сматра се: 1) лице које у државном органу врши службене дужности; 2) изабрано, именовано или постављено лице у државном органу, органу локалне самоуправе или лице које стално или повремено врши

¹⁸⁵ Шошкић, Н., (2004). Облици и начини сузбијања корупције, Земун, Академска штампа, стр. 20; цит. према: Пашић, Д., Кривична дела против службене дужности с посебним освртом на злоупотребу службеног положаја, стр. 117.

¹⁸⁶ Ibid., стр. 22.

	<p>службене дужности или службене функције у тим органима; 3) јавни бележник, јавни извршитељ и арбитар, као и лице у установи, предузећу или другом субјекту, којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу; 4) службеним лицем сматра се и лице којем је фактички поверено вршење појединих службених дужности или послова; 5) војно лице.</p> <p>Страним службеним лицем сматра се лице које је члан, функционер или службеник законодавног или извршног органа стране државе, лице које је судија, поротник, члан, функционер или службеник суда стране државе или међународног суда, лице које је члан, функционер или службеник међународне организације и њених органа, као и лице које је арбитар у страниој или међународној арбитражи.</p> <p>Одговорним лицем у правном лицу сматра се лице које на основу закона, прописа или овлашћења врши одређене послове управљања, надзора или друге послове из делатности правног лица, као и лице коме је фактички поверено обављање тих послова. Одговорним лицем сматра се и службено лице кад су у питању кривична дела код којих је као извршилац означено одговорно лице, а у законнику нису предвиђена у глави о кривичним делима против службене дужности, односно као кривична дела службеног лица (члан 112 Кривичног законика).</p>
Објект заштите	Службена дужност државних и других органа који врше јавна овлашћења односно дужност одговорних лица у установи или другом субјекту које не обавља привредну делатност.
Врста последице	Прибављање себи или другом физичком или правном лицу какве користи, наношење штете другом лицу или тежа повреда права другог.
Радња извршења	У вршењу службене дужности или у вези са вршењем службене дужности - искоришћавање службеног положаја или овлашћења, прекорачење границе

	службеног овлашћења или невршењем службене дужности.
Постојање тзв. коруптивних кривичних дела	<p>У оквиру групе кривичних дела против службене дужности, може се направити подела на кривична дела са елементима корупције и кривична дела која могу бити извршена у вези са корупцијом.</p> <p>У кривична дела са елементима корупције спадају: Примање мита, Давање мита, Злоупотреба службеног положаја, Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика и Трговина утицајем.</p> <p>У кривична дела која могу бити извршена у вези са корупцијом спадају: несавестан рад у служби, противзаконита наплата и исплата, ненаменско коришћење буџетских средстава, превара у служби, проневера, послуга, одавање службене тајне.</p>
Облик кривице	Умишљај, осим код кривичног дела одавања службене тајне, које може бити извршено и са нехатом.

Извор: сумарни приказ најзначајнијих карактеристика кривичних дела против службене дужности сачинио је аутор

Кривична дела против службене дужности (заједно са кривичним делима против привреде) многи аутори сматрају значајним сегментом привредног криминалитета. Полазећи од чињенице да је криминалитет сложена друштвена појава детерминисана бројним чиниоцима који се тичу кривичног дела, самог извршиоца, али и социјалне средине, те да је привредни криминалитет врста криминалитета коју на првом месту карактерише разноликост дефиниција и теоријских одређења, на овом месту неће бити учињене детаљније напомене о овој врсти криминалитета. Ипак, дефиниција привредног криминалитета која се врло често цитира, а спада у категорију савремених појмовних одређења из ове области јесте та да се привредни криминалитет одређује „као скуп свих деликтних понашања (чињења или нечињења) која настају у економским односима и у вези са тим односима, од стране правних као и физичких лица, која, као субјекти тих односа, располажу одговарајућим овлашћењима према имовини на којој се ти

односи заснивају, а којим се деликtnим понашањима непосредно наноси штета тој имовини и повређују или угрожавају привредни односи“.^{187 188}

На овом месту ипак ваља поменути неке основне карактеристике целе области привредног криминалитета, које су врло сличне, а многе и својствене управо и кривичним делима против службене дужности.

Привредни криминалитет је озбиљан безбедносни ризик, присутан у свим државама, имајући у виду чињеницу да је од увек одређени слој грађанства тежио брзом стицању богатства, моћи у држави, привилегијама и сл. Једина ствар која се мењала били су појавни облици ове врсте криминалитета, а у зависности од тренутне друштвене, економске и политичке ситуације у држави. Речено упућује на констатацију да је привредни криминалитет стална и веома динамична друштвена негативна појава која се вешто прилагођава друштвено-економској и политичкој ситуацији у друштву, коју пре свега карактерише прикривеност, потешкоће детекције (овај облик криминала се тешко открива, те га карактерише висока „тамна бројка“, како је претходно већ наведено), потешкоће процесуирања, специјализацијом у сузбијању и спречавању.¹⁸⁹

---

¹⁸⁷ Бановић, Б., (2002). Обезбеђење доказа у криминалистичкој обради кривичних дела привредног криминалитета, Београд-Земун, Виша школа унутрашњих послова, стр. 28.

¹⁸⁸ Бошковић и Марковић наводе да је привредни криминалитет врста делинквенције и типологија криминалних појава условљена повредама прописа у привредном и финансијском пословању. Према њиховом мишљењу, то је феномен за који постоје различите дефиниције, у зависности од критеријума класификације преступништва и научнометодолошког приступа. Нека схватања полазе од кривичноправних одредби дела уперених против привреде, а друга од објекта кривичноправне заштите, тј. од дела усмерених према злоупотребама и другим видовима противправности у вези са организацијом и функционисањем привредног система и финансијског пословања. Овим су обухваћена само дела која представљају кривичноправну радњу и појављују се као фактор делинквентности унутар привредне организације и система. Несумњиво да различити приступи овом појму и појави највећим делом проистичу из различитости политичких и економских система у свету. Друга страна проблема настаје зато што се под привредним криминалитетом подразумевају различите врсте кривичних дела, како она против привреде, тако и она против службене дужности, а делом и кривична дела против имовине. Бошковић, М., Марковић, М., Криминологија са елементима виктимологије, стр. 209.

Узимајући у обзир све промене у друштвено-економским односима које су од утицаја на одређивање појма привредног криминалитета, Бошковић даје савремено појмовно одређење привредног криминалитета. Према његовом мишљењу, привредни криминалитет обухвата оне видове криминалног понашања и делатности физичких лица која имају одређени положај и овлашћења у економским, односно привредним односима и у области вршења службене дужности (привредна и ванпривредна делатност), који су усмерени против привредног система земље, и којима се прибавља противправна имовинска корист, односно наноси штета имовини са којом послују, без обзира на заступљене облике својине, и као такви су кривичним законима предвиђени као кривична дела. Бошковић, М., Привредни криминалитет, стр. 18.

¹⁸⁹ Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 48.

Сем тога, материјалне и друге последице привредног криминалитета изазивају све снажнију друштвену реакцију, а једна од специфичности привредног криминалитета огледа се и у чврстој вези његових субјеката унутар економских односа, као и у међусобној повезаности са субјектима ван тих односа, с циљем организованијег криминалног деловања у вршењу кривичних дела привредног криминалитета. Дакле, иако су кривична дела привредног криминалитета по својој манифестацији по много чему специфична у односу на кривична дела класичног криминалитета, те да учиниоци ове врсте кривичних дела чине све да предузетим радњама дају карактер легалног пословног догађаја, Водинелић истиче да „ипак, извршење ових кривичних дела за последицу има појаву одређених чињеница и околности које указују на сумњу да се ради о кривичном делу, а самим тим и на лице које долази у обзир као његов извршилац. Ради се о специфичним спољним манифестацијама и траговима, односно о психичким и материјалним индицијама“,¹⁹⁰ што је управо један од основних особености ове врсте криминалитета.¹⁹¹

Уколико се карактеристике службених кривичних дела посматрају у ширем смислу, имајући превасходно у виду чињеницу да се службена кривична дела сврставају у сферу привредног криминалитета, и да им нимало није стран моменат организованости у предузимању радње извршења¹⁹², у главна обележја службених

---

¹⁹⁰ Водинелић, В., (1984). Криминалистика, Београд, Савремена администрација, стр. 188.

¹⁹¹ У материјалне трагове, по правилу, спадају промене везане за одговарајућу документацију, као што су: јавна исправа, службена исправа, фалсификована јавна или службена исправа, предмети извршења, као и предмети прибављени кривичним делом, и сл. Друге материјалне чињенице које указују на постојање криминалног напада су: мањак, вишак, материјална и друга штета, добит, материјална последица кривичног дела, итд. Бановић, Б., Обезбеђење доказа у криминалистичкој обради кривичних дела привредног криминалитета, стр. 36; Цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 48.

Што се тиче психичких трагова, Водинелић даље наводи да је „психичко дејство кривичног дела на извршиоца врло сложен процес, који се развија из његовог психичког односа према делу и бриге да се не открије кривица, а састоји се из три елемента: свести о томе да је баш он извршио кривично дело, осећања кривице, и коначно, страха од казне“. Водинелић, В., Криминалистика, стр. 262. Цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 49.

¹⁹² Према Ђукићу, „стицај личних предиспозиција – склоности ка вршењу кривичних дела и објективних околности да је то у датим условима могуће, код овог облика деликвенције је пресудан. Само се тиме могу објаснити случајеви да се под истим условима привредног пословања и могућности извршилаца не јављају и закономерно привредни деликти. Ова врста криминалитета врши се континуирано и поприма облике професионализма, тим пре што се претежни део таквих кривичних дела извршава у неком од облика саучесништва, тј. организовано“. Ђукић, С., Анализа

кривичних дела могу се убројати и следеће, табеларно представљене карактеристике.

Табела 3. Обележја службених кривичних дела као деликата из сфере (организованог) привредног криминалитета

Р. бр.	Обележје службених кривичних дела	Опис
1	Прикривеност	<p>Прикривеност се може испољити као прикривање и кривичног дела и извршиоца или само извршиоца, док је дело познато. Код кривичних дела из сфере привредног криминалитета ради се о томе да је по извршењу кривичног дела непознато и дело и извршилац. То је карактеристика у вези са постојањем јаким мотива да се не сазна за кривично дело, нити за учиниоца тог дела, односно да се прикрије злоупотреба овлашћења и прибављање личне користи или користи за другога таквом злоупотребом овлашћења, а што је у вези са постојањем свести да се врши недозвољена радња коју друштво санкционише као кривично дело. У вези са прикривеношћу треба истаћи да се откривањем дела открива и извршилац, с обзиром на то да је место извршења дела привредног криминалитета радно место, и да је за свако радно место везано једно лице. Прикривеност привредног криминалитета је прва значајна карактеристика која означава да је у овој области присутна изузетно висока тзв. „тамна бројка криминалитета” која се испољава у виду „тамне бројке” а која посебно долази до изражаја у реалном сагледавању стања и кретања овог вида криминалитета. Исказани статистички подаци о стању и кретању овог криминалитета не показују стварно стање извршених кривичних дела већ само број евидентираних кривичних дела као резултат активности надлежних</p>

кривичних дела привредног криминалитета у Србији и деликти корупције у привреди, *op. cit.*, стр. 173.

		органа на њиховом откривању.
2	Динамичност	Динамичност кривичних дела из сфере привредног криминалитета, тј. променљивост појавних облика у којима се испољава, значи да промене оних фактора и околности који омогућавају и олакшавају вршење кривичних дела и који утиче на сам начин извршења појединих дела, доводе и до промена појавних облика, тј. до настајања нових, модификације постојећих и нестајања превазиђених појавних облика. Ти фактори могу бити разноврсни, а њихова промена врши се због промене прописа, промене услова пословања, стања на тржишту, утицаја државе (стимулације појединих привредних грана и делатности) и сл.
3	Прилагодљивост новим условима	Прилагодљивост новим условима је обележје кривичних дела из сфере привредног криминалитета чији се појавни облици веома брзо прилагођавају датим друштвеним (политичким и економским) условима. Прилагодљивост условима извршења кривичних дела зависи од облика својине, положаја привредног субјекта, начина пословања, видова државне и тржишне регулације, инвестиционе политике, кредитних услова и услова плаћања. Сви ти фактори, како унутрашњи тако и спољашњи, многоструко су променљиви не само по времену него и у простору, што доводи до промена услова пословања који или сужавају или поспешују привредну активност, а самим тим и потребу прилагођавања деликтних радњи.
4	Специјализација и професионализација извршилаца	Специјализација и професионализација извршилаца кривичних дела из сфере привредног криминалитета произилази из чињенице да су ова дела условљена факторима који константно постоје и проузрокују понављање истих појавних облика од стране више извршилаца, при чему се то врши у серијама. Серијске нападе истог облика врше различита лица која раде на истоврсном радном месту. То даље проузрокује специфичну професионализацију

		извршилаца, који под истим или сличним условима годинама понављају криминални напад, усавршавају облик напада и прилагођавају промени појединих услова, те им криминал постаје основни извор прихода. Томе можемо додати и повезивање лица у вршењу криминалне делатности, чиме се јављају и елементи организованости.
5	Специфичност методике доказивања	Основни доказ при разјашњавању и доказивању ових кривичних дела управо је књиговодствена документација (која се ради прикривања кривичних дела фалсификује или уништава и оштећује), као и пословне књиге привредних субјеката. Ради ефикасне криминалистичке обраде кривичних дела из сфере привредног криминалитета ове доказе неопходно је благовремено обезбедити и привремено одузети, те на тај начин спречити њихово уништење или оштећење.
6	Разноликост појавних облика	Разноликост појавних облика зависи од области у којој се дело испољава, погодности које доприносе његовом вршењу, услова у којима се одвија и личних карактеристика учинилаца.
7	Распрострањеност	Распрострањеност је карактеристика кривичних дела из сфере привредног криминалитета означава да се она одвија у готово свим областима друштвеног и економског живота и на свим нивоима, при чему границе између држава нису препрека за њено одвијање и ширење.
8	Користољубиви мотив	Користољубиви мотив је карактеристика која произилази из саме природе кривичних дела из сфере привредног криминалитета.
9	Неетичност	Неетичност је карактеристика кривичних дела из сфере привредног криминалитета која се одражава кроз грубо кршење општепризнатих моралних вредности друштва, као што су демократија, поштовање закона, поштовање личности, интегритет, радне вредности, економичност, ефективност и

		друго.
--	--	--------

Извор: Ђукић, С., (2016). Анализа кривичних дела привредног криминалитета у Србији и деликти корупције у привреди. *Војно дело* 68 (5), 169-191, стр. 174-176.

2.4. Легислативни третман и карактеристике појединачних кривичних дела против службене дужности

Према мишљењу савремених правних теоретичара, у основне елементе службених кривичних дела сврставају се превасходно:

1. објект заштите,
2. вршење службе,
3. својство извршиоца дела,
4. врста последице и
5. облик кривице.

Како Јовашевић наводи, „као главни или превалентни објект заштите код ових кривичних дела ипак се сматра државна управа, јавна власт, јавна овлашћења, законити рад државног апарата. Но, као општи објект кривично правне заштите се такође код ових дела може узети и правилно и законито вршење службене дужности и других дужности које се врше у оквиру јавних овлашћења“.¹⁹³

Циљ ових кривичних дела јесте остварење одређених недозвољених, односно противправних циљева - прибављање себи или другом физичком или правном лицу какве користи, наношење штете другом лицу или тежа повреда права другог. Стога, према Стојановићу и Перићу, „злоупотреба службене дужности се овде појављује само као средство или начин да се оствари неки незаконити циљ било уопште или на једноставнији, успешнији или благовременији начин“.¹⁹⁴

¹⁹³ Јовашевић, Д., Службена кривична дела – одговорност и кажњивост, стр. 46.

¹⁹⁴ Стојановић, З., Перић, О., (2000). Кривично право, Посебни део, Београд, Правна књига, стр. 340-341.

Према Лазаревићу, кривична дела против службене дужности „врше се у служби или у вези са вршењем службене дужности“.¹⁹⁵

Према Јовашевићу, „кривична дела против службене дужности су управљена на повреду или угрожавање службене дужности или службеног или јавног овлашћења. Она се предузимају од стране специфичних извршилаца односно лица са одређеним личним својством, а то је својство домаћег или страног службеног лица или својство одговорног лица. Ова лица предузимају своју радњу извршења управо приликом самог вршења службене дужности, приликом обављања различитих овлашћења односно приликом предузимања службених радњи у вршењу или поводом вршења службе“.¹⁹⁶

У вези чињенице да се службена кривична дела могу извршити, како у служби, тако и у вези са вршењем службене дужности, Јовашевић истиче да се „у овом другом случају, као њихов извршилац не мора увек јавити само службено лице. Такође и одавање службене тајне може да изврши лице које више нема својство службеног лица, али је тајну коју је сада неовлашћено саопштило непозваном лицу сазнало у вршењу службене дужности или у вези са том службом“.¹⁹⁷

Као извршилац дела (као лице које предузима делатност чињења или нечињења која је у законском опису одређена као радња извршења кривичног дела) код ових кривичних дела се могу јавити следеће врсте лица:

- 1) домаће службено лице,
- 2) страном службено лице и
- 3) одговорно лице.¹⁹⁸

У складу са одредбом члана 112, став 3 Кривичног законика, службеним лицем сматра се:

- 1) лице које у државном органу врши службене дужности;

---

¹⁹⁵ Лазаревић, Љ., (1993). Кривично право, Посебни део, Београд, Савремена администрација, стр. 299-301.

¹⁹⁶ Јовашевић, Д., Службена кривична дела – одговорност и кажњивост, стр. 47.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

2) изабрано, именовано или постављено лице у државном органу, органу локалне самоуправе или лице које стално или повремено врши службене дужности или службене функције у тим органима;

3) јавни бележник, јавни извршитељ и арбитар, као и лице у установи, предузећу или другом субјекту, којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу;

4) службеним лицем сматра се и лице којем је фактички поверено вршење појединих службених дужности или послова;

5) војно лице.

У складу са одредбом члана 112, став 4 Кривичног законика, страним службеним лицем сматра се лице које је члан, функционер или службеник законодавног или извршног органа стране државе, лице које је судија, поротник, члан, функционер или службеник суда стране државе или међународног суда, лице које је члан, функционер или службеник међународне организације и њених органа, као и лице које је арбитар у страној или међународној арбитражи.

У складу са одредбом члана 112, став 5 Кривичног законика, одговорним лицем у правном лицу сматра се лице које на основу закона, прописа или овлашћења врши одређене послове управљања, надзора или друге послове из делатности правног лица, као и лице коме је фактички поверено обављање тих послова. Одговорним лицем сматра се и службено лице кад су у питању кривична дела код којих је као извршилац означено одговорно лице, а у законнику нису предвиђена у глави о кривичним делима против службене дужности, односно као кривична дела службеног лица.

У складу са одредбом члана 112, став 6 Кривичног законика, војним лицем сматра се професионални војник (професионални официр, професионални подофицир, официр по уговору, подофицир по уговору и војник по уговору), војник на одслужењу војног рока, студент војне академије, ученик војне школе, лице из резервног састава док се као војни обвезник налази на војној дужности и цивилно лице које врши одређену војну дужност.

Но, како Јовашевић истиче, „иако се овде ради о службеним кривичним делима, као њихов извршилац се поред службеног или одговорног лица у одређеним случајевима може појавити и лице које нема ово својство. Наиме, код малог броја кривичних дела из ове групе као што су проневера и послуга као извршилац се може појавити поред наведених лица и друго лице коме су предмети кривичног дела поверени у служби или уопште на раду у државном органу, предузећу, установи или другом субјекту или радњи“.¹⁹⁹

Као извршилац неких кривичних дела из ове групе (нпр. одавање службене тајне) може се такође јавити и лице коме је престало својство службеног лица. Дакле учинилац овог дела у време предузимања радње извршења нема својство службеног лица, али је то својство имало раније у време када је и сазнало тајну (податке или документе који имају статус службене тајне). Коначно, као извршилац кривичног дела давања мита може се појавити свако лице које даје поклон или другу корист (или даје обећање поклона или друге користи) службеном лицу да овај у оквиру службене дужности изврши или не изврши неку службену радњу.²⁰⁰

Последица код кривичних дела против службене дужности се на првом месту јавља у виду последице повреде. Ова се врста последице испољава на различите начине - кроз прибављање себи или другом физичком или правном лицу какве користи, наношење штете другом лицу или тежу повреду права другог.

Као последица ових кривичних дела може се јавити и кршење закона и других прописа или општих аката или доношење неког незаконитог акта или предузимање незаконитог поступка.²⁰¹

Но, главна последица код службених кривичних дела се ипак испољава у виду стварања конкретне, блиске, непосредне, стварне опасности односно у угрожавању правилног, квалитетног, благовременог, ефикасног и законитог вршења службене дужности и службених и јавних овлашћења. Наиме, извршењем ових кривичних дела ствара се опасност за службу или друго јавно овлашћење.

---

¹⁹⁹ Јовашевић, Д., Службена кривична дела – одговорност и кажњивост, стр. 48.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ Ibid.

Овде се ради о опасности која је стварно, непосредно, блиско наступила по заштићено друштвено добро или вредност – службену дужност.²⁰²

При предузимању радње извршења службених кривичних дела учинилац поступа са умишљајем као обликом кривице, осим код кривичног дела одавања службене тајне, које може бити извршено и са нехатом.

Како Симић и Петровић наводе, „то је и логично јер се овде ради о кривичним делима која представљају свесно и вољно кршење службене дужности или јавних овлашћења. Најчешће је незаконито поступање службеног лица праћено и намером да се на овај начин прибави себи или другом каква корист или намером да се другоме нанесе каква штета или намером да се теже повреде права другог. Постојање намере као субјективног елемента на страни учиниоца дела у време предузимања радње извршења у највећем броју случајева овај умишљај квалификује као директан умишљај (*dolus directus*), као највиши и најизразитији облик кривице у кривичном праву“.²⁰³

У даљем тексту, а полазећи од основних карактеристика претходно презентованих, биће анализирани карактеристике појединачних кривичних дела против службене дужности.

2.4.1. Злоупотреба службеног положаја

Кривично дело под називом **Злоупотреба службеног положаја** инкриминисано је чланом 359 Кривичног законика. Према члану 359:

(1) Службено лице које искоришћавањем свог службеног положаја или овлашћења, прекорачењем границе свог службеног овлашћења или невршењем своје службене дужности прибави себи или другом физичком или правном лицу

---

²⁰² Јовашевић, Д., (2003). Коментар Кривичног закона Републике Србије са судском праксом, Београд, Номос, стр. 467.

²⁰³ Симић, И., Петровић, М., (2002). Кривични закон Републике Србије, Практична примена, Београд, Пословна политика, стр. 280-281; цит. према: Јовашевић, Д., Службена кривична дела – одговорност и кажњивост, стр. 49.

какву корист, другом нанесе какву штету или теже повреди права другог, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ако је извршењем дела из претходног става прибављена имовинска корист у износу преко четристопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

(3) Ако вредност прибављене имовинске користи прелази износ од милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.

Имајући у виду поделу службених кривичних дела на опште (које може извршити било које службено лице) и посебне (које може извршити само одређено службено лице), ово кривично дело спада у опште службене деликте, односно представља опште кривично дело против службене дужности (и према извршиоцу и према радњи извршења).²⁰⁴

Према Лазаревићу, „службена лица су дужна да у вршењу својих службених овлашћења поступају законито и у складу са циљевима и интересима службе коју врше, што важи и за одговорна лица која врше одређене дужности у предузећима или другим организацијама и установама, а свако вршење службе противно тим дужностима представља злоупотребу, с тим да је кривичноправни појам злоупотребе ужи од општег појма злоупотребе, те постоји само ако су незаконита поступања била праћена намером прибављања себи или другоме неке користи, односно наношења штете другом лицу“.²⁰⁵

У овом контексту, Јелачић прецизира да „овде и није реч о намери прибављања користи за себе или другог, односно намери причињавања штете другом, већ је потребно да се заиста произведу одређене последице, односно да се себи или другом одређена корист ефективно прибави, или да се другом нанесе штета или да се теже повреди права другог. Извршење злоупотребе службеног положаја је дело које редовно прате и друга кривична дела где спадају:

---

²⁰⁴ Шкулић, М., (2015). Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, Београд, ЈП „Службени гласник“, стр. 315.

²⁰⁵ Лазаревић, Ј., (2000). Кривично право, Посебни део, Београд, Савремена администрација, стр. 372.

фалсификовање службене исправе, проневера, превара у служби и несавесно пословање у привреди“.²⁰⁶

Основни облик кривичног дела чини лице које умишљајно прибави себи или другом физичком или правном лицу какву корист, другом нанесе какву штету или теже повреди права другог, чинећи једну од алтернативних радњи извршења:

- 1.) искоришћавањем свог службеног положаја или овлашћења, или
- 2.) прекорачењем границе свог службеног овлашћења, или
- 3.) невршењем своје службене дужности.

Уобичајено се искоришћавање службеног положаја или овлашћења, које подразумева да извршилац остаје у оквирима свог службеног положаја или овлашћења, које користи не због интереса службе, односно ради остваривања њених циљева, већ за испуњење неког свог циља, што је посебно могуће када извршилац располаже одређеним дискреционим могућностима, сматра злоупотребом службеног положаја у субјективном смислу, док би друга два облика радње овог кривичног дела спадала у злоупотребу службеног положаја у објективном смислу, јер је код њих потребно да се службено овлашћење прекорачи, односно да се службена дужност не врши.²⁰⁷

Како Шкулић даље прецизира, „искоришћавање службеног положаја је нарочито могуће и олакшано у ситуацијама када службено лице располаже дискреционим овлашћењима, и тада у пракси често није лако проценити у којој се мери он руководи неким недопуштеним интересима, а у којој мери је поступао сходно правима и дужностима која му сходно службеној функцији припадају. Овај облик радње извршења злоупотребе службеног положаја се уобичајено третира као злоупотреба у субјективном смислу, док друга два облика радње представљају злоупотребу у објективном смислу. Наиме, за процену да је дошло до злоупотребе искоришћавањем службеног положаја или овлашћења, пресудно је одредити мотиве поступања или непоступања службеног, односно одговорног лица на одређени начин, што представља субјективну карактеристику, док објективно он

---

²⁰⁶ Јелачић, М., (1996). Корупција – друштвеноправни аспекти и методи супротстављања, Београд, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, стр. 129.

²⁰⁷ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр. 315.

радњу извршења предузима у оквирима својих овлашћења која произлазе из његовог службеног положаја. Реч је дакле о овлашћењима која њему неспорно припадају, али не да би њиховим коришћењем постизао себи или другом какву корист, другоме наносио штету или му теже повређивао права, већ да би тако остваривао интересе службе у чијим оквирима иначе делује“.²⁰⁸

Извршилац кривичног дела може бити само службено лице.

У погледу кривице потребно је да код учиниоца постоји умишљај.

Радња извршења дела састоји се како у чињењу (искоришћавање службеног положаја или овлашћења, прекорачење границе службеног овлашћења), тако и у нечињењу (невршење службене дужности).

Према Шкулићу, „прекорачење граница овлашћења постоји када учинилац врши службене радње које не спадају у делокруг његових службених овлашћења. Учиниоца практично превазилази границе својих службених овлашћења и он својим деловањем задире у надлежност неког другог службеног лица, односно друге службе, или уопште врши радње које не спадају у надлежност његове службе, односно оне врсте службе којој он припада. Када неовлашћено преузима део надлежности неког другог службеног лица у оквиру службе којој припада и тиме прекорачује границе свог службеног овлашћења, није значајно за постојање овог кривичног дела питање хијерархијског односа између њега и службеног лица од кога је преузео надлежност. У односу на то лице, он може да буде како подређени тако и надређени“.²⁰⁹

Невршење службене дужности, према Лазаревићу, постоји „када службено лице не изврши службену радњу из оквира свог овлашћења коју је било дужно извршити или кад ту радњу извршава тако да се не може постићи циљ који њеним предузимањем треба остварити“.²¹⁰

Кривично дело је свршено наступањем последице која може бити:

---

²⁰⁸ Ibid., стр. 316.

²⁰⁹ Ibid.

²¹⁰ Уколико је учинилац вршио службену радњу на неки несврхисходан начин према правилима службе у којој делује, услед своје неспособности или необучености, неће постојати ово кривично дело, већ ће бити у питању дисциплински деликт, односно неки облик радноправне одговорности. Лазаревић, Љ., Кривично право, Посебни део, стр. 373; цит. према: М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр. 316.

1.) прибављање себи или другом физичком или правном лицу какве користи²¹¹;

2.) наношење другом какве штете²¹²;

3.) тежа повреда права другог²¹³.

Казна коју је законодавац прописао за основни облик кривичног дела је казна затвора од шест месеци до пет година.

Одредбама става 2 и 3 овог члана Кривичног законика предвиђена су два тежа облика дела.

Први тежи облик постоји у ситуацији ако је извршењем основног облика дела прибављена имовинска корист у износу преко четрестопедесет хиљада динара.

У овом случају, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити затвором од једне до осам година.

Други тежи облик постоји у ситуацији ако вредност прибављене имовинске користи прелази износ од милион и петсто хиљада динара.

У случају постојања овог облика, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити затвором од две до дванаест година.

Ово кривично дело представља основно кривично дело против службене дужности. Наиме, сва кривична дела против службене дужности појављују се, на

---

²¹¹ Корист која се остварује је ширег значења од имовинске користи. Та корист може да буде имовинског карактера, али може да буде и било која друга врста користи која није имовинска, или се не може у вредносно-финансијском смислу изразити. Реч је о фактичком питању, када се одређено лице окористило у неком облику. Као примери који се у пракси често јављају, могу се навести: давање одређених дозвола и одобрења од стране службеног лица када за то нема основа, уновчавање чекова или кредита неком лицу од стране одговорног лица, наплаћивање казне за непостојећи прекршај без издавања признанице и слично. Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр. 317.

²¹² Штета која може да наступи је такође ширег значења од материјалне штете, мада се штета по правилу може имовински изразити, било да је у питању материјална, било нематеријална штета. Може се радити о било ком облику штете у виду одређеног губитка или пропуштања неког изгледног или вероватног добитка. Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр. 317.

²¹³ Тежа повреда права другог постоји када је неко лице ускраћено за одређена права која му већ припадају, али би се овде могло подвести и елиминисање могућности да стекне права која би извесно стекао да ова радња извршења није остварена. Фактичко је питање када је реч о тежој повреди права, а ту би свакако спадала повреда права која се не могу успешно реституисати, или је то могуће само делимично, као и свака повреда права чије је правно санирање скопчано са одређеним већим тешкоћама. Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр. 317.

неки начин, као злоупотреба службеног положаја. Међутим, друга кривична дела против службене дужности имају, поред злоупотребе, још неке посебне елементе који код њих преовладавају и чине од њих самостална кривична дела, а не посебне облике кривичног дела злоупотребе службеног положаја.²¹⁴

Кривично дело злоупотребе службеног положаја као једно од основних коруптивних деликата несумњиво је веома значајно за сагледавање укупне криминалне делатности учинилаца који делују у оквирима организованих криминалних група. Такође, неспорно је да коруптивни механизми представљају веома снажан елемент егзистенције организованог криминалитета, па и елемент заштите организованих криминалних група од деловања механизма правне државе.²¹⁵

2.4.2. Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика

Кривично дело под називом **Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика** инкриминисано је чланом 360 Кривичног законика. Према члану 360:

(1) Судија или судија поротник, јавни тужилац или његов заменик који у судском поступку у намери да другом прибави какву корист или да му нанесе какву штету, донесе незаконит акт или на други начин прекрши закон, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ако је извршењем основног облика дела из претходног става прибављена имовинска корист или је нанета штета у износу преко четристопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

(3) Ако вредност прибављене имовинске користи или нанете штете прелази износ од милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.

---

²¹⁴ Чејовић, Б., Кулић, М., Кривично право, стр. 552.

²¹⁵ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, op.cit., стр. 319.

Према одређењу кривичног материјалног законодавства, основни облик кривичног дела ће постојати када учинилац са умишљајем, у намери да другом прибави какву корист или да му нанесе какву штету, у судском поступку учини једну од следећих алтернативних радњи извршења:

- 1.) донесе незаконит акт или
- 2.) на други начин прекрши закон.

Извршилац кривичног дела може бити само судија или судија поротник, јавни тужилац или његов заменик.

Кривично дело може бити извршено само у току судског поступка.

Облик кривице извршиоца који је потребно да постоји да би постојало и кривично дело јесте умишљај, уз намеру да се произведе једна од наведених последица.

Радња извршења дела састоји се у чињењу (доношење незаконитог акта, кршење закона на други начин).

Последица кривичног дела се састоји у:

- 1.) прибављању какве користи другом лицу;
- 2.) доношењу какве штете другом лицу²¹⁶.

Казна коју је законодавац прописао за основни облик кривичног дела је казна затвора од шест месеци до пет година.

Према Чејовићу и Кулићу, „објективност судске функције представља једно од најважнијих начела на којима се заснива целокупни правни систем. Доношење незаконитог акта, на првом месту, подразумева доношење незаконите пресуде. Оно може да буде учињено приликом одлучивања или приликом гласања. Сматра се да постоји кривично дело и онда када је судија који је гласао за незакониту пресуду, остао у мањини приликом гласања. Доношење незаконитог акта такође подразумева доношење било које друге одлуке, у току судског поступка, која се појављује као незаконита“²¹⁷.

Имајући у виду да је за извршење кривичног дела потребан умишљај учиниоца, као облик кривице, „произилази да, уколико судија донесе неку

---

²¹⁶ Начелно, то може бити било које лице, без обзира да ли је учесник предметног поступка у коме се доноси незаконит акт.

²¹⁷ Чејовић, Б., Кулић, М., Кривично право, стр. 553.

објективно незакониту одлуку, али је, на основу свог слободног судијског уверења, убеђен да је донео одлуку која је законита, нема кривичног дела“.²¹⁸

Одредбама става 2 и 3 овог члана Кривичног законика предвиђена су два тежа облика дела.

Први тежи облик постоји у ситуацији ако је извршењем основног облика дела прибављена имовинска корист у износу преко четрестопедесет хиљада динара.

У овом случају, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити затвором од једне до осам година.

Други тежи облик постоји у ситуацији ако вредност прибављене имовинске користи или нанете штете прелази износ од милион и петсто хиљада динара.

У случају постојања овог облика, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити затвором од две до дванаест година.

2.4.3. Несавестан рад у служби

Кривично дело под називом **Несавестан рад у служби** инкриминисано је чланом 361 Кривичног законика. Према члану 361:

(1) Службено лице које кршењем закона или других прописа или општих аката, пропуштањем дужности надзора или на други начин очигледно несавесно поступа у вршењу службе, иако је било свесно или је било дужно и могло бити свесно да услед тога може наступити тежа повреда права другог или имовинска штета, па таква повреда, односно штета у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара и наступи, казниће се новчаном казном или затвором до три године.

(2) Ако је услед основног облика дела из претходног става дошло до тешке повреде права другог или је наступила имовинска штета у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.

---

²¹⁸ Ibid.

(3) Одговорно лице у установи или другом субјекту, осим оних које се баве привредном делатношћу, које учини основни или тежи облик дела, казниће се казном прописаном за то дело.

Према одређењу предметног члана, основни облик кривичног дела постоји када учинилац, иако је био свестан или је био дужан и могао бити свестан да услед тога може наступити тежа повреда права другог или имовинска штета, па таква повреда, односно штета у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара и наступи, учини неку од следећих алтернативних радњи извршења:

- 1.) крши закон или друге прописе или опште акте, или
- 2.) пропушта дужност надзора, или
- 3.) на други начин очигледно несавесно поступа у вршењу службе.

Извршилац кривичног дела може бити свако службено лице.

Радња извршења дела састоји се како у чињењу (кршење закона или других прописа), тако и у нечињењу (пропуштање дужности надзора), а кривично дело се, према законском одређењу, може извршити и на било који други начин у погледу очигледног несавесног поступања у вршењу службе, који подразумева како чињење, тако и нечињење.

Последица кривичног дела се може састојати у:

- 1.) тежој повреди права другог и
- 2.) имовинској штети у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара.

Услов постојања овог кривичног дела јесте наступање повреде, односно имовинске штете.

Казна коју је законодавац прописао за основни облик кривичног дела је новчана казна или казна затвора до три године.

Одредбама става 2 овог члана Кривичног законика предвиђен је тежи облик дела.

Тежи облик кривичног дела постоји у ситуацији ако је услед основног облика дела дошло до тешке повреде права другог или је наступила имовинска штета у износу који прелази милион и петсто хиљада динара.

У овом случају, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити затвором од шест месеци до пет година.

Одредбом става 3 Кривичног законика предвиђено је да ће се прописаним казнама како за основни, тако и за тежи облик овог кривичног дела, казнити и одговорно лице у установи или другом субјекту, осим оних које се баве привредном делатношћу, а које учини било основни, било тежи облик дела.

2.4.4. Противзаконита наплата и исплата

Кривично дело под називом **Противзаконита наплата и исплата** инкриминисано је чланом 362 Кривичног законика. Према члану 362:

Службено лице које од неког наплати нешто што овај није дужан да плати или наплати више него што је дужан да плати или које при исплати или предаји каквих ствари не исплати, мање исплати, односно не преда или мање преда, казниће се новчаном казном или затвором до три године.

Према одређењу кривичног материјалног законодавства, дело ће постојати ако учинилац умишљајно учини једну од следећих алтернативних радњи извршења:

- 1.) наплату од неког лица које није дужно нити у обавези то нешто да плати, или
- 2.) наплату већег износа него што је лице дужно да плати, или
- 3.) неисплаћивање припадајућег износа, или
- 4.) исплаћивање мањег износа од припадајућег, или
- 5.) непредавање припадајуће ствари, или
- 6.) предавање ствари у количини мањој од припадајуће.

Извршилац кривичног дела може бити само службено лице.

Радња извршења дела састоји се како у чињењу (наплата износа које лице није дужно да плати, наплата већег износа, исплаћивање мањег износа од

припадајућег, предавање ствари у количини мањој од припадајуће), тако и у нечињењу (неисплаћивање припадајућег износа, непредавање припадајуће ствари).

Казна коју је законодавац прописао за основни облик кривичног дела је алтернативна и може бити новчана казна или казна затвора до три године.

Према Чејовићу и Кулићу, „противзаконита наплата значи да службено лице, у вршењу своје службене дужности, наплаћује од неког лица нешто што то лице није дужно да плати или уколико је дужно да плати, службено лице од њега наплаћује више него што је оно иначе било дужно да плати. И у једном и у другом случају, ради се о оштећењу другог лица, без обзира по ком се основу врши наплаћивање. Исто тако, за постојање кривичног дела није од значаја да ли извршилац наплаћени износ или разлику између наплаћеног износа и износа који је требало стварно да буде наплаћен, узима за себе или га даје другоме, или то чини у корист органа или установе за чији рачун врши уплату. Кривично дело је свршено самом наплатом“.²¹⁹

Исти аутори наводе да се „противзаконита исплата састоји у исплаћивању мањег износа него што је морало да се исплати, или у предаји мање ствари него што се морало предати. Тим пре, кривично дело постоји ако се ништа не исплати, односно ништа не преда, а постојала је таква обавеза. Није од значаја правни основ исплате, односно предаје ствари, нити због чега је и у чију корист дошло до наведених радњи“.²²⁰

2.4.5. Ненаменско коришћење буџетских средстава

Кривично дело под називом **Ненаменско коришћење буџетских средстава** инкриминисано је чланом 362а Кривичног законика. Према члану 362а:

Одговорно лице корисника буџетских средстава или одговорно лице у организацији обавезног социјалног осигурања, које створи обавезе или на терет рачуна буџета одобри плаћање расхода и издатака преко износа од милион динара

---

²¹⁹ Чејовић, Б., Кулић, М., Кривично право, стр. 554.

²²⁰ Ibid., стр. 555.

у односу на износ утврђен буџетом, финансијским планом или актом Владе којим се утврђује износ средстава позајмице, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

Ово кривично дело ће постојати уколико одговорно лице корисника буџетских средстава или одговорно лице у организацији обавезног социјалног осигурања, са умишљајем учини једну од следећих алтернативних радњи:

1.) створи обавезе на терет рачуна буџета или

2.) на терет рачуна буџета одобри плаћање расхода и издатака преко износа од милион динара у односу на износ утврђен буџетом, финансијским планом или актом Владе којим се утврђује износ средстава позајмице.

Извршилац кривичног дела може бити само одговорно лице корисника буџетских средстава или одговорно лице у организацији обавезног социјалног осигурања.

Радња извршења дела састоји се како у чињењу (стварање обавезе на терет рачуна буџета, одобравање плаћања расхода и издатака преко износа од милион динара на терет рачуна буџета).

Казна коју је законодавац прописао за ово кривично дело је алтернативна и може бити новчана казна или казна затвора до једне године.

2.4.6. Превара у служби

Кривично дело под називом **Превара у служби** инкриминисано је чланом 363 Кривичног законика. Према члану 363:

(1) Службено или одговорно лице које у вршењу службе у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист подношењем лажних обрачуна или на други начин доведе у заблуду овлашћено лице да изврши незакониту исплату, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

(2) Ако је основним обликом дела из претходног става прибављена имовинска корист у износу који прелази четристопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година и новчаном казном.

(3) Ако је основним обликом дела прибављена имовинска корист у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година и новчаном казном.

Према одређењу наведеног члана, основни облик кривичног дела ће постојати уколико учинилац умишљајно, у току вршењу службе, у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист учини једну од законом алтернативно одређених радњи извршења:

1.) подношењем лажних обрачуна доведе у заблуду овлашћено лице да изврши незакониту исплату, или

2.) довођењем на други начин у заблуду овлашћено лице да изврши незакониту исплату.

Извршилац кривичног дела може бити службено или одговорно лице које у вршењу службе поступа са умишљајем на законом прописан начин, а у намери да произведе одговарајуће законом прописане последице.

Радња извршења дела састоји се у чињењу (подношење лажних обрачуна), али законом је одређено да је ово кривично дело могуће извршити и ако учинилац на неки други начин доведе у заблуду овлашћено лице да изврши незакониту исплату.

Последица кривичног дела састоји се у прибављању противправне имовинске користи, за рачун учиниоца дела, или пак за рачун другог лица.

Према одредбама Кривичног законика, дело је свршено у моменту довођења овлашћеног лица у заблуду, без обзира да ли је незаконита исплата извршена.

Казна коју је законодавац прописао за основни облик дела је казна затвора од шест месеци до пет година, а учинилац се кумулативно кажњава и новчаном казном.

Одредбама става 2 и 3 овог члана Кривичног законика предвиђена су два тежа облика дела.

Ставом 2 одређено је да тежи облик постоји у случају ако је основним обликом дела прибављена имовинска корист у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара.

У овом случају, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити затвором од једне до осам година и новчаном казном.

Ставом 3 одређено је да тежи облик постоји и у случају ако је основним обликом дела прибављена имовинска корист у износу који прелази милион и петсто хиљада динара.

У другом случају, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити затвором од две до дванаест година и новчаном казном.

Имајући у виду да се ово кривично дело састоји у навођењу овлашћеног лица да изврши незакониту исплату (подношењем лажних обрачуна или пак довођењем овлашћеног лица у заблуду на други начин), поједини аутори су става да се „ово кривично дело јавља као један посебан вид кривичног дела преваре, од кога се разликује само по својству извршиоца кривичног дела који је овде службено или одговорно лице, и по томе што се овде кривично дело врши у вршењу службе“.²²¹

2.4.7. Проневера

Кривично дело под називом **Проневера** инкриминисано је чланом 364 Кривичног законика. Према члану 364:

(1) Ко у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист присвоји новац, хартије од вредности или друге покретне ствари које су му поверене у служби или на раду у државном органу, установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

---

²²¹ Чејовић, Б., Кулић, М., Кривично право, стр. 556.

(2) Ако је основним обликом дела прибављена имовинска корист у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

(3) Ако је основним обликом дела прибављена имовинска корист у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.

Према одређењу кривичног материјалног права, основн облик кривичног дела ће постојати уколико учинилац умишљајно, у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист предузима радњу чињења у виду присвајања новца, хартија од вредности или других покретних ствари које су му поверене у служби или на раду у државном органу, установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност.

Извршилац кривичног дела може бити службено или лице које се налази на раду у државном органу, установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност.

Према Чејовићу и Кулићу, „објекат овог кривичног дела су: новац, хартије од вредности или друге покретне ствари које су извршиоцу поверене у служби или на раду. Кривично дело је свршено самим присвајањем новца, хартија од вредности или других покретних ствари које су извршиоцу поверене. Имајући у виду да се радња кривичног дела састоји у присвајању, по овом обележју, проневера је веома слична кривичном делу утаје, где се такође ради о присвајању туђе покретне ствари. На тај начин, проневера је, у ствари утаја извршена у вршењу службене дужности“.²²²

Казна коју је законодавац прописао за основни облик дела је казна затвора од шест месеци до пет година.

Одредбама става 2 и 3 овог члана Кривичног законика предвиђена су два тежа облика дела.

---

²²² Чејовић, Б., Кулић, М., Кривично право, стр. 556.

Ставом 2 одређено је да тежи облик постоји у случају ако је основним обликом дела прибављена имовинска корист у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара.

У овом случају, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити казном затвора од једне до осам година.

Ставом 3 одређено је да тежи облик постоји и у случају ако је основним обликом дела прибављена имовинска корист у износу који прелази милион и петсто хиљада динара.

У другом случају, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити казном затвора од две до дванаест година.

2.4.8. Послуга

Кривично дело под називом **Послуга** инкриминисано је чланом 365 Кривичног законика. Према члану 365:

Ко се неовлашћено послужи новцем, хартијом од вредности или другим стварима које су му поверене у служби или на раду у државном органу, предузећу, установи или другом субјекту или радњи или ове ствари другом неовлашћено да на послугу, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

Према законском одређењу, кривично дело ће постојати уколико учинилац умишљајно предузме једну од две алтернативно прописане радње:

1.) неовлашћено се послужује новцем, хартијом од вредности или другим стварима које су му поверене у служби или на раду у државном органу, предузећу, установи или другом субјекту или радњи, или

2.) наведене ствари другом неовлашћено даје на послугу.

Извршилац кривичног дела може бити службено или лице које се налази на раду у државном органу, предузећу, установи или другом субјекту или радњи.

Као и код претходног кривичног дела, и у овом случају је објект дела новац, хартије од вредности, или друге ствари које су учиниоцу поверене на раду под законом прописаним условима.

Радња кривичног дела састоји се у чињењу (неовлашћено послуживање, неовлашћено давање другом на послугу).

Казна коју је законодавац прописао за ово кривично дело је казна затвора од шест месеци до пет година.

Послуживање, у смислу овог кривичног дела, према Чејовићу и Кулићу „означава коришћење поверене ствари на одређено време, без намере присвајања те ствари, односно коришћење с тим да се ствар, после извесног времена, врати. Исто то важи и када се ради о давању ствари на коришћење неком другом лицу. У вези са тим, поставља се питање разликовања овог кривичног дела од кривичног дела проневере. Истиче се да, док се код послуге ствар узима на коришћење само на одређено време, с намером да се она после тога врати, код проневере се ствар узима у намери присвајања, односно трајног коришћења“.²²³

2.4.9. Трговина утицајем

Кривично дело под називом **Трговина утицајем** инкриминисано је чланом 366 Кривичног законика. Према члану 366:

(1) Ко захтева или прими поклон или какву другу корист за себе или другог, непосредно или преко трећег лица, да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја, посредује да се изврши или не изврши нека службена радња, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ко другом непосредно или преко трећег лица обећа, понуди или да поклон или какву другу корист да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује да се изврши или не изврши нека службена радња, казниће се затвором до три године.

²²³ Чејовић, Б., Кулић, М., Кривично право, стр. 557.

(3) Ко користећи свој службени или друштвени положај или стварни или претпостављени утицај посредује да се изврши службена радња која се не би смела извршити или да се не изврши службена радња која би се морала извршити, казниће се затвором од једне до осам година.

(4) Ко другом непосредно или преко трећег лица обећа, понуди или да поклон или какву другу корист да користећи свој службени или друштвени положај или стварни или претпостављен утицај посредује да се изврши службена радња која се не би смела извршити или да се не изврши службена радња која би се морала извршити, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(5) Ако је за посредовање (став 3) захтеван или примљен поклон или каква друга корист, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

(6) Страно службено лице које учини облике овог кривичног дела прописане у прва четири става, казниће се казном прописаном за то дело.

(7) Поклон и имовинска корист одузеће се.

Кривично дело трговине утицајем је новелама Кривичног законика из септембра 2009. године, заменило до тада постојеће кривично дело противзаконитог посредовања.²²⁴

Према Стојановићу и Перићу, „кривично дело трговине утицајем има четири основна облика и један тежи облик који постоји корелативно само уз један од основних облика. Ово кривично дело има сличности са кривичним делима примања и давања мита, јер као и код тих кривичних дела његово прописивање има за циљ сузбијање одређених облика корупције, при чему је за разлику од кривичних дела примања и давања мита, овде у оквиру једног кривичног дела прописан и активан (став 2 и став 4) и пасиван (став 1 и став 3) облик“.²²⁵

Ставом 1 (први основни облик) предвиђено је да учинилац са умишљајем чини неку од две алтернативно предвиђене радње извршења:

²²⁴ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр. 320.

²²⁵ Стојановић, З., Перић, О. (2003). Кривично право, Посебни део, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 321.

1.) захтева поклон или какву другу корист за себе или другог, непосредно или преко трећег лица, да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја, посредује да се изврши или не изврши нека службена радња, или

2.) прима поклон или какву другу корист за себе или другог, непосредно или преко трећег лица, да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја, посредује да се изврши или не изврши нека службена радња.

Извршилац кривичног дела може бити службено или друго лице које има одређени друштвени положај или стварни или претпостављени утицај.

Основни услов постојања овог кривичног дела јесте коришћење службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја од стране учиниоца дела.

Радња извршења је дакле, захтевање или примање награде или какве друге користи, што је могуће, како за себе, тако и за другог, а може се учинити било непосредно, било посредством трећег лица. Захтевање или примање награде или какве друге користи се чини ради посредовања да се изврши или не изврши нека службена радња.²²⁶

Дело је свршено самим захтевањем или примањем поклона или какве друге користи (уз испуњење претходно поменутог услова), без обзира да ли је до посредовања (да се изврши или не изврши нека службена радња) заиста дошло.

Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора од шест месеци до пет година.

Ставом 2 (други основни облик) предвиђено је да учинилац са умишљајем чини неку од две алтернативно предвиђене радње извршења:

1.) понуди другом непосредно или преко трећег лица обећа поклон или какву другу корист да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује да се изврши или не изврши нека службена радња, или

---

²²⁶ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 320.

2.) да другом непосредно или преко трећег лица обећа поклон или какву другу корист, да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује да се изврши или не изврши нека службена радња.

Извршилац кривичног дела, као и основни услов постојања дела су исти као и код претходно појашњеног облика дела.

Радња извршења другог основног облика кривичног дела трговине утицајем одређена је алтернативно, као:

- 1.) обећање, или
- 2.) давање понуде, или
- 3.) давање награде или какве друге користи.

Дело је свршено самом понудом или давањем поклона или какве друге користи (уз испуњење основног услова постојања дела), без обзира да ли је до посредовања (да се изврши или не изврши нека службена радња) заиста дошло.

Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора до три године.

Одредбама става 3 овог члана Кривичног законика предвиђен је трећи основни облик.

Овај облик дела постоји у ситуацији када учинилац дела користећи свој службени или друштвени положај или стварни или претпостављени утицај посредује да се изврши службена радња која се не би смела извршити или да се не изврши службена радња која би се морала извршити.

Радња извршења овог облика трговине утицајем је посредовање уз коришћење службеног или друштвеног положаја, односно стварног или претпостављеног утицаја. Потребно је да учинилац кумулативно:

- 1.) има одговарајући положај или утицај, и
- 2.) да такав положај или утицај користи у посредовању које је алтернативно усмерено на изазивање:

- a.) активног ефекта – да се изврши службена радња која се не би смела извршити, или

б.) пасивног ефекта – да се не изврши службена радња која би се морала извршити.²²⁷

Казна коју је законодавац прописао за тежи облик дела је казна затвора од једне до осам година.

С обзиром на овакав карактер радње за чије се извршење, односно неизвршење посредује, овај облик кривичног дела постоји онда када је посредовање извршено без примања награде, или какве друге користи.²²⁸

Квалификовани облик овог трећег основног облика дела прописан је у ставу 5, и постојаће у ситуацији ако је за посредовање из става 3 захтеван или примљен поклон или каква друга корист.

У овом случају, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

Одредбама става 4 предвиђен је четврти основни облик дела, који постоји у ситуацији када учинилац дела другом непосредно или преко трећег лица обећа, понуди или да поклон или какву другу корист да користећи свој службени или друштвени положај или стварни или претпостављен утицај посредује да се изврши службена радња која се не би смела извршити или да се не изврши службена радња која би се морала извршити.

Радња овог облика дела је иста као и код другог основног облика, али је њен циљ другачији него код радње другог основног облика, јер је она усмерена на исти циљ као радња код трећег основног облика овог кривичног дела.²²⁹

Казна коју је законодавац прописао за четврти основни облик дела је казна затвора од шест месеци до пет година.

Уколико је извршилац сва четири претходно појашњена основна облика дела страно службено лице, ставом 6 је прописано да ће се казнити казном прописаном за то дело, односно за конкретан облик дела.

Ставом 7 члана 366 Кривичног законика прописана је мера одузимања поклона и друге имовинске користи.

---

²²⁷ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 321.

²²⁸ Чејовић, Б., Кулић, М., (2014). Кривично право, стр. 559.

²²⁹ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 322.

2.4.10. Примање мита

Кривично дело под називом **Примање мита** инкриминисано је чланом 367 Кривичног законика. Према члану 367:

(1) Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало извршити, казниће се затвором од две до дванаест година.

(2) Службено лице које непосредно или посредно захтева или прими поклон или другу корист или које прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју би морало извршити или да не изврши службену радњу коју не би смело извршити, казниће се затвором од две до осам година.

(3) Службено лице које изврши дело из претходна два става у вези са откривањем кривичног дела, покретањем или вођењем кривичног поступка, изрицањем или извршењем кривичне санкције, казниће се затвором од три до петнаест година.

(4) Службено лице које после извршења, односно неизвршења службене радње, наведене у претходним ставовима, а у вези с њом, захтева или прими поклон или другу корист, казниће се затвором од три месеца до три године.

(5) Страно службено лице које учини ово кривично дело дефинисано кроз претходно наведене облике, казниће се казном прописаном за то дело.

(6) Одговорно лице у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност, а које учини ово кривично дело дефинисано кроз наведене облике у прва четири става, казниће се казном прописаном за то дело.

(7) Примљени поклон и имовинска корист одузеће се.

Како Стојановић и Перић истичу, „код подмићивања је, како у нашој, тако и у иностраној литератури, уобичајена подела на пасивно и активно подмићивање, тако да се кривично дело примања мита назива пасивним подмићивањем, док се кривично дело давања мита означава као активно подмићивање, а притом је такође уобичајена подела на право и неправо пасивно и активно подмићивање“.²³⁰ Подмићивање, у активном и у пасивном облику, представља облик корупције, мада је по логици ствари коруптивни ефекат увек видљивији код примања мита.²³¹

Према законском одређењу, кривично дело примања мита има три основна облика.

Ставом 1 предвиђено је да учинилац првог основног облика кривичног дела са умишљајем, чинећи једну од алтернативно прописаних радњи извршења дела:

1.) непосредно или посредно захтева поклон или другу корист за себе или другог, или

2.) непосредно или посредно прими поклон или другу корист за себе или другог, или

3.) непосредно или посредно прими обећање поклона или друге користи за себе или другог,

у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем, поступа на два могућа недозвољена начина:

1.) извршава службену радњу коју не би смело извршити (забрањено чињење) или

2.) не извршава службену радњу коју би морало извршити (забрањено пропуштање).

У оба случаја недозвољеног поступања, потребно је да радња спада у активности које учинилац кривичног дела овлашћено може да предузима, тј. да је у питању радња из делокруга његовог службеног овлашћења.

Извршилац кривичног дела може бити само службено лице.

Објекат кривичног дела се у правној теорији различито одређује. Уопштено, може се рећи да објекат кривичног дела примања мита (подмићивања) јесте како

²³⁰ Стојановић, З., Перић, О., Кривично право, Посебни део, стр. 404.

²³¹ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 323.

правилно функционисање службе, тако и ненаплативост службе, имајући у виду да су све јавне службе бесплатне и да грађани нису у обавези да дају или плаћају посебне награде службеним лицима.

Овде је реч о тзв. правом примању мита (право пасивно подмићивање), јер је службена радња коју службено лице предузима противзаконита (извршава се службена радња која се не би смела извршити, или пак, не извршава се службена радња која би се морала извршити), а незаконит је и поступак службеног лица који је услов извршења противзаконите службене радње (непосредно или посредно захтевање поклона или друге користи, или пак примање поклона или друге користи, или пак непосредно или посредно примање обећања поклона или друге користи).

Имајући у виду радњу извршења кривичног дела, потребно је навести и неколико додатних појашњења у погледу термина.

Поклон, или друга корист која се захтева или прима може да буде веома различите природе. На првом месту, ради се о новцу или другим стварима које имају материјалну вредност, али исто тако и о стварима које на неки начин могу имати материјалну вредност. Захтевање поклона или какве друге користи означава покретање иницијативе, односно тражење од стране службеног лица поклона или какве друге користи, или тражење обећање поклона или какве друге користи. Ради се, дакле, о условљавању службене дужности примањем посебне награде. Примање пак поклона или какве друге користи значи да је службено лице примило поклон на иницијативу, односно предлог лица које чини поклон или обећање поклона, односно какве друге користи. И у овом случају иницијативу може да да службено лице. Битно је да је поклон или обећање поклона примљено.²³²

Корист представља одређено добро или интерес који се имовински може изразити, односно има одређену директну или индиректну финансијску вредност, али изузетно може бити реч и о некој неимовинској користи. У корист спада и одређена услуга која се без накнаде пружа примаоцу мита. Практично, све што суштински има својство одређене употребљивости за примаоца мита, те му на

---

²³² Чејовић, Б., Кулић, М., (2014). Кривично право, стр. 560.

одређени начин користи, а при томе се не може дефинисати као поклон, сматра се коришћу у смислу овог кривичног дела.²³³

Захтевање, односно примање поклона или самог обећања поклона или какве друге користи, врши се у циљу извршења службене радње коју службено лице не би смело извршити, односно у циљу неизвршења службене радње коју би морало извршити. Службена радња мора при томе спадати у надлежност службеног лица. У противном, може постојати само неко друго кривично дело. Кривично дело је свршено самим захтевањем, односно примањем поклона, или примањем обећања поклона или какве друге користи. Дакле, да би ово кривично дело постојало, није услов да је службена радња заиста извршена.²³⁴

Покушај кривичног дела није могућ.

Према Стојановићу и Перићу, „дело је довршено самим предузимањем било које од три алтернативно постављене радње извршења, тако да није потребно да је извршено оно због чега се мито захтева, прима, или прихвата обећање мита“.²³⁵

Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора од две до дванаест година.

Ставом 2 предвиђено је да учинилац другог основног облика кривичног дела са умишљајем, чинећи једну од алтернативно прописаних радњи извршења дела:

1.) непосредно или посредно захтева поклон или другу корист за себе или другог, или

2.) непосредно или посредно прими поклон или другу корист за себе или другог, или

3.) непосредно или посредно прими обећање поклона или друге користи за себе или другог,

у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем, поступа на два могућа недозвољена начина:

1.) изврши службену радњу коју би морало извршити или

2.) да не изврши службену радњу коју не би смело извршити.

---

²³³ Симић, И., Петровић., (2002). Кривични закон Републике Србије – практична примена, Београд, Службени гласник, стр. 300. Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 324.

²³⁴ Чејовић, Б., Кулић, М., (2014). Кривично право, стр. 560-561.

²³⁵ Стојановић, З., Перић, О., Кривично право, Посебни део, стр. 405.

Потребно је да радња извршења буде у оквиру службеног овлашћења, или у вези са службеним овлашћењем службеног лица, а усмерена је на службене активности које су иначе оправдане и темеље се на тим службеним овлашћењима. Наиме, мито се захтева или прима, односно прима се његово обећање, не ради чињења нечег што се не сме извршити, или обрнуто, ради нечињења онда када би одређено чињење била обавеза учиниоца, већ баш са циљем да учинилац изврши службену радњу коју би и иначе морао да учини, или да не изврши службену радњу, коју ионако не би смео да изврши. Само у карактеру радње извршења, односно њеној дозвољености, као и у дужности да се нешто чини или не чини и постоји разлика између овог неправог пасивног подмићивања и правог пасивног подмићивања.²³⁶

Извршилац и овог облика кривичног дела може бити само службено лице.

Објекат кривичног дела се одређује на исти начин као и код претходно појашњеног првог основног облика.

Овде је реч о тзв. неправом примању мита (неправо пасивно подмићивање), јер је службена радња коју службено лице предузима законита (извршава се службена радња која се мора извршити, или пак, не извршава се службена радња која се не би смела извршити), али незаконит је поступак службеног лица који се појављује као услов извршења законите службене радње (непосредно или посредно захтевање поклона или друге користи, или пак примање поклона или друге користи, или пак непосредно или посредно примање обећања поклона или друге користи).

Према Шкулићу, „службено лице које се подмићује на овакав начин, може лицу од кога захтева мито или прима поклон или какву корис, односно прима обећање поклона или какве користи, представити ситуацију на два начина: прво, оно може експлицитно или имплицитно ставити до знања да без добијања мита неће предузети службену радњу коју би иначе морало извршити, односно да ће извршити радњу коју не би смело извршити; друго, оно може такође експлицитно или имплицитно, ствар представити тако као да ће оно искључиво захваљујући

---

²³⁶ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 325.

добијеном поклону или другој користи, односно примљеном обећању поклона или друге користи, извршити службену радњу коју би и иначе морало да предузме, односно да неће извршити службену радњу, коју свакако не би ни смело да изврши“²³⁷.

Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора од две до осам година.

Ставом 4 предвиђено је да учинилац трећег основног облика кривичног дела умишљајно, после извршења, односно неизвршења службене радње, наведене у претходним ставовима, а у вези с њом, учини једну од алтернативно прописаних радњи извршења дела:

- 1.) захтева поклон или другу корист за себе или другог, или
- 2.) прими поклон или другу корист за себе или другог.

Овде је реч о тзв. накнадном примању мита (накнадно пасивно подмићивање), јер је службено лице службену радњу појашњену у претходним ставовима већ извршило, или пак није извршило, а у вези са њом, након извршења / неизвршења, захтева или прими поклон или другу корист (дакле, незаконит је сам поступак службеног лица након извршења, или пак неизвршења службене радње).

Овај облик примања мита је по запрећеној казни најлакши. Код овог се облика подмићивање не јавља као узрок извршења или неизвршења службене радње, већ је захтевање или примање поклона, или какве друге користи последица, а не узрок предузимања службене радње.²³⁸

Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора од три месеца до три године.

Одредбама става 3 овог члана Кривичног законика, предвиђен је тежи облик дела.

---

²³⁷ „У оба случаја постоји овај облик кривичног дела примања мита, али садржински посматрано, у другом случају је реч о једној особеној превари коју учинилац врши у односу на лице које чини кривично дело давања мита, јер га доводи, односно одржава у заблуди да ће одређену радњу извршити, односно да ће неку радњу пропустити да предузме, услед примања поклона или користи, а не зато што извршење те службене радње, односно невршење одређене службене радње, представља његову дужност, утемељену на делокругу службених овлашћења која поседује“.

Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 325.

²³⁸ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 326.

Тежи облик дела постоји у ситуацији када учинилац изврши основни облик дела, а у вези са откривањем кривичног дела, покретањем или вођењем кривичног поступка, изрицањем или извршењем кривичне санкције.

Ово значи да тежи облик кривичног дела примања мита у првом реду могу учинити службеници полиције или правосуђа, али и други представници власти.

Овај (нај)тежи облик примања мита постоји када службено лице изврши право или неправо активно подмићивање, тј. прими мито у вези са откривањем кривичног дела, покретањем или вођењем кривичног поступка, изрицањем или извршењем кривичне санкције. Извршилац овог облика примања мита може бити само службено лице, не и одговорно лице.²³⁹

Казна коју је законодавац прописао за тежи облик дела је казна затвора од три до петнаест година.

Уколико је извршилац претходно појашњених облика дела страном службено лице, ставом 5 је прописано да ће се казнити казном прописаном за то дело, односно за конкретан облик дела. Ово представља посебан облик кривичног дела примања мита.

Уколико је извршилац претходно појашњених облика овог кривичног дела из прва четири става одговорно лице у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност, ставом 6 је прописано да ће се казнити казном прописаном за то дело, односно за конкретан облик дела.

Ставом 7 члана 367 Кривичног законика прописана је мера одузимања примљених поклона и имовинске користи.

Према Стојановићу и Перићу, „ова мера безбедности има велики криминалополитички значај, при чему се има у виду да се може одузети само имовинска корист, јер је тешко замислити могућност одузимања неког другог вида користи, односно окористи која се не може имовински изразити“.²⁴⁰

---

²³⁹ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 326.

²⁴⁰ Стојановић, З., Перић, О., Кривично право, Посебни део, стр. 406.

2.4.11. Давање мита

Кривично дело под називом **Давање мита** инкриминисано је чланом 368 Кривичног законика. Према члану 368:

(1) Ко службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену радњу коју би морало извршити или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ко службеном или другом лицу учини, понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју би морало извршити или да не изврши службену радњу коју не би смело извршити или ко посредује при оваквом подмићивању службеног лица, казниће се затвором до три године.

(3) Одредбе из претходна два става се примењује и када је мито дато, понуђено или обећано страном службеном лицу.

(4) Учинилац дела који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено може се ослободити од казне.

(5) Одредбе овог члана примењују се и кад је мито дато, понуђено или обећано одговорном лицу у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност.

Према законском одређењу, кривично дело има два основна облика.

Ставом 1 предвиђено је да учинилац првог основног облика кривичног дела са умишљајем, у циљу да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем

а.) изврши службену радњу коју не би смело извршити или

б.) да не изврши службену радњу коју би морало извршити,

учини једну од алтернативно прописаних радњи извршења дела:

1.) службеном или другом лицу учини какав поклон или другу корист, или

- 2.) службеном или другом лицу понуди какав поклон или другу , или
- 3.) службеном или другом лицу обећа какав поклон или другу корист, или
- 4.) посредује при оваквом подмићивању службеног лица.

И код кривичног дела давања мита потребно је да се ради о чињењу или обећању поклона или какве друге користи, са циљем извршења или неизвршења службене радње службеног илица или другог лица у оквиру његовог службеног овлашћења или у вези са његовим службеним овлашћењем. То значи да радња која се предузима или пропушта спада у делокруг овлашћења службеног лица коме се даје или обећава поклон или каква друга корист или се на одговарајући начин може довести у везу са његовим службеним овлашћењима.²⁴¹

Посредовање при подмићивању такође представља једну од радњи извршења кривичног дела давања мита. Посредовање представља врсту помоћи у реализацији подмићивања, а првенствено се састоји у повезивању даваоца мита и његовог примаоца. Посредовање у давању мита је свака делатност којом неко друго лице доприноси да се поклон или нека друга корист обећају или учине, што се може учинити на различите начине: успостављањем везе између даваоца и примаоца мита, преношењем порука, саопштавањем услова, примањем поклона од стране даваоца да би био уручен примаоцу, и сл.²⁴²

Извршилац кривичног дела може бити свако лице.

Дело се може извршити само са умишљајем.

Овде је реч о тзв. правом давању мита (право активно подмићивање), јер је службена радња коју службено лице предузима противзаконита (извршава се службена радња која се не би смела извршити, или пак, не извршава се службена радња која би се морала извршити), а незаконит је и поступак учиниоца кривичног дела који претходи извршењу противзаконите службене радње (чињење поклона или друге користи, нуђење поклона или друге користи, обећање поклона или друге

---

²⁴¹ „Чињење поклона представља давање одређеног предмета, односно имовинске користи, без накнаде другом лицу. Обећање поклона или какве друге користи представља својеврсну понуду да се уз испуњење одређеног услова учини поклон или омогући коришћење друге користи службеном лицу. Обећање поклона може да буде изражено директно или посредством другог лица, и може се састојати у изричитој једностраној изјави воље или у одређеним конклюдентним радњама чије је значење недвосмислено“. Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 329.

²⁴² Лазаревић, Љ., Кривично право, Посебни део, стр. 393.

користи). Према законском одређењу, кривично дело давања мита у његовом основном облику чини и лице које посредује при оваквом подмићивању службеног лица²⁴³

Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора од шест месеци до пет година.

Ставом 2 предвиђено је да учинилац другог основног облика кривичног дела са умишљајем, у циљу да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем

- а.) изврши службену радњу коју би морало извршити или
- б.) да не изврши службену радњу коју не би смело извршити,

учини једну од алтернативно прописаних радњи извршења дела:

- 1.) службеном или другом лицу учини какав поклон или другу корист, или
- 2.) службеном или другом лицу понуди какав поклон или другу, или
- 3.) службеном или другом лицу обећа какав поклон или другу корист, или
- 4.) посредује при оваквом подмићивању службеног лица.

Извршилац кривичног дела и у овом случају може бити свако лице.

Дело се може извршити само са умишљајем.

Овде је реч о тзв. неправом давању мита (неправо активно подмићивање), јер је службена радња коју службено лице предузима законита (извршава се службена радња која се мора извршити, или пак, не извршава се службена радња која се не би смела извршити), али незаконит је поступак учиниоца кривичног дела који претходи извршењу законите службене радње (чињење поклона или друге користи, нуђење поклона или друге користи, обећање поклона или друге користи). Према законском одређењу, кривично дело давања мита у његовом основном облику чини и лице које посредује при оваквом подмићивању службеног лица.

Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора до три године.

---

²⁴³ Види и: Драгојловић, Ј., Милошевић, И., (2018). Кривична дела давања и примања мита у обављању привредне делатности, *Култура полиса*, 15, (35), стр. 383-392.

Претходно појашњене одредбе члана 368, које се односе на основне облике кривичног дела давања мита, а према одређењу става 3, примењују се и када је мито дато, понуђено или обећано страном службеном лицу.

Ове одредбе се, према одређењу става 5 примењују и кад је мито дато, понуђено или обећано одговорном лицу у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност.

Ставом 4 пак предвиђено је да се учинилац дела који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено може ослободити од казне. Ова могућност је предвиђена из криминалнополитичких разлога, са циљем стварања услова за ефикасније откривање и доказивање подмићивања.

2.4.12. Одавање службене тајне

Кривично дело под називом **Одавање службене тајне** инкриминисано је чланом 369 Кривичног законика. Према члану 369:

(1) Службено лице које неовлашћено другом саопшти, преда или на други начин учини доступним податке који представљају службену тајну или које прибавља такве податке у намери да их преда непозваном лицу, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ако је дело из претходног става учињено из користољубља или у погледу нарочито поверљивих података или ради објављивања или коришћења података у иностранству, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

(3) Ако је основни облик дела учињен из нехата, учинилац ће се казнити затвором до три године.

(4) Службеном тајном сматрају се подаци или документи који су законом, другим прописом или одлуком надлежног органа донесеним на основу закона проглашени службеном тајном и чије би одавање проузроковало или би могло да проузрокује штетне последице за службу.

(5) Службеном тајном, у смислу претходног става, не сматрају се подаци или документи који су управљени на тешке повреде основних права човека, или на

угрожавање уставног уређења и безбедности Србије, као и подаци или документи који за циљ имају прикривање учињеног кривичног дела за које се по закону може изрећи затвор од пет година или тежа казна.

(6) Одредбе овог члана примениће се и према лицу које је одало службену тајну пошто му је престало својство службеног лица.

У сваком демократском друштву, у циљу заштите основних људских права и правне сигурности, постоје одређене информације и документа, који су изузети из увида и саопштавања другим лицима. Тајност, при томе, мора да произиђе из природе и садржине информације, односно документа.²⁴⁴

Према Илић-Попов, „под тајном уопште, било да је она службена, пословна, професионална (адвокатска, лекарска и сл.), државна, војна или лична подразумева се податак који је познат и који сме да буде познат само одређеном броју лица. У правној теорији тајна се дефинише уз помоћ два елемента: фактичког и нормативног. Фактички елемент се огледа у томе што је податак познат само одређеном кругу лица, док нормативни елемент подразумева одређене (друштвене) правне норме које забрањују и штите изношење података изван тог круга лица“.²⁴⁵

Према одређењу кривичног материјалног законодавства, кривично дело чини службено лице следећим алтернативним радњама:

- 1.) неовлашћеним саопштавањем другом лицу података који представљају службену тајну, или
- 2.) предајом другом лицу података који представљају службену тајну, или
- 3.) чињењем да подаци који представљају службену тајну на други начин буду доступни, или
- 4.) прибављањем таквих података у намери да их преда непозваном лицу.

Извршилац кривичног дела може бити свако службено лице, које у начелу дело чини са умишљајем. Став 3 је предвидео могућност чињења основног облика и из нехата, док се из формулације основног облика дела уочава и могућност

---

²⁴⁴ Илић-Попов, Г., (2014). Кривично дело одавања службене тајне у српском пореском праву. НБП – Журнал за криминалистику и право, 18 (2), 1-14, стр. 11.

²⁴⁵ Ibid., стр. 2.

чињења радње извршења са намером (прибављање података који представљају службену тајну у намери да се предају непозваном лицу).

Дело је свршено неовлашћеним саопштавањем, предајом, чињењем доступним података који представљају службену тајну, или пак прибављањем таквих података у намери да се предају непозваном лицу (што значи да се за постојање кривичног дела не захтева било каква штетна последица).

Службеном тајном, у смислу става 4, сматрају се подаци или документи који су законом, другим прописом или одлуком надлежног органа донесеним на основу закона проглашени службеном тајном и чије би одавање проузроковало или би могло да проузрокује штетне последице за службу.

Службеном тајном, не сматрају се подаци или документи који су управљени на тешке повреде основних права човека, или на угрожавање уставног уређења и безбедности Србије, као и подаци или документи који за циљ имају прикривање учињеног кривичног дела за које се по закону може изрећи затвор од пет година или тежа казна (став 5).

Казна коју је законодавац прописао за основни облик дела је казна затвора од шест месеци до пет година.

Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела учињен из нехата је казна затвора до три године.

Ставом 2 прописан је тежи облик дела, који постоји уколико је основни облик дела учињен из користољубља или у погледу нарочито поверљивих података или ради објављивања или коришћења података у иностранству.

Казна коју је законодавац прописао за тежи облик дела је казна затвора од једне до осам година.

Како Мрвић-Петровић и стиче, „иако ово дело спада у групу кривичних дела против службене дужности, код којих је општи објект кривичноправне заштите правилно и законито вршење службене дужности и других дужности које се врше у оквиру јавних овлашћења, овим кривичним делом се повређују или угрожавају и друге друштвене вредности. Наиме, превасходни циљ извршилаца овог дела није да незаконито врше службену дужност, односно да незаконито користе или врше

службена или јавна овлашћења, већ да оваквим својим радњама остваре неки други недозвољени циљ“.²⁴⁶

Тај циљ се најчешће огледа у прибављању противправне користи (имовинске или неимовинске) за себе или другог, проузроковању штете (материјалне или нематеријалне) другом лицу или повреди права другог лица. Према томе, могло би се закључити да се злоупотреба службене дужности код кривичног дела одавања службене тајне јавља само као средство да се оствари неки други незаконити циљ.²⁴⁷

Ставом 6 је прописано да ће се одредбе члана 369 применити и према лицу које је одало службену тајну пошто му је престало својство службеног лица.

Ова одредба је изузетак од правила да службено кривично дело може да изврши само лице које има својство службеног лица. Овај изузетак постоји да би се пружила потпунија заштита службене тајне. Међутим, нехатно одавање службене тајне, по престанку службе, не сматра се кривичним делом.²⁴⁸

Спорно је међутим, како Стојановић и Делић истичу, „да ли нехатни облик овог кривичног дела постоји и у оним ситуацијама када се подаци и документа који представљају службену тајну не обезбеде (не осигурају) на одговарајући начин, односно када се држе на месту где могу да буду доступни непозваним лицима“.²⁴⁹

---

²⁴⁶ Мрвић-Петровић, Н., (2005). Кривично право, Београд, Факултет за пословно право, стр. 350

²⁴⁷ Стојановић, З., Перић, О., Кривично право, Посебни део, стр. 340-341.

²⁴⁸ Чејовић, Б., Кулић, М., Кривично право, стр. 563-564.

²⁴⁹ Стојановић, З., Делић, Н., (2013). Кривично право: Посебни део, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 346.

III Општи осврт на однос организованог криминалитета са привредним криминалитетом и корупцијским кривичним делима

3.1. Организовани криминалитет – кривична дела криминалних организација, мотиви криминалних организација и савремене појавне форме

Криминал као специфична негативна друштвена појава представља унутрашњи неоружани облик угрожавања безбедности. Један од његових најопаснијих видова јесте организовани криминал.²⁵⁰

Сматра се да одређени тешки облици криминалитета данас стављају на пробу и искушење читаво кривичног правосуђе, па и друштво у целини, а ту се пре свега, сврставају – тероризам, организовани криминалитет и корупција.²⁵¹

Организовани криминал је једна од најпознатијих форми криминала, и предмет је бројних спорења. Поједини криминолози сматрају да је организовани криминалитет релативно нова појава која се јавља почетком XX века. Међутим, с историјско антрополошког становишта посматрано, организовани криминалитет је веома стара појава, а оно што данас сматрамо организованим криминалом само је савремени облик једне дуге традиције.²⁵²

За разлику од ранијих облика организованог криминала, када је примарни разлог бављења криминалом био новац²⁵³, данашњи „велики“ криминалци имају и више новца него што могу да потроше. Разлог даљег бављења организованим криминалом је (поред примарног) моћ, односно жеља за ванинституционалним,

---

²⁵⁰ Стајић, Љ., (2011). Основи система безбедности, са основама истраживања безбедносних појава, Нови Сад, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, стр. 189.

²⁵¹ Стојановић, З., Коларић, Д., (2010). Кривичноправно реаговање на тешке облике криминалитета, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 9.

²⁵² Недељковић, С., (2006). Организовани криминалитет као вишезначна поткултура: хајдучија између грађанске и националне идеологије, и између народне и националне култу. *Гласник Етнографског музеја* 70, 235-269, стр. 239.

²⁵³ Жеља за стицањем профита основни је мотив највећег броја почињених криминалних дела из области организованог криминала. Матијашевић, Ј., (2010). Прање новца, актуелни облик организованог криминала – манифестације, медоти и последице. *Право – теорија и пракса*, 27 (5-6), 118-131, стр. 119.

ванправним, ванетичким и другим утицајима на државу и политику, односно заузимање положаја и утицаја у друштву које не могу стећи учествовањем у нормалним демократским процесима.²⁵⁴

Према неким ауторима, „реч је о трајном криминалном подухвату који се рационално обавља ради профита од нелегалних активности, а његово трајно постојање одржава се коришћењем силе, претњама, контролом монопола и/или корумпирањем јавних службеника“.²⁵⁵

Николићева при томе наводи да „типична организована криминална група није мотивисана идеолошким интересовањима, већ су њени циљеви новац и моћ, тако да њено укључивање у политику може да буде само део њене активности како би обезбедила имунитет за своје незаконите активности“.²⁵⁶

Према Бошковићу, „када финансијски ојача и када успостави везе на вишем нивоу власти и политичких структура, организовани криминал је у ситуацији да врши и одређене видове притисака и да утиче на доношење појединих правних прописа и других значајних одлука. Својим деловањем организовани криминал омогућава стварање савремених успешних криминалаца који, на основу стечене славе и моћи, постижу одређен друштвени углед, који опет делује повратно као утицај на органе власти, полицију, правосудне и друге субјекте“.²⁵⁷ При томе, нелегално деловање организоване криминалне групе усмерено је на стицање профита, застрашивање, коришћење корупције, изнуде, неутралисање конкуренције, легализацију илегално стечене имовине (прање новца). Легална делатност криминалне организације, коју може али и не мора да користи за прање новца, обавља се паралелно са њеном нелегалном делатношћу и није сасвим легална, јер је организација увек спремна да се ојача разним нелегалним средствима.²⁵⁸

---

²⁵⁴ Стајић, Љ., Основи система безбедности, са основама истраживања безбедносних појава, стр. 189.

²⁵⁵ Albanese, Y., (2000). The Causes of Organized Crime: Do Criminals Organize Around Opportunities for Crime or Do Criminal Opportunities Create New Offenders? *Journal of Contemporary Criminal Justice* 16 (4), 409-423, p. 413.

²⁵⁶ Николић, Г., (2012). Појам и карактеристике организованог криминалитета. *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 50 (60), 91-104, стр. 99.

²⁵⁷ Бошковић, М., (2004). Организовани криминалитет и крупција, Бања Лука, Висока школа унутрашњих послова, стр. 32.

²⁵⁸ Николић, Г., Појам и карактеристике организованог криминалитета, стр. 99.

Кривичноправни аспекти организованог криминалитета, према Шкулићу, „обухватају примарно три основне области:

- 1) одређивање појма организоване криминалне групе,
- 2) однос саучесништва и организованог криминалитета и
- 3) конкретне инкриминације које су типичне за организовани криминалитет“.²⁵⁹

Како Шкулић даље наводи, „организовани криминалитет, као скуп кривичних дела извршених од стране криминалне организације, у основи чине две врсте инкриминација:

- 1) кривично дело самог криминалног удружења, и
- 2) скуп кривичних дела која чине припадници таквог удружења, а која су заснована на циљевима ради чијег је остварења оно и основано“.²⁶⁰

Да би организовани криминалитет постојао, није довољно да постоји само прва група кривичних дела (организовање криминалне скупине), већ је неопходно да се реализују и инкриминације из друге групе, чија садржина, мотив предузимања и начин вршења управо и конституишу његово биће, и у којима је и садржана *differentia specifica* у односу на остале облике организованог испољавања криминалних делатности.²⁶¹

Организованост учинилаца појединих кривичних дела у фази припремања и извршења, степен професионалности и групно криминално деловање, свакако су карактеристике својствене савременом криминалу. Тежа и сложенија кривична дела не могу се или се веома тешко могу извршити појединачно, па је стога нужно одређено криминално организовање. Организовану криминалну делатност, карактеришу још и висок степен друштвене опасности, бруталност метода и циљ који се састоји у прибављању противправне имовинске користи, односно у остваривању профита.²⁶²

---

²⁵⁹ Шкулић, М., (2014). Однос организованог криминалитета у кривичноправном смислу и саучесништва. *НБП – Журнал за криминалистику и право*, 18 (3), 1-26, стр. 2.

²⁶⁰ Шкулић, М., (2003). Организовани криминалитет – појам и кривичнопроцесни аспекти, Београд, Досије, стр. 123.

²⁶¹ Ibid.

²⁶² Бошковић, М., (1998). Организовани криминалитет – први део, Београд, Полицијска академија, стр. 3.

Према Булатовићевој, „у перспективи која фокусира начин чињења, основ за утврђивање да ли је реч о организованом криминалу идентификује се као утврђивање карактеристичних дела која се врше у оквиру, по правилу, законом дефинисаних параметара, као што су изнуда, крађа, кривична дела у вези са дрогом, одређене врсте преваре као што је превара путем поште или превара у вези са вредносним папирима. Ангажман у моделу активности који у смислу дефиниције опредељује неко поступање као дело организованог криминала, осим организованости и кооперативности више извршилаца дела, подразумева коришћење насиља и корупције којима се олакшава вршење кривичних дела, прикривање криминалних активности кроз легалне делатности и корпорације и прибављање профита као основни циљ“.²⁶³

Анализа кривичних дела организованог криминала омогућава да се идентификују његове битне (основне) карактеристике: прва, организованост у формалном смислу; друга, организованост у садржајном смислу; трећа, стицање и увећање профита, монопола и моћи и четврта, остваривање утицаја на државне органе, појединце и друге субјекте социјалне контроле.²⁶⁴

Кривична дела која својим збиром чине организовани криминалитет представљају његову основну криминалну садржину, док облици саучесништва у којима се манифестују извршења појединих кривичних дела организованог криминалитета, представљају кривичноправне манифестације испољавања, односно непосредне реализације те садржине.²⁶⁵

Уважавајући чињеницу да се као и у другим областима људске делатности, и кривично дело може вршити заједнички од стране више лица, а полазећи од начелно криминално-политичког става да је заједничко остварење кривичног дела уз учешће више лица по правилу опасније и да ствара неке специфичне правно-

---

²⁶³ Adamoli, S., et al., (1998). Organised Crime Around the World, Helsinki, Heuni, p. 7; цит. према: Булатовић, А., (2016). Људска права у савременој политици борбе против транснационалног организованог криминала, докторска дисертација, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 19-20.

²⁶⁴ Амиџић, Г., (2013). Повезаност организованог криминала и тероризма као претња безбедности Босне и Херцеговине, докторска дисертација, Београд, Факултет безбедности Универзитета у Београду, стр. 30.

²⁶⁵ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 226.

догматске проблеме, савремено кривично право поклања посебну пажњу регулисању области саучесништва,²⁶⁶ које се сматра значајном карактеристиком организованог криминалитета.

Актуелно кривично материјално законодавство саучесништво као целину посматра у ширем и у ужем смислу. У ширем смислу, под саучесништвом се подразумева саизвршилаштво, подстрекавање и помагање. У ужем смислу, под саучесништвом се подразумева само подстрекавање и помагање.

У члану 33 Кривичног законика одређено је да саизвршилаштво постоји у ситуацији ако више лица учествовањем у радњи извршења са умишљајем или из нехата заједнички изврше кривично дело, или остварујући заједничку одлуку другом радњом са умишљајем битно допринесу извршењу кривичног дела. Према истој одредби, свако од саизвршилаца ће се казнити прописаном за то дело.

Према Шкулићу, „у судској пракси је приликом утврђивања (не)постојања саизвршилаштва, веома утицајна концепција о „подели рада“, односно „подели улога“, при чему се посебна пажња поклања питању постојања претходног договора лица која врше кривично дело, уз узимање у обзир и става одређеног учесника у догађају – саучесника, односно саизвршиоца у погледу тога да ли дело „прихвата као своје“. Постојање претходног договора за извршење кривичног дела је по правилу присутно када су у питању организоване криминалне активности“.²⁶⁷

Одредбама члана 34 Кривичног законика дефинисано је да ће се лице које другог са умишљајем подстрекне да изврши кривично дело, казнити казном прописаном за то кривично дело, а да ће се лице које другог са умишљајем подстрекава на извршење кривичног дела чији покушај је по закону кажњив, а дело не буде ни покушано, казнити као за покушај кривичног дела. Дакле, подстрекавањем се са умишљајем делује на вољу подстрекаваног лица у смислу стварања одлуке да се предузме радња кривичног дела, или учвршћивање већ постојеће одлуке (која није била довољно чврста) да се предузме радња кривичног дела.

---

²⁶⁶ Стојановић, З., (2012). Коментар Кривичног законика, Београд, Службени гласник, стр. 150.

²⁶⁷ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 229.

У овом контексту Шкулић наводи да „уколико није реч о неком другом облику учешћа у настанку кривичног дела, подстрекавање ће по правилу бити присутно код кривичних дела организованог криминалитета, када претпостављени у криминалној организацији изда одговарајуће наређење у правцу извршења кривичног дела, свом потчињеном у криминалној организацији. За веће организације је карактеристично да постоји више нивоа командовања, што представља велики доказни проблем у пракси, а са становишта кривичног права би у таквим случајевима било присутно посредно подстрекавање, при чему основни, тзв. окидачки механизам покреће лице које има одговарајуће командно овлашћење у хијерархијском механизму криминалне организације. Када су у питању најтежа кривична дела, или криминална делатност која је од виталног значаја за криминалну организацију, такву улогу има лидер организоване криминалне организације“.²⁶⁸

Чланом 35 Кривичног законика одређено је да ће се лице које са умишљајем помогне у извршењу кривичног дела, казнити казном прописаном за то кривично дело, или ублаженом казном. Као помагање у извршењу кривичног дела сматра се нарочито: давање савета или упутстава како да се изврши кривично дело, стављање учиниоцу на располагање средстава за извршење кривичног дела, стварање услова или отклањање препрека за извршење кривичног дела, као и унапред обећано прикривање кривичног дела, учиниоца, средстава којима је кривично дело извршено, трагова кривичног дела или предмета прибављених кривичним делом²⁶⁹.

За разлику од подстрекавања код ког се формира чврста одлука подстрекаваног да предузме радњу извршења, код помагања таква одлука већ постоји. Помагач у том случају само даје допринос (физички – кроз реално понашање помагача или психички) у омогућавању или лакшем вршењу кривичног дела²⁷⁰.

---

²⁶⁸ Ibid., стр. 232.

²⁶⁹ Ово законско набрајање није лимитативног карактера и оцена да ли у конкретном случају постоји саучесништво у виду помагања представља фактичко питање.

²⁷⁰ У овом контексту је веома битно у пракси разликовати подстрекавање од психичког помагања. Основна разлика између ова два облика саучесништва у ужем смислу јесте у чињеници на који начин је саучесник деловао на вољу учиниоца кривичног дела. Уколико је ту вољу формирао или учврстио одлуку да се радња кривичног дела предузме, онда постоји подстрекавање. Уколико је већ постојала чврста воља учиниоца, у правцу извршења кривичног дела, онда постоји психичко

Према Шкулићу, „помагање је по правилу присутно када су у питању значајније акције организованог криминалитета, односно реализација неких сложенијих криминалних циљева, што се своди на извршење тешких кривичних дела, која подразумевају прецизно и дуготрајно планирање, као и предузимање свих неопходних логистичких активности, како у односу на стварање услова за само извршење кривичног дела, тако и за обезбеђење бекства и склањања на сигурно свих учесника у извршењу дела. У обзир долазе сви облици физичког помагања (које је лакше уочљиво) и разни видови психичког помагања (посебно кроз давање савета неискусним или мање искусним члановима криминалне организације)“.²⁷¹

Чланом 36 Кривичног законика одређене су границе одговорности и кажњивости саучесника. Саизвршилац је, према овим одредбама, одговоран за извршено кривично дело у границама свог умишљаја или нехата, а подстрекач и помагач у границама свог умишљаја. Основи који искључују кривицу извршиоца (неурачунљивост, стварна заблуда и правна заблуда) не искључују кривично дело саизвршиоца, подстрекача, или помагача код којег кривица постоји. Лични односи, својства и околности услед којих закон дозвољава ослобођење од казне, или које утичу на одмеравање казне, могу се узети у обзир само оном извршиоцу, саизвршиоцу, подстрекачу или помагачу код којег такви односи, својства и околности постоје. Лични односи, својства и околности који представљају битно обележје кривичног дела не морају постојати код подстрекача или помагача. Подстрекачу или помагачу који нема такво лично својство, казна се може ублажити.

Што се тиче самих кривичних дела, у оквиру организоване криминалне организације, може се извршити читав низ кривичних дела (почев од класичних насилничких дела, па до имовинских кривичних дела, кривичних дела против

помагање, које *de facto* има одређени утицај на вољу учиниоца кривичног дела, али не битно опредељујући, какав је код подстрекавања.

²⁷¹ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 234.

службене дужности, и др. Међутим, вршење неких кривичних дела је у највећој мери типично баш за организовани криминалитет.²⁷²

Зависно од врсте кривичних дела и конкретних ситуација у којој се она извршавају, Шкулић издваја следеће врсте кривичних дела организованог криминалитета, односно извршених од стране организоване криминалне организације:

„1.) кривична дела која су један од начина стицања прихода за криминалну организацију, када се њиховом реализацијом директно обезбеђује финансијска добит;

2.) кривична дела која са становишта криминалне организације представљају трошак, односно неку врсту улагања, а то су дела којима се омогућава даљи рад организације, ширење њеног тржишта, елиминисање конкуренције и сл;

3.) кривична дела којима се омогућава легализација претходно стечених нелегалних прихода, било да су у питању приходи из вршења кривичних дела, или приходи из одређених легалних послова, када се избегава плаћање пореза и доприноса. У финансијском смислу ова кривична дела (у првом реду кривично дело прања новца) такође представљају трошак за криминалну организацију, али само у смислу одрицања од дела стечених криминалних или легалних прихода, који се плаћа на име провизије оне ко „пере“ новац. Међутим, у неким ситуацијама се и криминална организација може појавити као „перач“ новац“.²⁷³

У опште одлике организованог криминалитета Бошковић и Марковић првенствено убрајају:

- 1.) универзалност и међународни карактер,
- 2.) мноштво разноврсних облика, повезаност с влашћу и другим институцијама од друштвеног утицаја,
- 3.) комбинација коруптивних и насилних метода у раду,
- 4.) посебности у формама криминалног организовања,

---

²⁷² Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op.cit.*, стр. 252.

²⁷³ *Ibid.*, стр. 254.

5.) криминални профит као крајњи циљ.²⁷⁴

У оквиру овог поднаслова, посебно битно обележје организованог криминалитета јесте велика феноменолошка разноврсност, нарочито у погледу савремених појавних форми.

Нови облици организованог криминала су брзо захватили широке међународне размере, јер се не ограничавају на „класичан“ илегалан промет и купопродају оружја, дроге, уметничких предмета, прање новца и проституцију, што представља традиционалне активности италијанске мафије. Видови савременог организованог криминала су бројни. Неки од њих су:

- 1.) организовани привредни криминалитет - криминалитет „белог оковратника“;
- 2.) организовани привредни корпорацијски (организацијски) криминалитет;
- 3.) организовани криминалитет злоупотребе власти;
- 4.) организовани војни криминалитет;
- 5.) организовани нарко-криминалитет;
- 6.) организовани криминалитет у вези са оружјем и муницијом;
- 7.) организовани криминалитет у вези са накитом и скуповеностима;
- 8.) организовани криминалитет у вези са културно-историјским добрима;
- 9.) организовани криминалитет са радиоактивним материјалима;
- 10.) организовани криминалитет у вези са фалсификовањем новца и хартија од вредности;
- 11.) организована недозвољена трговина аутомобилима;
- 12.) организована проституција и трговина белим робљем;
- 13.) организовани криминалитет у вези са изнудама (рекет);
- 14.) организовани криминалитет у вези са трговином људима;
- 15.) организовани криминалитет у вези са играма на срећу.²⁷⁵

Према Амицићу, „постоје различити критеријуми индентификације облика организованог криминала. Сходно томе, неки од облика испољавања организованог криминала јесу:

---

²⁷⁴ Бошковић, М., Марковић, М., Криминологија са елементима виктимологије, стр. 229.

²⁷⁵ Стајић, Љ., Основи система безбедности, са основама истраживања безбедносних појава, стр. 191-192.

- 1.) неовлашћена производња и промет опојних дрога,
- 2.) кријумчарење оружја и муниције,
- 3.) кријумчарење и илегална трговина културним добрима,
- 4.) кријумчарење и илегално уношење радиоактивног отпада и других опасних материја,
- 5.) кријумчарење и недозвољена трговина другом вредном робом,
- 6.) трговина људима ради вршења проституције, трговина децом, трговина људским органима,
- 7.) злоупотреба службеног положаја,
- 8.) злоупотреба овлашћења у привреди,
- 9.) организовани облици фалсификовања новца и стављање фалсификованог новца у оптицај,
- 10.) прање новца,
- 11.) фалсификовање кредитних картица за безготовинско плаћање,
- 12.) фалсификовање личних докумената,
- 13.) коруптивна кривична дела,
- 14.) организовани насилнички криминал,
- 15.) организовани високотехнолошки криминал,
- 16.) организовано коцкање,
- 17.) злоупотреба ауторских права,
- 18.) организована крађа моторних возила и
- 19.) незаконите радње у области експлоатације природних ресурса²⁷⁶.

Према Недељковићу, представљени савремени облици организованог криминала су „засновани на моделима понашања који су се код значајних делова популације сматрали, а и данас се сматрају, афирмативним, прихватљивим или бар разумљивим. Ови облици, међутим, нису потпуно хомогени, логични, идеолошки доследни и постојани. Сваки од ових облика покрива, или је покривао, бар неколи-

---

²⁷⁶ Амицић, Г., Повезаност организованог криминала и тероризма као претња безбедности Босне и Херцеговине, стр. 38.

ко различитих тенденција и оријентација које су се у одређеним историјским околностима појавиле заједно и имале исто усмерење“.²⁷⁷

Анализирајући релевантна питања у вези са организованим криминалитетом (односно, „криминалитетом с мрежном структуром“), Недељковић под организованим савременим формама криминалитета подразумева:

- „1.) организоване форме привредног криминалитета,
- 2.) криминалитет белог оковратника,
- 3.) професионални криминалитет,
- 4.) криминалитет који се врши у обављању професије,
- 5.) организацијски криминалитет,
- 6.) корпорацијски криминалитет, односно, криминалитет правних лица,
- 7.) криминалитет моћних, а у оквиру њега репресивни криминалитет,
- 8.) институционални криминалитет,
- 9.) структурални криминалитет, и
- 10.) организовани криминалитет у ужем смислу“.²⁷⁸

Према мишљењу појединих аутора, „чињеница је да данас и нема криминалне организације која се доминантно бави само једним обликом криминалних радњи, мада се у пракси наилази на случајеве специјализованости за одређене криминалне послове, па се неретко дешава да једна криминална група ангажује другу за обављање послова за које је ова „специјализована““.²⁷⁹

У кривичноправној теорији и пракси, како исти аутори наводе, „основни облици деловања, тј. активности организованих криминалних група, јесу следећи:

- 1.) злочиначко удруживање;
- 2.) договор за извршење кривичног дела;
- 3.) прање новца;
- 4.) изнуде;
- 5.) отмице;
- 6.) убиства;

---

²⁷⁷ Недељковић, С., Организовани криминалитет као вишезначна поткултура: хајдучија између грађанске и националне идеологије, и између народне и националне култу, стр. 262.

²⁷⁸ Ibid., стр. 240.

²⁷⁹ Јанковић, М., Јанковић, Б., (2014). Организоване криминалне групе као субјекти угрожавања безбедности. *НБП – журнал за криминалистику и право* 18 (3), 135-145, стр. 140.

- 7.) производња, трговина и омогућавање уживања опојних дрога;
- 8.) посредовање у проституцији;
- 9.) ропство и трговина људима и људским органима;
- 10.) трговина оружјем;
- 11.) недозвољена трговина цигаретама и другим високоакцизним робама;
- 12.) нелегална трговина антиквитетима, уметнинама и културним добрима;
- 13.) активности које се везују за тзв. еколошки криминалитет;
- 14.) активности које се везују за тзв. компјутерски криминалитет;
- 15.) активности које се везују за тзв. економски криминал и друго²⁸⁰.

Интересантно је поменути да су димензије вршења било ког облика организованог криминалитета у савременом друштву безбедносно веома значајне, последично скоро несагледиве, а практично тешко доказиве, а свеprisутне.

Мијалковић и Бајагић су стога издвојили последице савремених појавних облика организованог криминалитета, њихов утицај на безбедност савременог друштва, као и разлоге таквог деловања и манифестовања на пољу угрожавања националне безбедности.

Поменути подаци представљени су у табели која следи.

Табела 4. Утицај и последице деловања савремених појавних облика организованог криминалитета на безбедност савременог друштва и угрожавање националне безбедности

Р. бр.	Утицај савремених појавних облика организованог криминалитета на безбедност / националну безбедност	Разлози и произведене последице деловања савремених појавних облика организованог криминалитета на безбедност / националну безбедност
1	Дестабилизација економије и легалних тржишта	Постојање криминалних тржишта која ремете односе „понуде и тражње“ робе и услуга;
2	Угрожавање функционалности	Повећање обима и разноврсности

²⁸⁰ Јанковић, М., Јанковић, Б., оп. cit. стр. 140.

	одређених државних ресора	организованог криминала;
3	Умрежавања организованог и других видова криминала, од чега је најопаснија веза са тероризмом, односно финансирање терористичких група, диверзантских група, оружаних побуна, субверзивне делатности, деструктивне психолошко-пропагандне делатности и других облика политичког криминала	Ширење постојећих „послова“ и развој нових; ширење деловања на нове области живота и пословања, као и на нове територије; сложенији постојећи појавни облици, као и појава нових, опаснијих форми;
4	Инфилтрација организованог криминала у политички систем земље	Урушавање демократских институција и владавине права; изазивање неповерења у актуелне носиоце власти код грађана;
5	Економска дестабилизација државе	Повећање „прања новца“ и утаје пореза, а са последицом да се подривају основе финансијског и комерцијалног тржишта
6	Скромнији прилив средстава у буџет држава	Услед утаје пореза, чиме се осиромашују социјални, здравствени и пензиони фондови, али и буџети субјеката националног система безбедности;
7	Демографска дестабилизација државе	Услед деградације животне средине и нарушавања економске и социјалне сигурности грађана активностима организованог криминала, односно кријумчарењем миграната и трговином људима;
8	Повећања расизма и ксенофобије	Услед присуства илегалних миграната, страних жртава трговине људима и припадника страних криминалних организација, чиме се стварају нове и бујају постојеће националистичке и расистичке струје

		које могу да резултирају насилничким и политичким криминалом;
9	Повећања корупције у јавном сектору	Доношење политичких одлука које погодују организованом криминалу, односно ради „куповине имунитета“ од позитивног казненог права;
10	Обесхрабривање страних инвеститора да улажу средства у државу и онемогућавање економског развоја региона	Дестабилизација сектора унутрашњег економског инвестирања; недостатак правне сигурности и развијен организовани криминал;
11	Потреба за великим буџетским издвајањима	Ефикаснија социјална контрола организованог криминала;
12	Угрожава тзв. људске безбедности, што се у крајњем случају одражава и на националну безбедност	Услед пораста кршења људских слобода и права;
13	Неефикасно функционисање међународних тела и институција у земљи	Припадници одређених међународних организација и тела надлежних за решавање унутрашњих конфликта тесно сарађују са организованим криминалом; довођење у питање саме ефикасности и сврсисходности мисија и друго.

Извор: Мијалковић, С., Бајагић, М., (2012). Организовани криминал и тероризам, Београд, Криминалистичко-полицијска академија, стр. 40.

3.2. Однос организованог и привредног криминалитета

Организовани криминал има тенденцију да своје разноврсне делатности успостави, одржи и прошири на све друштвене области, у којима може остварити одговарајућу корист. При томе, криминалне групе не бирају средства и начине, па примењују застрашивање, насиље, уцењивање, изнуђивање, корупцију, убијање и др., а све ради остваривања нелегалног профита и позиционирања на тржишту криминала. Зато пословне трансакције у појединим областима или деловима света

постају несигурне, а успешан бизнис ризикантан, и то не само у материјалном, него и у физичком смислу.²⁸¹

Привредни криминалитет у нашој држави карактеришу сложена кривична дела, посебно у областима финансија, рачуноводства, банкарства, спољне трговине, као и у процесу приватизације.

Привредни криминалитет карактерише изузетна променљивост облика испољавања, што је и сасвим логично, због његове условљености новонасталим друштвено-економским и политичким односима у којима се неминовно стварају услови за промене и појаву нових појавних облика.²⁸²

Према неким ауторима, „садржај појма привредног криминалитета није статичан и не може једном дефинисан његов појам важити за сва времена, што је и сасвим логично, с обзиром на динамичност и прилагодљивост привредног криминалитета новонасталим друштвено-економским и политичким односима у којима налазе услове за свој опстанак и развој кроз нове појавне облике“.²⁸³

На основу анализе узрока експанзивног развоја појединих криминалних форми, нарочито савремених, може се рећи да је глобализација пружила веома велике могућности за вршење многих кривичних дела, нарочито дела из сфере привредног криминалитета – нпр. могућност деловања на међународном нивоу користећи недостатак правне регулативе на комерцијалним и финансијским тржиштима неких земаља. Користећи се овим погодностима, учиниоци кривичних дела врше истовремено и злоупотребу савремених информатичких технологија, како би успоставили контакте са криминалцима широм света без конкретне потребе за физичким контактима“.²⁸⁴

Бошковић и Марковић при том истичу да је у питању специфична област делинквенције у привреди, и да „овај облик криминалитета обухвата скоро све

---

²⁸¹ Бјелајац, Ж. (2017). Безбедносна култура – умеће живљења, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосудје, стр. 275.

²⁸² Цветковић, Д., Мићовић, М., Томић, М., (2016). Criminal Offences Against Economy In Serbia In Period 2006 – 2010 у Дани Арчибалда Рајса, Том I , Београд, Криминалистичко-полицијска академија, стр. 493–502.

²⁸³ Бошковић, М., Привредни криминалитет, стр. 13.

²⁸⁴ Di Nicola, A., Scartezzini, A., (2000). When Economic Crime becomes organized: the role of information technologies. A case study, *Current Issue in Criminal Justice* 11 (3), 1-5, p. 1; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 25-26.

области и професије јавног живота. Поред тога, његови корени сежу и у области привредних корпорација, банкарства, осигурања, железнице и трговине. Сматра се да је ова појава веома распрострањена у сваком друштву и да су њени стварни упливи много већи него што се таква дела откривају и пресуђују. Ова врста делинквенције третира се посебно тешком, јер се на великим трансакцијама утаја пореза, директним и индиректним облицима корупције наносе знатно веће штете него класичним облицима криминалитета. Уз то, због друштвеног утицаја и позиције, извршиоци ових дела су релативно ванзаконски поштеђени одговорности“.²⁸⁵

Дакле, фактичка аболиција од хапшења и кривичног гоњења је релативно високо заступљена не само због одсуства свести о степену друштвене опасности ових дела, већ далеко више због чињенице да су извршиоци „угледни пословни људи“ са високим корупционашким потенцијалом.²⁸⁶

Дефиниције привредног криминалитета у домаћој правној теорији мењале су своја обележја и са развојем привредних преступа и прекршаја. Став који је углавном усвојен у теорији јесте да привредни преступи и привредни прекршаји (поред кривичних дела) несумњиво улазе у састав привредног криминалитета.

Па тако, савремена дефиниција коју је дао Бановић, привредни криминалитет одређује као „скуп свих деликтних понашања (чињења или нечињења) која настају у економским односима и у вези са тим односима, од стране правних као и физичких лица, која, као субјекти тих односа, располажу одговарајућим овлашћењима према имовини на којој се ти односи заснивају, а којим се деликтним понашањима непосредно наноси штета тој имовини и повређују или угрожавају привредни односи“.²⁸⁷ Анализом садржаја ове дефиниције може се закључити да се у појам привредног криминалитета сврставају

---

²⁸⁵ Бошковић, М., Марковић, М., Криминологија са елементима виктимологије, стр. 221. Види и: Игњатовић, Ђ., (1996). Криминологија, Београд, Номос, стр. 207; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 28.

²⁸⁶ Павићевић, О., Симеуновић-Патић, Б., (2005)., Србија и (анти) хероји, *Социологија* 47 (2), 161-182, стр. 177.

²⁸⁷ Бановић, Б., Обезбеђење доказа у криминалистичкој обради кривичних дела привредног криминалитета, стр. 28; Матијевић, М., Марковић, М., (2013). Криминалистика, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 391.

и привредни преступи и прекршаји, док се у субјекте одговорности убрајају и правна лица.²⁸⁸

У складу са наведеним дефиницијама, Ницевић и Ивановић кроз доминантне елементе, издвајају следеће групе деликата:

- криминалитет који врше привредна друштва, на штету појединаца, других привредних друштава или државе;

- криминалитет који врше лица на високим привредним, државним или друштвеним позицијама (криминалитет „белог оковратника“);

- криминалитет који врше појединци, на штету привредних друштава;

- криминалитет транснационалних компанија.²⁸⁹

Без обзира на различите приступе у дефинисању привредног криминалитета као општег појма, неспорно је да постоји знатан број појавних облика привредног криминалитета, све сложенијих по структури и све опаснијих на пољу примене.

Надовезујући се на савремена појмовна одређења привредног криминалитета Матијевић и Марковић истичу да има много области у којима се јављају привредни деликти: од производње, складишно-магацинског пословања, унутрашње робне размене, спољнотрговинског промета, благајничког пословања до књиговодства. Типични деликти привредног криминалитета су: фалсификовање новца, пореска утаја, кријумчарење, прање новца, проузроковање стечаја, недозвољена трговина, проневера, примање мита, давање мита, фалсификовање исправе и други облици.²⁹⁰

Привредни криминалитет је озбиљан безбедносни ризик, и како Николоска истиче, „земље у транзицији су плодно тле за појаву нових облика привредно-финансијског криминала, јер учиниоци, нарочито у транзиционим условима имају одличне могућности да лукаво искористе своје стручно знање, тренутну позицију и моћ (нарочито политичку) у друштву, у процесу доношења одлука, усвајања закона

---

²⁸⁸ Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 34.

²⁸⁹ Ницевић, М., Ивановић, А., (2012). Организовани привредни криминалитет као фактор угрожавања економске безбедности, *Економски хоризонти* 1 (1), 87-100, стр. 94.

²⁹⁰ Матијевић, М., Марковић, М., Криминалистика, стр. 392; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 36.

и другим кључним ситуацијама“.²⁹¹ У овом контексту Вулетић наводи да „са својим бројним варијацијама и облицима, привредни криминалитет представља велику конкретну опасност за свако друштво. Економска стабилност је једна од основних претпоставки за нормално функционисање сваке земље. Сваки велики случај из сфере привредног криминала може бити потенцијална катастрофа за економију одређене земље“.²⁹²

Бошковић у контексту специфичности, степена друштвене опасности, статуса учинилаца и насталих последица, издваја следеће карактеристике привредног криминалитета:

- 1.) феноменолошка разноврсност и вешто прилагођавање новим друштвено-економским односима и позитивним законским прописима;
- 2.) специјализација учинилаца и динамичност појавних облика;
- 3.) прикривеност;
- 4.) висок степен организованости, како унутар, тако и ван економских односа;
- 5.) добра прилагодљивост и експанзивност услед мноштва прописа који регулишу економске односе или пак њихове честе промене;
- 6.) повезаност са другим облицима криминалитета;
- 7.) слабљење економске моћи државе;
- 8.) све чешће интернационално деловање.²⁹³

---

²⁹¹ “Привредни криминалитет је стална и веома динамична друштвена негативна појава која се вешто прилагођава друштвено-економској и политичкој ситуацији у друштву. Током историје привредни криминалитет је мењао појавне облике, али се увек одликовао специфичним карактером, те с аспекта извршилаца кривичних дела из ове области био карактеристичан по њиховом положају и моћи који произилазе из привилегованог положаја и/или функције у социо-економским и политичким структурама. Управо положај, статус и моћ учинилаца ових кривичних дела у друштву, чине ову врсту криминалитета "невидљивом" на неки начин, означавајући га као криминалитет "привилегованих", који лукаво користе своју позицију да генеришу огромно лично богатство и своју моћ“. Nikoloska, S., (2014). Inter-Institutional Cooperation in the Process of Investigating Economic-Financial Crime in the Republic of Macedonia, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 65 (4), 361–372, p. 361-362.

²⁹² Vuletić, I., (2014). The Organised Structure of Power and Economic Crime “FIMI-Media” Case and a View from the Croatian Perspective, *Journal of Law and Criminal Justice* 2 (2), 133-149, p. 140; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 42.

²⁹³ Бошковић, М., Привредни криминалитет, стр. 21-22.

Међутим, како Ницевић и Ивановић наводе, „поред општих карактеристика, привредни криминалитет се одликује и посебним карактеристикама, које га разликују од осталих видова криминалног испољавања:

1.) Наиме, за разлику од општег криминалитета, кривична дела привредног криминалитета углавном врше службена или одговорна лица у предузећу или другом субјекту привредног пословања које има својство правног лица.

2.) Такође, за разлику од општег криминалитета, код кога се кривично дело углавном одмах по извршењу видно манифестује, код привредног криминалитета, у време извршења, непознати су и кривично дело и његов учинилац, из разлога што се дело у самој фази извршења вешто прикрива тако да се последице не манифестују одмах. Са друге стране, када се сазна, односно открије да је извршено неко кривично дело привредног криминалитета, самим откривањем тог кривичног дела открива се и његов учинилац“.²⁹⁴

Извршењем кривичних дела привредног криминалитета нарушавају се економски односи, а самим тим, долази до неоснованог богаћења једног слоја људи, што доводи до слабљења економске моћи државе, смањења друштвеног производа, непоштовања законитости и слабљења морала. Поред реченог, привредни криминалитет испољава настојања ка ширењу и експанзији на интернационалном плану.²⁹⁵

Поред тога, ни сам привредни криминалитет не егзистира увек самостално, већ је у многим ситуацијама, у виду појединих кривичних дела, повезан са другим облицима криминалитета, односно конкретним кривичним делима из области општег, еколошког, организованог, па и политичког криминалитета.²⁹⁶

Посматрано са криминолошког аспекта, веома је занимљива дебата у вези са дефиницијама привредног и организованог криминала. Велики број извора указује на преклапање између ова два облика криминалне активности, покушавајући да објасне зашто, где и како се могу определити ка бољој рационализацији у давању

---

²⁹⁴ Ницевић, М., Ивановић, А., Организовани привредни криминалитет као фактор угрожавања економске безбедности, стр. 94; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 45.

²⁹⁵ Бошковић, М., Привредни криминалитет, стр. 22.

²⁹⁶ Ibid., стр. 21-22; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, стр. 50.

јединственог појма, те организацији у том процесу.²⁹⁷ Тако, Водинелић доводи у везу организовани криминалитет са појединим државним органима, привредним и финансијским структурама већег значаја и јачег утицаја у пословном свету.²⁹⁸

Неки аутори пак истичу, мада на различите начине, да је привредни криминал посебан облик организованог криминала.²⁹⁹ Према њиховом мишљењу специјализација, професионализам и организација карактеришу привредни криминалитет. Све сложенији контекст у којем криминалци функционишу изискује веће професионално искуство и ширу организацијску структуру, која им је потребна да би вршили кривична дела. То је заправо разлог због чега је најтежим кривичним делима привредног криминалитета потребна организација: да би се боље постигли резултати и смањили ризици. Учиниоцима ових кривичних дела требају детаљне информације о законима, техникама, обичајима и пракси како би проценили прилике, али и ризике. Они се вешто међусобно повезују и умрежавају, усавршавајући константно вештине како би постигли виши степен комерцијалних компетенција које захтева модерни злочиначки подухват.³⁰⁰

Бошковић пак појмом организованог криминалитета обухвата активност професионалних криминалних организација, те истиче да је у питању делатност „привредног типа“ коју врше криминална удружења са строго утврђеном хијерархијом, дисциплином и нормама понашања.³⁰¹

Нарочиту пажњу изазивају појаве организованог вршења кривичних дела привредног криминалитета, које најчешће имају све карактеристике професионалног и организованог криминалитета, при чему је ефикасност органа

---

²⁹⁷ Savona, E.U., (1990). Social Change, Organisation of Crime and Criminal Justice Systems in Uglješa Zvekić (ed) Essays on Crime and Development, Rome, Unicri, pp. 103-117.; цит. према: Di Nicola, A., Scartezzini, A., When Economic Crime becomes organized: the role of information technologies. A case study, op. cit., p. 2; Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, op. cit., стр. 55.

²⁹⁸ Водинелић, В., (1992). Криминалитет са мрежном структуром и организовани криминалитет профита, *Безбедност* 34 (1), стр. 13-27.

²⁹⁹ Ruggiero, V., (1996). Economie sporche. L'impresa criminale in Europa, Turin, Bollati Boringhieri; Nelken, D., (1997). White-Collar Crime in M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (eds.) The Oxford Handbook of Criminology, Oxford, Clarendon Press; цит. према: Di Nicola, A., Scartezzini, A., When Economic Crime becomes organized: the role of information technologies. A case study, op. cit., p. 2; Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, op. cit., стр. 55.

³⁰⁰ Di Nicola, A., Scartezzini, A., When Economic Crime becomes organized: the role of information technologies. A case study, op. cit., p. 2.

³⁰¹ Бошковић, М., (2002). Социјална патологија, Нови Сад, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, стр. 129; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, op. cit., стр. 56.

откривања и гоњења у обрнутој сразмери са степеном организованости и бројем лица која учествују у извршењу кривичних дела. На то указује и пракса полицијских и правосудних органа, као и статистички и други подаци о откривеним кривичним делима привредног криминалитета, који нам јасно стављају до знања да поједини, а истовремено и најопаснији облици овог криминалитета остају ван домашаја организоване друштвене реакције, односно не спречавају се и не кажњавају, па самим тим, временом, фактички постају легалан начин понашања у привредним и економским односима и друштвеним процесима.³⁰²

Према Петровићу, оно што нарочито карактерише савремене облике привредног криминалитета јесу његови организовани облици. У том контексту, „потребно је поћи од основне заједничке карактеристике организованог криминалитета и привредног криминалитета, а то је тежња ка стицању противправне имовинске користи, односно увећању профита и моћи. Управо је то основна додирна тачка организованог криминалитета и привредног криминалитета из које произилазе друге додирне тачке, на основу којих се успоставља њихов међусобни однос. Такође, битно је навести и кључну разлику између ова два облика криминалитета, а то је начин стицања и увећања профита, код оба облика. Заправо, код привредног криминалитета ради се о противправној делатности појединаца и институција које су у бизнис ушле да би стицали профит легитимним пословањем, док организовани криминалитет садржи нелегалне активности субјеката чији је циљ од почетка био стицање и увећање профита на нелегитиман начин и нелегитимним средствима“.³⁰³

Према Шикману, привредни криминалитет је ужи појам од појма организованог криминалитета, те се под делатност организованог криминалитета могу подвести поједини облици привредног криминалитета, уколико ови облици

---

³⁰² Ђукић, С., *Анализа кривичних дела привредног криминалитета у Србији и деликти корупције у привреди*, *op. cit.*, стр. 170.

³⁰³ Петровић, Д., (1996). *Организовање злочиначког удружења*, Београд, Српско удружење за кривично право, стр. 38; *цит. према*: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., *Привредни криминалитет*, *op. cit.*, стр. 56.

криминалитета садрже све оне елементе који карактеришу организовани криминалитет.³⁰⁴

То значи да се „привредни криминалитет може испољити у виду кривичних дела организованог криминалитета, али и да може бити извршен на начин који му неће дати обележја организованог криминалитета. Овај однос организованог и привредног криминалитета, може се још дубље сагледати код појединих области организованог криминалитета, као што је испољавање у области привредно-финансијског пословања. У овој области испољавања организованог криминалитета успостављају се најтешње везе са привредним криминалитетом, с обзиром да је криминалитет у овој области најприсутнији на подручју банкарства, осигурања, привредног пословања, трговине и берзанских трансакција. Извршиоци кривичних дела привредног криминалитета у наведеним областима привредно-финансијског пословања, јесу пословни људи, што га чини невидљивим и што умањује његов значај и опасност, при чему они настоје да организују криминалну делатност пажљивим планирањем незаконитости, укључивањем других лица, остваривањем утицаја који је потребан, а све са намером да увећају профит, односно нелегално стекну имовинску корист. Врло често, успостављају посебне односе, најчешће интересне природе са лицима која обављају јавне функције, што им ствара нове повољне услове за криминално деловање. Када се анализирају случајеви криминалних делатности у којима су укључене наведене категорије лица (најчешће овлашћена и одговорна лица у привредно-финансијском пословању) и који су чињени на описан начин, јасно је да таква деловања имају сва обележја организованог криминалитета“.³⁰⁵

---

³⁰⁴ Шикман, М., (2010). Организовани криминалитет – кривични, процесни, криминалистички аспект, Бања Лука, Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања, стр. 80.

³⁰⁵ Ibid., стр. 80-81; цит. према: Шикман, М., Васић, Г., (2011). Савремени методи супротстављања организованим облицима привредног криминалитета у Жељко Никач (уредник) Сузбијање криминала у оквиру међународне полицијске сарадње, Београд – Тара, Криминалистичко-полицијска академија, 11-28, стр. 13-14; Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, *op. cit.*, стр. 56-57.

Боровчанин истиче да је „један од најзапаженијих видова организованог криминалитета у привредно-финансијској области, којим криминалне организације стичу велики профит, фалсификовање новца и прање новца“.³⁰⁶

Поред ових профитабилних облика криминалне делатности, организовани криминалитет се бави и другим видовима криминалитета у привредно-финансијској области, као што су:

- 1.) улагање новца у легалан бизнис,
- 2.) манипулације у поступку приватизације,
- 3.) кријумчарење разном робом велике вредности,
- 4.) спољнотрговински промет и девизно пословање,
- 5.) обављање других профитабилних послова коришћењем свога положаја,
- 6.) коришћење корупције како би се наведене трансакције обавиле на најлакши начин“.³⁰⁷

Наиме, и према Бошковићу, „област привредно-финансијског пословања је посебно интересантна за организовани криминалитет, јер му омогућава разне видове нелегалне, али и одређене облике легалне делатности, и управо је корупција као метод деловања организованог криминалитета најзаступљенија у тој области, јер организованом криминалитету омогућава да с представницима привредних и финансијских субјеката и с одређеним државним органима успостави одговарајуће криминалне везе. Тако успостављене криминалне везе омогућавају организованом криминалитету несметану делатност у тој области и гарантују одговарајућу заштиту његове криминалне делатности, било директно од стране тих органа, или по основу радног места и функције коју обављају лица са којима су склопљени криминални послови, с обзиром на њихов углед и утицај код надлежних органа“.³⁰⁸

---

³⁰⁶ Боровчанин, М., (2013). Организовани криминалитет у привредно-финансијској области са посебном освртом на криминалитет у осигурању. *Годишњак студената* 1 (1), 21-47, стр. 23.

³⁰⁷ Ibid.

³⁰⁸ Бошковић, М., (2009). Привредни криминалитет, Бања Лука, Факултет за безбједност и заштиту; цит. према: Шикман, М., Васић, Г., Савремени методи супротстављања организованим облицима привредног криминалитета, *op. cit.*, стр. 14.

И Боровчанин истиче закључак о корупцији, као позданом начину остваривања циљева организованих криминалних организација. „Наиме, да би остварио своје циљеве, организовани криминалитет успоставља спрегу са државом и њеним органима у различитим нивоима власти. Постојање овакве везе и јесте један од услова настанка и постојања организованог криминалитета, јер му то омогућује елиминисање и неутралисање активности државних и других органа у

Значајну међусобну условљеност организованог и привредног криминала истакли су и Јанковић М. и Јанковић, Б., наводећи да у кривичноправној теорији и пракси, основни облици деловања, тј. активности организираних криминалних група, поред осталих јесу и активности које се везују за тзв. економски криминал.³⁰⁹

Предмет анализе у овом контексту јесте и однос еколошког организованог криминалитета (као специфичан, савремени и веома у пракси заступљени облик организованог криминалитета) и привредног криминалитета.

Као највеће претње еколошкој безбедности у будућности нарочито се издвајају:

1.) болесна трка за профитом на рачун одрживости (неконтролисана сеча шума и других природних ресурса без адекватне обнове, куповина научних изума и уз помоћ корумпиране власти производња и злоупотреба материјала који загађују животну средину);

2.) сталан пораст броја становника на планети што изискује већу потрошњу енергије која негативно утиче на глобалне климатске промене, производњу нездраве хране и др.³¹⁰

Еколошки криминалитет, као штетно деловање на животну средину, део је укупног криминалитета и једна је од његових новијих компоненти.

Еколошки криминалитет представља један од најизраженијих проблема, мада јавност, скоро да и није свесна његовог постојања нити, пак, обима и значаја његових последица.³¹¹ У смислу реченог, „еколошким криминалитетом се може

прикривању криминалне делатности. Према томе, корупција је значајна делатност организованог криминалитета помоћу које се остварује знатна добит. Организирани криминалитет служи се корупцијом, и на тај начин јача своју позицију, ствара ефикаснију заштиту од могућности откривања своје криминалне делатности и обезбеђује несметано деловање других профитабилних делатности“. Боровчанин, М., Организирани криминалитет у привредно-финансијској области са посебним освртом на криминалитет у осигурању, *op. cit.*, стр. 24.

³⁰⁹ Јанковић, М., Јанковић, Б., (2014). Организирани криминалне групе као субјекти угрожавања безбедности, *op. cit.*, стр. 140.

³¹⁰ Гаћеша, Д., (2013). Значај еколошке безбедности у савременом друштву у Мултикултуралност и савремено друштво – право, безбедност, Нови Сад, Висока школа „Правне и пословне академске студије др Лазар Вркатаић“, 436-446, стр. 441; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, *op. cit.*, стр. 83.

³¹¹ Матијашевић-Обрадовић, Ј., Ожеговић, Л., Продановић, Р., (2017). Заштита животне средине у кривичном законодавству Србије и пракса правосудних органа у кривичним поступцима. *Ecologica* 23 (86), 281-286, стр. 281.

сматрати свако оно поступање, како чињење, тако и нечињење физичких лица као одговорних субјеката права, које је директно или индиректно уперено против еколошких вредности самим тим што исте угрожава или повређује и то у тој мери да може изазвати или изазива штетне промене унутар екосистема“.³¹²

Специфичност еколошког криминалитета огледа се пре свега у његовом експанзивном развоју у савременом друштву, веома израженој „тамној бројци“, организованости, као и спреси са привредним криминалитетом.

С обзиром на савременост еколошког криминалитета и високу софистицираност неких његових облика, могу се пронаћи везе организованог и еколошког криминалитета. Њих има, пре свега, у уносним пословима националних и међународних компанија које се баве прометом радиоактивних материја, тајним одлагањем радиоактивног и другог отпада, али се организовани еколошки криминал манифестује и као илегална трговина природним ресурсима, биљкама и животињама, нелегално рибарење, нелегална експлоатација и трговина минералима и драгоценим камењем, дрветом, и др.³¹³

Како Пејановић, Јегеш и Станковић истичу, „угрожавање безбедности и животне средине криминалне групе остварују кријумчарењем и прометом нуклеарног, хемијског, биолошког и другог отпада од кога се израђују опасне и разорне експлозивне направе (бомбе) које се користе у ратним сукобима. Затим, врше и организују продају и кријумчарење опасних, запаљивих и експлозивних материја које се кријумчаре из индустријских постројења, складишта и цистерни у којима су ускладиштене. Приликом крађе опасних, запаљивих и експлозивних материја (експлозива, барута, нафтних деривата, киселина, гасова, те хемијског и нуклеарног отпада и сл.) често долази до изливања и испуштања течности или гасова приликом нестручног и необезбеђеног претакања из постојећих резервоара у приручне и покретне цистерне у власништву криминалних група, чиме се додатно угрожава безбедност људи и животне средине. Све то представља посебну опасност по безбедност људи, имовине, објеката и животне средине. Криминалне групације у својим саставима имају поједине корумпиране представнике власти

³¹² Кековић, З., Тодоровић З. (2008). Угрожавање животне средине у Републици Србији - безбедоносни аспект, *НБП – Журнал за криминалистику и право* 13 (3), 23-40, стр. 33.

³¹³ Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, *op. cit.*, стр. 88.

или добијају њихову подршку и заштитну залеђину у остварењу привилегија и противзаконитог богаћења. Такве активности се тешко остварују ако немају подршку у власти или у политичким структурама“.³¹⁴ Речено уједно упућује и на веома значајан однос (организованог) еколошког криминалитета, како са привредним криминалитетом уопште, тако и са кривичним делима против службене дужности (нарочито коруптивним службеним кривичним делима).

Међународна агенција за атомску енергију правећи базу података о нелегалној трговини нуклеарним и другим радиоактивним материјама, сачинила је различите врсте сценарија ове нелегалне трговине:

1.) Кријумчарење у комерцијалне сврхе у иностранству, без злонамерног краја сврхе, где трговац зна да је материја радиоактивна и потенцијално опасна;

2.) Кријумчарење у комерцијалне сврхе у иностранству, без злонамерног краја сврхе, где трговац нема сазнање да је материја радиоактивна и потенцијално опасна;

3.) Криминалци који краду све што мисле да могу прокријумчарити и продати у иностранству, али који не схватају да средства која су украдена садрже нуклеарне и друге радиоактивне материје.³¹⁵

На овом месту је неопходно поменути и савремене облике тероризма чије се активности заснивају на могућности употребе оружја за масовно уништење (биолошког, хемијског, нуклеарног, радиолошког, и др.). Сваки од наведених облика тероризма, а нарочито у спрези са активностима организованог криминалних структура, може нанети несагледиве штете савременом друштву, и врло је велика претња целој друштвеној заједници.

У контексту односа привредног и организованог еколошког криминалитета, може се поћи од различитих ставова у правној теорији о начину перципирања и класификовања еколошког криминалитета у ширем смислу.

---

³¹⁴ Пејановић, Љ., Јегеш, М., Станковић, Н., (2011). Облици угрожавања еколошке безбедности, *CIVITAS* 1 (1), 162-178, стр. 168-169; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, *op. cit.*, стр. 88.

³¹⁵ Бјелајац, Ж., (2013). Организовани криминалитет, империја зла, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 258.

Наиме, према Бејатовићу и Шикману, „питање класификације еколошког криминалитета није у потпуности јасно дефинисано. Многи аутори еколошки криминалитет класификују као привредни криминалитет, тј. криминалитет у привредно-финансијском пословању. Поред тога, многи класификују еколошки криминал и као корпоративни криминал или криминал у оквиру занимања. Ипак, много прецизније би било класификовање еколошког криминала као врсте организованог криминала, и то оне врсте која има транснационални карактер. Не само присуство елемената иностраности, већ и масовност, динамичност, адекватан степен организованости, стална експанзија, те (зло)употреба савремених техничко-технолошких достигнућа само су неке од посебности транснационалног еколошког криминалитета. Такође, једна од значајних особености транснационалног еколошког криминалитета јесте ограничена могућност његове контроле. Данас се све више чини да су човекове могућности по питању надзора и контроле над разним облицима угрожавања животне средине заиста ограничени. Исто тако, као карактеристика може се навести и „тамна бројка“ овог облика криминалитета. Многи од деликата еколошког криминалитета никада не буду откривени или пак евидентирани као такви. Ово је један од кључних разлога што транснационални еколошки криминал остаје "невидљив", а што ствара представу о томе да ово и није нарочито штетан и опасан облик криминалитета“.³¹⁶

---

³¹⁶ Бејатовић, С., Шикман, М., (2014). Транснационални еколошки криминалитет у Миле Шикман (уредник) Сузбијање криминалитета и европске интеграције, с освртом на еколошки криминалитет, Бања Лука, Висока школа унутрашњих послова, 13-31, стр. 17-18; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, *op. cit.*, стр. 91-92.

3.3. Општи осврт на однос организованог криминалитета и корупцијских кривичних дела (кривичних дела са елементима корупције)

У теорији се често истиче да је корупција веома сложен и опасан вид криминалитета, чија је заступљеност константна, традиција веома дуга, а последице скоро немерљиве.³¹⁷

Најједноставнија пракса у корупцији јесте подмићивање. Међутим, како се приближавамо вишим нивоима одлучивања, механизми корупције постају сложенији. Корист престаје бити само финансијска. На овим нивоима новац више није нужно у игри, већ се тргује утицајем, власништвом над каквим добрима, обећава „услуга за услугу” или привилеговани третман.³¹⁸

Према широко прихваћеној дефиницији корупција је "злоупотреба службеног положаја ради остваривања личне користи".³¹⁹

Међутим, према Ђирићу и сар., „корупција спада у оне појмове, односно категорије, којима је тешко одредити садржај, тј. дати универзалну дефиницију, јер појавни облици овог феномена, па и место које заузима у функционисању друштва, зависе од друштвеног контекста у коме се корупција јавља – различите државе, културе, периоди“.³²⁰

На основу наведених дефиниција могу се издвојити следећи елементи корупције:

1. незаконито понашање;
2. склоност непотизму;
3. уцењивање и проневера;

---

³¹⁷ У том контексту, поједини сутори истичу да је корупција феномен „који прати сва друштва у свим временима, а разлике су само у степену и врсти корупције којом су захваћена поједина друштва, утицајне друштвене групе или појединци. Корупција је комплексна појава, у пракси веома заступљена. Њених потенцијалних носилаца је много“. Матијашевић-Обрадовић, Ј., Петковић, М., (2014). Узроци и ефекти корупције у условима транзиционих промена у Србији у Мирко Кулић (уредник) Право и изазови XXI вијека – Корупција, Брчко, Европски универзитет Брчко дистрикта, 205-216, стр. 212.

³¹⁸ Хаџић, М., et al., (2013). Корупција у сектору безбедности Србије, Београд, Београдски центар за безбедносну политику, стр. 13.

³¹⁹ Јовановић, П., (2001). Анатомија корупције, Београд, Transparency International Serbia, стр. 4.

³²⁰ Ђирић, Ј., et al., (2010). Корупција - проблеми и превазилажење проблема, Београд, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, стр. 9.

4. злоупотреба јавног положаја за личне циљеве;
5. делатност супротна моралним нормама;
6. богаћење без правног основа;
7. губљење поверења у државу и друштво.³²¹

У табели која следи у наставку, приказане су и појашњене основне компоненте корупције.

Табела 5. Основне компоненте корупције

Р. бр.	Компонента корупције	Ближе представљање компоненте корупције
1	Морална компонента	„Корупција нагриза морал одређеног друштва кроз угрожавање или уништавање његових социјалних, економских, политичких и правних институција. Она руши основне људске вредности, као што су: слобода, достојанство, права човека-грађанина. Понашање људи који врше кривична дела корупције супротно је понашању обичног човека без привилегованог положаја у некој државној или друштвеној служби. Овај специфичан облик организованог криминалитета, израз је неморала који угрожава све значајне вредности једног друштва.“
2	Психолошка компонента	„Носиоци корупције нису асоцијалне особе, представници класичног криминалитета. Напротив, као њени носиоци појављују се лица на положају и од угледа. Психолошка компонента корупције указује да су учиниоци ових криминалних делатности склони протекцији, лукави, интелигентни и веома стручни приликом извршења ових и других кривичних дела и имају психологију

³²¹ Ђукић, С., (2016). Корупција у Србији – теоријска и емпиријска анализа, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 40; цит. према: Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., Привредни криминалитет, *op. cit.*, стр. 199.

		превараната. Како се као извршиоци кривичних дела корупције појављују службена лица која врше одређене службене дужности, углавном су високо образовани. Користе лошу организацију државе, лоше уређен правни поредак и мањкаве законе“.
3	Социјална компонента	„Корупција има социјалне корене јер је, као и све друге девијације, производ одређеног стања у социјалној основи друштва. Снага и моћ укоренењених навика и схватања, преносе се и прелагођавају новоствореним друштвеним односима.“
4	Криминолошка компонента	„Један од начина успостављања везе организованог криминала са органима власти и другим органима јесте подмићивање, али ту су и други видови корумпирања појединих људи из структуре наведених органа. Подмићивање спада у нарочито друштвено опасна и штетна кривична дела која прете да остваре социјалну дезорганизацију друштва. Латентност ове врсте криминалитета је огромна. Суштина подмићивања састоји се у његовој прикривености. Партнер, по правилу, не пријављује подмићеног и тако су обе стране заинтересоване да прикрију недело.“
5	Економска компонента	„Корупција као облик организованог криминалитета нагриза стубове економског система одређеног друштва. Конкретно, она је са једне стране узрок многих поремећаја у економском систему, јер ремети развој производних снага и производних односа тј. функционисање основних сегмената привредног система: производњу, потрошњу, расподелу и размену. Са друге стране, оне су последица дубљих социјално – економских супротности и деловања одређених економских законитости у привредном систему једног друштва и на

		плану међународних економских односа, као што су закони понуде и потражње, закон вредности, закон конкуренције на домаћем и светском тржишту и др“
6	Политичка компонента	„Политичка конпонета корупције испољава се управо кроз међусобни однос организованих криминалних група и државних структура. Корупција омогућава успостављање и одржавање одређених веза између политичких структура, односно представника државне власти и криминалних група или организација.“
7	Спољнополитичка компонента	„Према неким проценама, чак 15 процената средстава за изборне фондове у Америци, на свим нивоима избора, формира се од „прилога“ организованог криминалитета. Велике заслуге за ширење корупције у свету и код нас имају транснационалне компаније најразвијенијих земаља и њихове обавештајне службе у спрези с вођама разних криминалних организација и недемократским настројеним елитама малих, економски слабих, односно неразвијених држава.“
8	Правна компонента	„Друштво признаје одређена права, односно овлашћења и гарантује њихово остваривање у границама прописаним законом. Ако неки титулар врши право другачије него што је то предвиђено, те прекорачује своја овлашћења и/или повређује права другог субјекта, титулара, он своје право злоупотребљава. Злоупотреба права је забрањена.“

Извор: Петровић, Н., (2015). Корупција као облик организованог криминалитета, мастер рад, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 13-20.

У савремено уређеним државама корупција, поред тога што се сматра друштвено штетном, представља и узрок неефикасности државе. Основни појавни

облици корупције су: давање и примање мита, непотизам и злоупотреба службеног положаја односно функције у прибављању личне користи.³²²

Узроке корупције према Ћирићу и сар., „можемо пронаћи у свим сферама друштва, али се мора признати да је главни извор корупције начин функционисања и природа политичке и економске димензије друштвеног система. Односи који владају и механизми који се користе у ове две сфере друштвеног живота (својински монопол у економији и демократија елитистичког типа у политици) омогућавају појединим друштвеним групама да контролишу друштвене положаје, да злоупотребом ових позиција учвршћују своје позиције моћи и додатно се материјално богате. Из овога произлази да постоје две базичне врсте корупције: политичка и економска корупција:

- Политичка корупција се огледа у повезаности политичке елите са носиоцима економске моћи (финансирање политичких странака, учешће политичких функционера у приватном капиталу, управљању и деоби добити). Овај се вид корупције углавном јавља у неразвијеним земљама или у земљама у развоју и повезан је са процесом политичких избора. Као појавни облици политичке корупције појављују се:
  - 1.) неправилности у гласању,
  - 2.) непотизам,
  - 3.) лажна политичка обећања,
  - 4.) плаћање новинара да извештавају у корист једне политичке опције,
  - 5.) вршење утицаја на бираче расподелом новца или хране и пића, останак на власти насупрот очигледне воље народа и др.
- Економску корупцију карактеришу концентрација економске моћи у рукама малог броја људи и јаке везе центара економске и политичке моћи. Појавни облици економске корупције, између осталих подмићивање, јесу:
  - 1.) прање новца,
  - 2.) проневера,
  - 3.) утаја пореза и др.³²³

---

³²² Поповић, М., (2003)., Економска анализа корупције, *Безбедност* 45 (6), 353-374, стр. 353.

³²³ Ћирић, Ј., et al., Корупција - проблеми и превазилажење проблема, op. cit., стр. 12.

Када за критеријум разврставања узмемо ниво овлашћења у одлучивању на коме се корупција јавља, у теорији постоје две класификације:

- 1.) на крупну, средњу и ситну корупцију и
- 2.) политичку и административну корупцију.

Карактеристике претходно побројаних врста корупције, наведене су у следећим табелама.

Табела 6. Карактеристике поделе корупције на крупну, средњу и ситну

Р. бр.	Врста корупције	Појединачне карактеристике
1	Крупна корупција	Крупна корупција представља најопаснији облик јер је врше највиши државни функционери и крупни бизнисмени, тј. носиоци политичке и економске моћи у једном друштву. Ова врста корупције наноси највећу материјалну штету друштву, али и угрожава саме основе демократског уређења и функционисање државних институција.
2	Средња корупција	Средња корупција састоји се у примању и давању мита и у злоупотреби службеног положаја, а јавља се најчешће у привредној сфери.
3	Ситна корупција	Ситну корупцију врши најчешће нижи службеник јавне управе. Овај субјект није носилац друштвене моћи, али може вршити корупцију злоупотребом радног места на коме се налази. Штета за друштво од овог типа корупције је најмања.

Извор: Ђирић, Ј., et al., (2010). Корупција - проблеми и превазилажење проблема, Београд, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, стр. 12-13.

Табела 7. Карактеристике поделе корупције на политичку и административну

Р. бр.	Врста корупције	Појединачне карактеристике
1	Политичка корупција	Политичка корупција, корупција на високом нивоу јавља се међу носиоцима политичке моћи у једној држави, тј. међу политичарима и високим државним функционерима који <i>de facto</i> врше власт. Чињеница је да опаснији облици корупције, у које су директно умешани политичари, често остају непримећени, што значајно повећава ниво штетности коју имају по друштво. Ако се политика увукла у правосуђе, у полицију, онда долази до ситуације у којој припадници једне политичке партије не гоне своје страначке колеге, а иза тога најчешће стоји неки материјални интерес. Ово представља један од најчешћих појавних облика корупције на високом нивоу.
2	Административна корупција	Административна корупција представља корупцију на нижем нивоу која се јавља у државној администрацији, а врше је чиновници који спроводе законе и одлуке. Овде се барата са малим сумама новца и с овим обликом корупције можемо се суочити свакодневно у контакту са јавним службама и установама.

Извор: Тирић, Ј., et al., (2010). Корупција - проблеми и превазилажење проблема, Београд, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, стр. 13.

Поред наведеног, потребно је учинити кратку анализу узрока корупције. У савременој теорији најчешће се прави подела на политичке и економске узроке корупције. У наредној табели су ближе појашњени како политички, тако и економски узроци корупције.

Табела 8. Узроци корупције

Р. бр.	Узроци корупције	Појашњење узрока корупције
1	Економски узроци корупције	<p>„Сваки економски систем ствара односе моћи и субјекте који доминирају тим односима, због чега природно долазе у прилику да буду носиоци корупције. Сматра се да велика дискрециона овлашћења државног апарата у сфери економије директно утичу на висок ниво корупције у друштву. Из оваквих, широко постављених овлашћења проистичу велике могућности за различите злоупотребе. Ако доношење неке одлуке, од велике важности за неко привредно питање, директно зависи од воље државних службеника, реално је очекивати да ће они пробати да злоупотребом свог положаја себи прибаве материјалну корист.</p> <p>Монополски положај привредних субјеката истиче се као један од економских узрока корупције. Монополски положај не зависи од својинског облика у коме се налази привредни субјект, може бити реч и о државном и о приватном субјекту.</p> <p>Економским узроцима корупције сматрају се и недостаци у пореском систему и систему радних односа.“</p>
2	Политички узроци корупције	<p>„У теорији се као главни политички узроци корупције истичу непостојање контроле политичке елите и повезаност центара економске и политичке моћи.</p> <p>Политичка елита се сматра главним носиоцем корупције у друштву пре свега због природе свог положаја на друштвеној лествици. Полази се од тезе да је потребно контролисати политичку елиту да би се корупција сузбила. Теорија разматра и узроке појаве корупције унутар саме политичке елите. Истичу се два основна разлога – опортунизам и намера да се</p>

		<p>злоупотребом положаја дође до материјалне користи. Такође, контрола политичке елите не постоји у друштву у којем се политичке странке боре за долазак на власт како би биле у позицији да стекну корист од корупције, а док су у опозицији заједно са странкама из владе не раде ништа на сузбијању ове појаве. Проблем представља и хијерархијско устројство политичких странака, па се чланови не усуђују да износе доказе о учешћу партијских шефова у корупционашким аферама.</p> <p>Повезаност политичких и економских центара моћи јавља се у више облика.</p> <p>Финансирање политичких странака од стране приватног капитала којим се жели да се обезбеди противуслуга на штету пословне конкуренције, а постиже се уз злоупотребу овлашћења вршилаца јавне функције, јесте један од видова корупције. Други облик корупције која настаје из повезаности политичких и економских интереса јесте лобирање. Оно подразумева да политичари за време свог мандата воде политику која је у интересу неке компаније, у којој су раније били ангажовани, да би се по истеку мандата, за награду, вратили у компанију као саветници или чланови управних одбора.“</p>
--	--	--

Извор: Ћирић, Ј., et al., (2010). Корупција - проблеми и превазилажење проблема, Београд, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, стр. 17-18.

Организоване криминалне баве се различитим криминалним радњама (трговина дрогом, трговина људима, преваре, прање новца, насиље итд.), а путем корупције обезбеђују себи заштиту од кривичноправне репресије, утичу на политичке и економске одлуке и инфилтрирају се у државне структуре и редовне

привредне токове. Корупција се најчешће појављује у односу на обављање јавне службе.³²⁴

Приметна је веза организованог криминала са политичком и економском елитом, али и са новим центрима финансијске моћи, односно са извесним облицима политичког, привредног и еколошког криминала. Према Ђукићу, „за легализацију илегалног профита и за оснивање и приватизацију привредних субјеката неопходна је помоћ из структура државне администрације. Реч је о представницима државних органа власти на свим нивоима (из владе, министарстава, полиције, судства, тужилаштва, привредних структура) који за противуслуге и новац помажу криминалним групама. Њихови припадници су заштићени од државне репресије, и то избегавањем кривичног гоњења, изрицањем ослобађајућих, условних или минималних пресуда и скраћивањем казни затвора.³²⁵ Најопаснији су случајеви криминализације појединих, па и већине чланова владе (тзв. државни криминал). Одлуке високе политике могу да штите, па и стимулишу делатности организованог криминала“.³²⁶

Организовани криминал је посебно деструктиван по економско-финансијску безбедност државе и друштва. Привредни и буџетски системи трпе огромну штету због сиве економије, прања новца и утаје пореза, што угрожава националну безбедност стварањем социјалне напетости, незадовољства, политичке нестабилности, буџетског дефицита. Привилеговањем положаја криминалних група у приватизацији привредних субјеката угрожавају се и економска и социјална безбедност запослених и њихових породица.³²⁷

Као најзначајнији разлози који доводе до појаве корупције у сфери организованог криминалитета означени су:

---

³²⁴ Булатовић, А., Људска права у савременој политици борбе против транснационалног организованог криминала, стр. 145.

³²⁵ Како Игњатовић истиче, највећи проблем у реаговању и супротстављању организованим криминалним активностима јесте „развијен систем корумпирања власти, због ког криминалци бивају фактички аболирани од стране система“. Игњатовић, Б., (2008). Криминологија, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду, стр. 157.

³²⁶ Ђукић, С., (2016). Савремени организовани криминалитет као облик угрожавања националне безбедности. *Економски изазови* 5 (9), 126-149, стр. 135.

³²⁷ *Ibid.*, стр. 136.

- могућност владе да својом политиком обезбеди значајну финансијску корист појединцима или предузећима преко уговора, приватизације или давања концесија, чиме субјекти ближи влади стичу корист,

- афинитет економских субјеката ка евазији пореза, нарочито у условима када порески систем дестимулише привредну активност,

- мале плате јавних службеника у односу на друге запослене,

- подмићивање политичара у функцији позитивних резултата на изборима,

- судство које не поштује законе а може да наметне трошкове странама које не припадају владајућој номенклатури,

- праће новца уз сарадњу државе, мафије и пословног света,

- неефиксане институције државе,

- одсуство владавине права и

- неефикасна заштита или одсуство заштите приватног власништва.³²⁸

Како се корупција често означава као специфични *modus operandi* организованог криминалитета, или као најважнија карактеристика организованог криминалитета, у теорији се истиче да „у феноменолошком смислу, корупција рефлектује злоупотребу јавног службеника било да је у питању његово располагање јавном моћи или да се ради о томе да свој положај користи да би остварио неку личну корист. Контекст одређења појаве корупције који би био заснован на идеалном типу, поставља њено одређење као мопопол власти и дискреционо право одлучивања органа власти које је у коришћењу „ослобођено” иначе принципијелно захтеване одговорности. Корупција се односи на понашање јавног службеника, и то како изабраних лица, тј. политичара, тако и професионалаца у јавном сектору, које им омогућава да се они лично или њима блиске особе, нечасно и незаконито богате злоупотребом јавног овлашћења“.³²⁹

---

³²⁸ Манојловић, М., (2001). Осврт на корупцију у Југославији. *Безбедност* 43 (3), 342-351, стр. 344.

³²⁹ Поре, Ј., (2004). Антикорупцијски приручник, супротстављање корупцији кроз систем друштвеног интегритета, Београд, Транспарентност – Србија, стр. 4; цит. према: Булатовић, А., Људска права у савременој политици борбе против транснационалног организованог криминала, стр. 147.

Међутим, према Бошковићу, не могу се прихватити она гледишта по којима се корупција одређује само у јавним службама, „односно у оним јавним овлашћењима која су у вези са функцијом државе, јер тиме корупција не би обухватила и оне криминалне делатности корупцијског карактера које се дешавају у осталим друштвеним делатностима. Дефиниција корупције која се заснива на злоупотреби јавних овлашћења у директној је вези са државом и њеним органима, чиме искључује

Према Фатићу, „суштина јавне службе је вршење јавног овлашћења делегираног од стране државе. Очекивања од јавног службеника су двојака: од њега се очекује стручност у конкретном обављању свог посла и специфични интегритет као јавног службеника, који се односи на оданост интересима државе, правилима поступања у државној служби, и, с тим у вези, отпорност на корупцију. Корупција се може јавити и у приватном и у јавном сектору, али им се интензитет моралног проблематизовања разликује јер јавни службеник располаже средствима, интересима и условима реализовања аспирација грађана, то јест пореских обвезника, док приватни предузетник, у највећем броју случајева, располаже само својим и средствима оних који су му их добровољно уступили или поверили. Зато је у односу са јавним сектором корупција као штетна девијација примарна“.³³⁰

Често се корупција поистовећује са организованим криминалом. Ова два феномена су по својој природи потпуно различита. Организовани криминал представља преузимање државних послова од стране криминалних група. Ово не значи да у случају организованог криминала не долази до корупције. Она може бити и веома често јесте део активности организованих криминалних група, али ова два феномена ипак не треба поистовећивати.³³¹

Експанзивност у развоју корупцијских кривичних дела, карактеристика је савременог друштва.

Кривично право се од давнина сматрало значајним средством борбе против корупције, али су поједини теоретичари и људи који су кривично право примењивали у пракси, добро знали да његова улога у сузбијању тог друштвеног зла ипак не може бити примарна, што се превасходно темељи на познавању

корупцију у приватном сектору као битном сегменту делатности у друштву. Корупција, у сваком случају, представља незаконито и неморално деловање, чији су учиниоци носиоци државне, политичке, финансијске, привредне или друге јавне функције, као и лица која се појављују као носиоци одређених функција у приватном сектору, који искоришћавају те своје функције и друштвени утицај као и институције система у циљу незаконитог богаћења и остваривања личних интереса, финансијске или неке друге моћи“.

³³⁰ Фатић, А., (2005). Корупција и криминална девијација у Д. Радовановић, А. Булатовић (уредници) Корупција, Центар за менаџмент и Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2005, стр. 6; цит. према: Булатовић, А., Људска права у савременој политици борбе против транснационалног организованог криминала, стр. 149.

³³¹ Беговић, Б., (2007). Економска анализа корупције, Београд, Центар за либерално-демократске студије, стр. 68.

суштинских проблема корупције.³³² При реченом, прихватљив начин решавања проблема корупције јесте развијање ефикасних метода откривања, разјашњавања и доказивања кривичних дела корупције, што је, према Шкулићу, „пре свега домен кривичног процесног права, односно стварања фактичких услова за примену норми материјалног кривичног права у овој области“.³³³

Како је већ претходно било речено, под кривичним делима са елементима корупције првенствено се подразумевају следећа кривична дела против службене дужности:

- 1.) Злоупотреба службеног положаја,
- 2.) Трговина утицајем,
- 3.) Примање мита,
- 4.) Давање мита и
- 5.) Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика.

Кроз овај сет кривичних дела најбоље се може сагледати значај ближе анализе кривичних дела против службене дужности (имајући у виду да је одређен број инкриминација у овом поглављу Кривичног законика обухваћен управо и квалификацијом коруптивних кривичних дела), али и значај односа организованог криминала са кривичним делима против службене дужности (као врсте кривичних дела која су саставни део већ поменуте шире целине – привредног криминалитета).

Поред наведених корупцијских кривичних дела из групе кривичних дела против службене дужности, Кривични законик прописује још нека кривична дела код којих се санкционишу радње које се могу окарактерисати као искључиво коруптивне, а која, поред претходно побројаних корупцијских кривичних дела из групе кривичних дела против службене дужности спадају у корупцијска кривична дела у ужем смислу.

То су следећа кривична дела:

- 1.) Давање и примање мита у вези са гласањем, члан 156 Кривичног законика, из групе кривичних дела против изборних права³³⁴;

---

³³² Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр. 311.

³³³ *Ibid.*

³³⁴ Одредба члана 156 Кривичног законика гласи:

2.) Примање мита у обављању привредне делатност, члан 230 Кривичног законика, из групе кривичних дела против привреде³³⁵;

3.) Давање мита у обављању привредне делатност, члан 231 Кривичног законика, из групе кривичних дела против привреде^{336 337}.

Кривичноправна анализа сваког појединачног кривичног дела против службене дужности дата је у претходном поглављу. На овом месту биће ближе

„ (1) Ко другоме нуди, даје, обећа награду, поклон или какву другу корист да на изборима или референдуму гласа или не гласа или да гласа у корист или против одређеног лица односно предлога, казниће се новчаном казном или затвором до три године.

(2) Истом казном казниће се и онај ко захтева или прими поклон или какву другу корист да на изборима или референдуму гласа или не гласа или да гласа у корист или против одређеног лица односно предлога.

(3) Ако дело из става 1 учини члан бирачког одбора или друго лице у вршењу дужности у вези са гласањем, казниће се затвором од три месеца до пет година.

(4) Поклон или друга корист одузеће се“.

³³⁵ Одредба члана 230 Кривичног законика се примењује од 1. марта 2018. године, и гласи:

„(1) Ко при обављању привредне делатности за себе или другог, непосредно или посредно, захтева или прими поклон или другу корист или ко прими обећање поклона или друге користи да закључи уговор или постигне пословни договор или пружи услугу или да се уздржи од таквог деловања или кршењем других дужности у обављању привредне делатности на штету или у корист субјекта привредног пословања или другог правног лица за које или у којем ради или другог лица, казниће се затвором од једне до осам година.

(2) Учиниолац дела који, после закључења уговора или постизања пословног договора или после пружене услуге или уздржавања од таквог деловања, за себе или другог захтева или прими поклон или другу корист или прихвати обећање поклона или друге користи, казниће се затвором до три године.

(3) Примљени поклон и имовинска корист одузеће се“.

³³⁶ Одредба члана 231 Кривичног законика се примењује од 1. марта 2018. године, и гласи:

„(1) Ко учини, понуди или обећа поклон или другу корист лицу да оно при обављању привредне делатности, закључи уговор или постигне пословни договор или пружи услугу или се уздржи од таквог деловања или крши друге дужности у обављању привредне делатности на штету или у корист субјекта привредног пословања за које или у којем ради или на штету или у корист другог правног или физичког лица или ко посредује при оваквом давању поклона или друге користи, казниће се затвором од три месеца до три године.

(2) Учиниолац дела који је дао поклон или другу корист на захтев лица да оно при обављању привредне делатности закључи уговор, постигне пословни договор, пружи услугу или крши дужност, а дело је пријавио пре него што је сазнао да је оно откривено, може се ослободити од казне.

(3) Дати поклон и имовинска корист одузеће се“.

³³⁷ У ширем смислу у коруптивна кривична дела спадају и друга кривична дела против службене дужности, као и већи број кривичних дела против привреде.

Из групе кривичних дела против службене дужности, то су следећа дела: несавестан рад у служби, противзаконита наплата и исплата, ненаменско коришћење буџетских средстава, превара у служби, проневера и послуга.

Кривична дела против привреде која спадају у ову групу су: превара у обављању привредне делатности, превара у осигурању, проневера у обављању привредне делатности, злоупотреба поверења у обављању привредне делатности, злоупотреба положаја одговорног лица, злоупотреба у вези са јавном набавком, злоупотреба у поступку приватизације, закључење рестриктивног споразума, проузроковање стечаја, проузроковање лажног стечаја, оштећење поверилаца, недозвољена трговина, кријумчарење и прање новца.

анализирани најзначајнији аспекти односа организованог криминалитета са коруптивним кривичним делима, односно са кривичним делима против службене дужности са елементима корупције.

Основно становиште правне теорије у вези са односом организованог криминалитета и кривичног дела злоупотребе службеног положаја јесте да „кривично дело злоупотребе службеног положаја не спада у кривична дела која се на први поглед лако и једноставно повезују са активностима организованог криминалитета, али је оно као један од основних коруптивних деликата несумњиво веома значајно за сагледавање укупне криминалне делатности учинилаца који делују у оквирима организованих криминалних група, а вршење кривичних дела корупције несумњиво представља значајну особеност најозбиљнијих организованих криминалних група. Неспорно је да коруптивни механизми представљају веома важан елемент егзистенције организованог криминалитета и неку врсту „живавости“ криминалних организација, па чак и својеврсне заштићености организованих криминалних група од деловања механизма правне државе. Припадници криминалних организација по правилу нису у прилици да директно врше злоупотребу службеног положаја, мада ни то није искључено, а посебно када се као учинилац јавља одговорно лице, али они могу користећи одговарајуће коруптивне механизме да утичу да друге особе које имају статус службених или одговорних лица врше ово кривично дело“.³³⁸

Кривично дело трговине утицајем у многоме је слично кривичним делима примања и давања мита. Оно што битно разликује трговину утицајем од примања и давања мита јесте начин на који је законодавац прописао поменуте инкриминације у Кривичном закону. За разлику од кривичних дела примања и давања мита, кривично дело трговине утицајем обухвата и активан и пасиван облик чињења радње кривичног дела у једној инкриминацији. У оквиру односа са организованим криминалитетом, Петровићева истиче да „представници организованог криминалитета за остваривање везе са представницима власти, службеним лицима или другим лицима која одлучују о њиховим правима и обавезама, могу

---

³³⁸ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр.319-320.

„користити“ одређено треће лице (извршиоца кривичног дела трговина утицајем), чијим посредством успостављају везу са наведеним лицима. Такође, такво лице може бити посредник за вршење кривичних дела давања мита и примања мита, када чланови криминалне организације не врше подмићивање успостављајући контакт директно са примаоцем мита“.³³⁹

Као што се из назива кривичног дела кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика може закључити, ово кривично дело може извршити само судија, судија поротник, јавни тужилац и његов заменик, па имајући у виду поделу на општа и посебна службена кривична дела, ово кривично дело спада у посебна.

Петровићева наводи да ће до радње извршења овог дела доћи „у случају да је кривично гоњење неког члана организоване криминалне групе отпочело. Тако, дело може извршити један од наведених могућих учинилаца успостављајући везу са организованом криминалном групом, али могуће је да је и сам учинилац члан криминалне групе“.³⁴⁰

Иако неки аутори у правној теорији сматрају да подмићивање представља једно кривично дело које обухвата активан облик (давање мита) и пасиван облик (примање мита), законодавац је ипак заузео став да је целисходније прописати две засебне инкриминације – кривично дело примање мита и кривично дело давање мита.³⁴¹

Како поједини аутори истичу, „савремене и најопасније форме организованог криминалитета не могу се замислити без коришћења коруптивних метода, и то пре свега у односу на одређене представнике државне власти а често и

---

³³⁹ Петровић, Н., (2015). Корупција као облик организованог криминалитета, мастер рад, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 42-43.

³⁴⁰ Ibid., стр. 45.

На субјективном плану мора постојати умишљај који обухвата и свест да се доноси незаконит акт. Према Стојановићу, „не сме постојати намера да се корист себи прибави јер би се у том случају радило о другом кривичном делу - злоупотреби службеног положаја. Дело је довршено доношењем незаконитог акта или кршењем закона, није потребно да је наведена намера остварена“. Стојановић, З., Коментар кривичног законика, ор. cit., стр. 946.

³⁴¹ Према Таховићу, уколико би подмићивање представљало јединствено кривично дело које би инкорпорисало и активан облик и пасиван облик, „прималац и давалац мита би увек били саизвршиоци једног кривичног дела, што би довело до низа тешко решивих кривичноправних проблема, па се стога и конституишу два засебна кривична дела“. Таховић, Ј., (1955). Кривично право – посебни део, Београд, Научна књига, стр. 468.

у вези са вршењем кривичних дела које спадају у привредни криминалитет, која су такође повезана са подмићивањем. У питању је најпознатији и најзначајнији облик корупције³⁴². Дакле, и активно и пасивно подмићивање представља облик корупције, „мада је по лигици ствари коруптивни ефекат увек видљивији код примања мита“³⁴³.

За припаднике организованог криминалитета је типичније активно подмићивање, односно вршење кривичног дела давања мита, чиме они делују коруптивно у односу на битне експоненте државне власти или лица која имају важне функције у привредним субјектима и сл.³⁴⁴ Дакле, иако је примарни *modus operandi* организованог криминала застраживање и насиље, најјаче оружје је ипак корупција.

Како Павловићева истиче, корупција уопште, а сходно томе и подмићивање, „патолошка је појава везана за владајућу политичку структуру, где је лични интерес стављен изнад општег интереса, супротно темељу на којем почивају носиоци политичких функција, односно заступање интереса друштвене и политичке заједнице. Она је један од узрока лошег функционисања државе и друштва, девијација правилног обављања јавне функције, као и кршења норми које су утемељене у држави и друштву“³⁴⁵.

Уопштено, посматрајући однос организованог криминалитета и корупције, Бјелајац наводи да „Европска унија и владе већине водећих европских земаља предузимају опсежне мере у циљу санкционисања активних и пасивних облика корупције које почине јавни функционери, а кривични закони санкционишу директне и индиректне облике корупције, укључујући и саме покушаје корупције. У Немачкој, примера ради, у пакету антикорупцијских мера предвиђено је да уколико државни службеник злоупотребава свој положај, целој следећој

---

³⁴² Петровић, Н., Корупција као облик организованог криминалитета, ор. cit., стр. 31.

³⁴³ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, ор. cit., стр. 323.

³⁴⁴ Петровић, Н., Корупција као облик организованог криминалитета, ор. cit., стр. 35.

³⁴⁵ “Многе владе подстичу подмићивање директно, тако што одобравају пореске олакшице у неким извозним пословима, па се каже да пословни људи не могу другачије да опстану него да плате мито да би „остали у послу“. Тако долазимо до закључка да је мито постао део цене пословања“. Павловић, Б., (2013). Криминалитет и корупција у Зборник са Међународне конференције о друштвеном и технолошком развоју - STED 2013, Бања Лука, Универзитет за пословни инжењеринг и менаџмент, 1-11, стр. 7.

генерацији његових потомака забрањено је запослење у државној управи. Међутим, ако државни службеник испољава поштење његови потомци имају предност у односу на друге конкуренте. У САД, које се стриктно боре против корупције, тешко се може наћи, на пример конгресмен, који би се усудио да седне за исти сто у неком ресторану са каквим политичким анонимусом и да приушти себи бесплатан ручак“.³⁴⁶

Аутор такође наводи да „бројни еминентни научници и организације попут Светске банке и *Transparency International*-а уочили су имплицитне везе између организованог криминала и корупције. Најновије студије о корупцији имају низ посебних специфичности. Оне документују податке о корупцији која постаје глобални феномен, а недавна истраживања у Италији су обезбедила податке који омогућавају анализе механизма корупције на начин који до сада није био репрезентован. Друга студија тврди да су везе између корупције и организованог криминала тесне, о чему сведоче огромне суме које се из корумптивних активности преносе и „перу” преко банака у off-shor рајевима. У циљу што веће финансијске добити, корупција често укључује насиље или претње насиљем. Зато предлози за прекидање веза између организованог криминалитета и корупције, од стране званичника међународне заједнице обухватају доношење низа регулаторних и нерегулаторних приступа уз неопходност континуиране међународне сарадње“.³⁴⁷

---

³⁴⁶ Бјелајац, Ж., (2015). Корупција као изазов савременог демократског друштва, *Култура полиса* 12 (26), 43-57, стр. 48-49.

³⁴⁷ Бјелајац, Ж., (2014). Трговина људима-Злочин против човечности, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом саду, стр. 179.

Између осталог, уколико се узму у обзир кривични и кривичнопроцесни аспекти реаговања правног система на организовани криминалитет, може се рећи да одговор на појаве организованог криминалитета и кривичних дела повезаних са њим (превасходно коруптивних) подразумева:

- 1) установљавање посебног положаја државних органа који поступају у односу на кривична дела која спадају у организовани криминалитет,
- 2) утврђивање посебних кривичних инкриминација и кривичнопроцесних правила која се примењују када су предмет предистражних и кривичних поступака кривична дела организованог криминалитета. Види више: Петровић, Н., Корупција као облик организованог криминалитета, *op. cit.*, стр. 49.

IV Материјални кривичноправни аспект организованог криминалитета и карактеристичне преварне радње у служби које се врше деловањем и у вези са организованим криминалитетом уз осврт на упоредноправни аспект

4.1. Осврт на материјални кривичноправни аспект организованог криминалитета

Према одређењу члана 112, став 35 Кривичног законика, организована криминална група је група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.

Према одређењу члана 112, став 22 Кривичног законика, група је најмање три лица повезаних ради трајног или повремениг вршења кривичних дела која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру.

Организовано деловање криминалних група представља „квалификовану опасност за јавни ред, општу сигурност, за правну државу, слободно тржиште и легалност у привредном и финансијском пословању“.³⁴⁸

У ширем смислу, то су облици криминалног деловања које одликује постојање криминалних организација и организованог приступа у вршењу кривичних дела, ради прибављања противправне имовинске користи. У ужем смислу, то су облици организованог криминалног деловања код којих су успостављене везе између шефова криминалних организација и појединаца из структуре државне власти.³⁴⁹

Материјално кривично законодавство Србије поступање у оквиру организоване криминалне групе посматра и уређује на два начина:

---

³⁴⁸ Ђукић, С., (2016). Последице организованог криминалитета по националну безбедност. *Војно дело* 68 (7), 85-102, стр. 85.

³⁴⁹ *Ibid.*, стр. 86.

1.) кроз прописивање посебног кривичног дела, којим се санкционише поступање у оквиру организоване криминалне групе. У питању је кривично дело из члана 346 Кривичног законика - Удруживање ради вршења кривичних дела, из поглавља тридесет првог, под називом – Кривична дела против јавног реда и мира;

2.) кроз прописивање читавог низа кривичних дела код којих се постојање организоване криминалне групе прописује као квалификаторна околност.

У наставку ће бити више речи о кривичном делу којим се санкционише поступање у оквиру организоване криминалне групе (Удруживање ради вршења кривичних дела), а одређене напомене о ставу законодавца биће учињене и поводом кривичних дела код којих се постојање организоване криминалне групе прописује као квалификаторна околност.

*4.1.1. Кривично дело у актуелном кривичном материјалном
законодавству Србије којим се санкционише поступање у оквиру
организоване криминалне групе*

Посебно кривично дело, којим се санкционише поступање у оквиру организоване криминалне групе јесте Удруживање ради вршења кривичних дела из члана 346 Кривичног законика.

Законско одређење кривичног дела гласи:

(1) Ко организује групу која има за циљ вршење кривичних дела за које се може изрећи казна затвора од три године или тежа казна, ако законом за такво организовање није предвиђена тежа казна, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(2) Ко организује организовану криминалну групу, ако законом за такво организовање није предвиђена тежа казна, казниће се затвором од једне до осам година.

(3) Припадник групе из става 1. овог члана, казниће се затвором од три месеца до три године.

(4) Припадник организоване криминалне групе из става 2. овог члана, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

(5) Ако се дело односи на групу или организовану криминалну групу, која има за циљ вршење кривичних дела за које се може изрећи казна затвора од двадесет година или затвор од тридесет до четрдесет година, организатор групе или организоване криминалне групе ће се казнити затвором најмање десет година или затвором од тридесет до четрдесет година, а припадник групе или организоване криминалне групе затвором од шест месеци до пет година.

(6) Организатор групе или организоване криминалне групе који откривањем групе или организоване криминалне групе или на други начин спречи извршење кривичних дела ради чијег вршења је група или организована криминална група организована, казниће се затвором до три године, а може се и ослободити од казне.

(7) Припадник групе или организоване криминалне групе који открије групу или организовану криминалну групу пре него што је у њеном саставу или за њу учинио неко кривично дело, ради чијег вршења је група или организована криминална група организована, казниће се новчаном казном или затвором до једне године, а може се и ослободити од казне.

Према Шкулићу, „суштински су радње извршења кривичног дела удруживања ради вршења кривичних дела, алтернативно прописане као:

- 1.) организовање одговарајуће криминалне форме, и
- 2.) приступање таквој организованој криминалној форми“.³⁵⁰

Организовање групе или организоване криминалне групе за вршење кривичних дела је проналажење, анимирање, придобијање и повезивање више лица, на већем простору или у ширем обиму на бази злочиначког плана за вршење одређених кривичних дела, за која је законом прописана казна затвора од три године или тежа казна.³⁵¹

Организовање групе / организоване криминалне групе се може јавити у виду стварања нове групе или искоришћавања постојеће групе.

³⁵⁰ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр. 256.

³⁵¹ Николић, Г., Појам и карактеристике организованог криминалитета, стр. 92.

Група / организована криминална група се основа или јој се приступа ради вршења дозвољених или недозвољених активности.

Према Ђурђићу и Јовашевићу, „дело је свршено моментом стварања групе или организоване криминалне групе са злочиначким планом, без обзира да ли је неко од планираних кривичних дела уопште извршено или покушано. Постојање припадником групе или организоване криминалне групе је писмено или усмено саглашавање са чланством у групи или организованој криминалној групи ради вршења кривичних дела, за које је прописана казна затвора три године или тежа казна или фактичко предузимање делатности из оквира злочиначког плана. У овом облику дело је свршено моментом када је неко лице формално или фактички постало припадник групе за вршење планираних кривичних дела, без обзира да ли је у саставу групе извршило било које кривично дело“.³⁵²

Криминална форма представља организацију усмерену на вршење кривичних дела, а она с обзиром на одређене законске критеријуме, може бити:

- 1.) организована у мањем степену – група;
- 2.) организована у вишем степену – организована криминална група.³⁵³

Треба напоменути да кажњавање за кривично дело удруживање ради вршења кривичних дела не представља сметњу за процесуирање организатора и чланова групе и за сва друга кривична дела која организована криминална група учини. Према ставу судске праксе, изузетак од овог правила постојаће када се постојање организоване криминалне групе прописује као квалификовани облик посебног кривичног дела, у том случају учинилац може бити кажњен само за квалификовани облик кривичног дела, али не и за кривично дело удруживања ради вршења кривичних дела. У супротном би постојало двостроко кажњавање због исте околности.³⁵⁴

Иначе, стварање криминалне групе или организоване криминалне групе има изворни карактер, јер до момента стварање ових криминалних форми, није постојао исти облик колективитета у циљу вршења кривичних дела.

---

³⁵² Ђурђић, В., Јовашевић, Д., (2010). Кривично право - посебни део, *op. cit.*, 227-228.

³⁵³ Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр. 256.

³⁵⁴ Центар за правосудна истраживања (2017). Улога тужилаштва у борби против корупције и организованог криминала у Републици Србији, Београд, стр. 36.

Извршилац овог кривичног дела може бити свако лице (ово се односи како на организатора, тако и припадника криминалне групе / организоване криминалне групе).

Кривично дело се може извршити само са умишљајем.

4.1.2. Кривична дела у актуелном кривичном материјалном законодавству Србије код којих се постојање организоване криминалне групе прописује као квалификаторна околност

Поред кривичног дела којим се санкционише поступање у оквиру организоване криминалне групе (Удруживање ради вршења кривичних дела), Кривични законик предвиђа читав низ кривичних дела код којих се постојање организоване криминалне групе прописује као квалификаторна околност.

То су следећа кривична дела:

1.) Кривично дело отмице (члан 134 Кривичног законика), из поглавља четрнаестог, под називом - Кривична дела против слобода и права човека и грађанина;

2.) Кривично дело принуде (члан 135 Кривичног законика), из поглавља четрнаестог, под називом - Кривична дела против слобода и права човека и грађанина;

3.) Кривично дело одузимања малолетног лица (члан 191 Кривичног законика), из поглавља деветнаестог, под називом - Кривична дела против брака и породице;

4.) Кривично дело промене породичног стања (члан 192 Кривичног законика), из поглавља деветнаестог, под називом - Кривична дела против брака и породице;

5.) Кривично дело тешке крађе (члан 204 Кривичног законика), из поглавља двадесет првог, под називом - Кривична дела против имовине;

6.) Кривично дело разбојничке крађе (члан 205 Кривичног законика), из поглавља двадесет првог, под називом - Кривична дела против имовине;

7.) Кривично дело разбојништва (члан 206 Кривичног законика), из поглавља двадесет првог, под називом - Кривична дела против имовине;

8.) Кривично дело изнуде (члан 214 Кривичног законика), из поглавља двадесет првог, под називом - Кривична дела против имовине;

9.) Кривично дело уцене (члан 215 Кривичног законика), из поглавља двадесет првог, под називом - Кривична дела против имовине;

10.) Кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога (члан 246 Кривичног законика), из поглавља двадесет трећег, под називом - Кривична дела против здравља људи;

11.) Кривично дело удруживања ради противуставне делатности (члан 319 Кривичног законика), из поглавља двадесет осмог, под називом - Кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије;

12.) Кривично дело недозвољеног прелаза државне границе и кријумчарења људи (члан 350 Кривичног законика), из поглавља тридесет првог, под називом - Кривична дела против јавног реда и мира;

13.) Кривично дело организовања и подстицања на извршење геноцида и ратних злочина (члан 375 Кривичног законика), из поглавља тридесет четвртог, под називом - Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом;

14.) Кривично дело трговине људима (члан 388 Кривичног законика), из поглавља тридесет четвртог, под називом - Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом;

15.) Кривично дело трговине малолетним лицима ради усвојења (члан 389 Кривичног законика), из поглавља тридесет четвртог, под називом - Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом;

16.) Кривично дело финансирања тероризма (члан 393 Кривичног законика), из поглавља тридесет четвртог, под називом - Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом.

У табели која следи, биће приказан садржај поменутих инкриминација, са циљем сагледавања постојања организоване криминалне групе као квалификаторне околности.

Табела 9. Кривична дела код којих је постојање организоване криминалне групе Кривичним закоником прописано као квалификаторна околност

Р. бр.	Кривично дело	Садржина кривичног дела
1	<p>ОТМИЦА Члан 134 Кривичног законика Глава XIV Кривичног законика: Кривична дела против слобода и права човека и грађанина</p>	<p>(1) Ко силом, претњом, обманом или на други начин одведе или задржи неко лице у намери да од њега или другог лица изнуди новац или какву другу имовинску корист или да њега или кога другог принуди да нешто учини, не учини или трпи, казниће се затвором од две до десет година.</p> <p>(2) Ко ради остварења циља отмице прети убиством или тешком телесном повредом отетом лицу, казниће се затвором од три до дванаест година.</p> <p>(3) Ако је отето лице задржано дуже од десет дана или је према њему поступано на свиреп начин или му је тешко нарушено здравље или су наступиле друге тешке последице или ко дело учини према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година.</p> <p>(4) Ако је услед дела наступила смрт отетог лица или је дело извршено од стране групе, учинилац ће се казнити затвором од пет до осамнаест година.</p> <p>(5) Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.</p>
2	<p>ПРИНУДА Члан 135 Кривичног законика Глава XIV Кривичног законика: Кривична дела против слобода и права човека и грађанина</p>	<p>(1) Ко другог силом или претњом принуди да нешто учини или не учини или трпи, казниће се затвором до три године.</p> <p>(2) Ко дело учини на свиреп начин или претњом убиством или тешком телесном повредом или отмицом, казниће се затвором од шест месеци до пет година.</p> <p>(3) Ако је услед дела наступила тешка телесна повреда или друге тешке последице, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година.</p> <p>(4) Ако је услед дела наступила смрт принуђеног лица или је дело извршено од стране групе, учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година.</p> <p>(5) Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.</p>

3	<p>ОДУЗИМАЊЕ МАЛОЛЕТНОГ ЛИЦА Члан 191 Кривичног законика Поглавље XIX Кривичног законика: Кривична дела против брака и породице</p>	<p>(1) Ко малолетно лице противправно задржи или одузме од родитеља, усвојиоца, стараоца или другог лица, односно установе, којима је оно поверено или онемогућава извршење одлуке којом је малолетно лице поверено одређеном лицу, казниће се новчаном казном или затвором до три године.</p> <p>(2) Ако је дело учињено према новорођенчету, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.</p> <p>(3) Ко онемогућава извршење одлуке надлежног органа којом је одређен начин одржавања личних односа малолетног лица са родитељем или другим сродником, казниће се новчаном казном или затвором до две године.</p> <p>(4) Ако је дело учињено из користољубља или других ниских побуда или је услед дела теже угрожено здравље, васпитање или школовање малолетног лица или је дело учињено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од једне до десет година.</p> <p>(5) Учиниоца дела који добровољно преда малолетно лице, лицу или установи којој је оно поверено или омогући извршење одлуке о поверавању малолетног лица, суд може ослободити од казне.</p> <p>(6) Ако изрекне условну осуду за дело, суд може одредити обавезу учиниоцу да у одређеном року преда малолетно лице, лицу или установи којој је малолетно лице поверено или омогући извршење одлуке којом је малолетно лице поверено одређеном лицу или установи, односно одлуке којом је одређен начин одржавања личних односа малолетног лица са родитељем или другим сродником.</p>
4	<p>ПРОМЕНА ПОРОДИЧНОГ СТАЊА Члан 192 Кривичног законика Поглавље XIX Кривичног законика: Кривична дела против брака и породице</p>	<p>(1) Ко подметањем, заменом или на други начин промени породично стање детета, казниће се затвором од шест месеци до пет година.</p> <p>(2) Истом казном казниће се и лекар здравствене установе који прогласи умрлим живо новорођенче ради промене породичног стања.</p> <p>(3) Ко дело учини из користољубља, злоупотребом положаја, бави се вршењем дела или је дело извршено од стране организоване криминалне групе, казниће се затвором од једне до десет година.</p> <p>(4) Ко заменом или на други начин из нехата промени породично стање детета, казниће се затвором до три месеца.</p>
5	<p>ТЕШКА КРАЂА Члан 204 Кривичног законика Поглавље XXI Кривичног законика:</p>	<p>(1) Учинилац дела крађе казниће се затвором од једне до осам година, ако је крађа извршена:</p> <p>1) обијањем или проваљивањем затворених зграда, станова, соба, касе, ормана или других затворених простора или савлађивањем механичких, електронских или других већих препрека;</p> <p>2) од стране групе;</p>

	Кривична дела против имовине	<p>3) на нарочито опасан или нарочито дрзак начин;</p> <p>4) од стране лица које је при себи имало какво оружје или опасно оруђе ради напада или одбране;</p> <p>5) за време пожара, поплаве, земљотреса или другог удеса;</p> <p>6) искоришћавањем беспомоћности или другог тешког стања неког лица.</p> <p>(2) Истом казном казниће се и учинилац дела крађе ако вредност украдених ствари прелази износ од четристопедесет хиљада динара.</p> <p>(3) Истом казном казниће се и учинилац дела крађе, без обзира на вредност украдене ствари, ако украдена ствар представља културно добро, односно добро које ужива претходну заштиту или природно добро или украдена ствар представља јавни уређај за воду, канализацију, топлоту, гас, електричну или другу енергију или уређаје система јавног саобраћаја и веза, односно делове тих уређаја.</p> <p>(4) Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе или ако вредност украдених ствари прелази износ од милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.</p>
6	<p>РАЗБОЈНИЧКА КРАЂА Члан 205 Кривичног законика Поглавље XXI Кривичног законика: Кривична дела против имовине</p>	<p>(1) Ко је на делу крађе затечен, па у намери да украдену ствар задржи, употреби силу против неког лица или претњу да ће непосредно напасти на живот или тело, казниће се затвором од једне до десет година.</p> <p>(2) Ако вредност украдених ствари прелази износ од милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.</p> <p>(3) Ако је дело учињено од стране групе или је неком лицу са умишљајем нанесена тешка телесна повреда, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година.</p> <p>(4) Ако је дело учињено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.</p>
7	<p>РАЗБОЈНИШТВО Члан 206 Кривичног законика Поглавље XXI Кривичног законика: Кривична дела против имовине</p>	<p>(1) Ко употребом силе против неког лица или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело одузме туђу покретну ствар у намери да њеним присвајањем себи или другом прибави противправну имовинску корист, казниће се затвором од две до десет година.</p> <p>(2) Ако је дело учињено од стране групе, или је неком лицу са умишљајем нанесена тешка телесна повреда или ако вредност одузетих ствари прелази износ од милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година.</p> <p>(3) Ако је дело учињено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.</p>

		<p>(4) Ако вредност одузетих ствари не прелази износ од пет хиљада динара, а учинилац је ишао за тим да прибави малу имовинску корист, учинилац ће се казнити затвором до три године.</p> <p>(5) За покушај претходног дела казниће се.</p>
8	<p>ИЗНУДА Члан 214 Кривичног законика Поглавље XXI Кривичног законика: Кривична дела против имовине</p>	<p>(1) Ко у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист, силом или претњом принуди другог да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине, казниће се затвором од једне до осам година.</p> <p>(2) Ако је делом прибављена имовинска корист у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.</p> <p>(3) Ако је делом прибављена имовинска корист у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од три до дванаест година.</p> <p>(4) Ко се бави вршењем дела или је дело извршено од стране групе, казниће се затвором од пет до петнаест година.</p> <p>(5) Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање пет година.</p>
9	<p>УЦЕНА Члан 215 Кривичног законика Поглавље XXI Кривичног законика: Кривична дела против имовине</p>	<p>(1) Ко у намери да себи или другом прибави противправну имовинску корист запрети другом да ће против њега или њему блиског лица открити нешто што би њиховој части или угледу шкодило и тиме га принуди да нешто учини или не учини на штету своје или туђе имовине, казниће се затвором од шест месеци до пет година.</p> <p>(2) Ако је делом прибављена имовинска корист у износу који прелази четрестопедесет хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.</p> <p>(3) Ако је делом прибављена имовинска корист у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.</p> <p>(4) Ко се бави вршењем дела или је дело извршено од стране групе, казниће се затвором од три до дванаест година.</p> <p>(5) Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.</p>
10	<p>НЕОВЛАШЋЕНА ПРОИЗВОДЊЕ И СТАВЉАЊА У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА</p>	<p>(1) Ко неовлашћено производи, прерађује, продаје или нуди на продају или ко ради продаје купује, држи или преноси или ко посредује у продаји или куповини или на други начин неовлашћено ставља у промет супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге, казниће се затвором од три до дванаест година.</p> <p>(2) Ко неовлашћено узгаја мак или психоактивну конопљу</p>

	<p>Члан 246 Кривичног законика</p> <p>Поглавље XXIII</p> <p>Кривичног законика:</p> <p>Кривична дела против здравља људи</p>	<p>или друге биљке из којих се добија опојна дрога или које саме садрже опојну дрогу, казниће се затвором од шест месеци до пет година.</p> <p>(3) Ако је дело извршено од стране групе, или је учинилац овог дела организовао мрежу препродаваца или посредника, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година.</p> <p>(4) Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од најмање десет година.</p> <p>(5) Учинилац дела који открије од кога набавља опојну дрогу може се ослободити од казне.</p> <p>(6) Ко неовлашћено прави, набавља, поседује или даје на употребу опрему, материјал или супстанце за које зна да су намењене за производњу опојних дрога, казниће се затвором од шест месеци до пет година.</p> <p>(7) Опојне дроге и средства за њихову производњу и прераду одузеће се.</p>
11	<p>УДРУЖИВАЊЕ РАДИ ПРОТИВУСТАВНЕ ДЕЛАТНОСТИ</p> <p>Члан 319 Кривичног законика</p> <p>Поглавље XXVIII</p> <p>Кривичног законика:</p> <p>Кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије</p>	<p>(1) Ко ствара групу или организовану криминалну групу ради вршења кривичних дела угрожавања независности, признавања капитулације или окупације, угрожавања територијалне целине, напада на уставно уређење, позивања на нацилну промену уставног уређења, убиства представника највиших државних органа, диверзије и саботаже, казниће се казном прописаном за дело за чије вршење је група или организована криминална група организована.</p> <p>(2) Ко постане припадник групе или организоване криминалне групе, казниће се затвором од шест месеци до пет година.</p> <p>(3) Учинилац дела који откривањем групе или организоване криминалне групе или на други начин спречи извршење кривичних дела предвиђених, казниће се затвором до три године, а може се и ослободити од казне.</p> <p>(4) Припадник групе или организоване криминалне групе који је открије пре него што је у њеном саставу или за њу учинио неко кривично дело, казниће се затвором до једне године, а може се и ослободити од казне.</p>
12	<p>НЕДОЗВОЉЕН ПРЕЛАЗ ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ И КРИЈУМЧАРЕЊЕ ЉУДИ</p> <p>Члан 350 Кривичног законика</p>	<p>(1) Ко без прописане дозволе пређе или покуша да пређе границу Србије, наоружан или употребом насиља, казниће се затвором до једне године.</p> <p>(2) Ко у намери да себи или другом прибави какву корист, омогућава другом недозвољени прелаз границе Србије или недозвољени боравак или транзит кроз Србију, казниће се затвором од једне до осам година.</p> <p>(3) Ако је дело учињено од стране групе, злоупотребом службеног положаја, или на начин којим се угрожава</p>

	<p>Поглавље XXXI Кривичног законика: Кривична дела против јавног реда и мира</p>	<p>живот или здравље лица чији се недозвољени прелаз границе Србије, боравак или транзит омогућава или је кријумчарен већи број лица, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.</p> <p>(4) Ако је дело учињено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година.</p> <p>(5) Средства намењена или употребљена за извршење дела одузеће се.</p>
13	<p>ОРГАНИЗОВАЊЕ И ПОДСТИЦАЊЕ НА ИЗВРШЕЊЕ ГЕНОЦИДА И РАТНИХ ЗЛОЧИНА Члан 375 Кривичног законика Поглавље XXXIV Кривичног законика: Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом</p>	<p>(1) Ко се са другим договори да изврши кривично дело геноцида, или злочина против човечности, или ратног злочина против цивилног становништва, или ратног злочина против рањеника и болесника, или ратног злочина против заробљеника, казниће се затвором од три месеца до три године.</p> <p>(2) Ко организује групу ради вршења кривичних дела, казниће се затвором од пет до петнаест година.</p> <p>(3) Ко организује организовану криминалну групу ради вршења кривичних дела, казниће се затвором од најмање пет година.</p> <p>(4) Ко постане припадник групе, казниће се затвором од једне до осам година.</p> <p>(5) Ко постане припадник организоване криминалне групе, казниће се затвором од две до десет година.</p> <p>(6) Учиниоцу дела који открије договор, групу или организовану криминалну групу пре него што је у њеном саставу или за њу учинио кривично дело, односно учиниоцу дела који спречи извршење кривичних дела, казна се може ублажити.</p> <p>(7) Ко позива или подстиче на извршење кривичних дела, казниће се затвором од једне до десет година.</p>
14	<p>ТРГОВИНА ЉУДИМА Члан 388 Кривичног законика Поглавље XXXIV Кривичног законика: Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом</p>	<p>(1) Ко силом или претњом, довођењем у заблуду или одржавањем у заблуди, злоупотребом овлашћења, поверења, односа зависности, тешких прилика другог, задржавањем личних исправа или давањем или примањем новца или друге користи, врбује, превози, пребацује, предаје, продаје, купује, посредује у продаји, сакрива или држи друго лице, а у циљу експлоатације његовог рада, принудног рада, вршења кривичних дела, проституције или друге врсте сексуалне експлоатације, просјачења, употребе у порнографске сврхе, успостављања ропског или њему сличног односа, ради одузимања органа или дела тела или ради коришћења у оружаним сукобима, казниће се затвором од три до дванаест година.</p> <p>(2) За дело учињено према малолетном лицу учинилац ће се казнити казном прописаном за то дело и кад није употребио силу, претњу или неки други од наведених начина извршења.</p>

		<p>(3) Ако је дело учињено према малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.</p> <p>(4) Ако је услед дела наступила тешка телесна повреда неког лица, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година, а ако је наступила тешка телесна повреда малолетног лица услед дела из става 3. овог члана, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.</p> <p>(5) Ако је услед наступила смрт једног или више лица, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.</p> <p>(6) Ко се бави вршењем кривичног дела или је дело извршено од стране групе, казниће се затвором најмање пет година.</p> <p>(7) Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.</p> <p>(8) Ко зна или је могао знати да је лице жртва трговине људима, па искористи њен положај или другоме омогући искоришћавање њеног положаја ради експлоатације, казниће се затвором од шест месеци до пет година.</p> <p>(9) Ако је претходно дело учињено према лицу за које је учинилац знао или је могао знати да је малолетно, учинилац ће се казнити казном затвора од једне до осам година.</p> <p>(10) Пристанак лица на експлоатацију или на успостављање ропског или њему сличног односа не утиче на постојање кривичног дела.</p>
15	<p>ТРГОВИНА МАЛОЛЕТНИМ ЛИЦИМА РАДИ УСВОЈЕЊА Члан 389 Кривичног законика Поглавље XXXIV Кривичног законика: Кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом</p>	<p>(1) Ко одузме лице које није навршило шеснаест година ради његовог усвојења противно важећим прописима или ко усвоји такво лице или посредује у таквом усвојењу или ко у том циљу купи, прода или преда друго лице које није навршило шеснаест година или га превози, обезбеђује му смештај или га прикрива, казниће се затвором од једне до пет година.</p> <p>(2) Ко се бави вршењем ове делатности или је дело извршено од стране групе, казниће се затвором најмање три године.</p> <p>(3) Ако је дело извршено од стране организоване криминалне групе, учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.</p>
16	<p>ФИНАНСИРАЊЕ ТЕРОРИЗМА Члан 393 Кривичног законика Поглавље XXXIV Кривичног законика: Кривична дела против</p>	<p>(1) Ко непосредно или посредно даје или прикупља средства са циљем да се она користе или знајући да ће се користити, у потпуности или делимично, у сврху извршења кривичних дела тероризма, јавног подстицања на извршење терористичких дела, врбовања и обучавања за вршење терористичких дела, употребе смртоносне направе, уништења и оштећења нуклеарног објекта, угрожавања лица под међународном заштитом, или за</p>

	човечности и других добара заштићених међународним правом	финансирање лица, групе или организоване криминалне групе који имају за циљ вршење тих дела, казниће се затвором од једне до десет година. (2) Средства чињења овог кривичног дела одузеће се.
--	---	--

Извор: Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016.

4.2. Карактеристичне преварне радње у служби у кривичном законодавству Србије које се врше деловањем и у вези са организованим криминалитетом

Како је претходно већ наглашено, суштинска посебност групе кривичних дела против службене дужности јесте та да се као извршилац јавља службено лице.

Између осталог, речено је и да се кривична дела против службене дужности могу поделити у две групе, па тако постоје: права кривична дела против службене дужности и неправна кривична дела против службене дужности.

Код правих кривичних дела против службене дужности службено лице се кривично дело из ове групе може бити извршено само од стране службеног лица.

Код неправих кривичних дела против службене дужности кривично дело које може извршити свако, а постаје кривично дело против службене дужности онда када га изврши службено лице.

Према критеријуму да ли се кривична дела могу извршити само у оквиру једне одређене службене дужности или у оквиру свих службених дужности у теорији се разликују следећа службена кривична дела:

- 1) општа службена кривична дела и
- 2) посебна службена кривична дела.

Општа кривична дела, као што и њихов назив каже, јесу кривична дела која могу бити извршена у било којој службеној дужности, у вези са било којим јавним овлашћењем и од стране било којег службеног или одговорног лица.

Посебна службена кривична дела јесу она дела која могу бити извршена само у одређеној, законом јасно одређеној службеној дужности (нпр. службеној дужности судије, јавног тужиоца или његовог заменика).³⁵⁵

Пре него се учини сумарни табеларни приказ карактеристичних преварних радњи у служби у кривичном законодавству Србије које се врше деловањем и у вези са организованим криминалитетом, у табели у наставку биће обједињени и сумарно приказани основни елементи службених кривичних дела, јер без обзира на мање или веће разлике које постоје међу службеним кривичним делима, сва ова дела имају исте заједничке карактеристике по којима се она управо и издвајају у засебну групу кривичних дела и које чине њихову специфичност.

Табела 10. Основни елементи службених кривичних дела

Р. бр.	Елемент службених кривичних дела	Детаљније појашњење појединачног елемента службених кривичних дела
1	Објект заштите	<p>„Објект заштите код кривичних дела против службене дужности јесте службена дужност државних и других органа који врше јавна овлашћења.</p> <p>Али, у кривично правној литератури нису ретка ни схватања према којима се код ових кривичних дела не може говорити о једном јединственом заштитном објекту (у смислу добра или вредности који су заштићени кривичним законодавством), већ о вишеструком објекту кривично правне заштите.</p> <p>При томе се као главни или превалентни објект заштите код ових кривичних дела ипак сматра државна управа, јавна власт, јавна овлашћења, законити рад државног апарата.</p> <p>Коначно, као општи објект кривично правне заштите се такође код ових дела може узети и правилно и законито вршење службене дужности и других дужности које се врше у оквиру јавних</p>

³⁵⁵ Чејовић, Б., Миладиновић, В., (1995). Кривично право, Посебни део, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу, стр. 406.

		овлашћења.“
2	Вршење службе	„Кривична дела против службене дужности су управљена на повреду или угрожавање службене дужности или службеног или јавног овлашћења. Она се предузимају од стране специфичних извршилаца односно лица са одређеним личним својством, а то је својство димаћег или страног службеног лица или својство одговорног лица. Ова лица предузимају своју радњу извршења управо приликом самог вршења службене дужности, приликом обављања различитих овлашћења односно приликом предузимања службених радњи у вршењу или поводом вршења службе.“ ³⁵⁶
3	Својство извршиоца дела	Као лице које предузима делатност чињења или нечињења која је у законском опису одређена као радња извршења кривичног дела, код кривичних дела против службене дужности се могу јавити следеће врсте лица: 1) домаће службено лице (према члану 112 став 3 Кривичног законика, службеним лицем се сматра: 1) лице које у државном органу врши службене дужности; 2) изабрано, именовано или постављено лице у државном органу, органу локалне самоуправе или лице које стално или повремено врши службене дужности или службене функције у тим органима; 3) јавни бележник, јавни извршитељ и арбитар, као и лице у установи, предузећу или другом субјекту, којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу; 4) службеним лицем сматра се и лице којем је фактички поверено вршење појединих службених дужности или послова; 5) војно лице - професионални војник (професионални

³⁵⁶ Како Јовашевић (али и други аутори) наводи, „ова се кривична дела врше у служби или у вези са вршењем службене дужности. У овом другом случају, као њихов извршилац се не мора увек јавити само службено лице (као што је случај са кривичним делом давања мита при коме се као извршилац јавља свако лице које даје поклон или какву другу вредност – мито неком службеном лицу да у служби изврши закониту или незакониту радњу). Такође и одавање службене тајне може да изврши лице које више нема својство службеног лица, али је тајну коју је сада неовлашћено саопштило непозваном лицу сазнало у вршењу службене дужности или у вези са том службом“. Јовашевић, Д., Службена кривична дела – одговорност и кажњивост, *op. cit.*, стр. 47; Лазаревић, Љ., Кривично право, Посебни део, *op. cit.*, стр. 299.

		<p>официр, професионални подофицир, официр по уговору, подофицир по уговору и војник по уговору), војник на одслужењу војног рока, студент војне академије, ученик војне школе, лице из резервног састава док се као војни обвезник налази на војној дужности и цивилно лице које врши одређену војну дужност);</p> <p>2) страно службено лице (према члану 112 став 4 Кривичног законика, страним службеним лицем сматра се лице које је члан, функционер или службеник законодавног или извршног органа стране државе, лице које је судија, поротник, члан, функционер или службеник суда стране државе или међународног суда, лице које је члан, функционер или службеник међународне организације и њених органа, као и лице које је арбитар у страниој или међународној арбитражи);</p> <p>3) одговорно лице (према члану 112 став 5 Кривичног законика, одговорним лицем у правном лицу сматра се лице које на основу закона, прописа или овлашћења врши одређене послове управљања, надзора или друге послове из делатности правног лица, као и лице коме је фактички поверено обављање тих послова. Одговорним лицем сматра се и службено лице кад су у питању кривична дела код којих је као извршилац означено одговорно лице, а у овом закону нису предвиђена у глави о кривичним делима против службене дужности, односно као кривична дела службеног лица).³⁵⁷</p>
4	Врста последице	<p>„Последица код кривичних дела против службене дужности прво се јавља у виду последице повреде. Ова се врста последице испољава на различите начине: у прибављању противправне користи, у наношењу штете другоме или у повреди права</p>

³⁵⁷ Како Јовашевић и овом приликом наводи, „иако се овде ради о службеним кривичним делима, као њихов извршилац се поред службеног или одговорног лица у одређеним случајевима може појавити и лице које нема ово својство. Наиме, код малог броја кривичних дела из ове групе као што су проневера и послуга као извршилац се може појавити поред наведених лица и друго лице коме су предмети кривичног дела поверени у служби или уопште на раду у државном органу, предузећу, установи или другом субјекту или радњи. Дакле, овде је за постојање дела битно да се ради о лицу коме су одређени предмети (новац, хартије од вредности или друге покретне ствари) „поверени“ у служби или на раду (којима он фактички рукује у служби или поводом вршења службене дужности или радне обавезе).

Као извршилац неких кривичних дела из ове групе (нпр. одавање службене тајне) може се такође јавити и лице коме је престало својство службеног лица. Дакле учинилац овог дела у време предузимања радње извршења нема својство службеног лица, али је то својство имало раније у време када је и сазнало тајну (податке или документе који имају статус службене тајне).

И на крају, као извршилац кривичног дела давања мита може се појавити свако лице које даје поклон или другу корист (или даје обећање поклона или друге користи) службеном лицу да овај у оквиру службене дужности изврши или не изврши неку службену радњу“. Јовашевић, Д., Службена кривична дела – одговорност и кажњивост, *op. cit.*, стр. 48.

		<p>другог лица.</p> <p>Као последица ових кривичних дела може се јавити и кршење закона и других прописа или општих аката или до ношење неког незаконитог акта или предузимање незаконитог поступка.</p> <p>Главна последица код службених кривичних дела се ипак испољава у виду стварања конкретне, блиске, непосредне, стварне опасности односно у угрожавању правилног, квалитетног, благовременог, ефикасног и законитог вршења службене дужности и службених и јавних овлашћења.“</p>
5	Облик кривице	<p>„При предузимању радње извршења кривичних дела против службене дужности учинилац поступа са умишљајем као обликом кривице. Најчешће је незаконито поступање службеног лица праћено и намером да се на овај начин при бави себи или другом каква корист или намером да се другоме нанесе каква штета или намером да се теже повреде права другог. Постојање намере као субјективног елемента на страни учиниоца дела у време предузимања радње извршења у највећем броју случајева овај умишљај квалификује као директан умишљај.</p> <p>Само у случају извршења кривичног дела одавања службене тајне законик дозвољава могућност да учинилац при предузимању радње извршења поред умишљаја може да поступа и са нехатом“.</p>

Извор: Јовашевић, Д., (2012). Службена кривична дела – одговорност и кажњивост. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 63, 39-62, стр. 46-49.

У карактеристичне преварне радње у служби у кривичном законодавству Србије које се врше деловањем и у вези са организованим криминалитетом, Шкулић убраја заправо карактеристична корупцијска кривична дела³⁵⁸:

- 1.) Злоупотребу службеног положаја (члан 359 Кривичног законика);
- 2.) Трговину утицајем (члан 366 Кривичног законика);

³⁵⁸ Види више: Шкулић, М., Организовани криминалитет – појам, појавни облици, кривична дела и кривични поступак, *op. cit.*, стр. 310-331.

- 3.) Примање мита (члан 367 Кривичног законика);
- 4.) Давање мита (члан 368 Кривичног законика).

Поједини аутори у групу карактеристичних преварних радњи у служби које се врше деловањем и у вези са организованим криминалитетом убрајају и кривично дело кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (члан 360 Кривичног законика), због посебних карактеристика које ово кривично дело има.

Имајући у виду да је анализа структуре и појединачних обележја свих кривичних дела против службене дужности дата у другом поглављу дисертације, а да је дескриптиван опис односа појединих корупцијских кривичних дела са организованим криминалитетом дат у трећем поглављу дисертације, на овом месту биће табеларно приказан сумарни приказ најбитнијих елемената појединачних кривичних дела против службене дужности која у пракси могу имати (и врло често имају) значајну повезаност са организованим криминалитетом, с тим да ће такође бити представљени и основни елементи повезаности сваког појединачног кривичног дела против службене дужности са организованим криминалитетом.

Као полазну основу, узеће се у обзир став да се у карактеристична кривична дела против службене дужности која се могу извршити деловањем групе / организоване криминалне групе, и у вези са организованим криминалитетом, убрајају:

- 1.) Злоупотреба службеног положаја (члан 359 Кривичног законика);
- 2.) Кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (члан 360 Кривичног законика);
- 3.) Трговина утицајем (члан 366 Кривичног законика);
- 4.) Примање мита (члан 367 Кривичног законика);
- 5.) Давање мита (члан 368 Кривичног законика).

Табела 11. Кривично дело злоупотребе службеног положаја (члан 359 Кривичног законика) – основна обележја и однос са организованим криминалитетом

Р. бр.	Структура и основна обележја кривичног дела	Однос са организованим криминалитетом
1	Кривично дело спада у опште службене деликте, тј. представља опште кривично дело против службене дужности (и према извршиоцу и према радњи извршења).	Кривично дело не спада у дела која се на први поглед лако и једноставно повезују са активностима организованог криминалитета.
2	Основни облик кривичног дела чини лице које умишљајно прибави себи или другом физичком или правном лицу какву корист, другом нанесе какву штету или теже повреди права другог.	Једно је од основних коруптивних деликата и веома је значајно за сагледавање укупне криминалне делатности учинилаца који делују у оквирима организованих криминалних група.
3	Радње извршења су алтернативе: - искоришћавање службеног положаја или овлашћења, или - прекорачење границе службеног овлашћења, или - невршење службене дужности.	Припадници криминалних организација по правилу нису у прилици да директно врше злоупотребу службеног положаја, мада ни то није искључено.
4	Искоришћавање службеног положаја је нарочито могуће и олакшано у ситуацијама када службено лице располаже дискреционим овлашћењима.	Припадници криминалних организација могу користећи одговарајуће коруптивне механизме да утичу да друге особе које имају статус службених или одговорних лица врше ово кривично дело.
5	У пракси често није лако проценити у којој се мери службено лице руководило неким недопуштеним интересима, а у којој мери је поступало сходно правима и дужностима која му сходно службеној функцији припадају.	
6	Извршилац кривичног дела може бити само службено лице.	
7	У погледу кривице потребно је да код	

	учиниоца постоји умишљај.	
8	Радња извршења дела састоји се како у чињењу (искоришћавање службеног положаја или овлашћења, прекорачење границе службеног овлашћења), тако и у нечињењу (невршење службене дужности).	
9	Прекорачење граница овлашћења постоји када учинилац врши службене радње које не спадају у делокруг његових службених овлашћења.	
10	Невршење службене дужности постоји када службено лице не изврши службену радњу из оквира свог овлашћења коју је било дужно извршити или кад ту радњу извршава тако да се не може постићи циљ који њеним предузимањем треба остварити.	
11	Кривично дело је свршено наступањем последице која може бити: - прибављање себи или другом физичком или правном лицу какве користи - наносење другом какве штете - тежа повреда права другог	
12	Казна коју је законодавац прописао за основни облик кривичног дела је казна затвора од шест месеци до пет година.	
13	Први тежи облик постоји у ситуацији ако је извршењем основног облика дела прибављена имовинска корист у износу преко четрестопедесет хиљада динара. У овом случају, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити затвором од једне до осам година.	
14	Други тежи облик постоји у ситуацији ако вредност прибављене имовинске користи прелази износ од милион и петсто хиљада динара. У случају постојања овог облика, законодавац је предвидео да ће се	

	учинилац казнити затвором од две до дванаест година.	
15	Извршење злоупотребе службеног положаја је дело које редовно прате и друга кривична дела где спадају: фалсификовање службене исправе, проневера, превара у служби и несавесно пословање у привреди.	

Извор: анализа аутора

Табела 12. Кривично дело кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (члан 360 Кривичног законика) – основна обележја и однос са организованим криминалитетом

Р. бр.	Структура и основна обележја кривичног дела	Однос са организованим криминалитетом
1	Основни облик кривичног дела ће постојати када учинилац са умишљајем, у намери да другом прибави какву корист или да му нанесе какву штету, у судском поступку учини једну од алтернативних радњи извршења.	До радње извршења дела обично долази у случају кривичног гоњења неког члана организоване криминалне групе.
2	Алтернативне радње извршења: - доношење незаконитог акта или - кршење закона на други начин.	Дело може извршити један од наведених могућих учинилаца успостављајући везу са организованом криминалном групом.
3	Извршилац кривичног дела може бити само судија или судија поротник, јавни тужилац или његов заменик - посебно службено кривично дело.	Могуће је да је и сам учинилац члан криминалне групе.
4	Кривично дело може бити извршено само у току судског поступка.	
5	Облик кривице извршиоца који је потребно да постоји да би постојало и кривично дело јесте умишљај, уз намеру да се произведе једна од последица.	
6	Радња извршења дела састоји се у чињењу (доношење незаконитог акта, кршење	

	закона на други начин).	
7	Последица кривичног дела се састоји у: 1.) прибављању какве користи другом лицу; 2.) наносењу какве штете другом лицу	
8	Казна коју је законодавац прописао за основни облик кривичног дела је казна затвора од шест месеци до пет година.	
9	Доношење незаконитог акта, на првом месту, подразумева доношење незаконите пресуде. Оно може да буде учињено приликом одлучивања или приликом гласања.	
10	Сматра се да постоји кривично дело и онда када је судија који је гласао за незакониту пресуду, остао у мањини приликом гласања.	
11	Доношење незаконитог акта такође подразумева доношење било које друге одлуке, у току судског поступка, која се појављује као незаконита	
12	Уколико судија донесе неку објективно незакониту одлуку, али је, на основу свог слободног судијског уверења, убеђен да је донео одлуку која је законита, нема кривичног дела.	
13	Први тежи облик постоји у ситуацији ако је извршењем основног облика дела прибављена имовинска корист у износу преко четрестопедесет хиљада динара. У овом случају, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити затвором од једне до осам година.	
14	Други тежи облик постоји у ситуацији ако вредност прибављене имовинске користи или нанете штете прелази износ од милион и петсто хиљада динара. У случају постојања овог облика, законодавац је предвидео да ће се учинилац казнити затвором од две до	

	дванаест година.	
--	------------------	--

Извор: анализа аутора

Табела 13. Кривично дело трговине утицајем (члан 366 Кривичног законика) – основна обележја и однос са организованим криминалитетом

Р. бр.	Структура и основна обележја кривичног дела	Однос са организованим криминалитетом
1	Кривично дело има четири основна облика и један тежи облик који постоји корелативно само уз један од основних облика.	Представници организованог криминалитета за остваривање везе са представницима власти, службеним лицима или другим лицима која одлучују о њиховим правима и обавезама, могу „користити“ одређено треће лице (извршиоца кривичног дела трговина утицајем), чијим посредством успостављају везу са наведеним лицима.
2	Кривично дело има значајне сличности са кривичним делима примања и давања мита.	Извршилац овог кривичног дела може бити посредник за вршење кривичних дела давања мита и примања мита, када чланови криминалне организације не врше подмићивање успостављајући контакт директно са примаоцем мита.
3	Први основни облик постоји уколико учинилац са умишљајем чини неку од две алтернативно предвиђене радње извршења: 1.) захтева поклон или какву другу корист за себе или другог, непосредно или преко трећег лица, да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја,	

	<p>посредује да се изврши или не изврши нека службена радња, или</p> <p>2.) прима поклон или какву другу корист за себе или другог, непосредно или преко трећег лица, да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја, посредује да се изврши или не изврши нека службена радња.</p>	
4	Извршилац кривичног дела може бити службено или друго лице које има одређени друштвени положај или стварни или претпостављени утицај.	
5	Основни услов постојања овог кривичног дела јесте коришћење службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја од стране учиниоца дела.	
6	Захтевање или примање награде или какве друге користи се чини ради посредовања да се изврши или не изврши нека службена радња.	
7	Дело је свршено самим захтевањем или примањем поклона или какве друге користи, без обзира да ли је до посредовања заиста дошло.	
8	Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора од шест месеци до пет година.	
9	<p>Други основни облик постоји уколико учинилац са умишљајем чини неку од две алтернативно предвиђене радње извршења:</p> <p>1.) понуди другом непосредно или преко трећег лица обећа поклон или какву другу корист да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује да се изврши или не изврши нека службена радња, или</p>	

	2.) да другом непосредно или преко трећег лица обећа поклон или какву другу корист, да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује да се изврши или не изврши нека службена радња.	
10	Радња извршења другог основног облика кривичног дела трговине утицајем одређена је алтернативно, као: 1.) обећање, или 2.) давање понуде, или 3.) давање награде или какве друге користи.	
11	Дело је свршено самом понудом или давањем поклона или какве друге користи, без обзира да ли је до посредовања заиста дошло.	
12	Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора до три године.	
13	Трећи основни облик дела постоји у ситуацији када учинилац дела користећи свој службени или друштвени положај или стварни или претпостављени утицај посредује да се изврши службена радња која се не би смела извршити или да се не изврши службена радња која би се морала извршити.	
14	Радња извршења овог облика је посредовање уз коришћење службеног или друштвеног положаја, односно стварног или претпостављеног утицаја. Потребно је да учинилац кумулативно: 1.) има одговарајући положај или утицај, и 2.) да такав положај или утицај користи у посредовању које је алтернативно усмерено на изазивање: а.) да се изврши службена радња која се не би смела извршити, или	

	б.) да се не изврши службена радња која би се морала извршити.	
15	Казна коју је законодавац прописао за тежи облик дела је казна затвора од једне до осам година.	
16	Квалификовани облик овог трећег основног облика дела постојаће у ситуацији ако је за посредовање захтеван или примљен поклон или каква друга корист.	
17	У овом случају, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.	
18	Четврти основни облик дела постојаће у ситуацији када учинилац дела другом непосредно или преко трећег лица обећа, понуди или да поклон или какву другу корист да користећи свој службени или друштвени положај или стварни или претпостављен утицај посредује да се изврши службена радња која се не би смела извршити или да се не изврши службена радња која би се морала извршити.	
19	Казна коју је законодавац прописао за четврти основни облик дела је казна затвора од шест месеци до пет година.	
20	Уколико је извршилац сва четири основна облика дела страни службено лице, казниће се казном прописаном за конкретан облик дела.	
21	Прописана је мера одузимања поклона и друге имовинске користи.	

Извор: анализа аутора

Табела 14. Кривично дело примања мита (члан 367 Кривичног законика) и кривично дело давања мита (члан 368 Кривичног законика) – основна обележја и однос са организованим криминалитетом

Р. бр.	Структура и основна обележја кривичног дела примања мита	Структура и основна обележја кривичног дела давања мита	Однос подмићивања са организованим криминалитетом
1	Кривично дело има три основна облика.	Кривично дело има два основна облика	Савремене и најопасније форме организованог криминалитета не могу се замислити без коришћења коруптивних метода.
2	Учинилац првог основног облика са умишљајем, чини једну од алтернативно прописаних радњи извршења дела: 1.) непосредно или посредно захтева поклон или другу корист за себе или другог, или 2.) непосредно или посредно прими поклон или другу корист за себе или другог, или 3.) непосредно или посредно прими обећање поклона или друге користи за себе или другог.	Учинилац првог основног облика са умишљајем, у циљу да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем а.) изврши службену радњу коју не би смело извршити или б.) да не изврши службену радњу коју би морало извршити, чини једну од алтернативно прописаних радњи извршења дела.	Подмићивање је најпознатији и најзначајнији облик корупције, који је <i>de facto modus operandi</i> савременог организованог криминалитета.
3	Чинећи радњу извршења у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем, учинилац поступа на два могућа	Алтернативне радње извршења дела: 1.) да се службеном или другом лицу учини какав поклон или другу корист, или	За припаднике организованог криминалитета је типичније активно подмићивање, односно вршење

	недозвољена начина: 1.) извршава службену радњу коју не би смело извршити (забрањено чињење) или 2.) не извршава службену радњу коју би морало извршити (забрањено пропуштање).	2.) да се службеном или другом лицу понуди какав поклон или другу , или 3.) да се службеном или другом лицу обећа какав поклон или другу корист, или 4.) да се посредује при оваквом подмићивању службеног лица.	кривичног дела давања мита.
4	Извршилац кривичног дела може бити само службено лице.	Извршилац кривичног дела може бити свако лице.	Коруптивни ефекат увек видљивији код примања мита.
5	Објекат кривичног дела јесте како правилно функционисање службе, тако и ненаплативост службе.	Дело се може извршити само са умишљајем.	Припадници организованог криминалитета делују коруптивно у односу на битне експоненте државне власти или лица која имају важне функције у привредним субјектима.
6	Овде је реч о тзв. правом примању мита (право пасивно подмићивање).	Овде је реч о тзв. правом давању мита (право активно подмићивање).	Подмићивање и блиска веза са организованим криминалитетом је један од узрока лошег функционисања државе и друштва, девијација правилног обављања јавне функције, као и кршења норми које

			су утемељене у држави и друштву.
7	Покушај кривичног дела није могућ - дело је довршено самим предузимањем било које од три алтернативно постављене радње извршења.	Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора од шест месеци до пет година.	Подмићивање као облик корупције и важно средство и начин функционисања организованог криминалитета лични интерес ставља пре општег интереса, супротно интересу друштвене и политичке заједнице.
8	Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора од две до дванаест година.	Учинилац другог основног облика са умишљајем, у циљу да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем а.) изврши службену радњу коју би морало извршити или б.) да не изврши службену радњу коју не би смело извршити, чини једну од алтернативно прописаних радњи извршења дела.	
9	Учинилац другог основног облика кривичног дела са умишљајем, чини једну од алтернативно прописаних радњи извршења дела: 1.) непосредно или посредно	Алтернативно прописане радње извршења дела: 1.) да се службеном или другом лицу учини какав поклон или другу корист, или	

	захтева поклон или другу корист за себе или другог, или 2.) непосредно или посредно прими поклон или другу корист за себе или другог, или 3.) непосредно или посредно прими обећање поклона или друге користи за себе или другог.	2.) да се службеном или другом лицу понуди какав поклон или другу , или 3.) да се службеном или другом лицу обећа какав поклон или другу корист, или 4.) да се посредује при оваквом подмићивању службеног лица.	
10	Предузимајући радњу извршења, учинилац у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем, поступа на два могућа недозвољена начина: 1.) извршава службену радњу коју би морало извршити или 2.) не извршава службену радњу коју не би смело извршити.	Извршилац кривичног дела и у овом случају може бити свако лице.	
11	Потребно је да радња извршења буде у оквиру службеног овлашћења, или у вези са службеним овлашћењем службеног лица, а усмерена је на службене активности које су иначе оправдане и темеље се на тим службеним овлашћењима.	Дело се може извршити само са умишљајем.	
12	Извршилац и овог облика кривичног дела може бити само службено лице.	Овде је реч о тзв. неправом давању мита (неправо активно подмићивање).	
13	Овде је реч о тзв. неправом примању мита (неправо пасивно подмићивање).	Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела	

		је казна затвора до три године.	
14	Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора од две до осам година.	Претходне одредбе примењују се и када је мито дато, понуђено или обећано страном службеном лицу.	
15	Учинилац трећег основног облика кривичног дела умишљајно, после извршења, односно неизвршења службене радње, а у вези с њом, чини једну од алтернативно прописаних радњи извршења дела: 1.) захтева поклон или другу корист за себе или другог, или 2.) прима поклон или другу корист за себе или другог.	Претходне одредбе се примењују и кад је мито дато, понуђено или обећано одговорном лицу у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност.	
16	Овде је реч о тзв. накнадном примању мита (накнадно пасивно подмићивање).	Учинилац дела који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено може се ослободити од казне.	
17	Казна коју је законодавац прописао за овај основни облик дела је казна затвора од три месеца до три године.		
18	Тежи облик дела постоји у ситуацији када учинилац изврши основни облик дела, а у вези са откривањем кривичног дела, покретањем или вођењем кривичног поступка, изрицањем или извршењем кривичне санкције.		
19	Ово значи да тежи облик кривичног дела примања		

	мита у првом реду могу учинити службеници полиције или правосуђа, али и други представници власти.		
20	Казна коју је законодавац прописао за тежи облик дела је казна затвора од три до петнаест година.		
21	Уколико је извршилац дела страни службено лице, казниће се казном прописаном за конкретан облик дела.		
22	Уколико је извршилац дела одговорно лице у установи или другом субјекту који не обавља привредну делатност, казниће се казном прописаном за конкретан облик дела.		
23	Прописана је мера одузимања примљених поклона и имовинске користи.		

Извор: анализа аутора

4.3. Карактеристичне преварне радње у служби које се врше деловањем и у вези са организованим криминалитетом – упоредни нормативни аспект

Службена кривична дела карактеристична по блиској повезаности са организованим криминалитетом, присутна су у различитим видовима и облицима у савременим кривичноправним системима. Ово се нарочито односи на кривично дело злоупотребе службеног положаја и кривична дела подмићивања.

Поред анализе постојећег кривичноправног третмана кривичних дела против службене дужности у Србији, нарочито оних која су карактеристична и

подобна за сферу организованог криминалитета, у оквиру овог поглавља, а у циљу свеобухватнијег и потпунијег сагледавања димензија материјалне кривичне регулативе у овој области, пажња бити посвећена и компаративној анализи третмана службених кривичних дела која су у спрези са организованим криминалитетом у кривичноправним системима региона Западног Балкана.

Истраживање садржине нормативних кривичноматеријалних решења поводом службених кривичних дела која су у извесно блиском односу и спрези са организованим криминалитетом, у државама региона, методолошки је засновано на упоредноправном приступу и обухватиће анализу предметних решења у кривичним законима:

- Македоније,
- Словеније,
- Хрватске,
- Босне и Херцеговине и
- Црне Горе.

4.3.1. Службена кривична дела у корелацији са организованим криминалитетом у кривичном законодавству Македоније

Кривична дела против службене дужности прописана су у Кривичном закону Македоније³⁵⁹ у глави XXX, у члановима 353–363, по следећем редоследу:

- Злоупотреба службеног положаја и овлашћења, члан 353,
- Повреда чувања државне границе, члан 353а,
- Неизвршавање наређења, члан 353б,
- Несавестан рад у служби, члан 353в,
- Проневера у служби, члан 354,
- Превара у служби, члан 355,

---

³⁵⁹ Кривичен законик, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 115/14, 132/14, 226/15. и 97/17.

- Послуга у служби, члан 356,
- Примање мита, члан 357,
- Давање мита, члан 358,
- Противзаконито посредовање, члан 359,
- Противправно стицање и прикривање имовине, члан 359а
- Прикривање порекла несразмерно стечене имовине, члан 359б,
- Одавање службене тајне, члан 360,
- Злоупотреба државне, службене и војне тајне, члан 360а
- Фалсификовање службене исправе, члан 361,
- Противзаконита наплата и исплата, члан 362,
- Гоњење за кривична дела против службене дужности, члан 362а,
- Обавезна забрана вршења професије, делатности или дужности, члан 362б.

У службене преварне радње у македонском кривичном законодавству, које су карактеристичне по спрези са организованим криминалитетом, убрајају се: Злоупотреба службеног положаја и овлашћења, Примање мита, Давање мита, Противзаконито посредовање.

Ова кривична дела ће стога у наставку бити предмет краће анализе.

Кривично дело злоупотребе службеног положаја и овлашћења, члан 353³⁶⁰:

Дакле, основни облик дела чини службено лице које искоришћавањем свог службеног положаја или овлашћења, прекорачењем граница свог службеног овлашћења или невршењем своје службене дужности прибави себи или неком другом неку корист или другом нанесе штету.

³⁶⁰ Злоупотреба на службената положба и овластување, член 353:

(1) Службено лице кое со искористување на својата службена положба или овластување, со пречекорување на границите на своето службено овластување или со неизвршување на својата службена должност ќе прибави за себе или за друг некаква корист или на друг ќе му нанесе штета, ќе се казни со затвор од шест месеци до три години.

(2) Ако сторителот на делото од став 1 ќе прибави поголема имотна корист или ќе предизвика поголема имотна штета или потешко ќе ги повреди правата на друг, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години.

(3) Ако сторителот на делото од став 1 прибави значителна имотна корист или нанесе значителна штета, сторителот ќе се казни со затвор најмалку три години.

(4) Со казна од ставовите 1, 2 и 3 ќе се казни и одговорно лице, одговорно лице во странско правно лице што има претставништво или врши дејност во Република Македонија или лице што врши работи од јавен интерес, ако делото е сторено во вршење на неговото овластување или должност.

(5) Ако делото од ставовите (1) и (4) е сторено при вршење јавни набавки или на штета на средствата од Буџетот на Република Македонија, од јавните фондови или од други средства на државата, сторителот ќе се казни со затвор најмалку пет години.

Учишилац ће се казнити казном затвора од шест месеци до три године.

Тежи облици дела прописани су ставовима 2 и 3.

Први тежи облик дела предвиђа следеће: учинилац, који извршењем основног облика дела прибави већу имовинску корист или проузрокује већу имовинску штету или озбиљније повреди права другог, казниће се казном затвора од шест месеци до пет година.

Први тежи облик дела предвиђа следеће: учинилац, који је извршењем основног облика дела прибавио значајну имовинску корист или је нанео значајну штету, казниће казном затвора од најмање три године.

Став 4 односи се на одговорно лице, одговорно лице у страном правном лицу које има представништво или делатност у Републици Македонији или лице које врши послове од јавног значаја, ако је кривично дело извршило у оквиру својих овлашћења или дужности. Ова лица ће се казнити казном предвиђеном за сваки конкретан облик.

Последњи став предвиђа казну затвора од најмање пет година за учиниоца, који је кривично дело учинио при вршењу јавних набавки или на штету средстава из буџета Републике Македоније, јавних фондова или других средстава државе.

Кривично дело примања мита, члан 357³⁶¹:

---

³⁶¹ Примање поткуп, член 357:

(1) Службено лице кое директно или индиректно ќе побара или ќе прими подарок или друга корист или ќе прими ветување за подарок или друга корист за себе или за друг за да изврши во рамките на своето службено овластување службено дејствие што не би смеело да го изврши или да не изврши службено дејствие што би морало да го изврши, ќе се казни со затвор од четири до десет години.

(2) Службено лице кое директно или индиректно ќе побара или ќе прими подарок или друга корист или ќе прими ветување за подарок или друга корист за себе или за друг, за да изврши во рамките на своето службено овластување службено дејствие што би морало да го изврши, или да не изврши службено дејствие што не би смеело да го изврши, ќе се казни со затвор од една до пет години.

(3) Службено лице кое по извршувањето или неизвршувањето на службеното дејствие наведено во ставовите 1 и 2 во врска со него ќе побара или ќе прими подарок или друга корист, ќе се казни со затвор од три месеци до три години.

(4) Ако со делото е прибавена поголема имотна корист, сторителот ќе се казни со затвор најмалку четири години.

(5) Ако со делото е прибавена значителна имотна корист, сторителот ќе се казни со затвор најмалку пет години.“

(6) Со казна од ставовите (1), (2) и (3) на овој член ќе се казни и одговорно лице кое врши работи од јавен интерес, одговорно лице во странско правно лице, како и странско службено лице ако делото е извршено со повреда на неговите овластувања, во врска со стекнување, остварување или одземање права утврдени со закон или заради стекнување корист или нанесување штета на друг.

Први основни облик дела чини службено лице које, непосредно или посредно, захтева или прими поклон или другу корист или прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју не би смело извршити или да не изврши радњу коју би морало извршити.

Учиниолац ће се казниће затвором од четири до десет година.

Други основни облик дела чини службено лице које, непосредно или посредно, захтева или прими поклон или другу корист или прими обећање поклона или друге користи за себе или другог да у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем да изврши радњу коју би морало извршити или не изврши службену радњу коју не би смело извршити

Учиниолац ће се казнити затвором од једне до пет година.

Службено лице које после извршења, односно неизвршења службене радње, а у вези с њим, захтева или прими поклон или другу корист, казниће се затвором од три месеца до три године.

Ставови 4 и 5 предвиђају теже облике дела.

Ако је делом прибављена већа имовинска корист, учиниолац ће се казнити затвором од најмање четири године.

Ако је делом прибављена значајна имовинска корист, учиниолац ће се казнити затвором од најмање пет година.

У ставу 6. овог члана законодавац наводи да ће се казном за сваки појединачни облик казнити и одговорно лице које обавља дужност од јавног значаја и стране службено лице.

Законодавац је у последњем члану предвидео да ће се примљени поклон или имовинска корист одузети.

Кривично дело давања мита, члан 358³⁶²:

---

(7) Примениот подарок или имотната корист ќе се одземат.

³⁶² Давање поткуп, член 358:

(1) Тој што директно или индиректно на службено лице ќе му даде, вети или ќе му понуди подарок или друга корист за него или за друг за да изврши во рамките на своето службено овластување службено дејствие што не би смеело да го изврши или да не изврши службено дејствие што би морало да го изврши или тој што посредува при ова, ќе се казни со затвор од една до пет години.

Законодавац у првом основном облику дела предвиђа да ће се лице које службеном или другом лицу понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу коју не би смео извршити или да не изврши службену радњу која би се морала извршити или ко посредује у томе, казнити се затвором од једне до пет година.

Други основни облик дела подразумева да ће се лице које службеном или другом лицу понуди или обећа поклон или другу корист да службено лице у оквиру свог службеног овлашћења или у вези са својим службеним овлашћењем изврши службену радњу која би се морала извршити или да не изврши службену радњу коју не би смело извршити или ко посредује у томе, казнити се затвором од једне до три године.

Ставом 3 предвиђено је да суд може ослободити учиниоца који је дао или обећао мито на захтев службеног лица и који је пријавио дело пре него што је сазнао да је дело откривено.

Претходне одредбе примењиваће се и када је мито дато, понуђено или обећано одговорном лицу, одговорном лицу у страном правном лицу, лицу које обавља послове од јавног значаја и страном службеном лицу у вези с делом из члана 357.

Законодавац предвиђа и то да уколико је дело учинило правно лице, казниће се новчаном казном.

Како и код примања мита, законодавац је у последњем члану предвидео да ће се примљени поклон или имовинска корист одузети.

---

(2) Тој што директно или индиректно на службено лице ќе му даде, вети или ќе му понуди подарок или друга корист за него или за друг за да изврши во рамките на своето службено овластување службено дејствие што би морало да го изврши или да не изврши службено дејствие што не би меело да го изврши или тој што посредува при ова, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.

(3) За делото од ставовите 1 и 2 нема да се казни тој кој дал или ветил поткуп по барање од службено лице и тоа го пријави пред да дознае дека делото е откриено.

(4) Одредбите од ставовите 1, 2 и 3 се применуваат и кога поткуп е даден или ветен на одговорно лице, одговорно лице во странско правно лице, лице кое врши работи од јавен интерес и странско службено лице, во врска со делото од член 357.

(5) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

(6) Дадениот подарок или имотна корист ќе се одземат.

Кривично дело противзаконитог посредовања, члан 359³⁶³:

Основни облик дела чини службено лице које прими награду, поклон или другу корист или обећање, или понуду такве користи за себе или треће лице да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује, подстиче или на други начин утиче да се изврши службена радња која би се морала извршити или да се не изврши радња која се не би смела извршити.

Учиниолац ће се казнити новчаном казном или казном затвора до три године.

Други основни облик дела чини службено лице које користи свој стварни или претпостављени утицај, службени или друштвени положај и углед, захтева, подстиче или на други начин утиче да се изврши службена радња која се не би смела извршити или не изврши службена радња која би се морала извршити.

Учиниолац ће се казнити казном затвора од шест месеци до пет године.

Ставом 3 прописано је да уколико је претходни облик дела извршен у вези с покретањем или вођењем кривичног поступка против неког лица, учиниолац ће се казнити затвором од једне до пет година.

Лице које користећи свој стварни или претпостављени утицај, службени или друштвени положај и углед, прими награду, поклон или другу корист, или обећање такве користи за себе или треће лице да коришћењем свог службеног или

---

³⁶³ Противзаконито посредовање, член 359:

(1) Тој што ќе прими награда или друга корист со искористување на својата службена или општествена положба и влијание за да посредува да се изврши или да ве се изврши некое службено дејствие, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.

(2) Тој што со искористување на својата службена или општествена положба или влијание ќе посредува да се изврши службено дејствие што не би смеео да се изврши или да не се изврши службено дејствие што би морало да се изврши, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години.

(3) Ако делото од став 2 е сторено во врска со покренување или водење кривична постапка против определено лице, сторителот ќе се казни со затвор од една до пет години.

(4) Тој кој со искористување на својата службена или друга положба, општ углед и влијание, за награда или друга корист посредува кај одговорно лице, одговорно лице во странско правно лице што врши дејност во Република Македонија или лице кое врши работи од јавен интерес да изврши или да не изврши дејствие што е спротивно на неговата должност или кај странско службено лице да изврши или да не изврши дејствие што е спротивно на неговата должност или правно лице, ќе се казни со парична казна или со затвор со една година.

(5) Ако делото од став 4 имало за последица противзаконито стекнување или губење на права, или стекнување поголема имотна корист или нанесување штета на друг, домашно или странско правно лице, сторителот ќе се казни со затвор од три месеци до три години.

(6) Ако за посредувањето од ставовите 2 и 3 е примена награда или друга корист, сторителот ќе се казни со затвор од една до десет години.

(7) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује, подстиче или на други начин утиче на одговорно лице, одговорно лице у страном правном лицу које обавља пословање у Републици Македонији или лицу које врши друге послове од јавног значаја, за извршење или неизвршење радње која није у складу с његовим овлашћењима, казниће се новчаном казном или затвором до једне године.

Уколико је извршење дела из претходног става имало за последицу противправно стицање или губитак права, или стицање веће имовинске користи или наношење штете другом, домаћем или страном правном лицу, учинилац ће се казнити затвором од три месеца до три година.

Уколико је у посредовању у извршењу кривичног дела службено лице добило награду или другу корист, казниће се затвором од једне до десет година.

Ако је учинилац кривичног дела из овог члана правно лице, казниће се новчаном казном.

4.3.2. Службена кривична дела у корелацији са организованим криминалитетом у кривичном законодавству Словеније

Кривична дела против службене дужности јавних органа и јавних ресурса прописана су у Кривичном законнику Словеније³⁶⁴ у глави XXVI, у члановима 257–268, по следећем редоследу:

- Злоупотреба службеног положаја или службених права, члан 257,
- Злоупотреба службеног положаја службеног лица или државног службеника или другог овлашћеног лица корисника јавних средстава, члан 357а,
- Несавестан рад у служби, члан 258,
- Фалсификовање или уништавање службених докумената, књига и архивске грађе, члан 259,
- Одавање тајних података, члан 260,
- Примање мита, члан 261,

---

³⁶⁴ Kazenski zakonik Slovenije, *Službeni glasnik Republike Slovenije*, br. 39/09, 91/11, 50/12, 6/16, 54/15, 38/16. i 27/17.

- Давање мита, члан 262,
- Прихватање користи од нелегалног посредовања, члан 263,
- Давање поклона за нелегално посредовање, члан 264,
- Кршење људског достојанства злоупотребом положаја или службених права, члан 266,
- Изнуда исказа, члан 267,
- Противправно присвајање у судском или извршном поступку, члан 268.

У службене преварне радње у словеначком кривичном законодавству, које су карактеристичне по спрези са организованим криминалитетом, убрајају се: Злоупотреба службеног положаја или службених права, Примање мита, Давање мита, Прихватање користи од нелегалног посредовања, Давање поклона за нелегално посредовање.

Ова кривична дела ће стога у наставку бити предмет краће анализе.

Злоупотреба службеног положаја или службених права, члан 257³⁶⁵:

За основни облик дела предвиђена је казна затвора до једне године за службено лице или државног службеника који, користећи свој положај, прекорачујући своја овлашћења или не обављајући своју дужност, себи или другој особи прибави нематеријалну корист или другоме проузрокује штету.

Тежи облик овога дела предвиђа казну затвора до три године за учиниоца дела из претходног става, који проузрокује знатну штету другоме или озбиљно прекрши права другог.

---

³⁶⁵ Zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic, člen 257:

1) Uradna oseba ali javni uslužbenec, ki izrabi svoj položaj ali prestopi meje uradnih pravic ali ne opravi uradne dolžnosti in s tem sebi ali komu drugemu pridobi kakšno nepremoženjsko korist ali komu prizadene škodo, se kaznuje z zaporom do dveh let.

(2) Če storilec z dejanjem iz prejšnjega odstavka povzroči večjo škodo ali huje prekrši pravice drugega, se kaznuje z zaporom do treh let.

(3) Uradna oseba ali javni uslužbenec, ki izrabi svoj uradni položaj ali prestopi meje uradnih pravic ali ne opravi uradne dolžnosti in s tem sebi ali komu drugemu pridobi protipravno premoženjsko korist, se kaznuje z zaporom od treh mesecev do petih let.

(4) Enako kot v prejšnjem odstavku se kaznuje storilec iz prejšnjega odstavka, ki izkoristi svoj položaj ali vpliv za nezakonito povečanje lastnega premoženja v večji vrednosti.

(5) Če je storilec z dejanjem iz tretjega in četrtega odstavka pridobil sebi ali komu drugemu veliko protipravno premoženjsko korist in je hotel pridobiti tako korist, se kaznuje z zaporom od enega do osmih let.

Даље, законодавац предвиђа казну затвора од три месеца до пет година за службено лице или државног службеника који користећи свој положај, прекорачујући своја овлашћења или не обављајући своју дужност себи или другој особи прибави противправну корист.

У последњем ставу одређена је казна затвора од једне до осам година лицу које учини претходно дело и притоме знатно увећа своју или имовину другога.

Примање мита, члан 261³⁶⁶:

Први основни облик дела чини службено лице или јавни службеник који за себе или за друго лице захтева или прими награду, поклон или другу корист или обећање, или нуди такве погодности да у оквиру својих службених дужности изврши дело које не би смело извршити, или да не обави радњу која би се морала обавити, или на други начин злоупотреби своју позицију, или ко посредује у таквом подмићивању.

Учинилац овог дела кажњава се затвором од једне до осам година и новчаном казном.

Други основни облик дела чини службено лице или јавни службеник који за себе или за друго лице захтева или прими награду, поклон или другу корист или обећање, или нуди такве погодности да у границама својих службених дужности изврши дело које би иначе био обавезан да обави или не изврши дело које иначе не би требало да обави или на други начин искористи свој положај или ко посредује у подмићивању службених лица.

---

³⁶⁶ Јемање подкупnine, член 261:

(1) Уradna oseba ali javni uslužbenec, ki zase ali za koga drugega zahteva ali sprejme nagrado, darilo ali kakšno drugo korist ali oblubo oziroma ponudbo take koristi, da bi v mejah svojih uradnih pravic opravila uradno dejanje, ki ga ne bi smela opraviti, ali da ne bi opravila dejanja, ki bi ga morala ali smela opraviti ali kako drugače zlorabila svoj položaj, ali kdor posreduje pri takem podkupovanju, se kaznuje z zaporom od enega do osmih let in denarno kaznijo.

(2) Уradna oseba ali javni uslužbenec, ki zase ali za koga drugega zahteva ali sprejme nagrado, darilo ali kakšno drugo korist ali oblubo oziroma ponudbo take koristi, da bi v mejah svojih uradnih pravic opravila uradno dejanje, ki bi ga tudi sicer morala ali smela opraviti, ali da ne bi opravila dejanja, ki ga tudi sicer ne bi smela opraviti, ali kako drugače uporabila svoj položaj, ali kdor posreduje pri takem podkupovanju uradne osebe, se kaznuje z zaporom od enega do petih let in denarno kaznijo.

(3) Уradna oseba ali javni uslužbenec, ki, potem ko opravi oziroma ne opravi uradnega dejanja iz prejšnjih odstavkov, zahteva ali sprejme v zvezi s tem nagrado, darilo ali kakšno drugo korist, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do štirih let in denarno kaznijo.

(4) Sprejeta nagrada, darilo in kakšna druga korist se vzamejo.

Учишилац ће се овом приликом казнити затвором од једне до пет година и новчаном казном.

Службено лице или јавни службеник након обављања, односно пропуштања да обави службену радњу из претходних ставова, које захтева или прими мито, награду, поклон или другу корист, казниће се новчаном казном или затвором до четири године и новчаном казном.

Прихваћена награда, поклон или нека друга корист биће одузети.

Давање мита, члан 262³⁶⁷:

Први основни облик овог дела постоји кад се службеном лицу или јавном службенику обећа, нуди или даје награда, поклон или нека друга корист, намењена тој или некој другој особи, како би она у границама својих службених овлашћења обавила радњу коју не би смела да обави или не обави радњу коју би требало да обави, или да на други начин злоупотреби свој положај или ко посредује у таквом делу.

Предвиђена је казна затвора од једне до шест година и новчана казна.

Други основни облик овог дела постоји кад се службеном лицу или јавном службенику обећа, нуди или даје награда, поклон или нека друга корист, намењена тој или другој особи да за неког другог у оквиру граница својих овлашћења не обави радњу коју би иначе био дужан да обави, или да учини радњу коју иначе не би смео обавити или на други начин искористи своју позицију.

Предвиђена је казна затвора од шест месеци до четири године и новчана казна.

---

³⁶⁷ Dajanje podkupnine, člen 262:

(1) Kdor uradni osebi ali javnemu uslužbencu obljudi, ponudi ali da nagrado, darilo ali kakšno drugo korist zanjo ali za koga drugega, da bi v mejah svojih uradnih pravic opravila uradno dejanje, ki ga ne bi smela opraviti, ali da ne bi opravila dejanja, ki bi ga morala ali smela opraviti ali da bi kako drugače zlorabila svoj položaj ali kdor posreduje pri takem podkupovanju, se kaznuje za zaporom od enega do šestih let in denarno kaznijo.

(2) Kdor uradni osebi ali javnemu uslužbencu obljudi, ponudi ali da nagrado, darilo ali kakšno drugo korist zanjo ali za koga drugega, da bi v mejah svojih uradnih pravic opravila uradno dejanje, ki bi ga tudi sicer morala ali smela opraviti, ali da ne bi opravila dejanja, ki ga tudi sicer ne bi smela opraviti ali da bi kako drugače uporabila svoj položaj, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do štirih let in denarno kaznijo.

(3) Storilcu kaznivega dejanja iz prejšnjih odstavkov, ki je dal nagrado, darilo ali kakšno drugo korist na zahtevo uradne osebe ali javnega uslužbenca, pa je dejanje naznanil, preden je bilo odkrito ali preden je izvedel, da je odkrito, se sme kazneni odpustiti, če to ne nasprotuje pravilom mednarodnega prava.

Извршилац дела се може ослободити казне ако то није у супротности с правилима међународног права, ако пријави дело пре него што је оно откривено или пре него што је сазнао да је оно откривено.

Прихватање користи од нелегалног посредовања, члан 263³⁶⁸:

Према одредбама законика, ко за себе или за друго лице захтева или прими награду, поклон или другу корист или обећа, или нуди да искористи свој стварни положај или наводни утицај и да посредује да се обави или не обави нека службена радња биће кажњен казном затвора до три године.

Исто ће се казнити лице које користе свој стварни положај или свој стварни или наводни утицај и посредују у извршењу службене радње која не би смело да се обави или у томе да се не обави службена радња која мора или треба да се обави.

Уколико је учинилац из претходног става за себе или за неког другог примио награду, поклон или другу корист, пре или после радње посредовања казниће се затвором од једне до пет година.

Прихваћена награда, поклон или нека друга корист биће одузети.

Давање поклона за нелегално посредовање, члан 264³⁶⁹:

---

³⁶⁸ Sprejemanje koristi za nezakonito posredovanje, člen 263:

(1) Kdor zase ali za koga drugega zahteva ali sprejme nagrado, darilo ali kakšno drugo korist ali obljudo oziroma ponudbo take koristi, da bi izkoristil svoj položaj ali svoj resnični ali domnevni vpliv in posredoval, da se opravi ali ne opravi kakšno uradno dejanje, se kaznuje z zaporom do štirih let in denarno kaznijo.

(2) Enako se kaznuje, kdor izrabi svoj položaj ali svoj resnični ali domnevni vpliv in posreduje, da bi se opravilo uradno dejanje, ki se ne bi smelo opraviti, ali da se ne bi opravilo uradno dejanje, ki bi se moralo ali smelo opraviti.

(3) Če storilec za posredovanje iz prejšnjega odstavka pred posredovanjem ali po njem zase ali za koga drugega sprejme nagrado, darilo ali kakšno drugo korist, se kaznuje z zaporom od enega do šestih let in denarno kaznijo.

(4) Sprejeta nagrada, darilo ali kakšna druga korist se vzamejo.

³⁶⁹ Dajanje daril za nezakonito posredovanje, člen 264:

(1) Kdor drugemu obljudi, ponudi ali da nagrado, darilo ali kakšno drugo korist zanj ali za koga drugega, da bi izkoristil svoj položaj ali svoj resnični ali domnevni vpliv in posredoval, da se opravi ali ne opravi kakšno uradno dejanje, se kaznuje z zaporom do štirih let in denarno kaznijo.

(2) Kdor drugemu obljudi, ponudi ali da nagrado, darilo ali kakšno drugo korist zanj ali za koga drugega, da bi izkoristil svoj položaj ali svoj resnični ali domnevni vpliv in posredoval, da bi se opravilo uradno dejanje, ki se ne bi smelo opraviti, ali da se ne bi opravilo uradno dejanje, ki bi se moralo ali smelo opraviti, se kaznuje z zaporom od enega do šestih let in denarno kaznijo.

(3) Storilcu kaznivega dejanja iz prejšnjih odstavkov, ki je dal nagrado, darilo ali kakšno drugo korist na zahtevo osebe, ki je nezakonito posredovala, pa je dejanje naznanil, preden je bilo odkrito ali preden je izvedel, da je odkrito, se sme kazni odpustiti.

Према одредбама законика, ко обећа, понуди или даје награду, поклон или другу корист другоме, за њега или за неког другог, да искористи свој положај или свој стварни или наводни утицај и да посредује да се обави или не обави нека службена радња, казниће се казном затвора од једне до пет година.

Други облик чини лице које обећа, понуди или даје награду, поклон или другу корист другоме, за њега или за неког другог, ко искористи свој положај или свој стварни или наводни утицај и посредује ради извршења службене радње која не би смела да се обави или да се не обави службена радња која мора или треба да се обави.

Учинилац ће се овом приликом казнити казном затвора од једне до пет година.

Учинилац који је дао награду, поклон или другу корист на захтев лица које незаконито посредује, може бити ослобођен казне уколико пријави дело пре него што је оно откривено или пре него што је сазнао да је оно откривено.

4.3.3. Службена кривична дела у корелацији са организованим криминалитетом у кривичном законодавству Хрватске

Кривична дела против службене дужности прописана су у Кривичном закону Хрватске³⁷⁰ у глави XXVIII, у члановима 291–300, по следећем редоследу:

- Злоупотреба положаја и овлашћења, члан 291,
- Незаконито пружање услуге, члан 292,
- Примање мита, члан 293,
- Давање мита, члан 294,
- Трговина утицајем, члан 295,
- Давање мита за трговину утицајем, члан 296,
- Изнуђивање исказа, члан 297,
- Противзаконита претрага, члан 298,
- Противзаконито ослобођење особе којој је одузета слобода, члан 299,

---

³⁷⁰ Kazneni zakon Hrvatske, *Narodne novine*, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15. i 101/17.

- Одавање службене тајне, члан 300.

У службене преварне радње у хрватском кривичном законодавству, које су карактеристичне по спрези са организованим криминалитетом, убрајају се: Злоупотреба положаја и овлашћења, Примање мита, Давање мита, Трговина утицајем, Давање мита за трговину утицајем.

Ова кривична дела ће стога у наставку бити предмет краће анализе.

Злоупотреба положаја и овлашћења, члан 291³⁷¹:

Злоупотреба положаја и овлашћења је опште кривично дело против службене дужности, попут инкриминације у српском и претходно појашњеним законодавствима.

Злоупотребу положаја и овлашћења чини службена или одговорна особа, која користећи свој положај или власт прекорачи границе својих овлашћења или не обави дужност и на тај начин себи или другој особи прибави корист или другоме проузрокује штету.

За ово дело је предвиђена казна затвора од шест месеци до пет година.

Ако је кривичним делом прибављена знатна имовинска корист или је проузрокована штета, учинилац се кажњава казном затвора од једне до десет година.

Примање мита, члан 293³⁷²:

---

³⁷¹ Zlouporaba položaja i ovlasti, Članak 291:

(1) Službena ili odgovorna osoba koja iskoristi svoj položaj ili ovlast, prekorači granice svoje ovlasti ili ne obavi dužnost pa time sebi ili drugoj osobi pribavi korist ili drugome prouzroči štetu, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka pribavljena znatna imovinska korist ili je prouzročena znatna šteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

³⁷² Primanje mita, Članak 293:

(1) Službena ili odgovorna osoba koja zahtijeva ili primi mito, ili koja prihvati ponudu ili obećanje mita za sebe ili drugoga da unutar ili izvan granica svoje ovlasti obavi službenu ili drugu radnju koja se ne bi smjela obaviti, ili da ne obavi službenu ili drugu radnju koja bi se morala obaviti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Službena ili odgovorna osoba koja zahtijeva ili primi mito, ili koja prihvati ponudu ili obećanje mita za sebe ili za drugoga da unutar ili izvan granica svoje ovlasti obavi službenu ili drugu radnju koja bi se morala obaviti, ili da ne obavi službenu ili drugu radnju koja se ne bi smjela obaviti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

Инкриминација обухвата више облика, који се међусобно разликују по службеним радњама поводом којих се прима мито.

У случају да службена или одговорна особа која захтева или прима мито, или која прихвати понуду или обећање мита за себе или другог да унутар или изван граница својих овлашћења обави службену или другу радњу која се не би смела обавити, или да не обави службену или другу радњу која би се морала обавити казниће ће се казном затвора од једне до десет година.

Када службена или одговорна особа која захтева или прими мито, или која прихвати понуду или обећање мита за себе или за другог да унутар или изван граница својих овлашћења обави службену или другу радњу која би се морала обавити, или да не обави службену или другу радњу која се не би смела обавити, кажњава се казном затвора од једне до осам година.

За службену или одговорну особу, која након обављања, односно необављања службене или друге радње, а у вези с њом, захтева или прими мито, предвиђена је казна затвора до једне године.

Давање мита, члан 294³⁷³:

Први облик дела, постоји када се службеној или одговорној особи понуди, да или обећа мито намењено тој или другој особи да унутар или изван граница својих овлашћења обави службену или другу радњу коју не би смела обавити или да не обави службену или другу радњу која би се морала обавити, или ко посредује при таквом подмићивању службене или одговорне особе.

---

(3) Službena ili odgovorna osoba koja nakon obavljanja, odnosno neobavljanja službene ili druge radnje navedene u stavku 1. i 2. ovoga članka, a u vezi s njom, zahtijeva ili primi mito, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

³⁷³ Davanje mita, Članak 294:

(1) Tko službenoj ili odgovornoj osobi, ponudi, dade ili obeća mito da unutar ili izvan granica svoje ovlasti obavi službenu ili drugu radnju koju ne bi smjela obaviti ili da ne obavi službenu ili drugu radnju koju bi morala obaviti, ili tko posreduje pri takvom podmićivanju službene ili odgovorne osobe, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(2) Tko službenoj ili odgovornoj osobi ponudi, dade ili obeća mito da unutar ili izvan granica svoje ovlasti obavi službenu ili drugu radnju koju bi morala obaviti, ili da ne obavi službenu ili drugu radnju koju ne bi smjela obaviti, ili tko posreduje pri takvom podmićivanju službene ili odgovorne osobe, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Počinitelj kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka koji je dao mito na zahtjev službene ili odgovorne osobe i prijavio djelo prije njegova otkrivanja ili prije saznanja da je djelo otkriveno, može se osloboditi kazne.

За овај облик предвиђена је казна затвора од једне до осам година.

Други облик дела се од претходног разликује само по томе што се тражи извршење законите радње, односно неизвршење законите радње. Па тако, ко службеној или одговорној особи понуди, да или обећа мито намењено тој или другој особи да унутар или изван граница својих овлашћена не обави службену или другу радњу коју би морала обавити, или да обави службену или другу радњу коју не би смела обавити, или ко посредује при таквом подмићивању службене или одговорне особе биће кажњен казном затвора од шест месеци до пет година.

Закон такође предвиђа могућност да се учинилац који је дао мито на захтев службене или одговорне особе, може ослободити од казне ако пријави дело пре његовог откривања или пре него што је сазнао да је оно откривено.

Трговина утицајем, члан 295³⁷⁴:

Први облик дела састоји се у искоришћавању службеног или друштвеног положаја или утицаја помоћу којег се посредује да се обави службена или друга радња која се не би смела обавити или да се не обави службена или друга радња која би се морала обавити.

За овај облик дела предвиђена је казна затвора од шест месеци до пет година.

Други облик дела састоји се у захтевању или примању мита, или прихватању понуде или обећања мита за себе или другог да искоришћавањем свог службеног или друштвеног положаја или утицаја посредује да се обави службена или друга радња која се не би смела обавити, или да се не обави службена или друга радња која би се морала обавити.

---

³⁷⁴ Trgovanje utjecajem, Članak 295:

(1) Tko iskorištavanjem svoga službenog ili društvenog položaja ili utjecaja posreduje da se obavi službena ili druga radnja koja se ne bi smjela obaviti ili da se ne obavi službena ili druga radnja koja bi se morala obaviti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Tko zahtijeva ili primi mito, ili prihvati ponudu ili obećanje mita za sebe ili drugoga da iskorištavanjem svoga službenog ili društvenog položaja ili utjecaja posreduje da se obavi službena ili druga radnja koja se ne bi smjela obaviti, ili da se ne obavi službena ili druga radnja koja bi se morala obaviti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(3) Tko zahtijeva ili primi mito, ili tko primi ponudu ili obećanje mita za sebe ili drugoga da iskorištavanjem svoga službenog ili društvenog položaja ili utjecaja posreduje da se obavi službena ili druga radnja koja bi se morala obaviti, ili da se ne obavi službena ili druga radnja koja se ne bi smjela obaviti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

За овај облик запрећена је казна затвора од једне до десет година.

Коначно, законом пре предвиђено да лице може захтевати или примити мито, или примити понуду или обећање мита за себе или другог да искоришћавањем свог службеног или друштвеног положаја или утицаја посредује да се не обави службена или друга радња која би се морала обавити, или да се обави службена или друга радња која се не би смела обавити.

У овом случају, предвиђена је казна затвора од једне до осам година.

Давање мита за трговину утицајем, члан 296³⁷⁵:

Инкриминација предвиђа да ће се за давање мита за трговање утицајем казнити казном затвора од једне до осам година онај ко другоме понуди, обећа или даје мито, намењено тој или другој особи, да искоришћавањем свог службеног или друштвеног положаја или утицаја посредује да се обави службена или друга радња која се не би смела обавити или да се не обави службена или друга радња која би се морала обавити.

Инкриминација такође предвиђа да ће се казном затвора од шест месеци до пет година казнити лице које другоме понуди, обећа или даје мито, намењено тој или другој особи да искоришћавањем свога службеног или друштвеног положаја или утицаја посредује да се обави службена или друга радња која би се морала обавити, или да се не обави службена или друга радња која се не би смела обавити.

При свему реченом, може ослободити казне извршилац који је дао мито на захтев особе која има одређени службени и друштвени положај, и пријавио дело пре његовог откривања или пре сазнања да је дело откривено.

---

³⁷⁵ Davanje mita za trgovanje utjecajem, Članak 296.

(1) Tko drugome ponudi, obeća ili daje mito, namijenjeno toj ili drugoj osobi, da iskorištavanjem svoga službenog ili društvenog položaja ili utjecaja posreduje da se obavi službena ili druga radnja koja se ne bi smjela obaviti ili da se ne obavi službena ili druga radnja koja bi se morala obaviti, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(2) Tko drugome ponudi, obeća ili daje mito, namijenjeno toj ili drugoj osobi, da iskorištavanjem svoga službenog ili društvenog položaja ili utjecaja posreduje da se obavi službena ili druga radnja koja bi se morala obaviti, ili da se ne obavi službena ili druga radnja koja se ne bi smjela obaviti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Počinitelj kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka koji je dao mito na zahtjev osobe iz članka 295. ovoga Zakona i prijavio djelo prije njegova otkrivanja ili prije saznanja da je djelo otkriveno, može se osloboditi kazne.

4.3.4. Службена кривична дела у корелацији са организованим криминалитетом у кривичном законодавству Црне Горе

Кривична дела против службене дужности прописана су у Кривичном законнику Црне Горе³⁷⁶ у глави XXXIV, у члановима 416-424, по следећем редоследу:

- Злоупотреба службеног положаја, члан 416,
- Несавестан рад у служби, члан 417,
- Противзаконита наплата и исплата, члан 418,
- Превара у служби, члан 419,
- Проневера, члан 420,
- Послуга, члан 421,
- Ситна превара у служби, проневера и послуга, члан 421а,
- Противзаконит утицај, члан 422,
- Навођење на противзаконит утицај, члан 422а,
- Примање мита, члан 423,
- Давање мита, члан 424.

У службене преварне радње у црногорском кривичном законодавству, које су карактеристичне по спрези са организованим криминалитетом, убрајају се: Злоупотреба службеног положаја, Противзаконит утицај, Навођење на противзаконит утицај, Примање мита, Давање мита.

Ова кривична дела ће стога у наставку бити предмет краће анализе.

Злоупотреба службеног положаја, члан 416³⁷⁷:

---

³⁷⁶ Кривични законик Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 70/2003, 13/2004 - испр. и 47/2006 и *Службени лист ЦГ*, бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - др. закон, 40/2013, 56/2013 - испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - др. закон, 44/2017 и 49/2018.

³⁷⁷ Zloupotreba službenog položaja, Član 416:

(1) Službeno lice koje protivpravnim iskorišćavanjem svog službenog položaja ili ovlašćenja, prekoračenjem granica svog službenog ovlašćenja ili nevršenjem svoje službene dužnosti pribavi sebi ili drugom korist, drugom nanese štetu ili teže povrijedi prava drugog, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je izvršenjem djela iz stava 1 ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu preko tri hiljade eura, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

Кривично дело чини службено лице које противправним искоришћавањем свог службеног положаја или овлашћења, прекорачењем граница свог службеног овлашћења или невршењем своје службене дужности прибави себи или другом корист, другом нанесе штету или теже повреди права другог.

Учиниолац основног облика дела ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.

Ако је извршењем дела прибављена имовинска корист у износу преко три хиљаде еура, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

Ако вредност прибављене имовинске користи прелази износ од тридесет хиљада еура, учинилац ће се казнити затвором од две до дванаест година.

Противзаконит утицај, члан 422³⁷⁸:

Кривично дело чини лице које непосредно или преко трећег лица захтева или прими мито или прихвати обећање мита за себе или другог да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује да се изврши или не изврши нека службена радња.

Учиниолац ће се казнити казном затвора од три месеца до три године.

Лице које користећи свој службени или друштвени положај или стварни или претпостављени утицај посредује или се обавезе да ће посредовати да се изврши службена радња која се не би смела извршити или да се не изврши службена радња која би се морала извршити, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

Законским текстом је предвиђено да ће се учинилац казнити затвором од једне до осам година, ако је за претходно посредовање примљено мито.

---

(3) Ako vrijednost pribavljene imovinske koristi prelazi iznos od trideset hiljada eura, učinilac će se kazniti zatvorom od dvije do dvanaest godina.

³⁷⁸ Protivzakoniti uticaj, Član 422:

(1) Ko neposredno ili preko trećeg lica zahtijeva ili primi mito ili prihvati obećanje mita za sebe ili drugog da korišćenjem svog službenog ili društvenog položaja ili stvarnog ili pretpostavljenog uticaja posreduje da se izvrši ili ne izvrši neka službena radnja, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

(2) Ko koristeći svoj službeni ili društveni položaj ili stvarni ili pretpostavljeni uticaj posreduje ili se obaveže da će posredovati da se izvrši službena radnja koja se ne bi smjela izvršiti ili da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako je za posredovanje iz stava 2 ovog člana primljeno mito, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(4) Primljeno mito oduzeće se.

Посебном ставом предметног члана је прописано да ће се мито које је примљено одузети.

Навођење на противзаконит утицај, члан 422а³⁷⁹:

Дело чини лице које непосредно или преко трећег лица службеном или другом лицу да, понуди или обећа поклон или другу корист за себе или другог да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује да се изврши или не изврши нека службена радња.

Учинилац ће се казнити затвором до две године.

Ко непосредно или преко трећег лица службеном или другом лицу да, понуди или обећа поклон или другу корист за себе или другог да коришћењем свог службеног или друштвеног положаја или стварног или претпостављеног утицаја посредује да се изврши службена радња која се не би смела извршити или да се не изврши службена радња која би се морала извршити, казниће се затвором од три месеца до три године.

Може се ослободити од казне учинилац дела који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено.

Законом је предвиђена и мера одузимања примљеног поклона и друге користи.

Примање мита, члан 423³⁸⁰:

---

³⁷⁹ Navođenje na protivzakoniti uticaj, Član 422a:

(1) Ko neposredno ili preko trećeg lica službenom ili drugom licu da, ponudi ili obeća poklon ili drugu korist za sebe ili drugog da korišćenjem svog službenog ili društvenog položaja ili stvarnog ili pretpostavljenog uticaja posreduje da se izvrši ili ne izvrši neka službena radnja, kazniće se zatvorom do dvije godine.

(2) Ko neposredno ili preko trećeg lica službenom ili drugom licu da, ponudi ili obeća poklon ili drugu korist za sebe ili drugog da korišćenjem svog službenog ili društvenog položaja ili stvarnog ili pretpostavljenog uticaja posreduje da se izvrši službena radnja koja se ne bi smjela izvršiti ili da se ne izvrši službena radnja koja bi se morala izvršiti, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

(3) Učinitelj djela iz st. 1 i 2 ovog člana koji je prijavio djelo prije nego što je saznao da je ono otkriveno može se osloboditi od kazne.

(4) Primljeni poklon i druga korist oduzeće se.

³⁸⁰ Primanje mita, Član 423:

Први основни облик чини службено лице које непосредно или посредно захтева или прими мито или које прихвати обећање мита за себе или другог да изврши службену или другу радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену или другу радњу коју би морало извршити.

Казна за овај облик дела јесте затвор од две до дванаест година.

Други основни облик чини службено лице које непосредно или посредно захтева или прими мито или које прихвати обећање мита за себе или другог да изврши службену или другу радњу коју би морало извршити или да не изврши службену или другу радњу коју не би смело извршити.

Казна за овај облик дела јесте затвор од две до осам година.

Службено лице које изврши дело у вези са откривањем кривичног дела, покретањем или вођењем кривичног поступка, изрицањем или извршењем кривичне санкције, казниће се затвором од три до петнаест година.

Службено лице које после извршења, односно неизвршења службене или друге радње, а у вези са њом, захтева или прими мито, казниће се затвором од три месеца до три године.

Ако одговорно или друго лице у установи или другом субјекту који се не бави привредним пословањем учини један од наведених облика дела, казниће се казном прописаном за конкретан облик дела.

Посебном ставом предметног члана је прописано да ће се мито које је примљено одузети.

---

(1) Službeno lice koje neposredno ili posredno zahtijeva ili primi mito ili koje prihvati obećanje mita za sebe ili drugog da izvrši službenu ili drugu radnju koju ne bi smjelo izvršiti ili da ne izvrši službenu ili drugu radnju koju bi moralo izvršiti, kazniće se zatvorom od dvije do dvanaest godina.

(2) Službeno lice koje neposredno ili posredno zahtijeva ili primi mito ili koje prihvati obećanje mita za sebe ili drugog da izvrši službenu ili drugu radnju koju ne bi moralo izvršiti ili da ne izvrši službenu ili drugu radnju koju ne bi smjelo izvršiti, kazniće se zatvorom od dvije do osam godina.

(3) Službeno lice koje izvrši djelo iz st. 1 ili 2 ovog člana u vezi sa otkrivanjem krivičnog djela, pokretanjem ili vođenjem krivičnog postupka, izricanjem ili izvršenjem krivične sankcije, kazniće se zatvorom od tri do petnaest godina.

(4) Službeno lice koje poslije izvršenja, odnosno neizvršenja službene ili druge radnje iz st. 1, 2 i 3 ovog člana, a u vezi sa njom, zahtijeva ili primi mito, kazniće se zatvorom od tri mjeseca do tri godine.

(5) Ako odgovorno ili drugo lice u ustanovi ili drugom subjektu koji se ne bavi privrednim poslovanjem učini djelo iz st. 1, 2 i 4 ovog člana, kazniće se kaznom propisanom za to djelo.

(6) Primljeno mito oduzeće se.

Давање мита, члан 424³⁸¹:

Први облик дела чини лице које службеном лицу непосредно или посредно да, понуди или обећа мито за њега или другог да службено лице изврши службену или другу радњу коју не би смело извршити или да не изврши службену или другу радњу коју би морало извршити или ко посредује у оваквом давању мита службеном лицу.

Учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

Други облик дела чини лице које службеном лицу непосредно или посредно да, понуди или обећа мито за њега или другог да службено лице изврши службену или другу радњу коју би морало извршити или да не изврши службену или другу радњу коју не би смело извршити или ко посредује у оваквом давању мита службеном лицу

Учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.

Учинилац дела који је пријавио дело пре него што је сазнао да је оно откривено може се ослободити од казне.

Наведене одредбе се примењују и кад је мито дато, понуђено или обећано одговорном или другом лицу у установи или другом субјекту који се не бави привредним пословањем.

---

³⁸¹ Davanje mita, Član 424:

(1) Ko službenom licu neposredno ili posredno da, ponudi ili obeća mito za njega ili drugog da službeno lice izvrši službenu ili drugu radnju koju ne bi smjelo izvršiti ili da ne izvrši službenu ili drugu radnju koju bi moralo izvršiti ili ko posreduje u ovakvom davanju mita službenom licu, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina.

(2) Ko službenom licu neposredno ili posredno da, ponudi ili obeća mito za njega ili drugog da službeno lice izvrši službenu ili drugu radnju koju bi moralo izvršiti ili da ne izvrši službenu ili drugu radnju koju ne bi smjelo izvršiti ili ko posreduje u ovakvom davanju mita službenom licu, kazniće se zatvorom od šest mjeseci do pet godina.

(3) Učinilac djela iz st. 1 i 2 ovog člana koji je prijavio djelo prije nego što je saznao da je ono otkriveno može se osloboditi od kazne.

(4) Odredbe st. 1, 2 i 3 ovog člana primjenjuju se i kad je mito dato, ponuđeno ili obećano odgovornom ili drugom licu u ustanovi ili drugom subjektu koji se ne bavi privrednim poslovanjem.

4.3.5. Службена кривична дела у корелацији са организованим криминалитетом у кривичном законодавству Босне и Херцеговине

Кривична дела корупције и кривична дела против службене и друге одговорне функције прописана су у Кривичном закону Босне и Херцеговине³⁸² у глави XIX, у члановима 217-229, по следећем редоследу:

- Примање поклона и других облика користи, члан 217,
- Давање поклона и других облика користи, члан 218,
- Примање награде или другог облика користи за трговину утицајем, члан 219,
- Давање награде или другог облика користи за трговину утицајем, члан 219а,
- Злоупотреба положаја или овлашћења, члан 220,
- Проневера у служби, члан 221,
- Превара у служби, члан 222,
- Послуга у служби, члан 223,
- Несавестан рад у служби, члан 224,
- Кривотворење службене исправе, члан 226,
- Противзаконита наплата и исплата, члан 227,
- Противзаконито ослобођење лица лишеног слободе, члан 229,
- Противзаконито присвајање ствари при претресању или извршењу, члан 229.

У службене преварне радње у кривичном законодавству Босне и Херцеговине, које су карактеристичне по спрези са организованим криминалитетом, убрајају се: Примање поклона и других облика користи, Давање поклона и других облика користи, Примање награде или другог облика користи за трговину утицајем, Давање награде или другог облика користи за трговину утицајем, Злоупотреба положаја или овлашћења.

Ова кривична дела ће стога у наставку бити предмет краће анализе.

---

³⁸² Кривични закон Босне и Херцеговине, *Службени гласник БиХ*, бр. 3/2003, 32/2003 - испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 и 35/2018.

Примање поклона и других облика користи, члан 217³⁸³:

Први основни облик дела чини службено или одговорно лице у институцијама Босне и Херцеговине укључујући и страно службено лице или међународног службеника или арбитра или судију поротника, које захтева или прими поклон или какву другу корист за себе или за друго лице или које прими обећање поклона или какве користи за себе или за друго лице, да у оквиру своје функције изврши што не би смело извршити или да не изврши што би морало извршити или ко посредује при оваквом подмићивању службеног или одговорног лица.

Учинилац ће се казнити казном затвора од једне до десет година.

Други основни облик дела чини службено или одговорно лице у институцијама Босне и Херцеговине укључујући и страно службено лице или међународног службеника или арбитра или судију поротника, које захтева или прими поклон или какву корист за себе или за друго лице, или које прими обећање поклона или какве користи за себе или за друго лице, да у оквиру своје функције изврши што би морало извршити или ко посредује при оваквом подмићивању службеног или одговорног лица или да не изврши што не би смело извршити.

Учинилац другог основног облика дела казниће се казном затвора од шест месеци до пет година.

---

³⁸³ Primanje poklona i drugih oblika koristi, Član 217:

(1) Službeno ili odgovorno lice u institucijama Bosne i Hercegovine uključujući i strano službeno lice ili međunarodnog službenika ili arbitra ili sudiju porotnika, koje zahtijeva ili primi poklon ili kakvu drugu korist za sebe ili za drugo lice ili koje primi obećanje poklona ili kakve koristi za sebe ili za drugo lice, da u okviru svoje funkcije izvrši što ne bi smjelo izvršiti ili da ne izvrši što bi moralo izvršiti ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog ili odgovornog lica, kazniće se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Službeno ili odgovorno lice u institucijama Bosne i Hercegovine uključujući i strano službeno lice ili međunarodnog službenika ili arbitra ili sudiju porotnika, koje zahtijeva ili primi poklon ili kakvu korist za sebe ili za drugo lice, ili koje primi obećanje poklona ili kakve koristi za sebe ili za drugo lice, da u okviru svoje funkcije izvrši što bi moralo izvršiti ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog ili odgovornog lica ili da ne izvrši što ne bi smjelo izvršiti, kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Kaznom iz stava 1. ovog člana kazniće se službeno ili odgovorno lice u institucijama Bosne i Hercegovine uključujući i strano službeno lice ili međunarodnog službenika ili arbitra ili sudiju porotnika, koje poslije vršenja ili nevršenja iz st. 1. i 2. ovog člana, a u vezi s tim, zahtijeva ili primi poklon ili kakvu drugu korist za sebe ili za drugo lice.

(4) Primljeni poklon ili imovinska korist oduzeće se.

Казном затвора од једне до десет година казниће се службено или одговорно лице у институцијама Босне и Херцеговине укључујући и страно службено лице или међународног службеника или арбитра или судију поротника, које после вршења или невршења онога што би морало извршити или онога што не би смело извршити, а у вези с тим, захтева или прими поклон или какву другу корист за себе или за друго лице.

Посебним ставом је предвиђено да ће се примљени поклон или имовинска корист одузети.

Давање поклона и других облика користи, члан 218³⁸⁴:

Основни облик дела чини лице које службеном или одговорном лицу у институцијама Босне и Херцеговине укључујући и страно службено лице или међународног службеника или арбитра или судију поротника, учини или обећа поклон или какву другу корист за њега или друго лице, да у оквиру своје функције изврши што не би смело извршити или да не изврши што би морало извршити, или ко посредује при оваквом подмићивању службеног или одговорног лица.

Учиниолац овог облика дела казниће се казном затвора од шест месеци до пет година.

Други основни облик дела чини лице које службеном или одговорном лицу у институцијама Босне и Херцеговине укључујући и страно службено лице или међународног службеника или арбитра или судију поротника, учини или обећа поклон или какву другу корист за њега или друго лице да у оквиру своје функције

---

³⁸⁴ Davanje poklona i drugih oblika koristi, Član 218:

(1) Ko službenom ili odgovornom licu u institucijama Bosne i Hercegovine uključujući i strano službeno lice ili međunarodnog službenika ili arbitra ili sudiju porotnika, učini ili obeća poklon ili kakvu drugu korist za njega ili drugo lice, da u okviru svoje funkcije izvrši što ne bi smjelo izvršiti ili da ne izvrši što bi moralo izvršiti, ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog ili odgovornog lica, kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ko službenom ili odgovornom licu u institucijama Bosne i Hercegovine uključujući i strano službeno lice ili međunarodnog službenika ili arbitra ili sudiju porotnika, učini ili obeća poklon ili kakvu drugu korist za njega ili drugo lice da u okviru svoje funkcije izvrši što bi moralo izvršiti ili da ne izvrši što ne bi smjelo izvršiti, ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službenog ili odgovornog lica, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(3) Počinilac krivičnog djela iz st. 1. i 2. ovog člana koji je dao mito na zahtjev službenog ili odgovornog lica u institucijama Bosne i Hercegovine uključujući i strano službeno lice ili međunarodnog službenika ili arbitra ili sudiju porotnika, i prijavio krivično djelo prije njegovog otkrivanja ili prije saznanja da je djelo otkriveno, može se osloboditi od kazne.

(4) Primljeni poklon ili imovinska korist oduzeće se.

изврши што би морало извршити или да не изврши што не би смело извршити, или ко посредује при оваквом подмићивању службеног или одговорног лица.

Учиниолац ће се овом приликом казнити новчаном казном или казном затвора до три године.

Учиниолац кривичног дела који је дао мито на захтев службеног или одговорног лица у институцијама Босне и Херцеговине укључујући и страно службено лице или међународног службеника или арбитра или судију поротника, и пријавио кривично дело пре његовог откривања или пре сазнања да је дело откривено, може се ослободити од казне.

Посебним ставом је предвиђено да ће се примљени поклон или имовинска корист одузети.

Примање награде или другог облика користи за трговину утицајем, члан 219³⁸⁵:

Основни облик дела чини лице које посредно или непосредно захтева или заприми или прихвати награду или какву другу корист или обећање награде или какве друге користи, за себе или другог, да коришћењем свог стварног или претпостављеног службеног или друштвеног или утицајног положаја или другог статуса посредује да службено или одговорно лице у институцијама Босне и Херцеговине или страно службено лице или међународни службеник или арбитар или судија поротник изврши или не изврши службену или другу радњу.

---

³⁸⁵ Приманје nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu uticajem, Član 219:

(1) Ko posredno ili neposredno zahtijeva ili zaprimi ili prihvati nagradu ili kakvu drugu korist ili obećanje nagrade ili kakve druge koristi, za sebe ili drugog, da korišćenjem svog stvarnog ili pretpostavljenog službenog ili društvenog ili uticajnog položaja ili drugog statusa posreduje da službeno ili odgovorno lice u institucijama Bosne i Hercegovine ili strano službeno lice ili međunarodni službenik ili arbitar ili sudija porotnik izvrši ili ne izvrši službenu ili drugu radnju, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ko posreduje, koristeći svoj službeni ili društveni ili uticajni položaj ili drugi status, da službeno ili odgovorno lice u institucijama Bosne i Hercegovine ili strano službeno lice ili međunarodni službenik ili arbitar ili sudija porotnik izvrši ili ne izvrši službenu ili drugu radnju, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od jedne do osam godina.

(3) Ako je počinilac za počinjenje krivičnog djela iz stava (2) ovog člana zahtijevao ili primio ili prihvatio nagradu ili kakvu drugu korist za sebe ili drugoga, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od jedne do deset godina.

(4) Primljena nagrada ili kakva druga korist biće oduzeta

Учишилац овог облика дела казниће се казном затвора у трајању од шест месеци до пет година.

Други основни облик дела чини лице које посредује, користећи свој службени или друштвени или утицајни положај или други статус, да службено или одговорно лице у институцијама Босне и Херцеговине или страно службено лице или међународни службеник или арбитар или судија поротник изврши или не изврши службену или другу радњу.

Учишилац ће се казнити казном затвора у трајању од једне до осам година.

Ако је учинилац захтевао или примио или прихватио награду или какву другу корист за себе или другог, казниће се казном затвора у трајању од једне до десет година.

Посебним ставом је предвиђено да ће се примљена награда или каква друга корист одузети.

Давање награде или другог облика користи за трговину утицајем, члан 219а³⁸⁶:

Кривично дело чини лице које посредно или непосредно лицу које има службени или друштвени или утицајни положај или други статус учини или понуди или обећа награду или какву другу корист да посредује да службено или одговорно лице у институцијама Босне и Херцеговине или страно службено лице или међународни службеник или арбитар или судија поротник изврши или не изврши службену или другу радњу.

Учишилац ће се казнити казном затвора у трајању од шест месеци до пет година.

Закон предвиђа и ситуацију у којој учинилац може бити ослобођен од казне.

---

³⁸⁶ Davanje nagrade ili drugog oblika koristi za trgovinu uticajem, Član 219^a:

(1) Ko posredno ili neposredno licu koje ima službeni ili društveni ili uticajni položaj ili drugi status učini ili ponudi ili obeća nagradu ili kakvu drugu korist da posreduje da službeno ili odgovorno lice u institucijama Bosne i Hercegovine ili strano službeno lice ili međunarodni službenik ili arbitar ili sudija porotnik izvrši ili ne izvrši službenu ili drugu radnju, kazniće se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ko posredno ili neposredno, na zahtjev lica koje ima službeni ili društveni ili uticajni položaj ili drugi status, počinii krivično djelo iz stava (1) ovog člana i prijavi krivično djelo prije njegovog otkrivanja ili prije saznanja da je djelo otkriveno, može se osloboditi kazne.

(3) Primljena nagrada ili kakva druga korist biće oduzeta, a u slučaju iz stava (2) ovog člana može se vratiti licu koje je dalo nagradu ili kakvu drugu korist.

У том смислу, ко посредно или непосредно, на захтев лица које има службени или друштвени или утицајни положај или други статус, почини кривично дјело из става и пријави кривично дело пре његовог откривања или пре сазнања да је дело откривено, може се ослободити казне.

Примљена награда или каква друга корист биће одузета, а у случају ослобођења од казне, може се вратити лицу које је дало награду или какву другу корист.

Злоупотреба положаја или овлашћења, члан 220³⁸⁷:

Основни облик дела чини службено или одговорно лице у институцијама Босне и Херцеговине, које искориштавањем свог службеног положаја или овлашћења, прекорачивши границе свог службеног овлашћења или не извршивши своје службене дужности, прибави себи или другом какву корист, другом нанесе какву штету или теже повреди права другог.

Учинилац се кажњава казном затвора од шест месеци до пет година.

Дело има два тежа облика, квалификована висином имовинске користи прибављене кривичним делом.

Ако је кривичним делом прибављена имовинска корист у износу који прелази 10.000 КМ, учинилац ће се казнити казном затвора од једне до десет година.

Ако је кривичним делом прибављена имовинска корист у износу који прелази 50.000 КМ, учинилац ће се казнити казном затвора најмање три године.

Посебном одредбом члана је предвиђено да ће се прибављена корист одузети.

---

³⁸⁷ Zloupotreba položaja ili ovlaštenja, Član 220:

(1) Službeno ili odgovorno lice u institucijama Bosne i Hercegovine, koje iskorištavanjem svog službenog položaja ili ovlaštenja, prekoračivši granice svog službenog ovlaštenja ili ne izvršivši svoje službene dužnosti, pribavi sebi ili drugom kakvu korist, drugom nanese kakvu štetu ili teže povrijedi prava drugog, kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(2) Ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi 10.000 KM, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(3) Ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovog člana pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi 50.000 KM, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine.

(4) Pribavljena korist oduzeće se.

V Анализа заступљености кривичних дела против службене дужности која се врше у спрези са организованим криминалитетом у пракси правосудних органа у Србији

Посебно поглавље у дисертацији потребно је издвојити за потребе сагледавања одређених нумерички изражених података који говоре о званично регистрованој заступљености кривичних дела против службене дужности, а нарочито оних која се врше деловањем и у вези са организованим криминалитетом у пракси правосудних органа у Србији.

Основни извори података у овом делу дисертације биће:

- Кривични законик у делу који се односи на одређење и садржину конкретних кривичних дела која ће бити предмет анализе,

- подаци Републичког завода за статистику, у делу који се односи на анализу званичног броја поднетих кривичних пријава и оптужница, као и донетих осуђујућих пресуда према пунолетним учиниоцима кривичних дела против службене дужности у Србији,

- подаци са заједничког пројекта Европске уније и Савета Европе (канцеларије у Београду)³⁸⁸, у делу који се односи на анализу ставова судија и јавних тужилаца о раширености коруптивних кривичних дела (дакле, управо најизраженијих кривичних дела против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалитетом) и ефектима њиховог спречавања радом правосудних органа.

Занимљиво је анализирати заступљеност ових кривичних дела како у односу на вредности укупног регистрованог криминалитета у Србији уопште, тако и заступљеност појединачних кривичних дела у односу на податке на нивоу целе групе кривичних дела. Коначно, нарочито је занимљиво сагледати процентуалне односе ових података са вредностима укупно регистрованог криминалитета у Војводини.

---

³⁸⁸ Назив пројекта: „Јачање капацитета полиције и правосуђа у борби против корупције у Србији“ (PACS).

Поред аналитичко-дедуктивног и нормативног методолошког приступа, који је до сада био у примену, у овом поглављу биће примењен и метод квантитативне анализе нумеричких података.

Дакле, заступљеност кривичних дела против службене дужности која се врло често врше у спрези са организованим криминалитетом, за трогодишњи период у распону 2014-2016. година, на најбољи начин се може сагледати кроз анализу званичног броја:

- поднетих кривичних пријава,
- подигнутих оптужница,
- донетих осуђујућих пресуда.

Посебно ће бити представљени и анализирани подаци са заједничког пројекта Европске уније и Савета Европе (канцеларије у Београду), о ставовима судија и јавних тужилаца о раширености коруптивних кривичних дела и ефектима њиховог спречавања радом правосудних органа.

Посебну целину овог дела дисертације, чиниће укључивање и анализа појединих случајева коруптивних кривичних дела из праксе апелационих судова у Србији (из Београда, Ниша, Новог Сада и Крагујевца), а применом *case study* методолошког приступа.

5.1. Анализа статистичких података о заступљености кривичних дела против службене дужности која се врше у спрези са организованим криминалитетом у пракси правосудних органа у Србији

Како је претходно већ било речено, значајно је и интересантно анализирати заступљеност кривичних дела против службене дужности која се врше у спрези са организованим криминалитетом како у односу на вредности укупног регистрованог криминалитета у Србији уопште, тако и заступљеност појединачних кривичних дела у односу на податке на нивоу целе групе кривичних дела. Поред реченог, нарочито је занимљиво сагледати процентуалне односе ових података са вредностима укупно регистрованог криминалитета у Војводини.

У овом делу истраживања, најзначајнији за анализу су званични подаци Републичког завода за статистику, и то поводом броја поднетих кривичних пријава и оптужница, као и поводом донетих осуђујућих пресуда према пунолетним учиниоцима кривичних дела против службене дужности у Србији.

Дакле, заступљеност кривичних дела против службене дужности која се врло често врше у спрези са организованим криминалитетом, за трогодишњи период у распону 2014-2016. година, на најбољи начин се може сагледати кроз анализу званичног броја:

- поднетих кривичних пријава,
- подигнутих оптужница,
- донетих осуђујућих пресуда.

5.1.1. Кривичне пријаве пунолетних лица у области кривичних дела против службене дужности, за период од 2014-2016. година

Табела 15. Пријављена пунолетна лица, према кривичном делу и врсти одлуке, за 2016. годину – РС, АПВ и поглавље XXXIII КЗ

	Укупно	Познати учиниоци						непознати учиниоци
		укупно познати	одбачена кривична пријава	% учешће одбачених кривичних пријава *	обустаљена истрага	подигнута оптужница - оптужни предлог	% учешће броја подигнутих оптужница – опт. Предлога**	
Република Србија	96237	67089	39329	58,6 %	405	27327	40,7%	29148
Регион Војводине	25693	19060	9687	50,8%	159	9211	48,3%	6
Кривична дела против службене дужности	2764	2688	2194	81,6%	24	470	17,5%	76

Извор: Билтен Републичког завода за статистику (2017). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2016. годину - пријаве, оптужења и осуде, 629, Београд, Републички завод за статистику, стр. 12-23.

* % учешће одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

** % учешће броја подигнутих оптужница – оптужних предлога у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

Из приложене табеле се види да је у 2016. години био веома изражен проценат одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица за кривична дела против службене дужности (81,6%), а да учешће подигнутих оптужница износи свега 17,5%.

Учешће пријављених пунолетних лица за кривична дела против службене дужности у укупном броју пријављених пунолетних лица на нивоу Републике Србије у 2016. години, износио је: 2,9%.

Табела 16. Пријављена пунолетна лица, према кривичном делу и врсти одлуке, за 2016. годину – појединачна кривична дела из поглавља XXXIII КЗ

	Укупно	Познати учиноци						непознати учиноци
		укупно познати	одбачена кривична пријава	% учешће одбачених кривичних пријава*	обустаљена истрага	подигнута оптужница - оптужни предлог	% учешће броја подигнутих оптужница – опт. Предлога**	
КД против службене дужности	2764	2688	2194	81,6%	24	470	17,5%	76
Злоупотреба службеног положаја	1349	1286	1071	83,3%	15	200	15,6%	63
Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика	628	628	615	97,9%	1	12	1,9%	-
Несавестан рад у служби	230	230	218	-	1	11	-	-
Противзаконита наплата и исплата	4	4	4	-	-	-	-	-
Ненаменско коришћење буџетских средстава	33	33	28	-	-	5	-	-
Превара у служби	7	7	4	-	-	3	-	-
Проневера	353	342	158	-	2	182	-	11
Послуга	34	34	24	-	-	10	-	-
Трговина утицајем	19	19	17	89,5%	-	2	10,5%	-
Примање мита	69	68	35	51,5%	5	28	41,2%	1
Давање мита	34	33	18	54,5%	-	15	45,4%	1
Одавање службене тајне	4	4	2	-	-	2	-	-

Извор: Билтен Републичког завода за статистику (2017). Пунолетни учиноци кривичних дела у Републици Србији за 2016. годину - пријаве, оптужења и осуде, 629, Београд, Републички завод за статистику, стр. 22-23.

* % учешће одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

** % учешће броја подигнутих оптужница – оптужних предлога у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

Из приложене табеле се види да су у 2016. години кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалом) са највећим учешћем одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица:

- Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика - 97,9%
- Трговина утицајем - 89,5%.

Кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалом) са највећим учешћем подигнутих оптужница су:

- Примање мита - 41,2%,
- Давање мита - 45,4%.

Оно што се из нумерички приказаних података може запазити јесте веома мали број поднетих кривичних пријава управо за коруптивна кривична дела, која спадају у групу тешких кривична дела, и како се стално наводи, најчешће су повезана са организованим криминалним активностима.

Може се уочити на пример, да је у 2016. години за кривично дело трговине утицајем поднето само 19 кривичних пријава, за кривично дело примања мита само 69, а за кривично дело давања мита само 34 кривичне пријаве.

Оваква статистика управо наводи на закључак да је у овој области веома изражена „тамна бројка“ криминалитета.

Табела 17. Пријављена пунолетна лица, према кривичном делу и врсти одлуке, за 2015. годину – РС, АПВ и поглавље XXXIII КЗ

	Укупно	Познати учиниоци						непознати учиниоци
		укупно познати	одбачена кривична пријава	% учешће одбачених кривичних пријава *	обустаљена истрага	подигнута оптужница - оптужни предлог	% учешће броја подигнутих оптужница – опт. предлога**	
Република Србија	108759	64226	36885	57,4%	362	26960	42%	44533
Регион Војводине	32904	19708	10383	52,7%	152	9171	46,5%	13196
Кривична дела против службене дужности	2642	2559	1992	77,8%	21	545	21,3%	83

Извор: Билтен Републичког завода за статистику (2016). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2015. годину - пријаве, оптужења и осуде, 617, Београд, Републички завод за статистику, стр. 12-25.

* % учешће одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

** % учешће броја подигнутих оптужница – оптужних предлога у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

Из приложене табеле се види да је у 2015. години био изражен проценат одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица за кривична дела против службене дужности (77,8%), али је овај проценат мањи у односу на 2016. годину. Учешће подигнутих оптужница износи свега 21,3% и већи је у односу на 2016. годину.

Учешће пријављених пунолетних лица за кривична дела против службене дужности у укупном броју пријављених пунолетних лица на нивоу Републике Србије у 2015. години, износио је: 2,4%.

Табела 18. Пријављена пунолетна лица, према кривичном делу и врсти одлуке, за 2015. годину – појединачна кривична дела из поглавља XXXIII КЗ

	Укупно	Познати учиниоци						непознати учиниоци
		укупно познати	одбачена кривична пријава	% учешће одбачених кривичних пријава*	обустаљена истрага	подигнута оптужница - оптужни предлог	% учешће броја подигнутих оптужница – опт. Предлога**	
КД против службене дужности	2642	2559	1992	77,8%	21	545	21,3%	83
Злоупотреба службеног положаја	1238	1181	950	80,4%	17	213	18%	57
Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика	537	535	518	96,8%	-	17	3,2%	2
Несавестан рад у служби	195	189	169	-	-	20	-	6
Противзаконита наплата и исплата	15	15	12	-	2	1	-	-
Ненаменско коришћење буџетских средстава	29	29	17	-	-	12	-	-
Превара у служби	46	45	26	-	-	19	-	1
Проневера	407	392	219	-	2	171	-	15
Послуга	36	36	25	-	-	11	-	-
Трговина утицајем	26	26	21	80,8%	-	5	19,2%	-
Примање мита	67	66	20	30,3%	-	46	69,7%	1
Давање мита	42	41	12	29,3%	-	29	70,7%	1
Одавање службене тајне	4	4	3	-	-	1	-	-

Извор: Билтен Републичког завода за статистику (2016). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2015. годину - пријаве, оптужења и осуде, 617, Београд, Републички завод за статистику, стр. 22-23.

* % учешће одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

** % учешће броја подигнутих оптужница – оптужних предлога у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

Из приложене табеле се види да су у 2015. години кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалом) са највећим учешћем одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица:

- Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика - 96,8%
- Трговина утицајем - 80,8%
- Злоупотреба службеног положаја – 80,4%.

Кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалом) са највећим учешћем подигнутих оптужница су:

- Примање мита – 69,7%,
- Давање мита – 70,7%.

Кривично дело са најмањим учешћем подигнутих оптужница је Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика – 3,2%.

Оно што се из нумерички приказаних података може запазити и у 2015. години, јесте веома мали број поднетих кривичних пријава управо за коруптивна кривична дела, која спадају у групу тешких кривична дела, и како се стално наводи, најчешће су повезана са организованим криминалним активностима.

Може се уочити да је за кривично дело трговине утицајем поднето само 26 кривичних пријава, за кривично дело примања мита само 67, а за кривично дело давања мита само 42 кривичне пријаве.

Оваква статистика говори о „тамној бројци“ ове врсте криминалитета и у 2015. години.

Табела 19. Пријављена пунолетна лица, према кривичном делу и врсти одлуке, за 2014. годину – РС, АПВ и поглавље XXXIII КЗ

	Укупно	Познати учиниоци						непознати учиниоци
		укупно познати	одбачена кривична пријава	% учешће одбачених кривичних пријава *	обустаљена истрага	подигнута оптужница - оптужни предлог	% учешће броја подигнутих оптужница – опт. предлога**	
Република Србија	92600	54568	30403	55,7%	536	23580	43,2%	38032
Регион Војводине	26667	15667	8621	55%	204	6840	43,7%	11000
Кривична дела против службене дужности	2437	2386	1771	74,2%	35	580	24,3%	51

Извор: Билтен Републичког завода за статистику (2015). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2014. годину - пријаве, оптужења и осуде, 603, Београд, Републички завод за статистику, стр. 14-22.

* % учешће одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

** % учешће броја подигнутих оптужница – оптужних предлога у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

Из приложене табеле се види да је у 2014. години проценат одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица за кривична дела против службене дужности мањи и у односу на 2015. и у односу на 2016. годину, и износи 74,2%. Учешће подигнутих оптужница је веће у односу на 2015. и 2016. годину, и износи 24,3%.

Учешће пријављених пунолетних лица за кривична дела против службене дужности у укупном броју пријављених пунолетних лица на нивоу Републике Србије у 2014. години, износило је: 5,2%.

Табела 20. Пријављена пунолетна лица, према кривичном делу и врсти одлуке, за 2014. годину – појединачна кривична дела из поглавља XXXIII КЗ

	Укупно	Познати учиниоци						непознати учиниоци
		укупно познати	одбачена кривична пријава	% учешће одбачених кривичних пријава*	обустављена истрага	подигнута оптужница - оптужни предлог	% учешће броја подигнутих оптужница – опт. Предлога**	
КД против службене дужности	2437	2386	1771	74,2%	35	580	24,3%	51
Злоупотреба службеног положаја	1306	1269	906	71,4%	31	332	26,2%	37
Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика	500	500	485	97%	-	15	3%	-
Несавестан рад у служби	139	134	129	-	-	5	-	5
Противзаконита наплата и исплата	3	3	3	-	-	-	-	-
Ненаменско коришћење буџетских средстава	24	24	17	-	-	7	-	-
Превара у служби	27	27	16	-	-	11	-	-
Проневера	294	287	143	-	4	140	-	7
Послуга	34	34	24	-	-	10	-	-
Трговина утицајем	19	19	13	68,4%	-	6	31,6%	-
Примање мита	58	57	26	45,6%	-	31	54,4%	1
Давање мита	27	26	7	26,9%	-	19	73%	1
Одавање службене тајне	6	6	2	-	-	4	-	-

Извор: Билтен Републичког завода за статистику (2015). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2014. годину - пријаве, оптужења и осуде, 603, Београд, Републички завод за статистику, стр. 22-23.

* % учешће одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

** % учешће броја подигнутих оптужница – оптужних предлога у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица

Из приложене табеле се види да су у 2014. години кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалом) са највећим учешћем одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица:

- Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика - 97%

- Злоупотреба службеног положаја – 71,4%.

Кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалом) са највећим учешћем подигнутих оптужница су:

- Примање мита – 54,4%,

- Давање мита – 73%.

Кривично дело са најмањим учешћем подигнутих оптужница је Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика – 3%.

Оно што се из нумерички приказаних података може запазити и у 2014. години, јесте веома мали број поднетих кривичних пријава управо за коруптивна кривична дела, која спадају у групу тешких кривична дела, и како се стално наводи, најчешће су повезана са организованим криминалним активностима.

Може се уочити да је за кривично дело трговине утицајем поднето само 19 кривичних пријава, за кривично дело примања мита само 58, а за кривично дело давања мита само 27 кривичних пријава.

Оваква статистика дакле, говори о „тамној бројци“ ове врсте криминалитета и у 2014. години.

Табела 21. Пријављена позната пунолетна лица и подигнуте оптужнице – збирни подаци за период 2014-2016. год.

	2014. год		2015. год		2016. год.	
	Пријављени познати учиниоци	Подигнута оптужница	Пријављени познати учиниоци	Подигнута оптужница	Пријављени познати учиниоци	Подигнута оптужница
КД против службене дужности	2386	580	2559	545	2688	470
Злоупотреба службеног положаја	1269	332	1181	213	1286	200
Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика	500	15	535	17	628	12
Трговина утицајем	19	6	26	5	19	2
Примање мита	57	31	66	46	68	28
Давање мита	26	19	41	29	33	15

Извор: Податке издвојио аутор на основу претходно представљених података Републичког завода за статистику

5.1.2. *Оптужења, пресуде и изречене мере безбедности пунолетним лицима у области кривичних дела против службене дужности, за период од 2014-2016. година*

Табела 22. Оптужена пунолетна лица, донете пресуде и изречене мере безбедности према кривичном делу и врсти одлуке, за 2016. годину - РС, АПВ и поглавље XXXIII КЗ

	Оптужена лица	Осуђујућа пресуда – оптужени се оглашава кривим	% заступљености осуђујућих пресуда *	Одбијајућа пресуда	% заступљености одбијајућих пресуда **	Ослобађајућа пресуда	% заступљености ослобађајућих пресуда ***	Изречена мера безбедности
Република Србија	39610	32525	82,1%	1586	4%	2688	6,8%	232
Регион Војводине	11668	10342	88,6%	363	3,1%	441	3,8%	52
КД против службене дужности	867	489	56,4%	41	4,7%	235	27,1%	-

Билтен Републичког завода за статистику (2017). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2016. годину - пријаве, оптужења и осуде, 629, Београд, Републички завод за статистику, стр. 36-43.

* % заступљености осуђујућих пресуда од укупног броја оптужених лица

**% заступљености одбијајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

***% заступљености ослобађајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

Из приложене табеле се може видети да је у 2016. години за кривична дела против службене дужности донето највише осуђујућих пресуда (56,4%).

Процентуално учешће броја оптужених лица за кривична дела против службене дужности у односу на укупне вредности на нивоу Р. Србије јесте: 2,2%, док процентуално учешће броја донетих осуђујућих пресуда износи: 1,5%.

Табела 23. Оптужена пунолетна лица, донете пресуде и изречене мере безбедности према кривичном делу и врсти одлуке, за 2016. годину - појединачна кривична дела из поглавља XXXIII КЗ

	Оптужена лица	Осуђујућа пресуда – оптужени се оглашава кривим	% заступљености осуђујућих пресуда *	Одбијајућа пресуда	% заступљености одбијајућих пресуда **	Ослобађајућа пресуда	% заступљености ослобађајућих пресуда ***	Изречена мера безбедности
КД против службене дужности	867	489	56,4%	41	4,7%	235	27,1%	-
Злоупотреба службеног положаја	404	158	39,1%	21	5,2%	154	38,1%	-
Кршење зак. од стране судије, ј. т. и њег. заменика	2	-	-	-	-	1	50%	-
Несавестан рад у служби	30	8	-	5	-	11	-	-
Противзаконита наплата и исплата	1	-	-	-	-	-	-	-
Ненаменско коришћење буџ. средстава	7	2	-	3	-	2	-	-
Превара у служби	10	4	-	-	-	4	-	-
Проневера	256	200	-	5	-	34	-	-
Послуга	16	10	-	5	-	1	-	-
Трговина утицајем	5	3	60%	-	-	2	40%	-
Примање мита	77	54	70,1%	1	1,3%	19	24,7%	-
Давање мита	52	46	88,5%	-	-	5	9,6%	-
Одавање службене тајне	7	4	-	1	-	2	-	-

Билтен Републичког завода за статистику (2017). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2016. годину - пријаве, оптужења и осуде, 629, Београд, Републички завод за статистику, стр. 42-43.

* % заступљености осуђујућих пресуда од укупног броја оптужених лица

**% заступљености одбијајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

***% заступљености ослобађајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

Из података приказаних у табели може се закључити да је у 2016. години процентуално највише осуђујућих пресуда донето за кривична дела:

- Давање мита (88,5%) и

- Примање мита (70,1%),

ако се анализирају карактеристична коруптивна кривична дела која се најчешће врше у спрези са организованим криминалитетом.

Процентуално највише одбијајућих пресуда донето је за кривично дело злоупотребе службеног положаја (5,2%), док је највише ослобађајућих пресуда донето за кривична дела:

- Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (50%), и

- Трговина утицајем (40%).

Може се уочити да је за наведена кривична дела поднет мали број оптужница (нарочито за кривична дела кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (2) и трговине утицајем (5)), а имајући у виду вредности на нивоу Републике (39610) и АПВ (11668), па и вредности за целу групу кривичних дела (867).

Такође, квантитативно је скроман и број предмета који је резултирао једном од три пресуде. Може се уочити да је за кривично дело кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика у 2016. години донета само једна пресуда и то ослобађајућа.

Ови подаци, попут ранијих података за пријављена пунолетна лица, такође указују на „тамну бројку“ криминалитета у овој области.

Мере безбедности нису изрицане.

Табела 24. Оптужена пунолетна лица, донете пресуде и изречене мере безбедности према кривичном делу и врсти одлуке, за 2015. годину - РС, АПВ и поглавље XXXIII КЗ

	Оптужена лица	Осуђујућа пресуда – оптужени се оглашава кривим	% заступљености осуђујућих пресуда *	Одбијајућа пресуда	% заступљености одбијајућих пресуда **	Ослобађајућа пресуда	% заступљености ослобађајућих пресуда ***	Изречена мера безбедности
Република Србија	42030	33189	79%	2202	5,2%	2840	6,8%	236
Регион Војводине	11628	10067	86,6%	450	3,9%	432	3,7%	60
КД против службене дужности	1008	534	53%	78	7,7%	227	22,5%	2

Билтен Републичког завода за статистику (2016). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2015. годину - пријаве, оптужења и осуде, 617, Београд, Републички завод за статистику, стр. 38-47.

* % заступљености осуђујућих пресуда од укупног броја оптужених лица

***% заступљености одбијајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

***% заступљености ослобађајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

Из приложене табеле се може видети да је у 2015. години за кривична дела против службене дужности донето највише осуђујућих пресуда (53%).

Процентуално учешће броја оптужених лица за кривична дела против службене дужности у односу на укупне вредности на нивоу Р. Србије било је: 2,4% (што је за 0,2% више него у 2016. години).

Процентуално учешће броја донетих осуђујућих пресуда износио је: 1,6%. Процентуално учешће броја донетих одбијајућих пресуда износио је: 3,5%, док је процентуално учешће броја донетих ослобађајућих пресуда износио: 8%.

За разлику од 2016. године, у 2015. години изречене су 2 мере безбедности за кривична дела против службене дужности.

Табела 25. Оптужена пунолетна лица, донете пресуде и изречене мере безбедности према кривичном делу и врсти одлуке, за 2015. годину - појединачна кривична дела из поглавља XXXIII КЗ

	Оптужена лица	Осуђујућа пресуда – оптужени се оглашава кривим	% заступљености осуђујућих пресуда *	Одбијајућа пресуда	% заступљености одбијајућих пресуда **	Ослобађајућа пресуда	% заступљености ослобађајућих пресуда ***	Изречена мера безбедности
КД против службене дужности	1008	534	53%	78	7,7%	227	22,5%	2
Злоупотреба службеног положаја	483	156	32,3%	49	10,1%	148	30,6%	2
Кршење зак. од стране судије, ј. т. и њег. заменика	5	1	20%	-	-	2	40%	-
Несавестан рад у служби	31	15	-	4	-	7	-	-
Противзаконита наплата и исплата	1	-	-	-	-	-	-	-
Ненаменско коришћење буџ. средстава	2	-	-	-	-	-	-	-
Превара у служби	4	2	-	-	-	1	-	-
Проневера	333	249	-	19	-	42	-	-
Послуга	21	20	-	1	-	-	-	-
Трговина утицајем	9	6	66,7%	-	-	2	22,2%	-
Примање мита	65	40	61,5%	3	4,6%	21	32,3%	-
Давање мита	52	43	82,7%	2	3,8%	2	3,8%	-
Одавање службене тајне	2	-	-	-	-	2	-	-

Билтен Републичког завода за статистику (2016). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2015. годину - пријаве, оптужења и осуде, 617, Београд, Републички завод за статистику, стр. 46-47.

* % заступљености осуђујућих пресуда од укупног броја оптужених лица

**% заступљености одбијајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

***% заступљености ослобађајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

Из података приказаних у табели може се закључити да је у 2015. години процентуално највише осуђујућих пресуда донето за кривична дела:

- Давање мита (82,7%) и

- Трговина утицајем (66,7%),

ако се анализирају карактеристична коруптивна кривична дела која се најчешће врше у спрези са организованим криминалитетом.

Процентуално највише одбијајућих пресуда донето је за кривично дело злоупотребе службеног положаја (10,1%), док је највише ослобађајућих пресуда донето за кривична дела:

- Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (40%), и

- Примање мита (32,3%).

Може се уочити да је за наведена кривична дела поднет мали број оптужница (нарочито за кривична дела кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика (5) и трговине утицајем (9)), а имајући у виду вредности на нивоу Републике (42030) и АПВ (11628), па и вредности за целу групу кривичних дела (1008).

Такође, попут показатеља у 2016. години, и у 2015. години је квантитативно скроман број предмета који је резултирао једном од три пресуде. Може се уочити да је за кривично дело кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика у 2015. години донето само три пресуде: 1 осуђујућа и 2 ослобађајуће.

Ови подаци, такође указују на „тамну бројку“ криминалитета у овој области.

Изречене су само 2 мере безбедности и то за кривично дело злоупотребе службеног положаја.

Табела 26. Оптужена пунолетна лица, донете пресуде и изречене мере безбедности према кривичном делу и врсти одлуке, за 2014. годину - РС, АПВ и поглавље XXXIII КЗ

	Оптужена лица	Осуђујућа пресуда – оптужени се оглашава кривим	% заступљености осуђујућих пресуда *	Одбијајућа пресуда	% заступљености одбијајућих пресуда **	Ослобађајућа пресуда	% заступљености ослобађајућих пресуда ***	Изречена мера безбедности
Република Србија	48425	35376	73%	3763	7,8%	4145	8,6%	161
Регион Војводине	13944	11440	82%	751	5,4%	982	7%	30
КД против службене дужности	1401	586	41,8%	311	22,1%	213	15,2%	-

Билтен Републичког завода за статистику (2015). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2014. годину - пријаве, оптужења и осуде, 603, Београд, Републички завод за статистику, стр. 36-43.

* % заступљености осуђујућих пресуда од укупног броја оптужених лица

***% заступљености одбијајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

***% заступљености ослобађајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

Из приложене табеле се може видети да је и у 2014. години за кривична дела против службене дужности донето највише осуђујућих пресуда (41,8%).

Процентуално учешће броја оптужених лица за кривична дела против службене дужности у односу на укупне вредности на нивоу Р. Србије било је: 2,9% (што је за 0,5% више него у 2015. години).

Процентуално учешће броја донетих осуђујућих пресуда износио је: 1,7%. Процентуално учешће броја донетих одбијајућих пресуда износио је: 8,3%, док је процентуално учешће броја донетих ослобађајућих пресуда износио: 5,1%.

За разлику од 2015. године, у 2014. години нису изречене мере безбедности за кривична дела против службене дужности.

Табела 27. Оптужена пунолетна лица, донете пресуде и изречене мере безбедности према кривичном делу и врсти одлуке, за 2014. годину - појединачна кривична дела из поглавља XXXIII КЗ

	Оптужена лица	Осуђујућа пресуда – оптужени се оглашава кривим	% заступљености осуђујућих пресуда *	Одбијајућа пресуда	% заступљености одбијајућих пресуда **	Ослобађајућа пресуда	% заступљености ослобађајућих пресуда ***	Изречена мера безбедности
КД против службене дужности	1401	586	41,8%	311	22,1%	213	15,2%	-
Злоупотреба службеног положаја	763	201	26,3%	188	24,6%	164	21,5%	-
Кршење зак. од стране судије, ј. т. и њег. заменика	26	-	-	1	3,8%	2	7,7%	-
Несавестан рад у служби	73	17	-	25	-	14	-	-
Ненаменско коришћење буџ. средстава	2	2	-	-	-	-	-	-
Превара у служби	13	4	-	5	-	4	-	-
Проневера	374	266	-	52	-	25	-	-
Послуга	27	18	-	6	-	-	-	-
Трговина утицајем	2	1	50%	-	-	1	50%	-
Примање мита	70	35	50%	29	41,4%	1	1,4%	-
Давање мита	50	41	82%	5	10%	2	4%	-
Одавање службене тајне	1	1	-	-	-	-	-	-

Билтен Републичког завода за статистику (2015). Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији за 2014. годину - пријаве, оптужења и осуде, 603, Београд, Републички завод за статистику, стр. 42-43.

* % заступљености осуђујућих пресуда од укупног броја оптужених лица

**% заступљености одбијајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

***% заступљености ослобађајућих пресуда од укупног броја оптужених лица

Из података приказаних у табели може се закључити да је у 2014. години процентуално највише осуђујућих пресуда донето за кривична дела:

- Давање мита (82%),
- Трговина утицајем (50%) и
- Примање мита (50%)

ако се анализирају карактеристична коруптивна кривична дела која се најчешће врше у спрези са организованим криминалитетом.

Процентуално највише одбијајућих пресуда донето је за кривично дело примања мита (41,4%), док је највише ослобађајућих пресуда донето за кривична дела:

- Трговина утицајем (50%), и
- Злоупотреба службеног положаја (21,5%).

Може се уочити да је и у 2014. години поднет мали број оптужница (нарочито за кривично дело трговине утицајем (2)), а имајући у виду вредности на нивоу Републике (48425) и АПВ (13944), па и вредности за целу групу кривичних дела (1401).

Такође, попут показатеља у претходним годинама, и у овој години је квантитативно скроман број предмета који је резултирао једном од три пресуде. Може се уочити да је за кривично дело трговине утицајем донето само 2 пресуде (1 осуђујућа и 1 ослобађајућа), док је за кривично дело кршења закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика донето само три пресуде: 1 одбијајућа и 2 ослобађајуће.

Ови подаци, такође указују на „тамну бројку“ криминалитета у овој области.

У 2014. години нису изрицане мере безбедности.

Табела 28. Оптужена пунолетна лица и донете пресуде - збирни подаци за период 2014-2016. год.

		Кривична дела против службене дужности	Злоупотреба службеног положаја	Кршење зак. од стране судије, ј. т. и њег. заменика	Трговина утицајем	Примање мита	Давање мита
2014. година	Оптужена лица	1401	763	26	2	70	50
	Осуђујућа пресуда	586	201	-	1	35	41
	Одбијајућа пресуда	311	188	1	-	29	5
	Ослобађајућа пресуда	213	164	2	1	1	2
2015 година	Оптужена лица	1008	483	5	9	65	52
	Осуђујућа пресуда	534	156	1	6	40	43
	Одбијајућа пресуда	78	49	-	-	3	2
	Ослобађајућа пресуда	227	148	2	2	21	2
2016. година	Оптужена лица	867	404	2	5	77	52
	Осуђујућа пресуда	489	158	-	3	54	46
	Одбијајућа пресуда	41	21	-	-	1	-
	Ослобађајућа пресуда	235	154	1	2	19	5

Извор: Податке издвојио аутор на основу претходно представљених података Републичког завода за статистику

5.2. Резултати са пројекта ЕУ и Савета Европе о ставовима судија и јавних тужилаца о раширености коруптивних кривичних дела и ефектима њиховог спречавања радом правосудних органа

У оквиру пројекта „Јачање капацитета полиције и правосуђа у борби против корупције у Србији“ интервјуисано је 85 судија и јавних тужилаца из апелационих, виших и основних судова и основних јавних тужилаштава са подручја Републике Србије (без подручја Косова).³⁸⁹

Укупно је интервјуисано 55 судија, а истраживањем су обухваћени судови са седиштима у Београду, Новом Саду, Крагујевцу, Нишу, Пироту, Лесковцу, Зајечару, Врању и Прокупљу. У анкети је учествовало и 30 јавних тужилаца из основних јавних тужилаштава са подручја Сомбора, Врања, Лесковца и Ваљева. Технике примењене у истраживању: анкетирање и дескриптивна метода прикупљања, обраде и интерпретације података.³⁹⁰

Судијама и јавним тужиоцима су најпре постављена општа питања о раширености корупције у Србији и облицима корупције за коју сматрају да преовлађује у друштву и поводом које се најчешће покрећу кривични поступци. Највећи број испитаника (93%) сматра да је корупција средње, прилично или веома раширена у Србији. Прецизније посматрано:

- 34 испитаника сматра да је корупција средње раширена у Србији;
- 26 испитаника сматра да је корупција прилично раширена у Србији

---

³⁸⁹ Резултати са заједничког пројекта ЕУ и Савета Европе под називом „Јачање капацитета полиције и правосуђа у борби против корупције у Србији“ (PACS) су публиковани у: Ћирић, Ј. et al., (2015). Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, Београд, Канцеларија Савета Европе у Београду, стр. 67-80.

³⁹⁰ Анкете су испуњаване анонимно, како би се подстакла искреност испитаника. При истраживању је коришћен инструмент претежно затворених питања уз комбинацију са отвореним у делу у коме је било важно да испитаници изнесу своје предлоге за унапређење постојећег законодавства или стања у правосуђу које би омогућило ефикасније супротстављање корупцији. У оквиру упитника су коришћене скале процене ставова у вези са заступљеношћу корупције у друштву, казненом политиком законодавца, судова и ефикасности оптужења и судских поступака који се воде за кривична дела са елементом корупције. Тим инструментом је процењивано у којој мери испитаници сматрају да ли постоји или не постоји корупција у Србији, каквих је одлика и да ли је адекватна и ефикасна државна реакција на њу. Испитаници су сами попуњавали инструмент (анкетни лист и скале судова). Ћирић, Ј. et al., Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, op. cit., стр. 67-68.

- 19 испитаника сматра да је корупција веома раширена у Србији;
- 3 испитаника сматра да је корупција мало раширена у Србији;
- 3 испитаника сматра да корупција уопште није раширена у Србији.³⁹¹

Иако сматрају да је корупција најприсутнија на тзв. средњем нивоу у сфери привредног пословања, ипак се анкетирани судије и тужиоци слажу у процени да се формална државна реакција ограничава на случајеве тзв. корупције на уличном нивоу³⁹² (види следећу табелу).

Табела 29. Нивои и облици корупције која се расветљава кроз рад правосудних органа

Нивои и облици корупције	Улична (у здравству, образовању) ³⁹³	Средња (у државним органима, правосуђу, привреди)	Политичка (корупција на највишем нивоу)
Број	53	26	6
%	62,3	30,1	7,6

Извор: Ћирић, Ј. et al., (2015). Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, Београд, Канцеларија Савета Европе у Београду, стр. 70.

Испитаници су посебно процењивали досадашњу делотворност институционалних механизма примењиваних ради спречавања корупције.

³⁹¹ Начелно посматрано, према закључцима које Ћирић и сарадници истичу, „ставови судија и јавних тужилаца у погледу заступљености корупције у Србији и облицима у којима се она најчешће испољава (у привреди и здравству) углавном одговарају ставовима јавног мњења, с тим што анкетирани стручњаци сматрају да корупција није изражена у раду правосудних органа, за разлику од укореењеног става опште популације“. Ћирић, Ј. et al., Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, op. cit., стр. 69.

³⁹² Ibid., стр. 70.

³⁹³ Како Ћирић и сарадници истичу, „корупција која се популарно назива уличном по томе што је присутна у свакодневној интеракцији грађана са државним органима најнижег нивоа, испољава се у разним областима друштвеног живота. Омогућена је чињеницом да ради остварења основних животних потреба грађани морају подмићивати неког (на пример, због недостатка робе на тржишту, ради уписа деце у жељену школу, да би обезбедили болнички смештај или остварили адекватно лечење, да би се запослили, подигли стамбени кредит и слично). Таква корупција је и најлакше уочљива грађанима и масовно је присутна, поготову у оним друштвима која, као у Србији, имају „културу корупције“, па су тако грађани сталне „жртве околности“ због којих су приморани да толеришу корупцију“. Ћирић, Ј. et al., Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, op. cit., стр. 70.

Ефикасност спречавања корупције у Републици Србији оцењивали су према скали на којој је степен 1 значио „потпуно неефикасно“ а степен 5 „веома ефикасно“. Из наредних података произилази да су оцене претежно даване у оквиру доњег распона скале (од потпуно неефикасно до средње ефикасно):

- 20 испитаника је ефикасност правосуђа оценио степеном 1;
- 17 испитаника је ефикасност правосуђа оценио степеном 2;
- 48 испитаника је ефикасност правосуђа оценио степеном 3;
- 0 испитаника је ефикасност правосуђа оценио степеном 4;
- 0 испитаника је ефикасност правосуђа оценио степеном 5.³⁹⁴

Што се тиче ефикасности оптужења и судских поступака, ситуација је следећа.

На скали са пет степени од 1 („потпуно неефикасно“) до 5 („веома ефикасно“), већина испитаника је сматрала да је ефикасност оптужења и судских поступака изражена на средњем нивоу, па чак и нижа. Ниједан анкетирани није изнео став да постоји висока ефикасност оптужења и судских поступака који се воде за коруптивна кривична дела.³⁹⁵

С обзиром на то да сви анкетирани стручњаци имају искуство у примени кривично правних норми, посебно је било важно да се види како они процењују сврсисходност употребе одређених санкција и мера и новијих процесних института у судским поступцима који се воде за кривична дела корупције. Као најважнији процесни институти којима би се могле превазићи постојеће тешкоће у доказивању кривичних дела корупције, а да притом не изостане позитивни ефекат претходно предузетих активности полиције и других органа на њиховом откривању означени су: условни одустанак јавног тужиоца од кривичне пријаве по принципу опортунитета, у односу на лице које даје мито и постизање споразума о признању кривичног дела. Што се тиче кривичних санкција и мера, забраном вршења позива, делатности и дужности постиже се да осуђени у сличним околностима убудуће не понови извршење кривичног дела, док се мером одузимања имовинске користи

---

³⁹⁴ Ћирић, J. et al., Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, *op. cit.*, стр. 71.

³⁹⁵ *Ibid.*, стр. 75.

поништава користољубив мотив из ког он најчешће поступа.³⁹⁶ На који начин су се испитаници изјашњавали, видљиво је из табеле 30.

Табела 30. Сврсисходне санкције, мере и процесни институти за сузбијање корупције

Врсте санкција, мера и института:	Број одговора:
Мера одузимања имовине	45
Забрана вршења позива, делатности и дужности	21
Опортунитет гоњења према даваоцу мита	20
Споразум о признању кривичног дела	14
Укупно:	100

Извор: Ћирић, Ј. et al., (2015). Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, Београд, Канцеларија Савета Европе у Београду, стр. 79.

5.3. Случајеви из праксе апелационих судова у Србији

Да би се на прави и потпун начин сагледала суштина проблема у вези са коруптивним кривичним делима у Србији, у овом поднаслову представљена су четири случаја из судске праксе – два за злоупотребу службеног положаја и два за примање мита.

Представљени случајеви резултати су истраживања са заједничког пројекта Европске уније и Савета Европе под називом „Јачање капацитета полиције и правосуђа у борби против корупције у Србији“.

Случајеви подмићивања:

СЛУЧАЈ 1

Овај случај је оквалификован као примање мита у продуженом трајању, односно као примање мита у два случаја. Наиме, окривљени А.С. био је запослен у „Заводу за судска вештачења“ као судски вештак финансијске струке и у више наврата захтевао је од одговарајуће особе да за противправну имовинску корист од

³⁹⁶ Ibid., стр. 79.

4.500 евра сачини налаз и мишљење који би ишли у прилог дотичној особи. Та особа Ј.Ј., којој је окривљени А.С. требало да сачини налаз и мишљење, била је оптужена у другом судском предмету да је извршила кривично дело злоупотребе службеног положаја, па му је окривљени А.С. нудио да направи за њега повољан налаз и мишљење који би му ишли у корист у том кривичном поступку у коме је иначе окривљени А.С. био ангажован као судски вештак. У неколико наврата звао је особу Ј.Ј. и тражио новац. На крају су се договорили да се састану на одговарајућем месту у аутомобилу особе Ј.Ј. која је том приликом дала новац особи А.С. Када је особа А.С. изашла из кола, зауставила су је службена лица из УБПОК-а. А.С. је почео да бежи и да одбацује новац (4.500 евра), али су га полицајци сустигли и ухватили. Отприлике у исто време, А.С. је тражио 15.000 евра и од особе Н.П. против које се водио кривични поступак због основане сумње да је извршила такође кривично дело злоупотребе службеног положаја. А.С. је преко посредника, лица Д.Л. (иначе адвоката лица Н.П.) тражио тих 15.000 евра, како би саставио налаз и мишљење који би ишли у прилог лицу Н.П. како Н.П. није имао 15.000 евра, понудио је А.С-у цигле за изградњу куће и друге репроматеријале и предмете у вредности од 15.000 евра, што је овај прихватио.

А.С. се на суду бранио да је у првом случају он одбио особу Ј.Ј, да га је Ј.Ј. неколико пута звао и наваљивао да му дâ новац (мито), али је он А.С. то упорно одбијао. Ни критичног дана то није прихватио, али му је Ј.Ј. ипак „угурао“ у руке неке папире, а када је изашао из кола, зачуо је неку галаму, препао се и потрчао. Додаје да му је Ј.Ј. са оним папирима угурао неки новац, али одбија да је то тражио. Када је реч о другом случају са особом Н.П. и адвокатом Д.Л, А.С. тврди да их је упознао адвокат Д.Л. и да је он А.С. помагао особи Н.П. легално својим саветима у вези са пословањем, а да му је овај у виду компензације испоручивао одређени репроматеријал, те да се тај материјал на тај начин нашао у дворишту његове куће. Адвокати А.С-а су у жалби на првостепену пресуду истицали и то да особа Ј.Ј, која је пријавила полицији да је од ње тражен мито, није имала правног основа за подношење кривичне пријаве, што је одговарајући апелациони суд одбацио, истичући да право на пријављивање кривичног дела које се гони по службеној дужности има свако лице. Адвокати су такође доводили у сумњу и

кредибилитет особа Ј.Ј. и Н.П, па чак и адвоката Д.Л. Жалили су се и на одлуку о висини казне.

Случај је правоснажно окончан, тако што је особа А.С. осуђена на казну затвора у трајању од две године, док је особи Н.П. изречена условна осуда - једна година затвора условно на три године. Адвокату Д.Л. којем је у првом степену изречена осуђујућа пресуда, у другом степену је изречена ослобађајућа пресуда. Од тренутка извршења кривичног дела, до тренутка правноснажности, протекло је непуних осам година, а од тренутка када је окривљеном А.С-у био изречен притвор па до тренутка правноснажности пресуде, близу седам. Могло би се рећи и то да је од тренутка извршења кривичног дела до изрицања притвора прошло ипак исувише времена - годину дана.

Осуђени А.С. је отац четворо деце. Имао је завршен Економски факултет, а претходно је већ два пута био осуђиван. Једанпут условно за кривично дело из Закона о пореском поступку, а други пут новчано, за насиље у породици. Осуђени Н.П, по занимању машински инжењер, у време извршења дела био је стар 51 годину - ожењен и отац троје деце. Раније је такође био осуђиван, али му је та казна брисана из евиденције, а ради се о осуди за кривично дело уцене. Адвокат је, као што је већ речено, у другом степену ослобођен оптужбе, а првостепена пресуда, којом је условно осуђен, преиначена је. Суд је, том приликом узимао у обзир првенствено породично стање осуђених, тј. да су очеви троје, односно четворо деце.

Наведени случај је заправо права парадигма корупције у судству и корупције уопште. Показује да су врло често подложни корупцији они који би требало да се против ње боре, те се и због тога корупција тешко открива и процесуира, тако да је мало правоснажних осуђујућих пресуда за кривична дела корупције. У таквим случајевима, адвокати посредују између вештака и оптуженика, нудећи вештацима одговарајући мито да би дали одговарајући налаз и мишљење који њиховим клијентима може ићи у прилог. То наравно има врло

негативног утицаја на перцепцију корупције у ширем јавном мњењу, када је реч о корупцији у правосуђу.³⁹⁷

СЛУЧАЈ 2

В.П. је радио као саобраћајни полицајац, углавном задужен за спровођење увиђаја након саобраћајних несрећа и писање извештаја о тим незгодама. Критичног дана, фебруара 2010. године, негде на периферији Земуна у Београду се догодила саобраћајна незгода коју је изазвао возач аутобуса, тако што је налетео отпозади на возило марке „Рено“, а ово је након тога налетело на друго возило марке „Југо“, тако да се у ствари радило о ланчаном судару, са оштећењима, релативно незнатним на аутобусу, а нешто већим на аутомобилима „Рено“ и „Југо“. Након што је патрола полиције изашла на лице места, а пошто се возач „Реноа“ пожалио на болове у нози, на лице места је дошла и хитна помоћ, која је возача „Реноа“ одвезла у земунску болницу. Полицајац В.П. је рекао возачу аутобуса Д.Л-у да је он крив за незгоду, али да доста тога зависи од тежине повред возача „Реноа“. Полицајац В.П. је узео тахограф од возача аутобуса Д.Л, измерио трагове кочења, саставио записник о саобраћајној незгоди и отишао у болницу да види о каквој повреди се ради. Пре тога је возачу Д.Л-у објаснио да уколико се ради о прелому ноге, онда је у питању тешка телесна повреда и да ће тада правна служба МУП-а од које све зависи, то оквалификовати као кривично дело и поднети кривичну пријаву против њега. В.П. је у болници сазнао да се не ради о фрактури ноге, нити о било каквој тежој повреди и након тога је са свог приватног мобилног телефона назвао возача аутобуса Д.Л-а да му то саопшти. Предложио му је да се сутрадан увече нађу у центру Земуна, како би му он, полицајац В.П. потанко објаснио каква је ситуација и о чему се ради. Наредног дана око пола девет увече В.П. је дошао својим приватним аутомобилом на договорено место. Д.Л. је ушао у аутомобил, В.П. је скренуо у оближњу улицу и ту му је В.П. објаснио да је ситуација за њега добра, јер возач „Реноа“ није теже повређен. Док је Д.Л. излазио из кола, пришли су инспектори МУП-а из унутрашње контроле и наредили

---

³⁹⁷ Ћирић, Ј. et al., Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, *op. cit.*, стр. 82-83.

полицајцу да и он изађе из возила. Затим су ушли у његов ауто где су, поред мењача пронашли две новчанице од по 50 евра. В.П. је изјавио и тада, а и касније на суду, да не зна како су се новчанице ту нашле - да претпоставља да их је Д.Л. ту оставио, али да он ништа није тражио, никакав новац, нити пак некакву противуслугу. Питање које су инспектори из унутрашње контроле постављали тада, а и на самом суђењу, је следеће: „Зашто сте звали Д.Л-а и зашто сте ишли да се нађете с њим?“ В.П. је наравно инсистирао на својој причи.

Д.Л. је, међутим, рекао је да га је В.П. током самог увиђаја питао да ли му је посао возача аутобуса једини и шта ће да ради уколико га изгуби. Затим му је В.П. објаснио да ће му он учинити услугу, тако што ће у свом извештају о увиђају написати нешто што ће Д.Л-у ићи у прилог и да треба да остану у контакту. Када се Д.Л. вратио кући, испричао је свом куму шта му се догодило, а овај му је објаснио да полицајац сигурно тражи неки мито од њега и да то треба пријавити унутрашњој контроли МУП-а. Д.Л. је најпре назвао број 92, рекао шта има да пријави, а затим отишао у МУП и са инспекторима унутрашње контроле о свему разговарао. Тамо су му објаснили шта да ради и како да се понаша и дали му две обележене новчанице од по 50 евра. Д.Л. је отишао на уговорени састанак са В.П- ом, а инспектори из унутрашње контроле су их пратили. У колима му је В.П. објаснио да ће извештај са увиђаја фризирати, тако да буде у његову корист и питао га колико би он то могао да му плати - колико вреди његова услуга. Д.Л. је тада из џепа извадио оне две новчанице и дао их В.П-у који их је пресавио и одложио поред мењача, након чега је Д.Л. изашао из аутомобила у који су одмах ушли инспектори унутрашње контроле.

Кривични поступак је у првом степену трајао непуне две године, а до правоснажности су протекле још две. У првом степену је четрдесет четворогодишњи В.П, иначе ожењен, отац једног малолетног детета, осуђен на две године и четири месеца затвора, а у другом степену му је казна била смањена на две године.³⁹⁸

---

³⁹⁸ Ћирић, Ј. et al., Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, *op. cit.*, стр. 83-85.

Случајеви злоупотребе службеног положаја:

СЛУЧАЈ 1

Окривљена Д.Ћ. одговорно лице, директор центра за социјални рад, окривљена Д.С. одговорно лице, благајник и књиговођа, окривљена З.Л. одговорно лице којој су фактички поверени послови благајника, окривљена Љ.М. одговорно лице, социјални радник, окривљена С.В. одговорно лице, социјални радник, окривљена З.Д. одговорно лице, социјални радник и окривљени Г.Ј. одговорно лице које је фактички обављало послове социјалног радника осуђени су од стране првостепеног суда као саизвршиоци за продужено кривично дело злоупотребе службеног положаја из чл. 359, ст. 3 (три првооптужене) односно из чл. 359 ст. 1 (остали оптужени).

Саокривљени су у више наврата у периоду од 2003. до 2005. године у својству одговорних лица у центру за социјални рад злоупотребили службени положај тако што су, супротно одредбама правних аката којима је регулисана ова материја, сачињавали лажна решења (преко 1.600) о додели једнократне новчане помоћи која су гласила на различита непостојећа лица или на нека друга која нису имала права на ову накнаду. Тај новац су сами подизали или су то омогућили лицима чији идентитет није провераван, која су се потписивала именима непостојећих лица на која гласе решења или су их подизала лица на која су решења гласила, али која нису имала право на такву помоћ. На тај начин окривљени су прибавили противправну имовинску корист за себе или за друге у укупном износу од око три и по милиона динара.

Првостепени суд је првооптужену Д.Ћ. осудио на осам месеци, другооптужену Д.С. на седам месеци, а трећеоптужену З. Л. на шест месеци затвора. Дакле у сва три случаја суд је окривљенима ублажио казне знатно испод посебног минимума имајући у виду постојање нарочито олакшавајућих околности. Осталим окривљенима изречене су условне осуде.

Другостепени суд је делимично уважио жалбе Д.С. и З.Л. тако што је пресуде преиначио у делу одлуке о казни, па је Д.С. осудио на шест месеци затвора (у првостепеној пресуди седам месеци), а З.Л. такође на шест месеци (као и у

првостепеној пресуди), с тим што ће овим осуђенима казна затвора извршити у просторијама у којима станују.

Поступак је у овом случају трајао доста дуго, око шест година, што је било узроковано чињеницом да је у питању већи број саизвршилаца за које се водио спојени поступак, као и да је у саставу продуженог кривичног дела за које се терете био велики број појединачних кривичних дела.³⁹⁹

СЛУЧАЈ 2

Окривљени М.Ј. као одговорно лице у свом предузећу злоупотребио је службени положај и овлашћења у намери да себи и другоме (окривљеном И.О-у) прибави противправну имовинску корист. Окривљени И.О. као одговорно лице у свом предузећу му је у томе помогао тако што су склапали фиктивне уговоре о купопродаји и о преузимању дуга, уз сачињавање фиктивних рачуна-отпремница. На тај начин су себи, односно, другоме прибавили противправну имовинску корист у износу од око 3.500.000 динара. Дакле већу од 1.500.000 динара колико је потребно за заснивање теже квалификације овог кривичног дела.

Пресудом првостепеног суда окривљени су за наведене радње осуђени за кривично дело злоупотребе службеног положаја (чл. 359, ст. 4, у вези ст. 3. и 1) - М.Ј. као извршилац, а И.О. као помагач у извршењу тог кривичног дела. М.Ј. је првостепеном пресудом осуђен на казну затвора у трајању од једне године и шест месеци, а И.О. на казну затвора у трајању од једне године, применом одредаба о ублажавању казне. Осуђени су такође обавезани да врате прибављену противправну имовинску корист, као и да плате паушал и да солидарно носе трошкове кривичног поступка.

На овакву првостепену одлуку, жалбе су изјавили јавни тужилац, окривљени М.Ј. и заједнички бранилац обојице окривљених. Другостепени суд није уважио жалбу јавног тужиоца, а жалбе окривљеног М.Ј-а и заједничког браниоца окривљених уважио је делимично и то у делу одлуке о казни, тако што је обојицу окривљених осудио на казну затвора у трајању од по шест месеци. У образложењу

---

³⁹⁹ Ћирић, Ј. et al., Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, *op. cit.*, стр. 93-94.

одлуке стоји да је првостепени суд имао у виду све околности од значаја за одмеравање казне и да је правилно поступио када је окривљенима ублажио казну испод законског минимума за то кривично дело, али да нарочито олакшавајућим околностима није дао одговарајући значај, те да су и овако одмерене казне сразмерне тежини учињеног дела и степену кривице нужне и довољне за остваривање сврхе кажњавања и опште сврхе кривичних санкција. (Првостепени суд је као олакшавајуће околности посебно ценио породичне прилике и ранију неосуђиваност, као и чињеницу да је други окривљени дело учинио помагањем.) Код одлуке другостепеног суда пада у очи да је обојици окривљених изрекао исту казну, узимајући у обзир исте олакшавајуће околности, иако је један окривљени осуђен као извршилац, а други као помагач.

Кривични поступак је у овом случају трајао готово пет година, што је свакако веома дуг период који се може оправдати извођењем великог броја доказа, сведока и вештака различитих струка.⁴⁰⁰

---

⁴⁰⁰ Ћирић, J. et al., Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, *op. cit.*, стр. 94.

VI. Мере за борбу и сузбијање организованог криминалитета

6.1. Општи осврт на методе и мере за сузбијање организованог криминалитета

Организовани криминалитет, као појава изузетно негативног карактера са високим степеном друштвене опасности, захтева адекватну реакцију државе и њених институција у циљу његовог сузбијање, те предузимање озбиљних политичких, економских и других законом прописаних мера. Који ће вид реакције и методе сузбијања држава и њене институције конкретно да примене, у зависности је од облика и интензитета испољавања и природе заштитног објеката, односно правно штићеног добра које се криминалитетом повређује или угрожава.⁴⁰¹

Обзиром на то да је организовани криминал увек исплатив и користан за све који у њему учествују, борба у циљу његовог сузбијања и смањења није ни лака ни једноставна. У ствари, сузбијање организованог криминалитета подразумева постављање изузетно тешког задатка на нивоу једне државе чије ће решење омогућити успостављање ефикасних механизма који неће уништити демократију али који ће превласт организованог криминалитета над демократијом, ако је могуће, потпуно спречити. Уколико држава не располаже адекватним инструментима за борбу против организованог криминалитета и супротстављање истом, не може се рачунати на успех на том плану, и у том случају не само да успех изостаје него и такви услови омогућавају али и поспешују деловање главних актера ове врсте криминалне активности.

У кривичноправним и другим научним и стручним круговима, у многим европским земљама па и у свету, евидентна су два опречна теоријска приступа када се расправља о аспекту сузбијања организованог криминалитета. Први теоријски приступ заступа мишљење на такозваном „бенг“ ефекту који се манифестује кроз жељу државе и њених органа да применом криминалистичких метода и средстава правних норми, кроз спекатакуларне полицијске операције и убрзане судске

---

⁴⁰¹ Чејовић Б., (2006). Кривично право – општи и посебни део, Београд, Досије, стр. 121.

процесе, постигне синхоронизован ефекат у јавности, чиме се, тврде заступници ове теорије, у једном броју европских земаља на овај начин утиче значајно на проширење грађанске свести, стимулисањем осећања да су у дискретним тренуцима државни органи у борби против организованог криминалитета, на конкретан, доказив и ефективан начин постигли значајне резултате. Други теоријски приступ заступа мишљење на филозофији стимулисања лонгитудиналних операција надлежних органа и планирању политике сузбијања организованог криминалитета на резултатима научних истраживања и коришћењем научних сазнања.⁴⁰²

Како организовани криминалитет није дефинисан у потпуности на свеобухватан начин и како нису у потпуности истражени његови феноменолошки и етиолошки аспекти, поставља се питање на који начин надлежни органи да реагују на појаву организованог криминалитета и које методе да примењују. Обзром на то, испољене реакције државе су различите, што оставља утисак неспособности државних органа и неадекватности метода у спречавању и сузбијању организованог криминала.

Да би борба усмерена ка сузбијању организованог криминалитета била успешна мора се одвијати кроз два стадијума, превентивни и репресивни. Репресивне мере у борби против организованог криминалитета подразумевају, пре свега, постојање одговарајућег кривичног материјалног законодавста у коме се морају установити прописи којима се инкриминишу одређени облици деловања, и кривичног процесног законодавства које ће регулисати одредбе кривичног поступка у коме треба утврдити да ли се ради о делима организованог криминала као и методе откривања и доказивања ових кривичних дела, али и законодавства о посебној организацији органа кривичног гоњења које ће омогућити формирање и оспособљавање посебних истражних тимова са посебним овлашћењима у циљу унапређења процеса откривања и доказивања ове врсте кривичних дела, а све то како би се могле утврдити адекватне мере супротстављања организованом криминалитету, имајући у виду посебну природу ових кривичних дела и њихових учинилаца. Превентивне мере подразумевају предузимање мера у циљу

---

⁴⁰² Јовић В., *op. cit.*, стр. 68.

елиминисања свих узрока организованог криминалитета и ограничења могућности његовог ширења. Међу превентивним мерама које се пре свега односе на функционисање различитих сектора друштвеног и економског система, веома су значајне оне мере које доприносе јачању друштвеног морала и обавезе поштовања закона, али и конкретне мере економске и социјалне политике које би допринеле смањењу незапослености или отклањању и смањењу других економских и социјалних узрока организованог криминалитета.

Политике и стратегије за борбу против организованог криминала на државном и међународном нивоу засноване су првенствено на репресивном аспекту, што се пре свега односи на откривање и доказивање кривичних дела а потом и процесуирање чланова криминалних група или организација. У том смислу, доносе се специфичне и практичне одлуке које предвиђају решења у погледу организације и надлежности органа чији је основни задатак борба против организованог криминала на националном нивоу. Са друге стране, имајући у виду транснационални карактер најопаснијих облика организованог криминала, међународна сарадња са сродним институцијама других држава, као и сарадња на нивоу међународних организација и тела, представља услов без кога се не може замислити спречавање и сузбијање организоване криминалне делатности.⁴⁰³

Међу бројним факторима супротстављања организованом криминалу посебно место заузимају кривичноправни инструменти. И у теорији и у пракси, неспорна је како њихова функционална повезаност тако и чињеница да од степена адекватности кривичноправних инструмента зависи и степен ефикасности државе на пољу борбе против ове врсте криминалитета уопште. Оваква каузална повезаност између кривичноправних инструмената и ефикасности борбе против криминалитета уопште посебно долази до изражаја код организованог криминалитета који је особеност не само једне државе већ и глобални проблем.⁴⁰⁴ Наиме, степен успеха државе на пољу борбе против организованог криминалитета зависи, пре свега, од квалитета законских норми и њихове адекватне примене у

---

⁴⁰³ Бјелалајц Ж., *op. cit.*, стр. 379.

⁴⁰⁴ Бејатовић С., (2016). Организовани криминалитет и кривичноправни инструменти супротстаљања (стање у Србији и мере унапређења), у: Ћирић Ј (уредник), Сузбијање организованог криминала као предуслов владавине права, Београд, Институт за упоредно право, стр. 64.

пракси. Нема сумње да, ако одређени законски текст одговара савременим захтевима борбе против криминалитета, ако његове норме налазе адекватну примену у пракси, ако се злоупотреба права своди на минималне случајеве или пак само на његове покушаје и ако је адекватна организација и функционисање полиције, суда и тужилаштва онда је улога кривичног законодавства у борби против не само организованог криминалитета већ и криминалитета уопште не само већа већ и знатно успешнија и супротно.⁴⁰⁵ Према томе, само када постоји адекватна законска норма и када се иста примњује на адекватан начин постоје предуслови за адекватну државну реакцију на организовани криминалитет.

Адекватност државне реакције на организовани криминалитет, као свој неизоставни фактор, подразумева и ефикасност кривичног поступка односно ефикасност откривања и доказивања кривичних дела организованог криминалитета. Ефикасност кривичног поступка у борби и сузбијању организованог криминалитета је значајна пре свега из разлога што само ефикасан кривични поступак може бити инструмент борбе против организованог криминалитета, јер у супротном, потенцијални извршиоци кривичних дела организованог криминала се охрабрују и изазивају. Због тога је веома важно успоставити нормативна решења која ће створити основу за што ефикаснији кривични поступак.

Државна реакција на организовани криминалитет условљена је и међусобним односима и сарадњом свих субјеката откривања и доказивања који морају бити континуирани током целог предистражног а касније и кривичног поступка. Према томе, једино активна сарадња кривичнопроцесних субјеката и њихови међусобни професионални односи могу омогућити спровођење брзе и квалитетне истраге, а на тај начин и ефикасног кривичног поступка. При том, веома је важно да сви субјекти који учествују у откривању и доказивању организованог криминалитета буду специјализовани управо за те активности јер се на тај начин омогућава адекватно поступање у борби за сузбијање овако озбиљног облика криминалитета.

---

⁴⁰⁵ Бејатовић С., *op. cit.*, стр. 65.

Савремене научне тенденције о сузбијању организованог криминалитета засноване су на теоријским и емпиријским истраживањима која су претходила доношењу важних докумената (конвенције, резолуције, меморандуми, споразуми, уговори) у области истраживања организованог криминалитета, или су служила за израду закона и административних прописа из кривичноправе области. Фонд писаних радова веома је различит и целовит по свом садржају, и сведочи о потреби друштва за истраживањем организованог криминалитета, и оспособљавањем органа и институција да се прилагоде променљивим криминалним реалностима.⁴⁰⁶

За успешну борбу против организованог криминалитета веома је важно и нормирање посебних института за сузбијање организованог криминалитета, те она захтева ангажовање целокупног друштва које мора бити координисано и интегрисано. Несумњиво је потврђено да природа организованог криминала захтева адекватну, пре свега законодавну, а затим и практичну реакцију државе, свих њених органа, невладиног сектора, јавности и на крају међународну реакцију, кроз међусобну сарадњу држава и међународних организација.⁴⁰⁷ Доношењем нових закона и појединим изменама и допунама постојећих, наше законодавство је регулисало област организованог криминалитета, и тако предвидело одредбе које су компатибилне са осталим одредбама из те области. Ратификовањем Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета и других међународних докумената за државу је створена обавеза која се односи на откривање и сузбијање организованог криминалитета. Такође, Закоником о кривичном поступку утврђене су посебне методе за кривична дела организованог криминала. Све то је предузето имајући у виду да су методе које су примењиване у циљу сузбијања организованог криминалитета пре наведених законских измена и допуна постале неадекватне и недовољно ефикасне у односу на кретање и развој истог.

---

⁴⁰⁶ Јовић В., *op. cit.*, стр. 77.

⁴⁰⁷ Бановић Б., (2012). Субјекти супротстављања организованом криминалитету у Републици Србији, у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 574.

6.1.1. Национални извори

Са опасношћу од организованог криминала Република Србија се први пут суочила после демократских промена 2000. године што је резултирало ратификовањем низа међународних докумената који су регулисали проблематику организованог криминалитета, посредно или непосредно, и што је условило прогресивне промене у осталим гранама домаћег законодавства.

Први облик неформалног организовања у борби против корупције и организованог криминалитета, назире се почетком новембра 2000. године, када је у оквиру МУП-а Србије формирана оперативна група позната као „Поскок“. У рад ове јединице, како је јавност била обавештена, били су укључени стручни и способни људи, некомпаративни активни и бивши полицајци.⁴⁰⁸ Годину дана касније, уместо ове радне групе формирана је Управа за борбу против организованог криминала. Након тога, донето је ново кривично материјално законодавство које је предвидело инкриминације организованог криминала са посебним процесним инструментима за борбу против организованог криминала, као и посебан закон о организацији државних органа у борби против организованог криминала.

У том смислу, Министарство правде Републике Србије је Народној скупштини Републике Србије последњих година предложило низ законских прописа чија се садржина односи на мере и инструменте за успешну борбу у сузбијању организованог криминалитета, али и на ефикасност кривичног поступка који се води у вези са делима организованог криминалитета. Тако су донети бројни закони, националне стратегије и други прописи. Најважнији закони којима су уређени организација, надлежност, овлашћења и поступање државних органа у борби против организованог криминала су:

- Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције;
- Законик о кривичном поступку;
- Кривични законик;

---

⁴⁰⁸ Бјелајац Ж., Организовани криминалитет-империја зла, *op. cit.*, стр. 379.

- Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела;

Поред тога, веома су важни и следећи закони: Закон о одговорности правних лица за кривична дела; Закон о агенцији за борбу против корупције; Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије; Закон о полицији; Закон о Безбедносно-информативној агенцији; Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку; Царински закон; Закон о спречавању прања новца и финансирању тероризма; Закон о пореском поступку и пореској администрацији; Закон о извршењу кривичних санкција; Закон о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала.

Такође, донети су и стратешки документе који се односе на политику безбедности и заштиту националних интереса Републике Србије, као и на борбу против организованог криминала и тероризма. Најважнији стратешки документи су:

- Стратегија националне безбедности Републике Србије;
- Национална стратегија за борбу против организованог криминала;
- Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма.

6.1.1.1. Национална стратегија за борбу против организованог криминала

Национална стратегија за борбу против организованог криминала⁴⁰⁹ представља документ који је Република Србија донела у намери да, како се то наводи у самом уводном делу стратегије, стратешким приступом и уз помоћ међународне заједнице, развије националне капацитете и потенцијале за ефикасну борбу против свих облика организованог криминала. Доношењем ове стратегије Влада се обавезала да створи политичке и правне претпоставке за њену примену и то кроз примену и развијање превентивног и репресивног деловања, али и кроз одузимање имовине проистекле из кривичних дела, те да активнио развија поверење и сарадњу са грађанима и приватним сектором у борби против организованог

---

⁴⁰⁹ Национална стратегија за борбу против организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 23/09.

криминала. Тако су дефинисани стратешки циљеви, улоге и одговорности државних субјеката и створени додатни услови за укључивање Републике Србије у регионални, европски и светски концепт борбе против организованог криминала.

Самом стратегијом предвиђени су и њени основни циљеви, а то су:

- Развијање проактивног приступа у борби против организованог криминала;
- Повећање ефикасности у борби против организованог криминала одговарајућом применом превентивног и репресивног деловања, као и одузимање имовине проистекле извршењем кривичног дела;
- Хармонизација националног законодавства са међународним стандардима у области борбе против организованог криминала;
- Јачање капацитета (људских и материјално-техничких) свих државних органа који учествују у борби против организованог криминала;
- Јачање сарадње на националном, регионалном и међународном нивоу;
- Јачање сарадње између државних органа, приватног сектора и цивилног друштва.

Националном стратегијом је дефинисан појам организованог криминала тако што је предвиђено да организовани криминал подразумева вршење кривичних дела од стране организоване криминалне групе или њених припадника, при чему се под организованом криминалном групом подразумева група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за која је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради стицања, посредно или непосредно, финансијске или друге користе, те су утврђене и значајне карактеристике организованог криминала, појавни облици и фактори који погодују развоју организованог криминала на територији Републике Србије.

Стратегија је предвидела нормативно-правни оквир за борбу против организованог криминала тако што је утемељена на свим важећим законима, конвенцијама, билатералним и мултилатералним уговорима, као и другим правним актима донетим и усвојеним до дана њеног ступања на снагу.

Утврђен је и институционални оквир за борбу против организованог криминала где је предвиђено да Влада, као носилац извршне власти, усмерава и

усклађује рад органа државне управе и врши надзор над њиховим радом, да политичка воља Владе и других субјеката политичког система има веома важну улогу у борби против организованог криминала, те да постојање и стабилност политичке воље, усвајање и спровођење одговарајућих прописа, као и јачање државних органа, односно институционалних оквира и политике представљају услове за спровођење Стратегије. Предвиђено је да су носиоци борбе против организованог криминала, на основу важећег законодавства:

- Министарство унутрашњих послова које располаже посебно организованим, опремљеним и обученим организационим јединицама за борбу против организованог криминала, у оквиру кога постоји Управа криминалистичке полиције која обједињује све јединице које учествују у борби против организованог криминала, међу којима је и Служба за борбу против организованог криминала, као носилац активности у оквиру кога функционишу организациони делови који се баве сузбијањем организованог криминала из области наркотика, општег, финансијског и високотехнолошког криминала;
- Министарство правде које обухвата посебна одељења судова и посебно одељење тужилаштва која су надлежна за поступање у кривичним делима организованог криминала и која су, за те потребе, потпуно материјално и технички опремљена;
- Министарство финансија у чијем се саставу налазе Управа за спречавање прања новца која је овлашћена да прибавља, анализира и размењује податке и информације у вези са прањем новца са надлежним државним органима, као и сродним службама других држава и међународних организација, Пореска управа у оквиру које је формиран сектор пореске полиције као посебна организациона јединица надлежна за откривање пореских кривичних дела и њихових учинилаца, и Управа царине у оквиру које је формиран Сектор за контролу примене царинских прописа који у свом саставу има одељење за сузбијање кријумчарења, заштиту интелектуалне својине, царинске истраге, обавештајне послове и анализу и управљање

- ризиком, а који своју делатност обављају и у области сузбијања организованог криминала;
- Безбедносно-информативна агенција која у оквиру својих надлежности обавља послове који су у вези са борбом против међународног организованог криминала, односно стручним пословима и задацима откривања, истраживања и документовања најтежих облика организованог криминала са елементима иностраности и у којој су, на основу одговарајућих подзаконских аката, формиране организационе јединице које се баве пословима и задацима у вези са супротстављањем међународном организованом криминалу, у складу са законом и смерницама које добија Влада, а Агенција је успоставила сарадњу и са већим бројем служби безбедности суседних земаља, земаља Југоисточне Европе и Европске Уније, као и сродним службама других земаља;
  - Војнобезбедносна агенција која у оквиру својих надлежности открива, истражује и документује кривична дела са елементима организованог криминала унутар Министарства одбране и Војске Србије или која су усмерена према министарству одбране и Војсци Србије, и у којој су на основу одговарајућих подзаконских аката формиране организационе јединице за супротстављање организованом криминалу а Војнобезбедносна агенција је у области супротстављања организованом криминалу остварила сарадњу са сродним службама у земљи и иностранству;
  - Радна тела Владе која се образују ради давања мишљења и предлога у питањима из надлежности Владе и усклађивања ставова органа државне управе, а Влада може да образује и повремена радна тела ради разматрања појединих питања из своје надлежности и давања предлога, мишљења и стручних образложења, а у циљу даљег унапређења сарадње између полицијских и правосудних органа и побољшања размене информација и координације међу државним органима, успоставиће се, при Влади, радно координационо тело за правосуђе и унутрашње послове које ће се бавити питањима из области правосуђа и унутрашњих послова и које ће чинити

представници надлежних државних органа за област правосуђа и унутрашњих послова, као и осталих државних органа по позиву.

- Остали државни органи, органи управе, територијалне аутономије, локалне самоуправе и јавних служби, који су такође битан чинилац у борби против организованог криминала.

Коначно, стратегијом је утврђено да је на основу предвиђања даљег кретања и развоја организованог криминала у Републици Србији, као и процене расположивих националних капацитета и могућности за борбу против те појаве, потребно предузети нормативно-правне и институционалне мере, побољшати капацитете кадрова и учешће јавности и медија за промовисање резултата у борби против организованог криминала.

Доношењем Националне стратегија за борбу против организованог криминала Република Србија је показала своју одлучност у борби против организованог криминала а њено усклађивање са Националним програмом за интеграцију у Европску унију и процесима реформације који су наведени у документу „Европско партнерство“ је од великог значај и представља важан корак у процесу придруживања Европској унији.

6.1.1.2. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције

Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције⁴¹⁰ који је донела Народна скупштина Републике Србије 23.11.2016. године, ступио је на снагу 02.12.2016. године, а примењује се од 01.03.2018. године, и њиме се уређује образовање, организација, надлежност и овлашћења државних органа и посебних организационих јединица државних органа, ради откривања, кривичног гоњења и суђења за кривична дела предвиђена овим законом.

---

⁴¹⁰ Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Службени гласник РС*, бр. 94/16 и 87/18.

Чланом 2 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције предвиђено је да се овај закон примњује ради откривања, кривичног гоњења и суђења за:

1. кривична дела организованог криминала;
2. кривично дело убиство представника највиших државних органа из чл. 310 КЗ и кривично дело оружане побуне из чл. 311 КЗ;
3. кривична дела против службене дужности и то кривично дело злоупотреба службеног положаја из чл. 359 КЗ, кривично дело несавестан раду у служби из чл. 361 КЗ, кривично дело противзаконита наплата и исплата из чл. 362 КЗ, кривично дело ненаменско коришћење буџетских средстава из чл. 362а КЗ, кривично дело превара у служби из чл. 363 КЗ, кривично дело проневера из чл. 364 КЗ, кривично дело послуга из чл. 365 КЗ, кривично дело трговина утицајем из чл. 366 КЗ, кривично дело примање мита из чл. 367 КЗ, кривично дело давање мита из чл. 368 КЗ и кривична дела давање и примање мита у вези са гласањем из чл. 156 КЗ, кривична дела против привреде и то кривично дело превара у обављању привредне делатности из чл. 223 КЗ, кривично дело превара у осигурању из чл. 223а КЗ, кривично дело проневера у обављању привредне делатности из чл. 224 КЗ, кривично дело злоупотреба поверења у обављању привредне делатности из чл. 224а КЗ, кривично дело злоупотреба положаја одговорног лица из чл. 227 КЗ, кривично дело злоупотреба у вези са јавном набавком из чл. 228 КЗ, кривично дело злоупотреба у поступку приватизације из чл. 228а КЗ, кривично дело закључење рестриктивног споразума из чл. 229 КЗ, кривично дело примање мита у обављању привредне делатности из чл. 230 КЗ, кривично дело давање мита у обављању привредне делатности из чл. 231 КЗ, кривично дело проузроковање стечаја из чл. 232 КЗ, кривично дело проузроковање лажног стечаја из чл. 232а КЗ, кривично дело оштећење поверилаца из чл. 233, кривично дело недозвољена трговина из чл. 235 ст. 4, кривично дело кријумчарење из чл. 236 КЗ и кривично дело прање новца из чл. 245 КЗ;

4. Кривично дело тероризам из чл. 391 КЗ, кривично дело јавно подстицање на извршење теористичких дела из чл. 391а КЗ, кривично дело врбовање и обучавање за вршење теористичких дела из чл. 391б КЗ, кривично дело употреба смртоносне направе из чл. 391в КЗ, кривично дело уништење и оштећење нуклеарног објекта из чл. 391г КЗ, кривично дело финансирање тероризма из чл. 393 КЗ и кривично дело терористичко удруживање из чл. 393а КЗ;
5. Кривична дела против државних органа и то кривично дело спречавање службеног лица у вршењу службене дужности из чл. 322 ст. 3 и 4 КЗ и кривично дело напад на службено лице у вршењу службене дужности из чл. 323 ст. 3 и 4 КЗ, и кривична дела против правосуђа и то кривично дело помоћ учиниоцу после извршеног кривичног дела из чл. 333 КЗ, кривично дело давање лажног исказа из чл. 335 КЗ, кривично дело спречавање и ометање доказивања из чл. 336 ст. 1, 2 и 4 КЗ, кривично дело ометање правде из чл. 336б КЗ, кривично дело повреда тајности поступка из чл. 337 КЗ и кривично дело бекство и омогућавање бекства лица лишеног слободе из чл. 339 КЗ, ако су извршена у вези наведеним са кривичним делима из тачака од 1 до 5.

Чланом 3 истог закона прописано је да су кривична дела за које поступају државни органи надлежни за сузбијање организованог криминала и тероризма следећа кривична дела:

1. Кривична дела из чл. 2 тач. 1, 2 и 5 овог закона;
2. Кривична дела против службене дужности и то кривично дело злоупотреба службеног положаја из чл. 359 КЗ, кривично дело трговина утицајем из чл. 366 КЗ, кривично дело примање мита из чл. 367 КЗ и кривично дело давање мита из чл. 368 КЗ, у ситуацији када је окривљени, односно лице којем се даје мито, службено или одговорно лице које врши јавну функцију на основу избора, именовања или постављања од стране Народне скупштине, председника Републике, Владе, опште седнице Врховног Касационог суда, Високог савета судства или Државног већа тужилаца;

3. Кривична дела из чл. 2 тач. 4 истог законика ако вредност имовинске користи прелази 200.000.000 динара, односно ако вредност јавне набавке прелази 800.000.000 динара;
4. Кривична дела из чл. 2 тач. 6 истог закона ако су извршена у вези са кривичним делима из тач. 1 до 3 члана 3;
5. Кривично дело прање новца из чл. 245 КЗ у случају ако имовина која је предмет прања новца потиче из кривичних дела из тач. од 1 до 4 члана 3.

Закон даље, чланом 4, прописује да су за поступање у предметима кривичних дела предвиђених овим законом надлежни: Тужилаштво за организовани криминал; Министарство унутрашњих послова – организациона јединица надлежна за сузбијање организованог криминала; Посебно одељење Вишег суда у Београду за организовани криминал; Посебно одељење Апелационог суда у Београду за организовани криминал; Посебна притворска јединица Окружног затвора у Београду.

6.1.1.3. Законик о кривичном поступку (посебне доказне радње)

Законик о кривичном поступку⁴¹¹ утврђује правила чији је циљ да нико невин не буде осуђен, а да се учиниоцу кривичног дела изрекне кривична санкција под условима које прописује кривични закон, на основу законито и правично спроведеног кривичног поступка. Овим закоником је дефинисан појам организованог криминала тако што је предвиђено да организовани криминал представља вршење кривичних дела од стране организоване криминалне групе или њених припадника, при чему се под организованом криминалном групом, у смислу овог закона, подразумева група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за које је прописана казна затвора од четири године или тежа казна.

Законик о кривичном поступку предвиђа поступак пред судом који се води за дела организованог криминала као и посебне институте за борбу против

---

⁴¹¹ Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14.

организованог криминала. Оно што предвиђа Законик о кривичном поступку и што је веома важно у поступку везаном за кривична дела организованог криминалитета јесте примена специјалних односно посебних доказних радњи које се могу наредити само ако околности случаја указују на то да би се кривично дело организованог криминалитета могло разјаснити и доказати применом тих радњи, а да би у супротном његово разјашњење и доказивање било немогуће или у знатној мери отежано. Ове доказне радње могу се применити како на свршена кривична дела тако и на она која се тек припремају. Резултати до којих се долази путем посебних доказних радњи могу се користити као доказ само ако су оне предузете у складу са начелима легалитета, супсидијаритета, сразмерности, и уз одобрење и надзор суда. Посебне доказне радње засноване на овим начелима значајан су облик прикупљања доказа, до којих се иначе тешко долази у борби против организованог криминала.⁴¹²

Специјалне доказне, односно истражне технике, представљају одређене начине прикупљања доказа који су по свом карактеру атипични, те се примењују само у односу на нека кривична дела, која су с једне стране, веома тешка, односно озбиљна, како у фактичком погледу с обзиром на последице које проузрокују у једном општем животном смислу, тако и у кривичноправном погледу, с обзиром на казну која је за њих прописана, док се с друге стране, таква дела захваљујући неким њиховим феноменолошким карактеристикама, те психолошким и другим особинама њихових учинилаца, веома тешко откривају, разјашњавају и доказују коришћењем уобичајених, односно редовних доказних метода.⁴¹³

Оправданост примене посебних доказних радњи огледа се у чињеници да класичне радње доказивања нису довољне за супротстављање организованом криминалитету као једном од најтежих облика криминалитета. Коришћење посебних доказних радњи и специјалних истражних техника омогућава примену нових, савремених метода откривања и доказивања ових кривичних дела, што је

---

⁴¹² Павловић З., (2012). Значај и оправданост успостављања Тужилаштва посебне надлежности у сузбијању организованог криминалитета, у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 591.

⁴¹³ Шкулић М., (2007). Улога посебних доказних радњи у сузбијању организованог криминалитета у: Тематски међународни научни скуп - Примена међународног кривичног права – организовани криминал, Тара, Интермекс, стр. 42.

неопходно имајући у виду чињеницу да се при њиховом вршењу користе најсавременија техничка средства.

До доношења Законика о кривичном поступку из 2001. године у кривичнопроцесном законодавству Републике Србије нису била предвиђена посебна процесна правила као ни посебне методе откривања и доказивања кривичних дела организованог криминалитета. Иако је Устав СФРЈ из 1974. године омогућавао одступање од начела неповредивости тајне писма и других средстава комуникације, у ситуацијама када је то било нужно ради вођења кривичног поступка или ради безбедности земље, законска регулација посебних доказних радњи започета је тек доношењем овог законика. Одредбама важећег Законика о кривичном поступку предвиђене су доказне радње и услови у којима се оне могу предузети, као и обавеза органа поступка да посебно цени да ли би се исти резултат могао постићи на начин који мање ограничава права грађана.

Чланом 161 ЗКП је предвиђено да се посебне доказне радње могу одредити према лицу за које постоје основи сумње да је учинило кривично дело за које је законом предвиђено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, а на други начин се не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано. Истим чланом је прописано да се посебне доказне радње могу изузетно одредити и према лицу за које постоје основи сумње да је припремало неко од кривичних дела организованог криминала, а околности случаја указују да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или доказати, или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност.

Чланом 162 ЗКП су предвиђена кривична дела у односу на која се примењују посебне доказне радње. У том смислу је ставом 1 истог члана прописано да се посебне доказне радње могу одредити за кривична дела за која је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности.⁴¹⁴

Материјал који је прикупљен применом посебних доказних радњи мора се употребити у одређеном законском року. Наиме, ако јавни тужилац не покрене кривични поступак у року од шест месеци од дана када се упознао са материјалом

---

⁴¹⁴ Видети: Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Службени гласник РС*, бр. 94/16 и 87/18, члан 2 и 3.

прикупљеним коришћењем посебних доказних радњи или ако изјави да га неће користити у поступку, односно да против осумњиченог неће захтевати вођење поступка, судија за претходни поступка ће донети решење о уништењу прикупљеног материјала, што произилази из чл. 163 ЗКП. Ако је при предузимању посебних доказних ради поступљено супротно одредбама ЗКП или наредби органа поступка, на прикупљеним подацима се не може заснивати судска одлука и они се чувају до правноснажног окончања судског поступка који се води због прибављања таквих доказа. Међутим, ако је предузимањем доказних радњи прикупљен материјал о кривичном делу или учиниоцу на који се није односила одлука о одређивању посебних доказних радњи, такав материјал може се користити у кривичном поступку само ако се односи на кривична дела предвиђена чл. 162 ЗКП.⁴¹⁵ Предузимање посебних доказних радњи карактерише и тајност податак, а предлог за одређивање посебних доказних радњи и одлука о предлогу бележе се у посебан уписник и чувају заједно са материјалом о спровођењу посебних доказних радњи, из чега произилази да подаци о предлагању, одлучивању и спровођењу посебних доказних радњи представљају тајне податке.

Посебне доказне радње које се могу применити у поступку откривања, разјашњења и доказивања кривичних дела организованог криминала су: Тајни надзор комуникације; Тајно праћење и снимање; Симуловани послови; Рачунарско претраживање података; Контролисана испорука и Прикривени иследник, о којима ће бити више речи у даљем тексту.

Тајни надзор комуникације се може одредити уколико су испуњени услови из чл. 161 ст. 1 и 2 ЗКП. У том случају, на образложени предлог јавног тужиоца суд може одредити надзор и снимање комуникације која се обавља путем телефона и других техничких средстава или надзор електронске или друге адресе осумњиченог и заплону писама и других пошиљки. Према томе, тајни надзор комуникације обухвата снимање и прислушкивање разговора који се воде на даљину.

Тим радњама обухваћен је надзор и техничко снимање свих средстава за техничку комуникацију на даљину, а у техничком погледу надзор се односи на сва

---

⁴¹⁵ Видети: Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14, члан 162.

техничка средстав у било ком облику (стационарном, мобилном, дигиталном, аналогном, тонском, сликовном) које корисници употребљавају, било преко поштанских, било преко других организација на које се протеже уставноправна и кривичноправна заштита.⁴¹⁶

Предузимање ове доказне радње одређује судија за претходни поступак образложеном наредбом која мора садржати расположиве податке о лицу према којем се тајни надзор комуникације одређује, законски назив кривичног дела, означавање познатог телефонског броја или адресе осумњиченог, односно телефонског броја или адресе за коју постоје основи сумње да је осумњичени користи, разлоге на којима се заснива сумња, начин спровођења, обим и трајање посебне доказне радње, при чему иста може трајати три месеца, а због неопходности даљег прикупљања доказа може се продужити највише за три месеца, а ако је реч о кривичним делима за које је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, тајни надзор се може изузетно продужити још највише два пута у трајању од по три месеца. Спровођење надзора се прекида чим престану разлози за његову примену.

Наредбу суда о предузимању доказне радње Тајног надзора комуникације донету на предлог јавног тужиоца извршава полиција, Безбедносно-информативна агенција или Војнобезбедносна агенција. О предузимању мере и спровођењу тајног надзора сачињавају се дневни извештаји који се заједно са прикупљеним снимцима комуникација, писмима и другим пошиљкама које су упућене осумњиченом или које он шаље, достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу на њихов захтев, а поштанска, телеграфска и друга предузећа, друштва и лица регистрована за преношење информација дужна су да државном органу који извршава наредбу омогуће спровођење надзора и снимање комуникација, и да уз потврду пријема предају писма и друге пошиљке. Дакле, ЗКП прописује да су поштанска, телеграфска и друга предузећа, друштва и лица регистрована за преношење информација дужна да органима унутрашњих послова, Безбедносно-информативне агенције или Војнобезбедносне агенције омогуће извршење наведених мера.

---

⁴¹⁶ Крапац М., (2002). Закон о кривичном поступку и други извори хрватског процесног права, Загреб, Народне Новине, стр. 51.

Тајни надзор комуникације се може проширити уколико се дође до сазнања да осумњичени користи други телефонски број или адресу, и на том телефонском броју или адреси, и о томе ће државни орган који спроводи радњу одмах обавестити јавног тужиоца, који ће по пријему наведеног обавештења одмах поднети предлог судији за претходни поступак да се накнадно одобри проширење тајног надзора. О поднетом предлогу судија за претходни поступак одлучује у року од 48 часова од пријема предлога и о томе саставља белешку у записнику. Ако судија за претходни поступак предлог усвоји, накнадно ће одобрити проширење тајног надзора комуникације, а ако предлог одбије, материјал који је том приликом прикупљен тајним надзором над другим телефонским бројем и другом адресом, се уништава.

На крају, ЗКП чл. 170 прописује да по завршетку тајног надзора комуникације орган надлежан за спровођење мере доставља судији за претходни поступак снимке комуникације, писма или друге пошиљке и посебан извештај који садржи: време почетка и завршетка надзора, податке о службеном лицу које је надзор спровело, опис техничких средстава која су примењена, број и расположиве податке о лицима обухваћеним надзором и оцену о сврсисходности и резултатима примене надзора. Приликом отварања писама и других пошиљки, судија за претходни поступак ће пазити да се не повреди печати и да се омоти и адресе сачувају, а о отварању ће се саставити записник. Материјал који је добијен спровођењем тајног надзора комуникације доставиће се јавном тужиоци који ће одредити да се снимци добијени употребом техничких средстава у целини или делимично препишу и опишу.

Уколико снимци не буду сачињени у складу са одредбама ЗКП, судија за претходни поступак ће по службеној дужности поступити у складу са правилима о издвајању незаконитих доказа.⁴¹⁷

Тајно праћење и снимање осумњиченог суд може одредити на образложени предлог јавног тужиоца ако су испуњени услови из чл. 161 ст. 1 и 2 ЗКП и то ради откривања контакта или комуникације осумњиченог на јавним местима и местима

---

⁴¹⁷ Видети: Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14, чл. 237, 358, 407 и 445 ст. 2.

на којима је приступ ограничен или у просторијама, осим у стану, и ради утврђивања истоветности лица или лоцирања лица или ствари. Наведена места као и превозна средства других лица могу бити предмет тајног надзора и снимања само ако је вероватно да ће осумњичени ту бити присутан или да користи та превозна средства.

Тајно праћење и снимање као посебну доказну радњу одређује судија за претходни поступак образложеном наредбом која садржи податке о осумњиченом, законски назив кривичног дела, разлоге на којима се заснива сумња, означање просторија, места или превозног средства, овлашћење за улазак и постављање техничких уређаја за снимање, начин спровођења, обим и трајање посебне доказне радње. Предузета радња може трајати три месеца, а може се продужити за највише три месеца ако то захтева неопходност даљег прикупљања доказа. Ако је реч о кривичним делима за које поступа јавно тужилаштво посебне надлежности тајно праћење и снимање може се продужити још највише два пута у трајању од по три месеца, а спровођење радње се прекида чим престану разлози за њену примену.

Наредбу о предузимања доказне радње тајног праћења и снимања извршава полиција, Безбедносно-информативна агенција или Војнобезбедносна агенција, а о спровођењу радње сачињавају се дневни извештаји који се заједно са прикупљеним снимцима достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу, на њихов захтев. По завршетку тајног праћења и снимања снимци се достављају судији за претходни поступак заједно са посебним извештајем који садржи време почетка и завршетка праћења и надзора, податке о службеном лицу које је надзор спровело, опис техничких средстава која су примењена, број и расположиве податке о лицима обухваћених радњом и оцену о сврсисходности и резултатима примене надзора. Материјал који је добијен спровођењем радње доставиће се јавном тужиоци који ће одредити да се снимци добијени употребом техничких средстава у целини или делимично препишу и опишу.

Уколико радња не буде предузета у складу са одредбама ЗКП, судија за претходни поступак ће по службеној дужности поступити у складу са правилима о издвајању незаконитих доказа из чл. 237, 358, 407 и 445 ст. 2 ЗКП.

Симуловане послове суд може одредити на образложен предлог јавног тужиоца ако су испуњени услови из чл. 161 ст. 1 и 2 ЗКП, при чему се може одредити симулована куповина, продаја или пружање пословних услуга и симуловано давање или примање мита.

Симуловани откуп (продаја, пружање услуга) састоји се од куповине предмета који је резултат кривичног дела или може да послужи за извршње кривичног дела, а куповину врши прикривени полицијски службеник или друго лице које је од стране полиције за то припремано. Симуловани посао је погодан да се открију кривична дела која се односе на трговину дрогом и другим психоактивним супстанцама, украденим уметничким делима, аутомобилима, оружјем, људима и слично. Симуловано давање или примање мита, такође, подразумева делатност полицијског службеника или лица од стране полиције за то обученог, и овакав симуловани посао је погодан за откривање кривичних дела која се односе на корупцију. Нема кривичне одговорности за делатност полицијског службеника или другог лица за овакво деловање. Једина ствар о којој мора да се води рачуна да би се одговорност избегла јесте да лице које склапа симуловани посао може да изрази само намеру за тако нешто без додатног иницирања или, како то у Закону пише, подстрекавања да се посао склопи – прими мито, прода дрога и слично.⁴¹⁸

Нардебу о закључењу симулованих послова доноси судија за претходни поступак уз образложење, а иста мора садржати податке о осумњиченом, законски назив кривичног дела, разлоге на којима се заснива сумња, начин спровођења, снимање, документовање, обим и трајање посебне доказне радње. Спровођење симулованих послова може трајати три месеца и може се продужити за највише три месеца ако то захтева неопходност даљег прикупљања доказа. Ако се ради о кривичним делима за које је прописано да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности, закључење симулованих послова се може изузетно продужити још највише два пута у трајању од по три месеца а исто се прекида чим престану разлози за њихову примену.

---

⁴¹⁸ Дачић-Костић Н., (2012). Положај полиције према новом Законику о кривичном поступку, Збирка предлога практичне политике за реформу полиције у Србији, Београд, стр. 38-39.

Наредбу судије за претходни поступак о спровођењу симулованих послова по правилу извршава овлашћено службено лице полиције, Безбедносно-информативне агенције или Војнобезбедносне агенције, а ако околности случаја захтевају то може бити и друго овлашћено лице. О спровођењу симулованих послова сачињавају се дневни извештаји који се заједно са прикупљеним снимцима достављају судији за претходни поступак и јавном тужиоцу, на њихов захтев.

Након закључења симулованог посла, државни орган који је извршио наредбу суда, доставља судији за претходни поступак целокупну документацију о предузетој посебној доказној радњи, оптичке, тонске или електронске записе и друге доказе и посебан извештај који садржи време закључења симулованих послова, податке о лицу које је симуловане послове закључило осим ако је то учинио прикривени иследник, опис техничких средстава која су примењена, број и расположиве податке о лицима укљученим у закључење симулованих послова, а судија за претходни поступак ће сав материјал доставити јавном тужиоцу.

Рачунарско претраживање података грађана је савремена истражна радња којом се проверава база података јавних и других служби и то према одређеним контролним обележјима – карактеристикама, с циљем проналажења трагова или важних сазнања која би могла да доведу до извршиоца одређеног кривичног дела.⁴¹⁹ Суд може на образложен предлог јавног тужиоца одредити рачунарско претраживање већ обрађених личних и других података и њихово поређење са подацима који се односе на осумњиченог и кривично дело, ако су испуњени услови из чл. 161 ст. 1 и 2 ЗКП.

Наредбу о рачунарском претраживању података одређује судија за претходни поступак уз образложење, а иста мора садржати податке о осумњиченом, законски назив кривичног дела, опис података које је потребно рачунарски претражити и обрадити, означање државног органа који је дужан да спроведе претрагу тражених података, обим и време трајања ове доказне радње. Рачунарско претраживање података може трајати најдуже три месеца, а изузетно може се продужити још највише два пута у трајању од по три месеца ако то захтева

---

⁴¹⁹ Лукић Т., (2011). Доказне радње у кривичном поступку, Нови Сад, Правни факултет, стр. 100.

неопходност даљег прикупљања доказа. Спровођење радње се прекида чим престану разлози за њену примену.

Наредбу судије за претходни поступак о спровођењу рачунарског претраживања података извршава полиција, Безбедносно-информативна агенција, Војнобезбедносна агенција, царинске, пореске или друге службе или други државни органи, односно правно лице које на основу закона врши јавна овлашћења. По завршетку рачунарског претраживања, државни орган односно овлашћено правно лице доставља судији за претходни поступак извештај који садржи податке о времену почетка и завршетка рачунарског претраживања података, податке који су претражени и обрађени, податке о службеном лицу које је спровело посебну доказну радњу, опис примењених техничких средстава, податке о обухваћеним лицима и резултатима примењеног рачунарског претраживања података. Наведени извештај судија за претходни поступак доставља јавном тужиоцу.

Контролисана испорука представља посебну доказну радњу чији је циљ да на територији Републике Србије али и ван њених граница проникне у структуру организоване криминалне групе. Примену мера контролисане испоруке прате бројне друге доказне радње попут праћења и снимања, надзора над комуникацијом, учешћа прикривених иследника и слично. Које ће се доказне радње примењивати, зависи од средства и начина слања.⁴²⁰

Контролисану испоруку којом дозвољава да, уз знање и под надзором надлежних органа, незаконите или сумњиве пошиљке буду испоручене у оквиру територије Републике Србије или уђу, пређу или изађу са територије Републике Србије, може одредити Републички јавни тужилац, односно, јавни тужилац посебне надлежности ради прикупљања доказа за поступак и откривање осумњичених ако су испуњени услови из чл. 161 ст. 1 и 2 ЗКП. Тужилац ће наредбом одредити начин спровођења контролисане испоруке.

Контролисану испоруку спроводи полицији или други државни орган који одреди Републички јавни тужилац или јавни тужилац посебне надлежности уз сагласност надлежних органа заинтересованих држава и на основу узајамности, у

---

⁴²⁰ Дачић-Костић Н., *op. cit.*, стр. 40.

складу са потврђеним међународним уговорима којима се детаљније уређује њен садржај. По извршењу контролисана испорука полиција, односно други државни орган доставља јавном тужиоцу извештај који садржи податке о времену почетка и завршетка контролисана испоруке, податке о службеном лицу које је спровело радњу, опис примењених техничких средстава, податке о обухваћеним лицима и резултатима примењене контролисана испоруке.

Дакле, контролисана испорука се примењује само у односу на кривична дела са елементом иностраности, односно ако постоји потреба да се надзире реализација пошљике за коју се сматра да је сумњива или незаконита. Смисао ове мере јесте да омогући сагледавање свих лица умешаних у одређену незакониту делатност, пре свих, организатора и налогодавца, што се постиже тајним надзором, праћењем и контролом објекта транспорта, као и особа које у њему непосредно узимају учешће, независно од тога да ли се испорука одвија у једној земљи или више њих.⁴²¹

Прикривени иследник представља специфичан метод инфилтрације у криминалну средину са циљем откривања и доказивања кривичних дела, али и обезбеђења информација о структури, члановима, њиховим улогама и уопште криминалној делатности, пре свега организованих криминалних и терористичких група.⁴²²

На образложени предлог јавног тужиоца суд може одредити ангажовање прикривеног иследника ако се коришћењем других посебних доказних радњи не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано и то ако су испуњени услови из чл. 161 ст. 1 и 2 ЗКП.

Наредбу о ангажовању прикривеног иследника доноси судија за претходни поступак уз образложење а иста мора да садржи податке о лицима и групи према којима се примењује, опис могућих кривичних дела, начин, обим, место и трајање посебне доказне радње. Наредбом може бити одређено и да прикривени иследник може употребити техничка средства за фотографисање или тонско, оптичко или

---

⁴²¹ Маринковић Д., (2010). Сузбијање организованог криминала – специјалне истражне методе, Нови Сад, Прометеј, стр. 561.

⁴²² Бановић Б., (2013). Примена специјалних истражних техника у превенцији и репресији тешких облика криминала, Зборник радова „Тешки облици криминалитета и државна реакција“ Требиње, 12-13. април 2013. године, Бања Лука, Интернационална асоцијација криминалиста: Министарство правде Републике Српске: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, стр. 148.

електронско снимање. Ангажовање прикривеног иследника траје онолико колико је потребно да се прикупе докази, а најдуже годину дана, при чему се на образложени предлог јавног тужиоца трајње доказне радње може продужити за најдуже шест месеци. Ангажовање прикривеног иследника се прекида чим престану разлози за његову примену.

Прикривеног иследника под псеудонимом или шифром одређује министар надлежан за унутрашње послове, директор Безбедносно-информативне агенције или директор Војнобезбедносне агенције, односно лице које они овласте. По правилу, прикривени иследник је овлашћено службено лице органа унутрашњих послова, Безбедносно-информативне агенције или Војнобезбедносне агенције, а ако то захтевају посебне околности случаја и друго лице, које може бити страни држављанин. Надлежни органи могу, ради заштите идентитета прикривеног иследника, изменити податке у базама података и издати личне исправе са измењеним подацима а ови подаци представљају тајне податке.

У току свог ангажовања, прикривени иследник подноси периодичне извештаје свом непосредном старешини. По завршетку ангажовања, старешина прикривеног иследника судији за претходни поступак доставља фотографије, оптичке, тонске или електронске снимке, прикупљену документацију и све прибављене доказе као и извештај који садржи време почетка и завршетка ангажовања прикривеног иследника, шифру или псеудоним прикривеног иследника, опис примењених поступака и техничких средстава, податке о лицима обухваћеним доказном радњом и опис постигнутих резултата. Наведни материјал судија за претходни поступак доставља јавном тужиоцу.

Прикривени иследник се може у кривичном поступку испитати под шифром или псеудонимом као сведок, а испитивање ће се обавити тако да се странкама и браниоцу не открије истоветност прикривеног иследника. Прикривени иследник се позива преко старешине који непосредно пре испитивања изјавом пред судом потврђује истоветност прикривеног иследника. Подаци о истоветности прикривеног иследника који се испитује као сведок представљају тајне податке. Судска одлука се не може заснивати искључиво или у одлучујућој мери на исказу прикривеног иследника.

Током свог ангажовања прикривени иследник не сме извршити кривично дело, нити сме подстрекавати на извршење кривичног дела јер такво поступање повлачи кривичну одговорност прикривеног иследника. У свом раду исти мора водити рачуна да не буде откривен како му не би била угрожена безбедност те у потпуности мора поштовати законску процедуру јер његово ангажовање може постати неупотребљиво и због најмањих процедуралних грешака.

Коначно, када се погледа садржај свих наведених мера и посебних радњи, може се закључити да се њима највише задире у заштићена и гарантована права грађана. Примена посебних доказних радњи је по правилу, нужно скопчана са битним ограничењима Уставом и међународноправним актима гарантованим правима и људским слободама, што и представља разлог да само суд у одређеном функционалном облику може да одобри примену одређених посебних доказних техника.⁴²³ Према томе, наведене посебне доказне радње могу се користити само на основу закона и њихова примена мора бити прецизно сведена под правне норме, а држава мора обезбедити ефикасне системе контроле и надзора како би се могуће злоупотребе свеле на минимум или у потпуности спречиле.

6.1.1.4. Кривични законик

Кривични законик Републике Србије⁴²⁴ представља основни пропис којим су инкриминисана недозвољена понашања и прописана кривична дела. У својим основним одредбама Кривични законик прописује да никоме не може бити изречена казна или друга кривична санкција за дело које пре него што је учињено законом није било одређено као кривично дело, нити да се може изрећи казна или друга кривична санкција која законом није била прописана пре него што је кривично дело учињено, да се казне и мере упозорења могу изрећи само учиниоцу који је крив за учињено кривично дело те да заштита човека и других основних друштвених вредности представља основ и границе за одређивање кривичних дела,

⁴²³ Шкулић М., Улога посебних доказних радњи у сузбијању организованог криминалитета, *op. cit.*, стр. 47.

⁴²⁴ Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16.

прописивање кривичних санкција и њихову примену, у мери у којој је то нужно за сузбијање тих дела. Садржи свеобухватан каталог кривичних дела, који је у већој мери хармонизован са међународним стандардима у области кривичног законодавства, удовољавајући захтевима и изазовима који се пред савремено кривично право постављају, кроз имплементирање норми међународног права.⁴²⁵ Обзиром да својим одредбама инкриминише недозвољена понашања те прописује кривична дела и санкције за иста, јасно је да је Кривични законик од велике важности са становишта организованог криминалитета и његовог откривања и кажњавања прописивањем строжијих казни за облике кривичних дела организованог криминалитета и на крају његовог сузбијања.

6.1.1.5. Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела

Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела⁴²⁶ сматра се једним од најважнијих закона у борби против организованог криминала, имајући у виду да је основни циљ организованог криминала стицање финансијске добити, а којим се уређују услови, поступак и органи надлежни за откривање, одузимање и управљање имовином физичких и правних лица проистеклом из кривичних дела. Чланом 2 овог закона је прописано да се његове одредбе, између осталог, примењују за кривична дела организованог криминалитета.

Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела је усаглашен са међународним стандардима и предвиђа могућност одузимања имовине осумњиченог лица, у целини или бар делимично, а уз остварење услова прописаних законом. Овим законом држава је омогућила ефикаснију борбу против организованог криминала коју воде полиција и правосудни органи, и онемогућила остварење основног мотива криминалних група а то је очување финансијске добити.

Овај Закон је донет са циљем да се превентивно делује на вршење будућих кривичних дела, с обзиром да се одузимањем имовине од криминалне организације

⁴²⁵ Бејлајац Ж., Организовани криминалитет – империја зла, *op. cit.*, стр. 403.

⁴²⁶ Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, Службени гласник РС, бр. 32/13 и 94/16.

иста онемогућава: да новац од криминалних активности интегрише у легалне економске токове; да учествује на легалном тржишту са приходом стеченим од криминала; и да стекне економску моћ. Истовремено, Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, омогућава: да се оштећени намири из те имовине; да се појача примена закона коришћењем одузетих средстава од учиниоца у корист државе и ради подстицања и јачања сарадње између органа и служби у борби против организованог криминала.⁴²⁷ Материјални услов за примену овог закона је постојање имовине која је проистекла из кривичног дела. Ради се о имовини окривљеног, сведока сарадника или оставиоца, која је у очигледној несразмери са његовим законитим примањима, који мора бити њен изворни власник.

Органи надлежни за откривање, одузимање и управљање имовином проистеклом из кривичног дела су јавни тужилац, суд, организациона јединица Министарства унутрашњих послова надлежна за финансијску истрагу и Дирекција за управљање одузетом имовином. Законом су предвиђене њихове надлежности као и поступак за привремено или трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела.

Када полиција јавном тужиоцу поднесе кривичну пријаву која говори у прилог томе да је извршено кривично дело организованог криминала, дужна је да достави и податке о имовини осумњиченог и трећег лица који су прикупљени у предистражном поступку. Када постоје основи сумње да власник поседује знатну имовину проистеклу из кривичног дела, јавни тужилац наредбом покреће финансијску истрагу и њоме руководи, а доказе на захтев јавног тужиоца прикупља организациона јединица Министарства унутрашњих послова. Јединица прикупља доказе о имовини, законитим приходима, начину и трошковима живота окривљеног, окривљеног сарадника или оставиоца, доказе о имовини коју је наследио правни следбеник, односно доказе о имовини и накнади за коју је имовина пренета на треће лице. Сви учесници у финансијској истрази дужни су да хитно поступају а прикупљени подаци су поверљиви и представљају податке одређене у складу са законом који уређује тајност података.

---

⁴²⁷ Бјелајац Ж., Организовани криминалитет – империја зла, *op. cit.*, стр. 409.

У циљу спречавања власника да отежа или онемогући касније одузимање имовине проистекле из кривичног дела, јавни тужилац може поднети захтев за привремено одузимање имовине који доставља власнику са поуком да може суду доставити одговор на захтев са доказима о начину стицања имовине. По пријему одговора власника, суд ће решењем одредити привремено одузимање имовине ако постоје основи сумње да је физичко или правно лице извршило кривично дело организованог криминала, ако постоје основи сумње да је имовина власника проистекла из кривичног дела, ако вредност имовине прибављене кривичним делом прелази износ од милион и петсто хиљада динара и ако постоје други разлози који оправдавају потребу за привременим одузимањем имовине. Привремено одузимање имовине може престати ако јавни тужилац не поднесе захтев за одузимање имовине у року од шест месеци од дана достављања правноснажне пресуде којом је утврђено да је учињено кривично дело организованог криминала, ако решење буде правноснажно укинато или ако буде замењено мером забране располагања привремено одузетом имовином.

Захтев за трајно одузимање имовине јавни тужилац подноси у року од шест месеци од дана достављања правноснажне пресуде којом је утврђено да је учињено кривично дело организованог криминала. О поднетом захтеву одлучује ванпретресно веће које одлуку доноси на главном рочишту, пре ког ће се заказати и одржати припремно рочиште. По окончању главног рочишта суд доноси решење којим усваја или одбија захтев за трајно одузимање имовине.

Одузетом имовином управља Дирекција, која одмах по пријему решења о привременом, односно трајном одузимању имовине поступа у складу са својим надлежностима, па тако ако је непокретна имовина привремено одузета, Дирекција може закључити уговор о закупу те имовине, ако је привремено одузето правно лице Дирекција може управљање пренети на физичко или правно лице на основу уговора, ако су привремено одузети предмети од историјске, уметничке и научне вредности, Дирекција их предаје на чување установама надлежним за чување ових предмета до доношења одлуке о захтеву за трајно одузимање имовине, ако је власнику привремено одузета покретна или непокретна имовина, Дирекција може из новчаних средстава односно средстава добијених продајом покретне имовине да

намири нужне трошкове чувања и одржавања непокретне имовине, такође ради очувања вредности привремено одузете имовине Дирекција може да продаје покретну имовину и хартије од вредности, непосредно или преко одређеног физичког и правног лица, у складу са овим законом. Имовина и новчана средства добијена продајом имовине постају својина Републике Србије када одлука о трајном одузимању имовине постане правноснажна. Међутим, уколико се утврди да привремено одузета имовина не потиче од кривичног дела, њеном власнику се враћају одузета новчана средства или новчана средства добијена продајом имовине.

Несумњиво је да примењивање Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела и рад надлежних органа, у знатној мери може допринети превентивном и проактивном сузбијању организованог криминалитета. Коначно, овај Закон је успоставио адекватан законски оквир за ефикасно сузбијање и онемогућавање финансијског утицаја организованих криминалних група, иако њени припадници неретко задржавају свој утицај и по окончању кривичног поступка.

6.1.2. Институционални оквир у Републици Србији

Откривање и доказивање кривичних дела организованог криминала и процесуирање чланова криминалних група и организација, обзиром на специфичности организованог криминалитета, захтевају посебна специфична али и практична решења у погледу организације и надлежности државних органа у борби против организованог криминала.

Искуства већина држава указују да, осим адекватног законодавног оквира, за ефикасну борбу против организованог криминала неопходно је формирати специјализоване државне институције, реорганизовати постојеће и успоставити сарадњу и међусобну координацију између њих. Са друге стране, имајући у виду транснационални карактер најопаснијих облика организованог криминала, међународна сарадња са сродним институцијама других држава, као и на нивоу

међународних организација и тела, представља услов без кога се не може ни замислити спречавање и сузбијање организоване криминалне делатности.⁴²⁸

Први облици институционалног организовања за борбу против организованог криминала извршени су на основу унутрашњих прописа Министарства унутрашњих послова и без паралелних организационих промена у другим институција, пре свега, у правосуђу.⁴²⁹ Наиме, први облик организовања неформалног карактера, које је имало за циљ борбу против корупције и организованог криминалитета, реализовао се у новембру, 2000. године, када је формирана оперативна група „Поскок“ у оквиру Министарства унутрашњих послова а која је имала за задатак систематизацију оперативних података о криминалним групама које су идентификоване и које делују на подручју Републике Србије. Рад „Поскока“ резултирао је доношењем документа „Идентификоване криминалне групе и појединци у Републици Србији“ чиме је на нивоу оперативних сазнања извршена прва озбиљна анализа стања, структуре и динамике организованог криминала у Србији. Ова радна група деловала је око годину дана, а након тога уместо ње је формирана Управа за борбу против организованог криминала (УБПОК), чији је основни задатак био спровођење оперативних обрада кривичних дела организованог криминала.⁴³⁰

Ресор државне безбедности који је постојао у оквиру Министарства унутрашњих послова је током 2002. године трансформисан у Безбедносно-информативну агенцију која је добила надлежности предузимања оперативних активности за спречавање и сузбијање организованог криминала а изменама Законика о кривичном поступку из 2005. године, у погледу надлежности за предузимање специјалних истражних техника, Безбедносно-информативна агенција је изједначена са органима унутрашњих послова.

Међутим, образовање, организација, надлежности и овлашћења државних органа и посебних организационих јединица државних органа ради откривања, кривичног гоњења и суђења за кривична дела организованог криминала, по први

---

⁴²⁸ Бановић Б., Субјекти супротстављања организованом криминалитету у Републици Србији, *op. cit.* стр. 575.

⁴²⁹ Бјелајац Ж., Организовани криминалитет – империја зла, *op. cit.*, стр. 381.

⁴³⁰ *Ibid.*

пут је законски уређено доношењем Закона о организацији и надлежности државних органа у сзубијању организованог криминала из 2002. године. Са изменама закона из 2009. године, промењен је и назив закона у Закон о организацији и надлежности државних органа у сзубијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела којим је проширен и каталог кривичних дела по којем поступају специјализовани државни органи. Доношењем Закона о организацији и надлежности државних органа у сзубијању организованог криминала, тероризма и корупције који се примењује од 01.03.2018. године претходни закон је престао да важи.

Закон о организацији и надлежности државних органа у сзубијању организованог криминала, тероризма и корупције, који је сада на снази, је уредио институционални оквир и надлежности државних органа у сзубијању организованог криминала, тако што је чланом 4 прописао и навео државне органе који су надлежни за поступање у предметима кривичних дела организованог криминала и тероризма, а то су:

- Тужилаштво за организовани криминал;
- Министарство унутрашњих послова – организациона јединица надлежна за сзубијање организованог криминала;
- Посебно одељење Вишег суда у Београду за организовани криминал;
- Посебно одељење Апелационог суда у Београду за организовани криминал;
- Посебна протворска јединица Окружног затвора у Београду.

Поред тога, носиоци борбе против организованог криминала, на основу важећег законодавста Републике Србије су:

- Министарство унутрашњих послова,
- Безбедносно-информативна агенција;
- Војнобезбедносна агенција;
- Министарство правде;
- Министарство финансија;

Приступање Републике Србије Конвенцији Уједињених нација о транснационалном организованом криминалу са допусним протоколима, поред значајних законски измена, имало је за резултат и формирање специјализованих

правосудних и полицијских органа за борбу против организованог криминала. У даљем тексту биће речи о најважнијим носиоцима борбе против организованог криминалитету у законодавству Републике Србије.

6.1.2.1. Служба за борбу против организованог криминала

Организациона јединица надлежна за сузбијање организованог криминала је организациона јединица Министарстава унутрашњих послова, Управе криминалистичке полиције, чија је основна функција откривање кривичних дела организованог криминала. Настала је у децембру 2005. године када је Управа за борбу против организованог криминала припојена Управи криминалистичке полиције и преименована у Службу за борбу против организованог криминала (СБПОК) која је задржала оперативне и истражне јединице, а у функцију Управе криминалистичке полиције су стављене логистичке службе. Мисија службе је да се кроз партнерство са органима и институцијама у земљи и сродним полицијским службама других држава, што ефикасније супротстави организованом криминалу у Србији и земљама партнерима, користећи сва расположива законита средства и стечена искуства.

Чланом 6 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције прописано је да организациона јединица Министарства унутрашњих послова надлежна за сузбијање организованог криминала – СБПОК, обавља полицијске послове у вези са делима предвиђеним тим законом, те да је надлежна за сузбијање организованог криминала и да поступа по захтевима Тужиоца у складу са законом. Старешину ове организационе јединице поставља и разрешава, уз прибављено мишљење тужиоца, министар надлежан за унутрашње послове, и он доноси акт којим ближе уређује организацију и рад ове организационе јединице.

У саставу службе за борбу против организованог криминала постоје и посебна специјализована одељења, а то су: Одељење за сузбијање и кријумчарење наркотика; Одељење за сузбијање организованог финансијског криминала; Одељење за борбу против високотехнолошког криминала; Одељење за сузбијање

организованог општег криминала; Одељење за оперативне телекомуникације, стално дежурство и обезбеђење и Јединица за финансијске истраге. Такође, постоје и друге организационе јединице које обављају криминалистичко-обавештајне послове, оперативно-аналитичке послове, послове за примену специјалних истражних метода, послове криминалистичко-техничких вештачења, послове лишења слободе опасних криминалаца и послове међународне полицијске сарадње.

Због природе послова борбе против организованог криминала, криминалистичке обраде организованих криминалних група и њихове криминалне делатности захтевају мукотрпан и дуготрајан рад за који су често недовољни људски и материјални ресурси Службе за борбу против организованог криминала. То је разлог због којег ове послове обављају и друге организационе јединице криминалистичке полиције, Служба за сузбијање криминала, Управа криминалистичке полиције Полицијске управе за град Београд и Одељења криминалистичке полиције осталих подручних полицијских управа, што је један од начина решавања овог проблема. Други начин је упућивање потребног броја полицијских службеника полиције у Службу за борбу против организованог криминала и њихово ангажовање на одређено време док траје рад по конкретној криминалистичкој обради.⁴³¹

Организациона јединица за борбу против организованог криминала као и све наведене организационе јединице које обављају послове борбе против организованог криминала, ефективно и ефикасно сарађују са Тужилаштвом за организовани криминал у складу са Закоником о кривичном поступку и Посебним одељењем за организовани криминал Вишег суда у Београду. Такође, Служба сарађује и са другим државним органима Републике Србије али и страним полицијским службама уз посредовање Интерпола, Европола, СЕЛЕК-а и полицијских официра за везу постављених у Републици Србији или задужених за територију Републике Србије из других држава.

Деловање СБПОК-а је усклађено са одредбама Закона о организацији и надлажености државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и

---

⁴³¹ Бановић Б., Субјекти супротстављања организованом криминалитету у Републици Србији, *op. cit.* стр. 579.

корупције, Закоником о кривичном поступку, Кривичним закоником, Законом о полицији и Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. Поред националног законодавста, Служба у свом раду спроводи и примењује и међународне уговоре од којих је најважнија Конвенција Уједињених нација о транснационалном организованом криминалу са додатним протоколима и то Протоколом за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људима, посебно женама и децом, Протоколом против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом као и Протоколом против незаконите производње и трговине ватреним оружјем, њиховим деловима и муницијом. Поред наведених, СБПОК у свом раду примењује и низ других међународних докумената, а то су: Конвенција о узајамној помоћи у кривичним питањима са допунским протоколима, посебно Другим додатним протоколом; Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода од криминала и о финансирању тероризма; Конвенција Уједињених нација против корупције; Кривично-правна конвенција Савета Европе о корупцији; Грађанско-правна конвенција Савета Европе о корупцији; Конвенција Уједињених нација о опојним дрогама; Конвенција Уједињених нација о психотропним супстанцама; Конвенција Уједињених нација против кријумчарења опојних дрога и психотропних супстанци; Конвенција Савета Европе о компјутерском криминалу; Конвенција Савета Европе о високотехнолошком криминалу који се односи на инкриминацију дела расистичке и ксенофобичне природе извршених преко рачунарских система са припадајућим Другим додатним протоколом; и Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима.

Кроз своје специјализоване јединице СБПОК се бави сузбијањем свих до сада уочених облика организованог криминала: кријумчарење наркотика, трговина људима и илегалне миграције, кријумчарење оружја и експлозива, међународно кријумчарење крадених моторних возила, отмице, изнуде, уцене са елементима организованог криминала, прање новца, корупција, фалсификовање новчаница, преваре са платним картицама, високотехнолошки криминал (кривична дела у вези

злоупотреба рачунарских система, злоупотреба и кршења права интелектуалне својине, дечја порнографија).⁴³²

Као форма криминала која се најбрже трансформише, организовани криминал чини посебан изазов за модерну полицију. Стручност запослених у СБПОК је кључ у борби против организованог криминала, па Служба настоји да својим припадницима омогући редовно похађање обука на тему борбе против организованог криминала у земљи и иностранству. Уз обуке, приоритет је и обезбеђивање најсавременијих средстава за рад, у складу са расположивим буџетским средствима и кроз донације уз подршку међународних организација и страних полиција.⁴³³

6.1.2.2. Тужилаштво за организовани криминал

Тужилаштво за организовани криминал које је почело са радом 01.01.2010. године основано је Законом о јавном тужилаштву⁴³⁴ а надлежно је за поступање у предметима кривичних дела организованог криминала, као тужилаштво посебне надлежности. Рад тужилаштва за организовани криминал уређује се одредбама закона које се односе на уређење јавног тужилаштва, осим када је Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције другачије предвиђено, а у том случају је наведени закон *lex specialis* у односу на Закон о јавном тужилаштву.

Чланом 5 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције је прописано да је Тужилаштво за организовани криминал надлежно за поступање у предметима кривичних дела предвиђених чл. 3 истог закона, да радом тужилаштва за организовани криминал руководи тужилац за организовани криминал, те да се на Тужилаштво за организовани криминал, ако овим законом није другачије одређено,

⁴³² Министарство унутрашњих послова, (22.09.2018.) Преузето са: http://arhiva.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/direkcija-policije.h

⁴³³ Ibid.

⁴³⁴ Закон о јавном тужилаштву, *Службени гласник РС*, бр. 116/08, 104/10, 78/11 – др. закон, 101/11, 38/12 – одлука УС РС, 121/12, 101/13, 111/14 – одлука УС РС, 117/17, 106/15 и 63/16 – одлука УС РС.

примењују одредбе закона којим се уређује јавно тужилаштво. Према томе, Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције је *lex specialis* у односу на Закон о јавном тужилаштву.

Тужилаштво за организовани криминал чине Тужилац за организовани криминал, заменици тужиоца, виши саветници тужиоца, самостални саветници, потпарол, секретар, тужилачки помоћници и остали запослени.⁴³⁵ Обзиром на врсту, сложеност и обим послова, у тужилаштву за организовани криминал су образоване организационе јединице, а то су: Кабинет тужиоца за организовани криминал, одељење у оквиру кога постоје Кривично одељење, Одељење за међународну сарадњу и Одељење за аналитику и информатику, и Секретаријат. Радом тужилаштва за организовани криминал руководи Тужилац за организовани криминал кога бира Народна скупштина на период од шест година и који може поново бити биран. Заменик тужиоца може у поступку предузети сваку радњу за коју је овлашћен тужилац без посебног овлашћења или пуномоћја, и он сноси одговорност за своје поступке.

Тужилаштво је надлежно за поступање и пред надлежним првостепеним и другостепеним судом у предметима за кривична дела организованог криминала, те да врши друге послове у складу са законом.

Сви државни органи дужни су да Тужилаштву пруже потребну помоћ, нарочито ако је то везано за кривични поступак или се ради о откривању кривичних дела и проналажењу учиниоца. Тако да су сви државни органи и организације дужни да обезбеде благовремено одазивање свог припадника, односно запосленог, укључујући и старешину органа или организације, ради давања обавештења и саслушања у својству осумњиченог или сведока, и да без одлагања предају свако писемно или други доказ који поседују, или на други начин саопште информације које могу да помогну у откривању учинилаца кривичних дела која су у надлежности Тужилаштва за организовани криминал.⁴³⁶

---

⁴³⁵ Бјелајац Ж., Организовани криминалитет – империја зла, *op. cit.*, стр. 385.

⁴³⁶ Бјелајац Ж., Организовани криминалитет – империја зла, *op. cit.*, стр. 385.

Тужилаштво за организовани криминал је институција коју одликују висок степен професионализма, изузимање од било које врсте притиска, сарадња са међународним институцијама и правосудним органима других држава, изношење аргумената за суђења пред домаћим правосуђем као и правовремено и објективно информисање јавности о случајевима које тужилаштво води. У свом раду настоји да оствари резултате у борби против организованог криминала.

6.1.2.3. Посебна одељења Вишег и Апелационог суда у Београду

Чланом 7 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, прописано је да је за поступање у предметима за дела организовани криминала Виши суд у Београду надлежан као првостепени суд за територију Републике Србије, а чије надлежности врши Посебно одељење Вишег суда у Београду за организовани криминал. Чланом 8 Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, прописано је да је за поступање у предметима кривичних дела организованог криминала Апелациони суд у Београду надлежан као другостепени суд за територију Републике Србије а чије надлежности врши Посебно одељење Апелационог суда у Београду за организовани криминал.

У Вишем суду у Београду образовано је посебно одељење за организовани криминал, којим руководи председник тог одељења, који уређује рад Посебног одељења Вишег суда за организовани криминал. Председника Посебног одељења Вишег суда за организовани криминал поставља председник Вишег суда у Београду из реда судија распоређених на рад у то одељење, на период од четири године, а исти мора имати најмање десет година професионалног искуства у области кривичног права. Судије у Посебном одељењеу Вишег суда за организовани криминал распоређује председник Вишег суда у Београду, на период од шест година, уз њихову писмену сагласност, а исти мора имати најмање осам година професионалног искуства у области кривичног права. Изузетно, Високи савет судства може упутити судије из другог суда на рад у Посебно одељење

Вишег суда за организовани криминал, на период од шест година, уз његову писмену сагласност а исти мора испуњавати услове у погледу професионалног искуства. Приликом распоређивања, односно упућивања у Посебно одељење Вишег суда за организовани криминал, предност имају судије које поседују потребна стручна знања и искуства из области борбе против организованог криминала и корупције.

За одлучивање у другом степену у предметима кривичних дела организованог криминала надлежан је Апелациони суд у Београду у коме је образовано посебно одељење за организовани криминал. Радом Посебног одељења Апелационог суда у Београду за организовани криминал руководи председник тог одељења који ближе уређује рад Посебног одељења. Председника Посебног одељења поставља председник Апелационог суда у Београду из реда судија распоређених на рад у то одељење, на период од четири године, а исти мора имати најмање дванаест година професионалног искуства у области кривичног права. Судије у Посебно одељење Апелационог суда за организовани криминал распоређује председник Апелационог суда у Београд на период од шест година, уз њихову писмену сагласност, а исти морају имати најмање десет година професионалног искуства у области кривичног права. Изузетно, Високи савет судства може упутити судије из другог суда на рад у Посебно одељење Апелационог суда за организовани криминал, на период од шест година, уз његову писмену сагласност а који мора испуњавати услове у погледу професионалног искуства. Приликом распоређивања, односно упућивања у Посебно одељење Апелационог суда за организовани криминал, предност имају судије које поседују потребна стручна знања и искуство из области борбе против организованог криминала и корупције.

У односу на праксу већине држава, специјализација на нивоу судова за коју се определио наш законодавац представља изузетак а имајући у виду законске одредбе судска специјализација се испољава само када су у питању одредбе закона које се односе на надлежности Посебних одељења надлежних судова.

6.1.2.4. Безбедносно-информативна агенција

Безбедносно-информативна агенција (БИА) основана је Законом о Безбедносно-информативној агенцији⁴³⁷, који је ступио на снагу 27.07.2002. године, као посебна организација Владе Републике Србије са својством правног лица.

Чланом 2 Закона о Безбедносно-информативној агенцији прописане су надлежности исте, које се односе на заштиту безбедности Републике Србије и откривање и спречавање делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије; истраживање, прикупљање, обраду и процену безбедносно-обавештајних података и сазнања од значаја за безбедност Републике Србије и информисање надлежних државних органа о тим подацима, као и друге послове одређене законом. У обављању ових послова, припадници агенције примењују овлашћења утврђена законом и другим прописима које примењују овлашћена службена лица и радници на одређеним дужностима министарства надлежног за унутрашње послове, у складу са прописима о унутрашњим пословима.⁴³⁸

Радам агенције руководи директор, кога поставља и разрешава Влада, и који ближе уређује поједина питања која се односе на унутрашње организовање и обављање послова из делокруга Агенције, те даје њеним припадницима обавезне инструкције о начину обављања послова.

Агенција у обављању послова из своје надлежности примњује одговарајуће оперативне методе, мере и радње, као и одговарајућа оперативно-техничка средства којима се обезбеђује прикупљање података и обавештења ради отклањања и спречавања делатности усмерених на подривање или рушење Уставом утврђеног поретка Републике Србије, угрожавање безбедности у земљи и, у вези с тим, предузима друге потребе мере и радње на основу закона и прописа донетих у складу са законом. У обављању послова из своје надлежности Агенција обрађује, чува и користи прикупљене информације и документацију, о чему води одговарајуће евиденције и обезбеђује заштиту њихове тајности, и сарађује са другим државним

⁴³⁷ Закон о Безбедносно-информативној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 42/02, 111/09 и 66/14.

⁴³⁸ Бановић Б., *Субјекти супротстављања организованом криминалитету у Републици Србији*, *op. cit.* стр. 584.

органима, правним и физичким лицима која су обавезна да пруже тражена обавештења, податке и стручну помоћ ако је то од значаја за разјашњење чињеница везаних за обављање послова из делокруга Агенције, као и са већим бројем безбедносних служби суседних земаља, земаља Југоисточне Европе и Европске уније, као и са сродним службама других земаља. Досадашња искуства стечена на основу сарадње између Агенције и других државних органа показују да је Безбедносно-информативна агенција у стању да пружи значајан допринос у борби против организованог криминала.

6.1.2.5. Војнобезбедносна агенција

Војнобезбедносна агенција (ВБА) је орган управе у оквиру министарства одбране, са статусом правног лица, који обавља безбедносно-обавештајне послове од значаја за одбрану и која је основана Законом о војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији⁴³⁹, који је ступио на снагу 05.11.2009. године, а којим се уређују надлежности, послови, задаци, овлашћења, надзор и контрола Војнобезбедносне агенције. Нормативноправни оквир за рад Војнобезбедносне агенције чине: Устав Републике Србије, Закон о одбрани, Закон о Војсци Србије, Закон о основама уређења служби безбедности Републике Србије, Закон о Војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, Кривични законик, Законик о кривичном поступку и други закони од посредног значаја за рад Војнобезбедносне агенције.⁴⁴⁰

Радам ВБА руководи директор, који има свог заменика, а њих поставља и разрешава председник Републике на предлог министра одбране, и они за свој раде орговарају министру одбране. Припадници ВБА су професионални припадници Војске Србије, државни службеници и намештеници.

У оквиру своје надлежности Војнобезбедносна агенција открива, истражује и документује кривична дела са елементима организованог криминала унутар Министарства одбране и Војске Србије или која су усмерена према Министарству

---

⁴³⁹ Закон о војнобезбедносној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 88/09 и 17/13.

⁴⁴⁰ Војнобезбедносна агенција, (22.09.2018.). преузето са: <http://www.vba.mod.gov.rs>

одбране и Војсци Србије. Такође, ВБА је надлежна и за безбедносну и контраобавештајну заштиту Министарства одбране и Војске Србије, у оквиру које обавља безбедносне, контраобавештајне и остале послове и задатке од значаја за Републику Србију, у складу са законом и прописима донетим на основу закона.

Послови и задаци ВБА прописани су чланом 6 Закона о војнобезбедносној агенцији и Војнообавештајној агенцији, где се наводе послови које она обавља у оквиру безбедносне заштите и у оквиру контраобавештајне заштите.

У војнобезбедносној агенцији су на основу одговарајућих подзаконских аката формиране организационе јединице за супротстављање организованом криминалу. Војнобезбедносна агенција је у области супротстављања организованом криминалу остварила сарадњу са сродним службама у земљи и иностранству. Сарадња међу субјектима у борби против организованог криминала је успостављена, са могућношћу унапређења у заједничким истрагама, размени података и успостављања ефикаснијег информационог система.⁴⁴¹

6.2. Међународна сарадња и извори за сузбијање организованог криминалитета

Транснационални карактере појединих криминалних појава, као и њихова опасност по целокупно друштво, у међународној заједници је веома рано уочена, што је довело до потреба за успостављањем међународне сарадње у циљу борбе против организованог криминалитета. Стварање правних основа за међународну сарадњу у борби против организованог криминалитета базира се на основном подручју стварања универзалних принципа сарадње у сузбијању узрока и саме појаве криминалне делатности. Претпоставке успешне сарадње састоје се од неколико основних тачака, почев од јасног дефинисања појма организованог криминалитета, јединствене номенклатуре инкриминација у националним законодавствима на бази заједничких стандарда, како кривично-материјалне, тако и процесне природе, нарочито у погледу овлашћења и примене посебних процесно-

---

⁴⁴¹ Бјелајац Ж., Организовани криминалитет-империја зла, *op. cit.*, стр. 383.

доказних радњи код кривичних дела организованог криминалитета, облицима међународне сарадње и пружање међународне правне помоћи.⁴⁴²

Интернационализација организованог криминалитета пре свега се огледа у интернационализацији одредби које остварују утицај на национално кривично законодавства које се односе на сузбијање организованог криминалитета а све то путем усклађивања националних законодавстава са одредбама међународних правних аката.

Процес интернационализације сузбијања организованог криминалитета започет је још почетком прошлог века, а свој развој је наставио кроз рад Лиге народа⁴⁴³, а потом и кроз рад Уједињених нација, Европске унија и Савета Европе, и данас се одвија, пре свега, путем конвенција и резолуција донетих под окриљем наведених тела, које за државе потписнице постају обавезујуће након њиховог прихватања.

Интернационализација сузбијања организованог криминалитета путем Уједињених нација одвија се доношењем конвенција и резолуција које се односе на дела организованог криминала, борбу против истих и њихово сузбијање. Афирмисање институционализације сузбијања појединих облика организованог криминалитета резултирало је доношењем неких од најзначајнијих докумената Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета као што су: Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци из 1988. године и Конвенција о прању, трагању, привременом одузимању и одузимању прихода стеченим кривичним делом из 1990. године. Међутим, најзначајнија активност Уједињених нација на пољу борбе против организованог криминалитета је одржавање међународне конференције у Палерму, 2000. године, која је резултирала доношењем Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета, која је исказала

---

⁴⁴² Бошковић М., Скакавац З., *op. cit.*, стр. 184.

⁴⁴³ Лига народа је међународна организација основана 1919. године, после Париске мировне конференције, са основним циљем да делује у спречавању будућих светских ратова. Почетак Другог светског рата јасно је означио неуспех Лиге у остварењу своје основне функције, а после тога је одлучено да се формира ново тело које ће је заменити у будућности, и тако су основане Уједињене нације.

политичку вољу међународне заједнице да се супротстави организованом криминалитету као веома озбиљном и опасном глобалном проблему.

Интернационализација сузбијања организованог криминалитета путем Европске уније одвија се на два начина: први, учешћем Европске уније у изради међународних докумената против организованог криминалитета и други, хармонизација кривичног законодавства унутар Европске уније.⁴⁴⁴ Почетком деведесетих година прошлог века Европска унија је почела да се бави проблематиком организованог криминалитета што је довело до усвајања бројних међународних докумената као што су Акциони план Европске уније за борбу против организованог криминала из 1997. године, Заједничка акција о кажњавању чланства у криминалној организацији у државама чланицама Европске уније од 21.12.1998. године, Претприступни пакт о организованом криминалитету између држава чланица Европске уније и држава кандидата централне и источне Европе и Кипра из 1998. године, Закључак из Тампереа из 1999. године, Стратегија за контролу и превенцију организованог криминалитета из 2000. године и Смернице из Хашког програма из 2004. године, који су утицали на формирање и креирање међународноправног оквира реаговања на организовани криминалитет. Од посебног интереса за Европску унију била је и хармонизација кривичног законодавства у области организованог криминалитета а у циљу ефикасног сузбијања организованог криминалитета у оним државама чланицама чији кривичноправни системи нису били довољно спремни за борбу против организованог криминалитета. Услове за хармонизацију националних законодавстава у области кривичног права, укључујући и сузбијање организованог криминалитета, створио је Лисабонски уговор. Након тога, на нивоу Европске уније, утврђени су и будући приоритети у борби против организованог криминала доношењем Стокхолмског програма и његовог Акционог плана из 2010. године; Стратегије унутрашње безбедности из 2010. године; Закључака Савета о утврђивању приоритета Европске уније у борби против организованог криминала у периоду од 2011. до 2013. године из новембра 2010. године и Закључака Савета за

---

⁴⁴⁴ Симоновић Б., Шикман М., (2016). Интернационализација сузбијања организованог криминалитета у: Ћирић Ј (уредник), Сузбијање организованог криминала као предуслов владавине права, Београд, Институт за упоредно право, стр. 91.

ПУП из априла 2013. године који утврђује приоритете за 2014, 2015, 2016, и 2017. годину; Резолуције Европског парламента о организованом криминалу у Европској унији из октобра 2011. године и Резолуције Европског парламента из октобра 2013. године о организованом криминалу, корупцији и прању новца.

Интернационализација сузбијања организованог криминалитета путем Савета Европе је такође допринела борби у сузбијању организованог криминалитета. Савет Европе дефинише приступ сузбијања организованог криминалитета постављањем стандарда у форми конвенција, резолуција, препорука и других докумената, те праћења њихове имплементације у домаћа законодавства.⁴⁴⁵ У том смислу, најзначајнији документи су: Европска конвенција о екстрадицији из 1957. године са додатним протоколима из 1975, 1978 и 2010. године; Европска конвенција о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима из 1959. године са додатним протоколима из 1978. и 2001. године; Европска конвенција о надзору над условно осуђеним или условно ослобођеним лицима из 1964. године; Европска конвенција о међународном важењу кривичних пресуда из 1970. године; Европска конвенција о преносу поступака у кривичним стварима; Европска конвенција о контроли набавке и поседовања ватреног оружја од стране појединаца; Конвенција о трансферу осуђених лица; Европска конвенција о обештећењу жртава кривичних дела насилничког криминалитета; Европска конвенција о кривичним делима повезаним са културним добрима; Конвенција о заштити животне средине путем кривичног закона; Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици; Конвенција Савета Европе о кривотворењу медицинских производа и сличним кривичним делима која представљају претњу за јавно здравље. Међутим, најзначајнији документи у вези са третирањем организованог криминалитета су они који се односе на прање новца, трговину људима, кријумчарење дрога и високотехнолошки криминалитет. У том смислу важно је споменути Конвенцију о прању, трагању, привременом одузимању и одузимању прихода стеченог кривичним делом из 1990. године; Конвенцију Савета Европе о прању, тражењу, заплени, и конфискацији прихода стечених криминалом и о финансирању

---

⁴⁴⁵ Симоновић М., Шикман М., *op. cit.*, стр. 96.

тероризма; Конвенцију о високотехнолошком криминалу из 2001. године са додатним протоколом из 2003. године; Конвенција Савета Европе о борби против трговине људским бићима из 2005. године; Конвенција о заштити деце од сексуалне експлоатације и сексуалног злостављања из 2007. године. Такође, важно је споменути и друге документа Савета Европе као што су Препорука комитета министара државама чланицама која се односи на водеће принципе за борбу против организованог криминалитета из 2001. године; Препорука комитета министара државама чланицама о специјалним истражним техникама у односу на тешки криминал, укључујући акте тероризма из 2005. године; Препорука комитета министара државама чланицама у вези са опасним криминалцима из 2004. године; Препорука комитета министара државама чланицама о партнерству о превенцији криминала из 2003. године; Препорука комитета министара државама чланицама о саморегулацији сајбер садржаја из 2001. године; Препорука комитета министара државама чланицама о борби против трговине људима у сврху сексуалне експлоатације из 2000. године и многе друге.

6.2.1. Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала

Конкретније и правно најдоследније организовани криминалитет је уређен Конвенцијом Уједињених нација против транснационалног организованог криминала усвојеном у Палерму од 12. до 15. децембра 2000. године.⁴⁴⁶ Конвенција је усвојена резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација од 15.11.2000. године, а за потписивање је отворена на међународној конферецији у Палерму. У функцији њене примене усвојена су три допунска протокола и то Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом и Протокол против незаконите производње и трговине ватреним оружјем, његовим

---

⁴⁴⁶ Марковић М., Војнић С., (2012). Најважнији међународни документи и кривичноправна регулатива у функцији сузбијања организованог криминалитета, у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 142.

деловима и муницијом. Конвенција је ступила на снагу 29.09.2003. године, а предвиђа обавезу за државе потписнице да инкриминишу озбиљна транснационална дела која су учињена од стране организоване криминалне групе.

Основни разлог за доношење Конвенције садржан је у члану 1 где се наводи да је сврха конвенције да на ефикаснији начин унапреди сарадњу у погледу спречавања и борбе против транснационалног организованог криминалитета. Конвенција не даје потпуну дефиницију организованог криминалитета, већ га описује кроз његове битне елементе. Тако су у члану 2 конвенције дефинисани, између осталих, и следећи појмови:

- „група за организовани криминал“ означава организовану групу од три или више лица, која постоји у извесном временском периоду и која делује споразумно у циљу чињења једног или више тешких злочина или кривичних дела утврђених у складу са конвенцијом, ради задобијања, посредно или непосредно, финансијске или друге материјалне користи;
- „тежак злочин“ означава радњу која представља кривично дело кажњиво максималном казном лишења слободе у трајању од најмање четири године или неком тежом казном;
- „организована група“ означава групу која није случајно формирана ради непосредног извршења кривичног дела, и која не мора да има формално дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру;
- „имовина“ означава ствари сваке врсте, било материјалне или нематеријалне, покретне или непокретне, процењиве или непроцењиве, као и правна документа или инструменте којима се доказује право, или интерес у односу на такве ствари;
- „добит од криминала“ означава имовину која је проистекла или је остварена, директно или индиректно, извршењем кривичног дела.

Чланом 3 предвиђен је делокруг примене тако што је прописано да ће се Конвенција примењивати на превенцију, истрагу и судско гоњење кривичних дела која су извршена од стране групе за организовани криминал, кривичних дела учињених услед прања добити стечене кроз криминал, кривичних дела корупције и

кривичних дела учињених у циљу ометања правде. Истим чланом је предвиђено да је кривично дело по природи транснационално ако је:

- учињено у више држава;
- учињено у једној држави, али је већи део припремања, планирања, руковођења или контроле обављен у некој другој држави;
- учињено у једној држави, али је у њега укључена група за организовани криминал која се бави криминалним активностима у више држава; или
- учињено у једној држави, али су битне последице наступиле у некој другој држави.

Поред материјално-правних одредби које се односе на борбу против прања новца и мера које су државе дужне да усвоје у циљу сузбијања и борбе против транснационалног организованог криминалитета, Конвенција садржи и процесно-правне одредбе које се односе на поступак кривичног гоњења, суђење и изрицање пресуде, конфискацију имовине и располагање конфискованом имовином. Такође, Конвенција предвиђа и узајману правну помоћ држава потписница и формирање заједничких истражних тимова у погледу истраге, кривичног гоњења или судских поступака, специјалне истражне технике значајне за доказивање најтежих кривичних дела организованог криминала, механизме за подршку у кривичном поступку који се води у вези са делом организованог криминала, а међу којима се нарочито истиче механизам за заштиту сведока, међусобну сарадњу држава потписница кроз размену информација које имају оперативни карактер и односе се на податке о криминалним активностима и њиховим учиниоцима, као и разне облике међународне кривичне и полицијске сарадње у борби против организованог криминалитета.

Према томе, Конвенција је веома важан инструмент хармонизације казних законодавстава у неколико праваца: прво, у инкриминисању као казних дела организовања и учешћа у организованој криминалној групи, прања нова, корупције и опструкције правде; друго, у правцу прихватања уједначених инструмената узајамне сарадње у гоњењу учинилаца ових дела (екстрадиција и други облици); треће, у примени мера и потраге, замрзавања и конфискације криминалних

приноса; четврто, у примени програма за заштиту сведока; и пето, у примени мера превенције.⁴⁴⁷

Услед утицаја Конвенције али и других међународних инструмената, започета је реформа кривичног законодавства у бројним државама и то кроз усвајање посебних закона о организованом криминалу, утврђивање нових решења у оквирима општег казног законодавства и кроз усвајање посебних закона о корупцији, прању новца и слично.

Нема сумње да је Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета међународни документ револуционарног карактера који представља најважнији међународно-правни извор који је основ држави и њеним органима за борбу против организованог криминала. Статус уговорница данас има чак 170 држава и Европска унија.

Конвенцију Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета са додатна три протокола која регулишу транснационални организовани криминал у појединим областима, а о којима ће бити речи у даљем тексту, Србија је ратификовала Законом о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и Допунских протокола у јуну 2001. године.⁴⁴⁸ Након њене ратификација, Србија се обавезала на предузимање низа мера против транснационалног организованог криминала а политика кривичног прогона, као и казнена политика за кривична дела организованог криминала, која је до тада била прилично блага, је унапређена и пооштрена.

---

⁴⁴⁷ Камбовски В., (2016). Међународно-правни оквир сузбијања организованог криминала, у: Примена међународног кривичног права – организовани криминал у: Ћирић Ј (уредник), Сузбијање организованог криминала као предуслов владавине права, Београд, Институт за упоредно право, стр. 14.

⁴⁴⁸ Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и Допунских протокола, *Службени лист СРЈ*, – Међународни уговори, бр. 6/01.

6.2.2. Допунски протоколи уз Конвенцију против транснационалног организованог криминала

У функцији примене Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминалитета усвојена су три допунска протокола: Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом, Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом и Протокол против незаконите производње и трговине ватреним оружјем, његовим деловима и муницијом. Наведени протоколи су усвојени са циљем да повећају ефикасност у сузбијању појавних облика организованог криминалитета и у том смислу омогуће међународну сарадњу држава, специјализованих органа и међународних институција. Да би држава постала уговорница неког од протокола, она прво мора бити уговорница Конвенције.

*Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом*⁴⁴⁹ представља међународни документ који је усвојен са идејом да буде инструмент за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима а нарочито женама и децом. Представља први међународни документ који садржи дефиницију трговине људима а његовим прихватањем државе уговорнице преузимају обавезу да у своје национално кривично законодавство унесу кривично дело трговине људима.

Основни разлог за доношење овог протокола садржан је у члану 2 где се наводи да је сврха протокола превенција и борба против трговине људским бићима, уз поклањање посебне пажње женама и деци; заштита и помоћ жртвама такве трговине, уз пуно поштовање њихових људских права; и унапређивање сарадње међу државама потписницама како би се остварили ови циљеви.

Чланом 3 су дефинисани значајни појмови међу којима је најзначајније дефинисање појма трговине људима. У том смислу је одређено да „трговина људским бићима“ значи врбовање, превозење, пребацивање, скривање и примање лица, путем претње силом или употребом силе или других облика присиле, отмице,

---

⁴⁴⁹ Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children.

преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја или давања или примања новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, у циљу експлоатације.

Делокруг примене протокола прописан је чланом 4 којим се наводи ће се протокол примењивати, осим ако у њему није друкчије наведено, на спречавање, истрагу и гоњење кривичних дела трговине људима, у случајевима у којима су та кривична дела по својој природи међународна и укључују неку групу за организовани криминал, као и на заштиту жртава тих кривичних дела.

Поред општих одредби, протокол садржи и одредбе које се односе на мере за заштиту жртава трговине људима, посебно жена и деце које обухватају обавезу држава потписница да штите приватност и идентитет жртава нелегалне трговине људима укључујући, између осталог, и поверљиво вођење законских поступака који се односе на ову нелегалну трговину, те обавезу држава потписница да обезбеде да њихово домаће законодавство или административни систем садрже мере које у одговарајућим случајевима пружају жртвама нелегалне трговине људима; мере за сузбијање нелегалне трговине људима које предвиђају обавезу држава потписница да успоставе опсежне политике, програме и друге мере ради спречавања нелегалне трговине људима и борбе против ње и ради заштите жртава нелегалне трговине људима, посебно жена и деце, да не би опет постале жртве трговине људима; мере међународне сарадње које предвиђају обавезу за државе потписнице да предузимају или јачају мере, укључујући и путеве билатералне или мултилатералне сарадње за ублажавање оних фактора који чине да лица, посебно жене и деца, буду изложена нелегалној трговини, а то су сиромаштво, недовољна развијеност и непостојање једнаких могућности; као и предузимање других радњи у циљу спречавања нелегалне трговине људима као што су образовне, социјалне или културне мере, укључујући и путеве билатералне или мултилатералне сарадње, размену информација али и посебну обуку кадрова који раде на спречавању трговине људима да би обесхрабриле тражњу која јача све облике експлоатације људи, посебно жена и деце, која води нелегалној трговини.

Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људима је ступио на снагу 25.12.2003. године и има 152 стране уговорнице међу којима је и

Европска унија. Република Србија је ратификовала Протокол 06.09.2001. године, а исти је почео да важи 25.12.2003. године.

*Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом*⁴⁵⁰ представља међународни документ који се примењује када се ради о кривичним делима организованог криминала и који даје дефиницију кријумчарења људи.

Разлози за доношење протокола садржани су у члану 2 где се наводи да је сврха протокола да се спречи кријумчарење миграната, поспешити борба против кријумчарења и унапреди сарадњу држава потписница, штитећи права кријумчарених миграната. Појам кријумчарења људи дефинисан је чланом 3 где се наводи да „кријумчарење миграната“ значи обезбеђивање нелегалног уласка у државу потписницу лица које није њен држављанин или лица са сталним боравком, а у циљу стицања, на непосредан или посредан начин, финансијске или друге материјалне користи. Истим чланом су дефинисани и други важни појмови.

Делокруг примене протокола одређен је чланом 4 који предвиђа да ће се овај протокол примењивати, осим ако није другачије назначено, на спречавање, истрагу и кривично гоњење кривичних дела кријумчарења миграната, који неће бити подложни кривичном гоњењу сходно овом протоколу због чињенице да су предмет радњи, тамо где су кривична дела транснационална по природи и укључују неку групу за организовани криминал као и на заштиту права лица која су предмет таквих кривичних дела.

Поред наведених одредби, протокол садржи и одредбе које се односе на обавезу држава потписница да сарађују у пуној мери у спречавању и сузбијању кријумчарења миграната морем у складу са међународним правом мора; мере против кријумчарења миграната које државе потписнице могу да предузимају самостално или у сарадњи са другим државама; те мере помоћи и заштите права миграната.

Протокол против кријумчарења мигранат копном, морем и ваздухом је ступио на снагу 28.01.2004. године и има 133 стране уговорнице међу којима је и Европска унија. Република Србија је ратификовала Протокол 06.09.2001. године, а исти је почео да важи 28.01.2004. године.

---

⁴⁵⁰ Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air.

*Протокол против незаконите производње и трговине ватреним оружјем, његовим деловима и муницијом*⁴⁵¹ који је Република Србија ратификовала 22.10.2005. године, је међународни документ чији је циљ повећање успешности борбе против кријумчарења ватреног оружја и муниције, а исти наводи потребу да се спречи, сузбије и елиминисе незаконита производња и промет ватреним оружјем, деловима, склоповима и муницијом.

Разлози за доношење овог протокола садржани су у његовом члану 2 где се наводи да је сврха протокола да се унапреди, олакша и ојача сарадња између потписница у циљу спречавања, сузбијања и елиминисања незаконите производње и промета ватреним оружјем, деловима, склоповима и муницијом.

Чланом 3 протокола дефинисани су основни појмови па се у том смислу наводи следеће: Израз „ватрено оружје“ означава свако преносно оружје које има цев и које испалује, предвиђено је да испалује, или се лако може модификовати тако да испалује метак, зрно или пројектил на основу дејства експлозије, укључујући ту и трофејно ватрено оружје или њихове копије; Израз „делови и склопови“ означава сваки елемент или резервни део који је посебно израђен за ватрено оружје и битан је за његово функционисање, у шта спадају цев, оквир, магацин, клизач, буренце, затварач и уређаји који служе за пригушивање звука пуцња ватреног оружја; Израз „муниција“ означава комплетан метак или његове делове, у шта спада чаура, каписла, барутно пуњење, метак или други пројектил, који се користе за ватрено оружје, под условом да ти делови у датој држави чланици подлежу систему дозвола и одобрења; Израз „незаконита производња“ означава случајеве производње или склапања ватреног оружја, његових делова, склопова или муниције: од делова и склопова који су незаконито набављени; без лиценце или дозволе од надлежних власти државе чланице где се врши производња или склапање; или без означавања ватреног оружја приликом његове производње. Лиценцирање или давање дозволе за производњу делова и склопова вршиће се у складу са националним законима.

---

⁴⁵¹ The UN Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition.

Чланом 4 је предвиђен делокруг примене протокола тако што је прописано да ће се протокол примењивати, изузев уколико у њему самом није другачије наведено, у циљу спречавања незаконите производње и промета ватреним оружјем, његовим деловима, склоповима и муницијом, и у циљу истраживања и кривичног гоњења прекршаја који су установљени у складу са протоколом, када су ти прекршаји међународног карактера и кад је у њих укључена нека организована криминална група, те да се овај протокол неће примењивати на трансакције између држава, или на државне набавке у случајевима када би примена овог протокола угрозила право државе чланице да предузима акције које су у интересу националне безбедности у складу са Повељом Уједињених нација.

Такође, Протоколом се предвиђа одузимање и заплена предмета проистеклих из кривичних дела као што су незаконита производња ватреног оружја, делова, склопова и муниције, незаконит промет ватреног оружја, делова, склопова и муниције, фалсификовање или незаконито брисање, уклањање или промена ознака на ватреном оружју, те су предвиђене превентивне мере које обухватају вођење евиденција, означавање ватреног оружја, привремено онеспособљавање ватреног оружја, систем дозволе или овере извоза, увоза и транзита, безбедност и превентивне мере, информисање, сарадња, обука и техничка помоћ и посредништво у промету.

6.2.3. Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци

Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци - Бечка конвенција из 1988. године, која је усвојена на 6. пленарном заседању Конференције, 19.12.1988. године а коју је Србија ратификовала 1990. године,⁴⁵² представља први међународни документ који је настао као последица раста незаконите производње и промета опојних дрога, и који

---

⁴⁵² Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, *Службени лист СФРЈ, – Међународни уговори*“, бр. 14/90.

утврђује мере против илегалног промета дрога, права и обавеза полиције, као и мере међународне сарадње на том плану.

Конвенција је донета услед дубоке забринутости због величине и раста незаконите производње, тражње и промета опојних дрога и психотропних супстанци које представљају озбиљну опасност за здравље и добробит људских бића и негативно утичу на привредне, културне и политичке темеље друштва, као и дубоке забринутости због сталног и све већег продирања незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци у разне социјалне групе, а посебно због чињенице да се у многим деловима света деца користе као незаконити потрошачи дрога и за сврхе незаконите производње, дистрибуције и трговине опојним дрогама и психотропним супстанцама, што повлачи непроцењиву опасност, а све у жељи да се искорене узроци проблема злоупотребе опојних дрога и психотропних супстанци, укључујући и незакониту тражњу за таквим дрогама и супстанцама као и огромни профити стечени незаконитим прометом. Приликом доношења Конвенције установљена је њена сврха која се односи на унапређење сарадње међу странама потписницама тако да могу ефикасније да се боре против разних аспеката незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци који има међународну димензију.

У извршавању својих обавеза по овој конвенцији, стране потписнице су се обавезале да ће предузимати неопходне мере, укључујући законске и административне, у складу са основним нормама правних система својих држава и у складу са принципима суверенитета, једнакости и територијалног интегритета држава, као и немешања у унутрашња питања других држава. Конвенција обавезује државе потписнице да активности везане за трговину опојним дрогама и праће тако стеченог новца, у свом законодавству инкриминишу као кривично дело, и да зависно од својих уставних начела и основних концепција свог правног система, усвоје неопходне мере да се као кривично дело по њеном домаћем закону утврде поседовање, куповина или гајење опојних дрога или психотропних супстанци за личну потрошњу кад се учине намерно.

6.2.4. Конвенција Уједињених нација о сузбијању и финансирања тероризма

Конвенција Уједињених нација о сузбијању и финансирања тероризма из 1999. године, која је усвојена 9.12.1999. године у Њујорку и коју је Србија ратификовала 2002. године⁴⁵³, настала је као последица ескалације терористичких аката широм света у свим њиховим видовима и манифестацијама, а њеним усвајањем учињен је огроман помак у борби против међународног тероризма.

У смислу ове Конвенције одређено лице чини кривично дело предвиђено Конвенцијом уколико то лице на било који начин, непосредно или посредно, незаконито и намерно, обезбеди или прикупи средства са намером да се она употребе или знајући да ће она бити употребљена, у целини или делимично, ради чињења: неког дела које представља кривично дело у смислу Конвенције или било ког другог дела чији је циљ да изазове смрт или тежу телесну повреду цивила или било ког другог лица које не учествује активно у непријатељствима у ситуацији оружаног сукоба, када је сврха таквог дела, по његовој природи или контексту, да застраши становништво или да примора неку владу или неку међународну организацију да почини или да се уздржи од чињења неког дела.

Конвенција предвиђа обавезе за државе потписнице да у свом националном законодавству установе као кривична дела она кривична дела која предвиђа конвенција и да за та кривична дела предвиди одговарајуће казне узимајући у обзир тежу природу кривичних дела. Усвајањем Конвенције државе потписнице су се обавезале да ће усвојити оне мере које би могле бити неопходне, укључујући домаће законске прописе, како би обезбедиле да кривична дела предвиђена конвенцијом ни под каквим околностима не могу да се оправдају разлозима политичке, филозофске, идеолошке, расне, верске или друге сличне природе, те да ће предузети одговарајуће мере, у складу са својим домаћим законским принципима, да идентификују, открију и замрзну или заплене евентуална средства која се користе или су одређена за сврхе чињења кривичних дела утврђених

---

⁴⁵³ Закон о потврђивању међународне конвенције о сузбијању финансирања тероризма, *Службени лист СРЈ*, – Међународни уговори, бр. 7/02.

Конвенцијом и средства стечена чињењем таквих кривичних дела, за сврхе евентуалне заплене.

6.2.5. Конвенција Уједињених нација против корупције

Конвенција Уједињених нација против корупције из 2003. године, која је усвојена у Њујорку 31.10.2003. године, а коју је Србија ратификовала 2005. године⁴⁵⁴, усвојена је услед проблема и претњи које корупција представља за стабилност и безбедност друштава, подривајући институције и вредности демократије, етичке вредности и правду, те угрожавајући одржив развој и владавину права. Конвенција је усвојена са циљем да се унапреде и ојачају мере за ефикасније и успешније спречавање и борбу против корупције; да се унапреди, олакша и подржи међународна сарадња и техничка помоћ у спречавању и борби против корупције, укључујући повраћај средстава; те да се унапреди интегритет, одговорност и правилно управљање јавним пословима и јавном имовином.

Конвенција се примењује у циљу спречавања, истраге и кривичног гоњења корупције, те замрзавања, заплене, конфискације и повраћаја средстава стечених извршењем кривичних дела предвиђених овом конвенцијом, а у циљу примене ове конвенције није неопходно, осим ако истом није другачије наведено, да кривична дела предвиђена у њој имају за последицу штету или да нашкоде државној имовини.

Конвенцијом су предвиђене обавезе за државе потписнице да утврде политику и праксу за спречавање корупције, образују тела за спречавање корупције и предвиде мере за спречавање прања новца, те да извршавају обавезе из конвенције на начин који је у складу с начелима суверене једнакости и територијалног интегритета држава, те немешања у унутрашње ствари других држава.

---

⁴⁵⁴ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против корупције, *Службени лист СЦГ*, – Међународни уговори, бр. 12/05.

6.2.6. Конвенција Савета Европе о прању новца, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом

Конвенција Савета Европе о прању новца, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом – Стразбуршка конвенција из 2005. године, која је сачињена у Стразбуру 08.11.1990. године, а коју је Србија ратификовала 2009. године⁴⁵⁵, је први међународни инструмент који се бави проблемом прања новца. Конвенција је донета с циљем да омогући помоћ и сарадњу на међународном нивоу у истраживању кривичних дела прања новца и тражењу, заплени и конфискацији добити стечених на тај начин.

Конвенција је обавезала државе потписнице да усвоје законодавне и друге мере које могу бити неопходне да им се омогући да конфискују средства и приходе или имовину чија вредност одговара таквим приходима, да усвоје законодавне и друге мере које могу бити неопходне да им омогуће да утврде и уђу у траг имовини која подлеже конфисковању и да спрече било какве радње, трансфер или располагање таквом имовином, те да инкриминишу у свом националном законодавству стицање, поседовање и коришћење имовине, односно учешће и договор за извршење, покушај извршења и помагање у извршењу кривичних дела установљених Конвенцијом.

Конвенцијом су одређена и кривична дела прања новца тако што је прописано да прање новца представља конверзију или трансфер имовине, уз знање да таква имовина представља приход од криминала, с циљем прикривања или нетачног приказивања незаконитог порекла имовине или помагања неком лицу које је укључено у чињење предикатног кривичног дела да избегне законске последице својих дела; прикривање или нетачно приказивање праве природе, извора, места, употребе, кретања, права, или својине у односу на имовину, знајући да та имовина представља приход стечен чињењем кривичног дела; и, у зависности од њених уставних принципа и основних начела њеног правног система: стицање,

---

⁴⁵⁵ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о прању новца, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом, *Службени гласник РС*, – Међународни уговори“, бр. 19/09.

поседовање или коришћење имовине, са знањем, у време пријема, да таква имовина представља приход од кривичног дела; учествовање, удруживање или заверу ради чињења, покушај чињења и помагања, подстицање, олакшавање и саветовање у циљу чињења било ког од установљених кривичних дела.

Конвенција предвиђа и међународну сарадњу држава потписница у складу са општим принципима и мерама међународне сарадње и прописује да ће уговорне стране међусобно сарађивати у највећој могућој мери у циљу истрага и поступака чији циљ је конфискација средстава и прихода, и да ће свака страна усвојити такве законодавне или друге мере које би могле бити неопходне да им се то омогући.

6.2.7. Кривичноправна конвенција о корупцији

Кривичноправна конвенција о корупцији из 1999. године, која је усвојена 27.01.1999. године у Стразбуру, а коју је Србија ратификовала 2002. године⁴⁵⁶, донета је у циљу стварања заједничке криминолошке политике за заштиту друштва од корупције, укључујући усвајање одговарајућих законодавних и превентивних мера.

Конвенција обавезује државе потписнице да усвоје законодавне и друге мере које могу бити неопходне да би се установило као кривично дело, према њиховом домаћем законодавству, када је учињено намерно, обећање, нуђење или давање, од стране било ког лица, директно или индиректно, незаслужене користи било ком њеном државном службенику, за њега или неко друго лице, како би извршило или се уздржало од вршења својих функција.

6.2.8. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма

Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма из 2005. године, сачињена

---

⁴⁵⁶ Закон о потврђивању кривичноправне конвенције о корупцији, „Службени лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 2/2002 и Службени лист СЦГ, - Међународни уговори“, бр. 18/2005.

16.05.2005. године у Варшави, а коју је Србија ратификовала 2009. године⁴⁵⁷, усвојена је услед потребе за спровођењем заједничке кривичне политике која има за циљ заштиту друштва, а узимајући у обзир да борба против тешког криминала, који је у све већој мери постао међународни проблем, захтева примену модерних и делотворних метода у међународним размерама, све из разлога неопходности предузимања непосредних корака за потврђивање и целовиту примену Међународне конвенције о сузбијању финансирања тероризма.

Конвенција обавезује државе потписнице да усвоје законске и друге мере које треба да омогуће примену одредби конвенције које се односе на финансирање тероризма и које обухватају мере које треба предузети на националном нивоу што подразумева законодавне и друге мере које могу бити неопходне да омогуће конфискацију средстава и прихода или имовине чија вредност одговара тим приходима или опраној имовини, међународну сарадњу која се односи на сарадњу у најширој могућој мери у сврху истрага и поступака који имају за циљ конфискацију средстава и прихода стечених криминалом и сарадњу између финансијско-обавештајних јединица чије формирање свака уговорница мора обезбедити а која обухвата сарадњу у циљу борбе против прања новца, сакупљање и анализирање и, ако је потребно, истраживање унутар финансијско-обавештајних јединица релевантних информација о свакој чињеници која би могла да представља индикацију за прање новца, у складу са националним овлашћењима.

6.2.9. Конвенција Савета Европа о борби против трговине људима и заштита жртава

Конвенција Савета Европа о борби против трговине људима и заштита жртава из 2005. године, која је сачињена 16.05.2005. године у Варшави, а коју је Србија ратификовала 2009. године⁴⁵⁸, учинила је велики корак ка напретку у борби

---

⁴⁵⁷ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма, *Службени гласник РС*, – Међународни уговори“, бр. 19/2009.

⁴⁵⁸ Закон о потврђивању Конвенција Савета Европа о борби против трговине људима и заштита жртава, *Службени гласник РС*, – Међународни уговори“, бр. 19/2009.

против трговине људима, а донета је у циљу да спречи и сузбије трговину људима, уз гарантовање равноправности полова; да заштити људска права жртава трговине људима, да осмисли свеобухватни оквир за пружање заштите и помоћи жртвама и сведоцима, уз гарантовање равноправности полова, као и обезбеђивање ефикасне истраге и кривичног гоњења; да унапреди међународну сарадњу у сузбијању трговине људима, те да се примењује на све облике трговине људима, како националне тако и међународне, без обзира да ли је или није повезана са организованим криминалом. Представља први документ који истиче да трговина људима представља кршење људских права и предвиђа заштиту жртвама трговине људима.

Прихватањем Конвенције државе уговорнице су се обавезале на предузму мере да успоставе или учврсте националну координацију различитих тела надлежних за спречавање и сузбијање трговине људима; да успоставе и/или учврсте делотворне мере и програме за спречавање трговине људима средствима као што су: истраживање, информисање, кампање намењене подизању свести и едукацији, социјалне и економске иницијативе и програми обуке посебно за лица која су изложена трговини људима и за стручњаке који се баве проблематиком трговине људима; да промовишу приступ базиран на људским правима и да у дефинисању, реализацији и процени свих политика и програма, примењују приступ укључивања полова и бриге за децу; да предузму одговарајуће мере, које могу да буду неопходне, како би омогућиле законите миграције, а посебно путем ширења тачних информација од стране надлежних служби о условима законитог уласка и боравка на њеној територији; да предузму посебне мере у циљу смањења изложености деце трговини људима, пре свега стварањем климе која погодује заштити деце. Утврђене мере треба да обухвате, по потреби, невладине организације, друге надлежне организације и друге делове цивилног друштва посвећене спречавању трговине људима и заштити односно помоћи жртвама.

Такође, веома су важне одредбе Конвенције које се односе на идентификацију жртава, помоћ жртвама, време за опоравак и размишљање, дозволу боравка, надокнаду штете и правну заштиту, репатријацију и повратак, те одредбе које се односе и на заштиту жртава, сведока и лица која сарађују са судским

органима у поступцима истраге, кривичног гоњења и процесуирања учинилаца ових кривичних дела.

Закључак

Током последњих тридесет година Србија је пролазила кроз веома турбулентан период у коме су рат, санкције и различити режими утицали на економски, социјални и културни развој. Поред свега тога, рат, санкције, велике миграције, процес транзиције и велике политичке промене довеле су до појаве различитих видова криминалитета, па самим тим и до појаве организованог криминалитета. Организовани криминалитет је појава која погађа готово све државе света и представља поред тероризма, сигурно један од највећих изазова за савремена демократска друштва. Организовани криминалитет је појава на коју нису имуне ни државе са добрим државним уређењем и сигурним правним системима. Поред тога, организовани криминалитет је појава која користи добре услове за своје брзо ширење и деловање, а глобализација свакако представља једну од благодети која се појавила пред организованим криминалним групама. Наиме, глобализација је у великој мери допринела ширењу транснационалног организованог криминалитета и повезивању организованих криминалних група из различитих држава, али и реализацији делатности организованих криминалних група на територији више држава. Све ово додатно компликује борбу и контролу над организованим криминалитетом. Услед тога, намеће се потреба међународне сарадње по овом питању, и заједничког наднационалног деловања. Услед тога, донет је низ међународних конвенција које регулишу питање заједничке борбе на међународном нивоу против организованог криминалитета. Србија је потписница тих конвенција, чиме се свакако створила добра основа за борбу против организованог криминалитета, али и показала спремност за деловањем у том правцу. Такође, имајући у виду све карактеристике и суштину организованог криминалитета, јасно је да се борба против њега не може водити класичним методама (као против конвенционалног криминалитета), те су у Републици Србији и предузете мера за формирањем посебних органа који воде борбу и настоје сузбити организовани криминалитет. Сходно томе, сматрамо да Република Србија има добру и законску и институционалну основу за борбу против организованог криминалитета, а свакако и политичку вољу, јер без политичке воље нема ни борбе

против организованог криминалитета, имајући у виду, да о организованом криминалитету је тешко говорити, а да он нема одређене везе (најчешће коруптивне) са структурама власти.

Кривична дела против службене дужности су проблем који је надживео све друштвене системе и који у већој и мањој мери постоји готово у свакој држави. Државни службеници у циљу задовољавања својих потреба злоупотребљавају своја овлашћења и користе их у друге сврхе, а не за које су им дата. Ова појава раздире виталне функције друштва и због тога је сврставамо у ред најопаснијих друштвених појава. Све државе предузимају мере на превенцији и сузбијању различитих облика злоупотреба у јавним службама. Кривична дела против службене дужности манифестују се кроз различите облике злоупотреба службеног положаја и овлашћења од стране службених лица чиме се угрожава сама служба и наноси штета целокупном друштву. Реч је о кривичним делима код којих су присутне велике последице и која угрожавају функционисање државног апарата и јавних служби. Услед тога, адекватна кривичноправна регулатива, утемељена на европским и међународним стандардима у погледу третмана деликата којима се нарушавају витални токови и вредности у једној држави, у великој мери утичу, између осталог, и на безбедносни, социјални, политички, те економски аспект функционисања савремене државе те самим тим представља веома значајно питање за свако друштво.

Без обзира на различите приступе у одређењу тзв. службених кривичних дела, неспорно је да постоји знатан број појавних облика из ове сфере, све сложенијих по структури, са све већим обимом заступљености и све тежим последицама. Наиме, облици криминалитета у овој области познати су по способности да се могу прилагођавати конкретним друштвено-економским и политичким условима, а у савременом друштву се јављају и нови, организовани облици криминалних активности у овој сфери.

Поред тога што се могу вршити на организован начин, поједина кривична дела против службене дужности спадају и у сферу привредног криминалитета. Без обзира у ком се облику криминалног деловања испољавају (класични криминалитет, организовани криминалитет, привредни криминалитет,

организовани привредни криминалитет), службена кривична дела свакако карактеришу обележја, која су карактеристична за све претходно наведене форме криминалног деловања. Уважавајући претходно изнето, намеће се закључак да је реч о веома озбиљном виду криминалитета, јер заштита и правилно функционисање јавних служби и државног апарата представља веома значајно питање. Управо из тог разлога, сматрамо да је постојала и научна и практична потреба за истраживањем ове теме.

Настанак кривичних дела против службене дужности везује се и за настанак саме државе, односно кривична дела против службене дужности представљају појаву која је стара колико и сама држава. Суштинска посебност групе кривичних дела против службене дужности јесте та да се као извршилац јавља службено лице. Кривична дела против службене дужности могу поделити у две групе, па тако постоје: права кривична дела против службене дужности и неправна кривична дела против службене дужности. Код правих кривичних дела против службене дужности службено лице се кривично дело из ове групе може бити извршено само од стране службеног лица. Код неправих кривичних дела против службене дужности кривично дело које може извршити свако, а постаје кривично дело против службене дужности онда када га изврши службено лице.

Према критеријуму да ли се кривична дела могу извршити само у оквиру једне одређене службене дужности или у оквиру свих службених дужности у теорији се разликују следећа службена кривична дела:

- 1) општа службена кривична дела и
- 2) посебна службена кривична дела.

Општа кривична дела, као што и њихов назив каже, јесу кривична дела која могу бити извршена у било којој службеној дужности, у вези са било којим јавним овлашћењем и од стране било којег службеног или одговорног лица.

Посебна службена кривична дела јесу она дела која могу бити извршена само у одређеној, законом јасно одређеној службеној дужности (нпр. службеној дужности судије, јавног тужиоца или његовог заменика).

Такође, службена кривична дела карактеристична су и по блиској повезаности са организованим криминалитетом, присутна су у различитим

видовима и облицима у савременим кривичноправним системима. Ово се нарочито односи на кривично дело злоупотребе службеног положаја, трговине утицаја, кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика и кривична дела подмићивања (иако је на основу спроведеног истраживања мали број ових кривичних дела, али је код подмићивања присутна и велика тамна бројка, што доводи до појаве оваквих резултата).

Анализирајући податке на основу спроведеног истраживања евидентно је да је у 2016. години био веома изражен проценат одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица за кривична дела против службене дужности (81,6%), а да учешће подигнутих оптужница износи свега 17,5%.

Учешће пријављених пунолетних лица за кривична дела против службене дужности у укупном броју пријављених пунолетних лица на нивоу Републике Србије у 2016. години, износио је: 2,9%. Такође, евидентно је да су у 2016. години кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спреси са организованим криминалом) са највећим учешћем одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица:

- Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика - 97,9%

- Трговина утицајем - 89,5%.

Кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спреси са организованим криминалом) са највећим учешћем подигнутих оптужница су:

- Примање мита - 41,2%,

- Давање мита - 45,4%.

Оно што се из нумерички приказаних података може запазити јесте веома мали број поднетих кривичних пријава управо за коруптивна кривична дела, која спадају у групу тешких кривична дела, и како се стално наводи, најчешће су повезана са организованим криминалним активностима.

Анализирајући податке на основу спроведеног истраживања евидентно је да је у 2015. години био изражен проценат одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица за кривична дела против службене

дужности (77,8%), али је овај проценат мањи у односу на 2016. годину. Учешће подигнутих оптужница износи свега 21,3% и већи је у односу на 2016. годину.

Учешће пријављених пунолетних лица за кривична дела против службене дужности у укупном броју пријављених пунолетних лица на нивоу Републике Србије у 2015. години, износио је: 2,4%.

Такође, евидентно је да су у 2015. години кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалом) са највећим учешћем одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица:

- Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика - 96,8%
- Трговина утицајем - 80,8%
- Злоупотреба службеног положаја – 80,4%.

Кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалом) са највећим учешћем подигнутих оптужница су:

- Примање мита – 69,7%,
- Давање мита – 70,7%.

Кривично дело са најмањим учешћем подигнутих оптужница је Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика – 3,2%.

Оно што се из нумерички приказаних података може запазити и у 2015. години, јесте веома мали број поднетих кривичних пријава управо за коруптивна кривична дела, која спадају у групу тешких кривична дела, и како се стално наводи, најчешће су повезана са организованим криминалним активностима.

Може се уочити да је за кривично дело трговине утицајем поднето само 26 кривичних пријава, за кривично дело примања мита само 67, а за кривично дело давања мита само 42 кривичне пријаве.

Оваква статистика говори о „тамној бројци“ ове врсте криминалитета и у 2015. години.

Анализирајући податке на основу спроведеног истраживања евидентно је да је у 2014. години проценат одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица за кривична дела против службене

дужности мањи и у односу на 2015. и у односу на 2016. годину, и износи 74,2%. Учешће подигнутих оптужница је веће у односу на 2015. и 2016. годину, и износи 24,3%.

Учешће пријављених пунолетних лица за кривична дела против службене дужности у укупном броју пријављених пунолетних лица на нивоу Републике Србије у 2014. години, износило је: 5,2%.

Такође, евидентно је да су у у 2014. години кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалом) са највећим учешћем одбачених кривичних пријава у укупном броју пријављених познатих пунолетних лица:

- Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика - 97%
- Злоупотреба службеног положаја – 71,4%.

Кривична дела (против службене дужности која се најчешће врше у спрези са организованим криминалом) са највећим учешћем подигнутих оптужница су:

- Примање мита – 54,4%,
- Давање мита – 73%.

Кривично дело са најмањим учешћем подигнутих оптужница је Кршење закона од стране судије, јавног тужиоца и његовог заменика – 3%.

Оно што се из нумерички приказаних података може запазити и у 2014. години, јесте веома мали број поднетих кривичних пријава управо за коруптивна кривична дела, која спадају у групу тешких кривична дела, и како се стално наводи, најчешће су повезана са организованим криминалним активностима.

Може се уочити да је за кривично дело трговине утицајем поднето само 19 кривичних пријава, за кривично дело примања мита само 58, а за кривично дело давања мита само 27 кривичних пријава.

Дакле, кривична дела против службене дужности, односно лица која раде у јавним службама и лица која су носиоци одређених функција, одувек су била посебно интересантна организованим криминалним групама. Главни разлог за то је могућност остварења одређеног вида сарадње, где криминалне групе себи обезбеђују лакше функционисање и избегавају одговорност и процесуирање за извршена кривична дела. Наиме, још давно је познато да спрега са органима власти

представља једну од основних карактеристика организованог криминалитета и један од нужних услова за опстанак и развој криминалне организације, шта се још једном, кроз ово истраживање, потврдило као недвосмислено тачно. На тај начин је потврђена наша друга посебна хипотеза. Најзад, јасно је да је организовани криминалитет присутан и код кривичних дела против службене дужности, чиме је потврђена и наша основна хипотеза. Како све области и врсте службене дужности нису једнако угрожене деловањем организованог криминалитета, делатности организованих криминалних група у овој сфери најчешће се манифестује кроз коруптивна кривична дела из групе кривичних дела против службене дужности, а чиме је потврђена и наша прва помоћна хипотеза.

Литература

1. Abadinsky H., (1981). Organized crime, Boston.
2. Adamoli, S., et al., (1998). Organised Crime Around the World, Helsinki, Heuni, p. 7;
3. Aladžić, M., (2017). Korupcija u svjetlu tranzicijskih i demokratskih procesa u Bosni i Hercegovini, *Primus – informatika, pravo, ekonomija, bankarstvo* 2, стр. 118-129.
4. Albanese, Y., (2000). The Causes of Organized Crime: Do Criminals Organize Around Opportunities for Crime or Do Criminal Opportunities Create New Offenders? *Journal of Contemporary Criminal Justice* 16 (4), pp. 409-423.
5. Di Nicola, A., Scartezzini, A., (2000). When Economic Crime becomes organized: the role of information technologies. A case study, *Current Issue in Criminal Justice* 11 (3), p. 1-5.
6. Eliot M., (1962). Криминал у модерном друштву, Сарајево, Свејтлост.
7. Gallihier J. F., (1989). Criminology, Human Rights, Criminal Law and Crime Prentice Hall, New Jersey.
8. Jelenski, M., (1991). Prevencija privrednog kriminaliteta, Priručnik za stručno obrazovanje radnika unutarnjih poslova, Zagreb, MUP Republike Hrvatske, 1, str. 50-59.
9. Kaiser G., (1990). Kriminologie, einlehrbuck, Heidelberg, Skopje.
10. Kregar, J., (2004). Korporacijski kriminal i nove mjere suzbijanja korupcije. *Revizija* 3, str. 5-18.
11. Maltz M., (1990). Measuring the Effectiveness of Organized Crime Control Efforts, The Office od International Criminal Justice, Chicago, IL.
12. Mišić, G., (2006). Kaznena djela protiv službene dužnosti – posebna osvrt na neke slučajeve iz sudske prakse. *Hrvatska pravna revija* 6, str. 68-100;

13. Nesbitt P., (1993). Head of Organized Crime Group.
14. Nikoloska, S., (2014). Inter-Institutional Cooperation in the Process of Investigating Economic-Financial Crime in the Republic of Macedonia, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 65 (4), p. 361–372.
15. Novoselec, P., (2002). Zloupotrebavanje položaja i ovlasti kao gospodarsko kazneno djelo. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 9, str. 1-17.
16. Попе, Ј., (2004). Антикорупцијски приручник, супротстављање корупцији кроз систем друштвеног интегритета, Београд, Транспарентност – Србија.
17. Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air.
18. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children.
19. Ruggiero, V., (1996). *Economie sporche. L'impresa criminale in Europa*, Turin, Bollati Boringhieri; Nelken, D., (1997). White-Collar Crime in M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (eds.) *The Oxford Handbook of Criminology*, Oxford, Clarendon Press;
20. Savona, E.U., (1990). Social Change, Organisation of Crime and Criminal Justice Systems in Uglješa Zvekic (ed) *Essays on Crime and Development*, Rome, Unicri, pp. 103-117.
21. Tulić, A., (2015). *Krivična djela protiv službene dužnosti*, Zagreb, Centar za pravna istraživanja, analizu i dokumentaciju Intellectio Iuris.
22. Vuletić, I., (2014). The Organised Structure of Power and Economic Crime “FIMI-Media” Case and a View from the Croatian Perspective, *Journal of Law and Criminal Justice* 2 (2), p. 133-149.
23. Амићић, Г., (2013). Повезаност организованог криминала и тероризма као претња безбедности Босне и Херцеговине, докторска дисертација, Београд, Факултет безбедности Универзитета у Београду.

24. Бабић, М., Марковић, И., (2007). Кривично право – посебни дио, Бања Лука, Правни факултет.
25. Бановић Б., (2012). Субјекти супротстављања организованом криминалитету у Републици Србији, у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 573-590.
26. Бановић Б., (2013). Примена специјалних истражних техника у превенцији и репресији тешких облика криминала, Зборник радова „Тешки облици криминалитета и државна реакција“ Требиње, 12-13. април 2013. године, Бања Лука, Интернационална асоцијација криминалиста: Министарство правде Републике Српске: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, стр. 146-154.
27. Бановић, Б., (2002). Обезбеђење доказа у криминалистичкој обради кривичних дела привредног криминалитета, Београд-Земун, Виша школа унутрашњих послова.
28. Бачић, Б., et al., (1978). Коментар Кривичног закона Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Београд, Савремена администрација,
29. Беговић, Б., (2007). Економска анализа корупције, Београд, Центар за либерално-демократске студије.
30. Бејатовић С., (2016). Организовани криминалитет и кривичноправни инструменти супротстаљања (стање у Србији и мере унапређења), у: Ћирић Ј (уредник), Сузбијање организованог криминала као предуслов владавине права, Београд, Институт за упоредно право, стр. 62-73.
31. Бејатовић, С., Шикман, М., (2014). Транснационални еколошки криминалитет у Миле Шикман (уредник) Сузбијање криминалитета и европске интеграције, с освртом на еколошки криминалитет, Бања Лука, Висока школа унутрашњих послова, 13-31,

32. Бјелајац, Ж. (2017). Безбедносна култура – умеће живљења, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе.
33. Бјелајац, Ж., (2013). Организовани криминалитет-империја зла, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду.
34. Бјелајац, Ж., (2014). Трговина људима-Злочин против човечности, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду.
35. Бјелајац, Ж., (2015). Корупција као изазов савременог демократског друштва, *Култура полиса* 12 (26), стр. 43-57.
36. Боровчанин, М., (2013). Организовани криминалитет у привредно-финансијској области са посебним освртом на криминалитет у осигурању. *Годишњак студената* 1 (1), стр. 21-47.
37. Бошковић М. (2015)., Криминолошки лексикон – 2. измењено и допуњено изд., Матица српска, Нови Сад.
38. Бошковић М., (1998). Организовани криминалитет, Београд, Полицијска академија.
39. Бошковић М., (1999). Криминолошки лексикон, Матица Српска, Нови Сад.
40. Бошковић М., (2004). Организовани криминалитет и корупција, Бања Лука, Висока школа унутрашњих послова.
41. Бошковић М., Социјална патологија, Нови Сад, Правни факултет.
42. Бошковић, М., (2005). Етиолошка обележја корупције у земљама транзиције са освртом на Републику Србију, *Безбедност* 47 (1), стр. 9-18.
43. Бошковић, М., (2009). Привредни криминалитет, Бања Лука, Факултет за безбједност и заштиту.
44. Бошковић, М., (2009). Привредни криминалитет, Бар, Факултет за пословни менаџмент.
45. Бошковић, М., Марковић, М., (2015). Криминологија са елементима виктимологије, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе.

46. Бошковић, М., Скакавац, З., (2009)., Организовани криминалитет – карактеристике и појавни облици, Унија факултета Југоисточне Европе, Нови Сад, Факултет за правне и пословне студије.
47. Булатовић, А., (2016). Људска права у савременој политици борбе против транснационалног организованог криминала, докторска дисертација, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду.
48. Вилић, Д., (2017). Криминал – социјални ризик у савременом друштву. Политика 7 (13), стр. 84-113.
49. Владан В., (1990). Превенција и репресија организованог криминала, *Безбедност и друштвена самозаштита*, Београд, 8 (12), стр. 30-35.
50. Водинелић, В., (1984). Криминалистика, Београд, Савремена администрација.
51. Водинелић, В., (1992). Криминалитет са мрежном структуром и организовани криминалитет профита, *Безбедност* 34 (1), стр. 13-27.
52. Војнобезбедносна агенција, (22.09.2018.). преузето са: <http://www.vba.mod.gov.rs>
53. Вујин М. (2007). Организовани криминалн – појам и одредивост у закону, са освртом на правила за спровођење поступка у светлу важећих и будућих прописа и утврђивања истине, у: Ного С. et. al (уредник), Тематски међународни научни скуп Примена међународног кривичног права – организовани криминал, Београд, Удружење за међународно кривично право, стр. 93-102.
54. Гаћеша, Д., (2013). Значај еколошке безбједности у савременом друштву у Мултикултуралност и савремено друштво – право, безбедност, Нови Сад, Висока школа „Правне и пословне академске студије др Лазар Вркатић“.
55. Голубовић, Б., (2017). Службена кривична дела - критички осврт на механизам кривичноправне заштите од корупције. *Право – теорија и пракса* 34 (4-6), стр. 29-41.

56. Грубач М., (2009). Организовани криминал у Србији, *Зборник радова правног факултета у Сплиту*, 46 (4), стр. 701-709.
57. Грубач, М., (2008). Организовани криминал у Србији као појава новијег времена, у: Борба против организованог криминала у Србији: од постојећег законодавства до свеобухватног предлога реформе, Београд, Институт за упоредно право у Београду.
58. Грујић, Н. et al., (2013). За ефикасније правосуђе против корупције, Београд, Комитет правника за људска права – YUCOM.
59. Губач М., (2008). Организовани криминал у Србији као појава новијег времена, Борба против организованог криминала у Србији: од постојећег законодавства до свеобухватног предлога реформе – Турин : UNICRI; Фиренца: Универзитет, Одсек за упоредно и кривично право; Београд: Институт за упоредно право.
60. Дачић-Костић Н., (2012). Положај полиције према новом Законику о кривичном поступку, Збирка предлога практичне политике за реформу полиције у Србији, Београд.
61. Драгојловић, Ј., Милошевић, И., (2018). Кривична дела давања и примања мита у обављању привредне делатности, *Култура полиса*, 15, (35), стр. 383-392.
62. Ђекић, М., (2016). Привредни криминал и начини спровођења финансијске безбедности. *Техника* – квалитет ИМС, стандардизација и метрологија, 16 (5), 782-786.
63. Ђорђевић, А., (2016). Откривање и доказивање кривичних дела против службене дужности учињених од стране полицијских службеника у вршењу службе, мастер рад, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу.
64. Ђорђевић, А., Откривање и доказивање кривичних дела против службене дужности учињених од стране полицијских службеника у вршењу службе, Мастер рад, Ниш, Правни факултет у Нишу.

65. Ђорђевић, М., Ђорђевић, Ђ., (2010). Кривично право, Београд, Пројурис.
66. Ђукић, С., (2015). Емпиријска анализа феномена корупције у Србији и корупција у привреди. *Војно дело*, 67 (4), стр. 274-285.
67. Ђукић, С., (2016). Анализа кривичних дела привредног криминалитета у Србији и деликти корупције у привреди. *Војно дело* 68 (5), 169-191, стр. 175-176.
68. Ђукић, С., (2016). Последице организованог криминалитета по националну безбедност. *Војно дело* 68 (7), стр. 85-102.
69. Ђукић, С., (2016). Савремени организовани криминалитет као облик угрожавања националне безбедности. *Економски изазови* 5 (9), стр. 126-149.
70. Ђурђић, В., Јовашевић, Д., (2010). Кривично право - посебни део, Београд, Номос.
71. Ђурић, Ж., Јовашевић, Д., Ракић, М., (2007). Корупција – изазов демократији, Београд, Институт за политичке студије.
72. Зиројевић, М., Ђукановић, Д., Гајић, Д., (2012)., Традиционална схватања о криминалу, организованом криминалу и транснационалном организованом криминалу у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 19-34.
73. Игњатовић Ђ., (1988). Организовани криминалитет – други део, Београд, Полицијска академија.
74. Игњатовић, Ђ., (2011). Криминологија, Београд, Досије студио.
75. Игњатовић, Ђ., (2007). Тамна бројка криминалитета у: Аљоша Мимица и Марија Богдановић (уредници) Социолошки речник, Београд, Завод за уџбенике.
76. Илић-Попов, Г., (2014). Кривично дело одавања службене тајне у српском пореском праву. *НБП – Журнал за криминалистику и право*, 18 (2), стр. 1-14.

77. Јанковић, М., Јанковић, Б., (2014). Организоване криминалне групе као субјекти угрожавања безбедности. *НБП – Журнал за криминалистику и право* 18 (3), стр. 135-145.
78. Јелачић, М., (1996). Корупција – друштвеноправни аспекти и методи супротстављања, Београд, Министарство унутрашњих послова Републике Србије.
79. Јовановић, Љ., Ђурђић, В., Јовашевић, Д., (2004). Кривично право посебни део, Београд, Службени гласник.
80. Јовановић, П., (2001). Анатомија корупције, Београд, Transparency International Serbia.
81. Јованчевић, Н., (2011). Извршилаштво и саучесништво кроз нечињење. *Анали Правног факултета у Београду* 59 (1), стр. 345-366.
82. Јовашевић, Д., (2003). Коментар Кривичног закона Републике Србије са судском праксом, Београд, Номос.
83. Јовашевић, Д., (2005). Појам и карактеристике службених кривичних дела, Београд, Судска пракса.
84. Јовашевић, Д., (2011). Лексикон кривичног права, Београд, Службени гласник.
85. Јовашевић, Д., (2012). Злоупотреба службеног положаја. *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања* 31 (2), стр. 53-68.
86. Јовашевић, Д., (2012). Службена кривична дела – одговорност и кажњивост. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 63, стр. 39-62.
87. Јовашевић, Д., Хашимбеговић, Т., (2002). Злоупотреба службеног положаја, Београд, Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
88. Јовић, В., (2013). Организовани криминалитет и његово сузбијање, Београд, Институт за упоредно право.

89. Јоксић, И., Божовић, В., (2012). Организовани криминалитет као глобална претња у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 35-52.
90. Камбовски В., (2016). Међународно-правни оквир сузбијања организованог криминала, у: Примена међународног кривичног права – организовани криминал у: Ћирић Ј (уредник), Сузбијање организованог криминала као предуслов владавине права, Београд, Институт за упоредно право, стр. 9-20.
91. Кековић, З., Тодоровић З. (2008). Угрожавање животне средине у Републици Србији - безбедоносни аспект, *НБП – Журнал за криминалистику и право* 13 (3), стр. 23-40.
92. Крапац М., (2002). Закон о кривичном поступку и други извори хрватског процесног права, Загреб, Народне Новине.
93. Кулић, М., (1996). Кривично дело злоупотребе службеног положаја у: Радмила Ковачевић Куштримовић (уредник) Међународна конференција злоупотреба права, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу и Институт за правна и друштвена истраживања.
94. Кулић, М., Станковић, Н., Абидовић, А., (2014). Злоупотреба положаја или овлашћења као вид корупције у кривичном праву Босне и Херцеговине у: Мирко Кулић (уредник) Право и изазови 21. вијека – корупција, Брчко, Европски универзитет Брчко дистрикта, стр. 1-17.
95. Лазаревић, Љ., (1993). Кривично право, Посебни део, Београд, Савремена администрација.
96. Лазаревић, Љ., (2000). Кривично право, Посебни део, Београд, Савремена администрација.
97. Лукић Т., (2011). Доказне радње у кривичном поступку, Нови Сад, Правни факултет.

98. Лукић, Н., (2010). Теорије у криминологији. *Социолошки преглед*, 44 (4), стр. 657–665.
99. Манојловић, М., (2001). Осврт на корупцију у Југославији. *Безбедност* 43 (3), стр. 342-351.
100. Маринковић Д., (2010). Сузбијање организованог криминала – специјалне истражне методе, Нови Сад, Прометеј.
101. Марјановић, М., Марков, С., (2008). Основи социологије, Нови Сад, Природно-математички факултет Универзитета у Новом Саду.
102. Марковић М., Војнић С., (2012). Најважнији међународни документи и кривичноправна регулатива у функцији сузбијања организованог криминалитета, у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 138-164.
103. Матијашевић, Ј., (2010). Праће новца, актуелни облик организованог криминала – манифестације, медоти и последице. *Право – теорија и пракса*, 27 (5-6), стр. 118-131.
104. Матијашевић-Обрадовић, Ј., Ожеговић, Л., Продановић, Р., (2017). Заштита животне средине у кривичном законодавству Србије и пракса правосудних органа у кривичним поступцима. *Ecologica* 23 (86), стр. 281-286.
105. Матијашевић-Обрадовић, Ј., Петковић, М., (2014). Узроци и ефекти корупције у условима транзиционих промена у Србији у Мирко Кулић (уредник) *Право и изазови XXI вијека – Корупција*, Брчко, Европски универзитет Брчко дистрикта, стр. 205-216.
106. Матијевић, М., Марковић, М., (2013). Криминалистика, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе.
107. Мердовић, Б., (2017). Улога и значај ванкривичних субјеката у политици сузбијања криминалитета, докторска дисертација, Правни

факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду.

108. Мијалковић С., (2012). Карактеристике и доминантна обележја савременог организованог криминалитета у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 53-78.
109. Миливојевић, Љ., (2011). Деца и култура у Србији. *Kultura*, стр. 163-195.
110. Милосављевић Б., Благојевић В., (2016). Индикатори постојања и деловања организованог криминала, *Војно дело* 68 (5), стр. 151-168.
111. Министарство унутрашњих послова, (22.09.2018.) Преузето са: http://arhiva.mup.gov.rs/cms_cir/direkcija.nsf/direkcija-policije.h
112. Митровић, Г., (1997). Кривично право посебни део, Београд, Виша школа унутрашњих послова.
113. Митровић, М., (2006). Друштвени корени криминалитета у Србији. *Зборник Матице српске за друштвене науке*, 56 (120), стр. 113-128.
114. Мрвић-Петровић Н., (2004). Тешкоће одређивања појма организованог криминалитета, *Темида*, 7 (1), стр. 4.
115. Мрвић-Петровић, Н., (2005). Кривично право, Београд, Факултет за пословно право.
116. Мршевић З., (1993). Организовани криминал, Београд, Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
117. Недељковић, С., (2006). Организовани криминалитет као вишезначна поткултура: хајдучија између грађанске и националне идеологије, и између народне и националне култу. *Гласник Етнографског музеја* 70, стр. 235-269.

118. Николић, Г., (2012). Појам и карактеристике организованог криминалитета. *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 50 (60), стр. 91-104.
119. Нинчић, Ж., (2009). Кривична дела против службене дужности као облици злоупотребе службеног положаја и јавних овлашћења. *Правни живот* 58 (11), 451-463.
120. Нинчић, Ж., (2011). Корупција и реаговање државе. *Безбедност*, 53 (3), 125-147.
121. Ницевић, М., Ивановић, А., (2012). Организовани привредни криминалитет као фактор угрожавања економске безбедности. *Економски хоризонти*, 1 (1), стр. 87-100.
122. Ного, С., (2007). Глобализам и организовани криминал, у Примена међународног кривичног права-организовани криминал, Тара, Удружење за међународно кривично право.
123. Павићевић, О., Симеуновић-Патић, Б., (2005)., Србија и (анти) хероји, *Социологија* 47 (2), стр. 161-182.
124. Павловић З., (2012). Значај и оправданост успостављања Тужилаштва посебне надлежности у сузбијању организованог криминалитета, у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 591-608.
125. Павловић, Б., (2013). Криминалитет и корупција у Зборник са Међународне конференције о друштвеном и технолошком развоју - STED 2013, Бања Лука, Универзитет за пословни инжењеринг и менаџмент, стр. 1-11.
126. Павловић, З., Ђукић, С., Ђорђевић, Д., (2015). Емпиријска анализа феномена корупције у Србији и корупција у привреди. *Војно дело* 4, стр. 274-292,

127. Парезановић, М., Политички преврат и тероризам у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., et. al. (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе.
128. Пашић, Д., (2018). Кривична дела против службене дужности с посебним освртом на злоупотребу службеног положаја, докторат, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду.
129. Пејановић, Љ., Јегеш, М., Станковић, Н., (2011). Облици угрожавања еколошке безбедности, *CIVITAS* 1 (1), стр. 162-178.
130. Петровић Д., (1996). Организовање злочиначког удружења, Београд, Српско удружење за кривично право.
131. Петровић, Д., (1996). Организовање злочиначког удружења, Београд, Српско удружење за кривично право.
132. Петровић, Н., (2015). Корупција као облик организованог криминалитета, мастер рад, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу.
133. Поповић, М., (2003)., Економска анализа корупције, *Безбедност* 45 (6), стр. 353-374.
134. Радовановић, М., Ђорђевић, М., (1975). Кривично право, Посебни део, Београд, Савремена администрација.
135. Радовановић, М., Ђорђевић, М., (1975). Кривично право, Посебни део, Београд, Савремена администрација.
136. Радуловић, Љ., (1999). Политика сузбијања криминалитета (Криминална политика), Београд, Савет пројекта конституисање Србије као правне државе и Центар за публикације Правног факултета Универзитета у Београду.
137. Симић, И., Петровић, М., (2002). Кривични закон Републике Србије, Практична примена, Београд, Пословна политика.

138. Симоновић Б., Шикман М., (2016). Интернационализација сузбијања организованог криминалитета у: Ћирић Ј (уредник), Сузбијање организованог криминала као предуслов владавине права, Београд, Институт за упоредно право.
139. Стајић, Љ., (2011). Основи система безбедности, са основама истраживања безбедносних појава, Нови Сад, Правни факултет Универзитета у Новом Саду.
140. Станојевић З., (1990). Организоване форме криминалитета, *Безбедност и друштвена самозаштита*, 8 (5), стр. 57-68
141. Стојановић, З. et al., (2017). Приручник за сузбијање привредног криминалитета и корупције, Београд, Министарство правде САД - Канцеларија за међународну помоћ, усавршавање, и професионалну обуку у правосуђу и Мисија ОЕБС-а у Србији.
142. Стојановић, З., (2012). Коментар Кривичног законика, Београд, Службени гласник.
143. Стојановић, З., Делић, Н., (2013). Кривично право: Посебни део, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду.
144. Стојановић, З., Коларић, Д., (2010). Кривичноиправно реаговање на тешке облике криминалитета, Београд, Правни факултет Универзитета у Београду.
145. Стојановић, З., Перић, О., (2000). Кривично право, Посебни део, Београд, Правна књига.
146. Таховић, Ј., (1955). Кривично право – посебни део, Београд, Научна књига.
147. Таховић, Ј., (1961). Кривично право, Посебни део, Београд, Савремена администрација.

148. Теофиловић, Н., Јелачић, М., (2006). Спречавање, откривање и доказивање кривичних дела корупције и прања новца, Београд, Полицијска академија.
149. Ђирић, Ј. et al., (2015). Анализа ризика у циљу процене регулаторних и организационих препрека ефикасним истрагама и поступцима у кривичним делима корупције, Београд, Канцеларија Савета Европе у Београду.
150. Ђирић, Ј., et al., (2010). Корупција - проблеми и превазилажење проблема, Београд, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије.
151. Фатић, А., (2005). Корупција и криминална девијација у Д. Радовановић, А. Булатовић (уредници) Корупција, Центар за менаџмент и Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2005, стр. 6;
152. Хацић, М., et al., (2013). Корупција у сектору безбедности Србије, Београд, Београдски центар за безбедносну политику.
153. Царић, М., Матијашевић-Обрадовић, Ј., (2017). Привредни криминалитет, Нови Сад, Универзитет Привредна академија у Новом Саду.
154. Цветковић, Д., Мићовић, М., Томић, М., (2016). Criminal Offences Against Economy In Serbia In Period 2006 – 2010 у Дани Арчибалда Рајса, Том I, Београд, Криминалистичко-полицијска академија, стр. 493–502.
155. Центар за правосудна истраживања (2017). Улога тужилаштва у борби против корупције и организованог криминала у Републици Србији, Београд.
156. Чејовић, Б., Кулић, М., (2014). Кривично право, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија.
157. Чејовић, Б., Миладиновић, В., (1995). Кривично право, Посебни део, Ниш, Правни факултет Универзитета у Нишу.

158. Шикман М., (2012). Узроци који погодују развоју организованог криминалитета (економски, политички и социјални), у: Бјелајац Ж., Зиројевић М., (уредници), Организовани криминалитет изазов XXI века, Нови Сад, Правни факултет за привреду и правосуђе, стр. 78-96.
159. Шикман, М., (2010). Организовани криминалитет – кривични, процесни, криминалистички аспект, Бања Лука, Дефендологија центар за безбједносна, социолошка и криминолошка истраживања.
160. Шикман, М., Васић, Г., (2011). Савремени методи супротстављања организованим облицима привредног криминалитета у Жељко Никач (уредник) Сузбијање криминала у оквиру међународне полицијске сарадње, Београд – Тара, Криминалистичко-полицијска академија, стр. 11-28,
161. Шкулић М., (2007). Улога посебних доказних радњи у сузбијању организованог криминалитета у: Тематски међународни научни скуп - Примена међународног кривичног права – организовани криминал, Тара, Интермекс.
162. Шкулић, М., (2014). Однос организованог криминалитета у кривичноправном смислу и саучесништва. *НБП – Журнал за криминалистику и право*, 18 (3), стр. 1-26.
163. Шкулић, М., (2015). Организовани криминалитет, Београд, ЈП Службени гласик.
164. Шошкић, Н., (2004). Облици и начини сузбијања корупције, Земун, Академска штампа.

Законски прописи:

165. Kazenski zakonik Slovenije, *Službeni glasnik Republike Slovenije*, br. 39/09, 91/11, 50/12, 6/16, 54/15, 38/16. i 27/17.

166. Kazneni zakon Hrvatske, *Narodne novine*, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15. i 101/17.
167. The UN Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition.
168. Закон о Безбедносно-информативној агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 42/02, 111/09 и 66/14.
169. Закон о војнобезбедносно агенцији, *Службени гласник РС*, бр. 88/09 и 17/13.
170. Закон о заштити народних добара и њиховом управљању, „Службени лист ДФРЈ“, бр. 36/45.
171. Закон о изменама и допунама Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 42/02, 27/03, 39/03 и 67/2003.
172. Закон о изменама и допунама Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 42/02, 27/03, 39/03, 67/2003, 29/04, 58/04, 45/05, 61/05 и 72/09.
173. Закон о изменама и допунама Законика о кривичном поступку, *Службени лист СРЈ*, бр. 68/2002.
174. Закон о изменама и допунама кривичног закона СРЈ, *Службени лист СРЈ*, бр. 37/93.
175. Закон о изменама и допунама Кривичног закона СРЈ, *Службени лист СРЈ*, бр. 39/03.
176. Закон о јавном тужилаштву, *Службени гласник РС*, бр. 116/08, 104/10, 78/11 – др. закон, 101/11, 38/12 – одлука УС РС, 121/12, 101/13, 111/14 – одлука УС РС, 117/17, 106/15 и 63/16 – одлука УС РС.
177. Закон о кривичним делима против народа и државе, *Службени лист ДФРЈ*, бр. 66/45.

178. Закон о кривичним делима против општенародне имовине и имовине задружних и других друштвених организација, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 87/48.
179. Закон о кривичним делима против службене дужности, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 88/48.
180. Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, *Службени гласник РС*, бр. 32/13 и 94/16.
181. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, тероризма и корупције, *Службени гласник РС*, бр. 94/16 и 87/18 – др. закон
182. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 42/02.
183. Закон о потврђивању Конвенција Савета Европа о борби против трговине људима и заштита жртава, *Службени гласник РС*, – Међународни уговори“, бр. 19/09.
184. Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о прању новца, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом, *Службени гласник РС*, – Међународни уговори“, бр. 19/09.
185. Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма, *Службени гласник РС*, – Међународни уговори“, бр. 19/09.
186. Закон о потврђивању Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и Допунских протокола, *Службени лист СРЈ*, – Међународни уговори, бр. 6/01.
187. Закон о потврђивању кривичноправне конвенције о корупцији, „Службени лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 2/2002 и *Службени лист СЦГ*, - Међународни уговори“, бр. 18/2005.

188. Закон о потврђивању међународне конвенцију о сузбијању финансирања тероризма, *Службени лист СРЈ*, – Међународни уговори, бр. 7/02.
189. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против корупције, *Службени лист СЦГ*, – Међународни уговори, бр. 12/05.
190. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци, *Службени лист СФРЈ*, – Међународни уговори“, бр. 14/90.
191. Закон о сузбијању недопуштене спекулације и привредне саботаже, „Службени лист ДФРЈ“, бр. 26/45.
192. Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14.
193. Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/11.
194. Кривичен законик, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 115/14, 132/14, 226/15. и 97/17.
195. Кривични закон Босне и Херцеговине, *Службени гласник БиХ*, бр. 3/2003, 32/2003 - испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 и 35/2018.
196. Кривични закон Републике Србије, „Службени гласник СРС“, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89 и 21/90. и „Службени гласник РС“, бр. 16/90, 49/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95 и 44/98.
197. Кривични закон Републике Србије, „Службени гласник СРС“, бр. 26/77, 28/77. – испр., 43/77. – испр., 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89. и 21/90. и „Службени гласник РС“, бр. 16/90, 26/91. – одлука УСЈ бр. 197/87, 75/91. – одлука УСРС бр. 58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02. – испр., 80/02. – др. закон и 39/03.

198. Кривични закон Републике Србије, *Службени гласник СРС*, бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20-79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89, 31/90, „Службени гласник РС“, бр. 16/90, 26/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02-исп., 80/2002, 39/03 и 67/03.
199. Кривични закон Савезне Републике Југославије, *Службени лист СФРЈ*, бр. 44/76, 36/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90, 54/90 и „Службени лист СРЈ“, бр. 35/92, 37/93, 24/94 и 6/01.
200. Кривични закон Социјалистичке Републике Србије, „Службени гласник СРС“, бр. 26/77.
201. Кривични законик ФНРЈ, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 106/47.
202. Кривични законик Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 70/2003, 13/2004 - испр. и 47/2006 и *Службени лист ЦГ*, бр. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - др. закон, 40/2013, 56/2013 - испр., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - др. закон, 44/2017 и 49/2018.
203. Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/05, 88/05 - испр., 107/05 - испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14 и 94/16
204. Кривични законик, ФНРЈ, „Службени лист ФНРЈ“, бр. 18/51.
205. Национална стратегија за борбу против организованог криминала, *Службени гласник РС*, бр. 23/09.
206. Уредба о војним судовима Народноослободилачке војске, Врховни штаб НОВ и ПОЈ, мај 1944. године.